

Helsinki

Merihaka

Kaupunkirakenne- ja ympäristöhistoriaselvitys

Kaupunkiympäristön julkaisuja 2020:30

Helsinki

MERIHAKA

Kaupunkirakenne- ja ympäristöhistoriaselvitys

Kaupunkiympäristön julkaisuja 2020:30

Tilaja: Helsingin kaupunki / Kaupunkiympäristö / Kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu
Vastuhenkilö: Perttu Pulkka
Teksti: Arkkitehtitoimisto Okulus Oy
Taitto: Arkkitehtitoimisto Okulus Oy
Työryhmä: Arkkitehdit Mikko Bonsdorff ja Kati Winterhalter, maisema-arkkitehti yo Juhana Havas, arkkitehti yo Maija Kenttämies sekä Amos Bonsdorff
Kartta-aineistot: © Kaupunkimittausosasto, Helsinki
Valokuvat ja kartat: Historialliset valokuvat ja kartat ks. lähdeluettelo
Nykytilan valokuvat: Arkkitehtitoimisto Okulus Oy
Visualisoinnit: Arkkitehtitoimisto Okulus Oy
ISBN: [ISBN 978-952-331-844-1](#) (painettu versio),
ISSN: [ISSN 978-952-331-845-8](#) (verkkoversio),
[ISSN: 2489-4230](#) (verkkojulkaisu), [ISSN 2489-4222](#) (painettu)
Etukannen kuva: Lasten rakentama lumiukko rantatöyräällä Tervasaaren luoteisrannalla. Taustalla Merihaka. 1982. Eeva Rista. HKM.

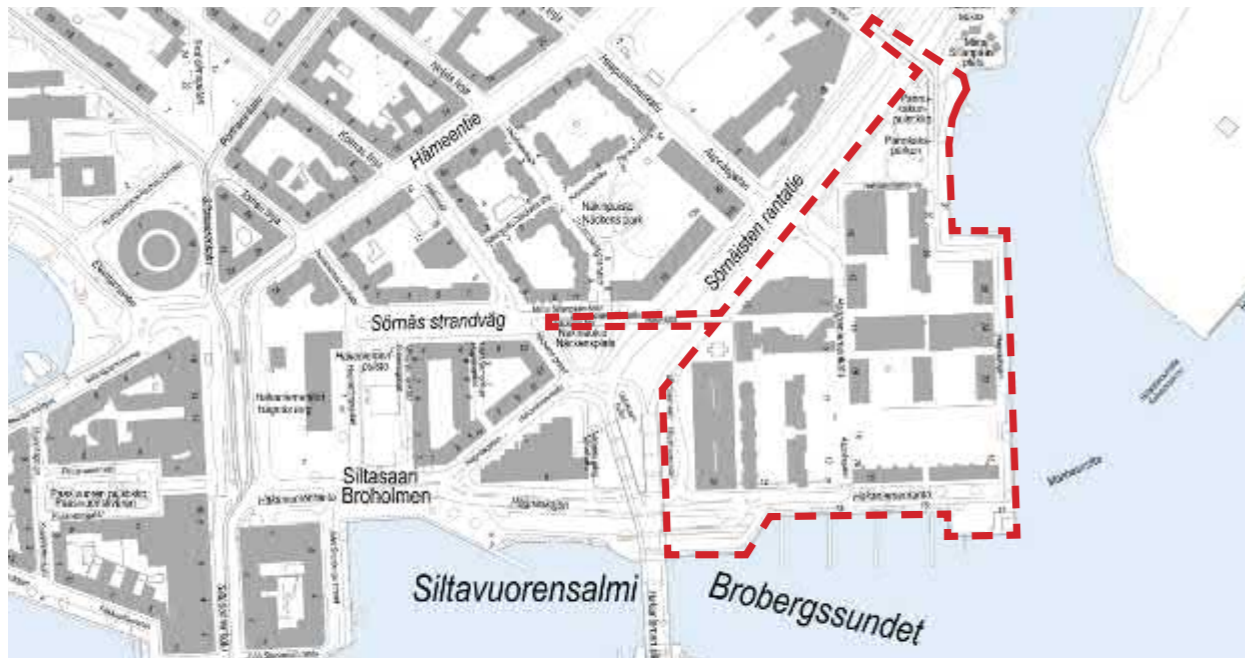
Sisällys

Perustiedot.....	6
Perustiedot, rakennukset	8
Perustiedot, rakennukset	9
Johdanto	11
Selvitystyö	14
(11) H 2/10 exec	15
1. Katsaus teollisuusalueen historiaan	17
Osberg & Badenista Wärtsilään	19
2 Aluerakentamisen historiaa	31
Metsälähiöistä kompaktikaupunkiin.....	31
Kohti tasa-arvoista arkkitehtuuria.....	33
1970-luvun arkkitehtuurin arvottamisesta	37
Helsingin asunto-ohjelma ja ”kantakaupungin lähiöt”	39
3. Merihaan muodostuminen	41
Lähtötilanne.....	43
1964-1968: Erik Kråkströmin järjestelyehdotus	45
Kaupat Hakan kanssa – kaavoitus asuinalueeksi	47
Helsingin Asuntokeskuskunta Haka	49
Asemakaava 8428, 1981	56
Korkeussuhteet ja tonttitehokkuus	61
Merihaan rakennusvaiheet	65
4. Merihaan arkkitehtuuri	77
Merihaan suunnittelijat	78
Kokonaissommitelman muovautuminen	83
Swissair DC 8 Checklist - Merihaka metodi	85
Merihaka - Ratkaisumallien testausohjelma.....	87
Tanskalaista pölyä.....	89
Rakennustyyppien sijoittuminen alueelle	91
7,5 x 7,5 metriä	93
5. Merihaan alamaailma	97
Eritasoinen liikkumisjärjestelmä.....	99
Alataso - paikoitustaso - pysäköintihalli.....	101
Missä on?	103
Vertikaaliyhteydet ja luonnonvalo alatasolle	105
Rakennusten perustason probleemi.....	113
6. Kansitaso	115
Kansitason yleispiirteitä	117
Jalankulkijan valtakunta.....	117
Kannen betonilaatoitus.....	117
Betoniset istutusaltaat ja kasvillisuus	119
Tuuliaidat	119
Betonikaiteet	121
Kansitason kaupunkitilat	123
Verotori palveluakselin alkupisteenä.....	123
Liikekeskuksen ympäristö	127
Kansitason piha-alueet	133
Maavarainen kenttä	139

7. Merihaan rakennukset - asuminen	143
Arkkitehtuurin piirteitä	145
Alumiinia.....	151
Esivandaloitua betonia.....	153
Iloisia värejä	155
Rakennerratkaisut.....	161
Talotekniikan eritysratkaisuja	161
Lamellitalo rakennustyyppinä.....	163
L2 ja L3: Lamellitalot Hakaniemenranta 16 ja 18.....	167
Lamellitalon rakenteet	169
8. Merihaan rakennukset - toimistot ja palvelut	171
Matalat toimisto-osat B+C.....	179
Maisemakonttori Helsingin Verovirastolle	181
Haapaniemenkatu 14:n liikerakennus.....	187
Palloilutalo.....	189
9. Merihaan rakennukset - pysäköintitalot	193
Pysäköintitalot	195
10. Merihaan rajat ja reunat	199
Kaukomaisema.....	201
Suhde mantereeseen.....	203
Linjalla 38	203
Rantabulevardi, suhde mereen	213
11. Elämää Merihaassa	221
Myöhäisemmät vaiheet 1980-luvulta nykypäivään	225
12. Muutos- ja kunnostustöitä	233
1990-luvun julkisivukorjaukset	235
2000-2003 kansiremontti.....	235
Lähiympäristön kehityshankkeet.....	239
Merihaan väestönsuoja.....	239
Kulttuurisauna.....	239
Vuoden 2015 Kansii III -hanke	239
Rakennusluvut ja muutokset.....	240
Rakennusluvut ja muutokset.....	242
Lähteet ja kirjallisuus.....	244
Viitteet	246
Merihaan kaupunkirakenteen arvot.....	245
Pilvenpiirtäjälähiön juuret.....	246
Liikennevirtojen kuohuvat kosket.....	247
Elämää kannella ja kannen alla	248
Saapumisen rituaali	250
Megasturktuuri ja sen reunat	252
Geometriset kuviot	254
Rakennusarkkitehtuuri	257
Rakennussommitelma	258

Perustiedot

Asemakaava:	Asemakaava 8428, 30.9.1981 10. kaupunginosa, Sörnäinen Korttelit 398 ja 399 Katu-, vesi- ja puistoalueita
Status:	Ei suojeltu, mutta kuuluu DOCOMOMO valikoimaan. Lisätty 2017. Luonnehdinnassa mainitaan mm. että ” <i>Itä-Pasilan ohella Merihaka on toinen 1970-luvulla Helsinkiin rakennettu asuinalue, joka rakennettiin kerralla ja jossa sovellettiin kompaktikaupunkiajattelua. Arkkitehtonisesti Merihaka on kuitenkin Itä-Pasilaan verrattuna yksityiskohdiltaan huolitellumpi ja kaupunkikuvallisesti mietitympi kokonaisuus.</i> ” http://docomomo.fi/kohteet/merihaka/
Rakennusajankohta:	1973-1986
Rakennuttaja:	Helsingin Asuntokeskuskunta Haka
Projektipäälliköt:	DI Olavi Laine hankkeen alussa. Myöhemmässä vaiheessa insinööri Arto Ahonen. ¹
Arkkitehtisuunnittelu:	Suunnittelu käynnistyi vuoden 1969 alussa, jolloin KK:n asunto-osaston arkkitehti Sulo Savolainen sai tehtävän hoitaakseen. Hän kokosi ympärilleen arkkitehtiryhmän. Arkkitehti Arvi Ilonen aloitti 5.2.1969 ja Peter Bieber 24.9.1969. ² Merihaan 1. vaiheen arkkitehdit olivat siis Bieber-Ilonen-Savolainen. 2. vaiheen (1978...1986) suunnittelua johti arkkitehti Unto Toikkanen, Suunnittelurengas Oy.
Rakennesuunnittelu:	KK:n insinööriosasto Päsuunnittelija DI Heikki Koskelainen Päsuunnittelija DI Aimo Niemelä Elementtisuunnittelua Ins. tsto Kaisla & Sebbas
LVI-suunnittelu:	KK:n insinööriosasto Ekono
Sähkösuunnittelu:	KK:n insinööriosasto
Äänitekkinen suunnittelu:	Insinööritoimisto Mauri Parjo
Kunnallistekniikan suunnittelu:	Vesi-Hydro
Istutussuunnitelmat:	Maisemasuunnittelu Nukari-Pursio-Vainio Nukari-Nygren
Toteutus:	Helsingin Asuntokeskuskunta Haka, 1. tuotantolinja Aluetyöpäällikkö Reino Nykänen Vastaavat mestarit: Aarno Iso-Anttila, Reino Sarkola, Erkki Veijonen, Juhani Veijonen, Reima Helander

Kohdealueen rajaus. Helsingin karttapalvelu.

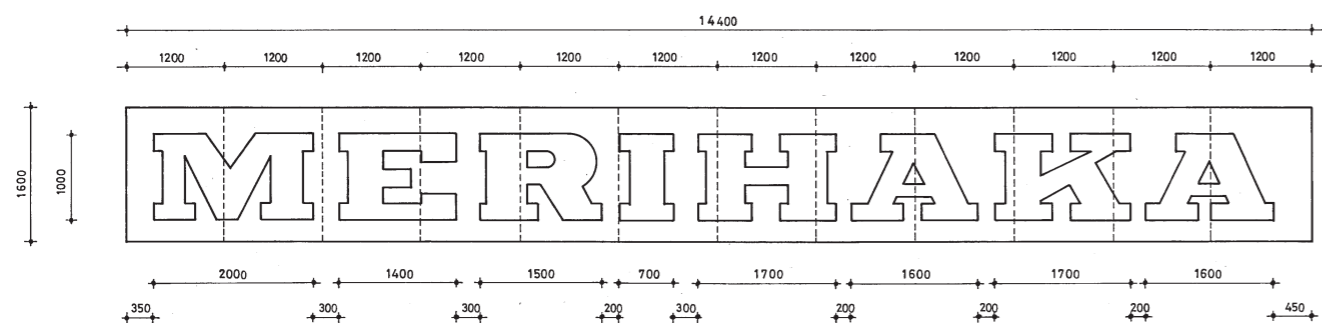
2019, kartta.hel.fi

Perustiedot, rakennukset

Taloyhtiöt, asuinrakennukset						
Sijoittuminen	Taloyhtiö ja osoite	Porras / talo	Huoneistot	Ker- roksia	Kerros- ala-m ²	Valm.
	Kiinteistö Oy Haapaniemenkatu 11 Haapaniemenkatu 11	A-porras B-porras	1-40 41-80	8	6 047	30.9.1980
	As. Oy Helsingin Haapaniemen- katu 12 Haapaniemenkatu 12 a	A-porras	1-168	14	10 113	29.8.1975
	Kiinteistö Oy Merihaan rantakuja Haapaniemenkatu 12 b tai Haka- niemenranta 30	A-porras B-porras	1-43 44-86	9	6 478	11.2.1980
	As. Oy Merihaan rantapenger Haapaniemenkatu 12 c Hakaniemenranta 28	A-porras B-porras	1-35 36-76	8	6 156	14.12.1979
	As. Oy Merihaan rantakulma Haapaniemenkatu 12 d tai Hakaniemenranta 26	A-porras	1-128	14	1 0017	1985
	Kiinteistö Oy Rautaranta (HOAS) Hakaniemenranta 12	A-porras B-porras C-porras D-porras	1-24 25-48 49-72 73-96 97-120	6	7 638	1983
	As. Oy Hakaniemenranta 14 Hakaniemenranta 14	A-porras B-porras	1-39 40-78	8	6 494	31.12.1980

Perustiedot, rakennukset

	As. Oy Haapaniemenkatu 16	A-talo B-talo C-talo	1-154 155-308 309-462	14 14 14	1 0048 1 0071 1 0041	9.5.1973 21.12.1973 28.10.1974
	As. Oy Hakaniemen rantapuisto Hakaniemenranta 18	A-porras B-porras C-porras D-porras	1-16 17-32 33-48 49-64	8	6 833	14.11.1977
	As. Oy Haapaniemenkatu 20 Hakaniemenranta 16	A-porras B-porras C-porras D-porras	1-16 17-32 33-48 49-64	8	6 797	20.12.1974
Liike- ja toimistorakennukset, pysäköintilaitokset						
	Kiint. Oy Haapaniemenkatu 7-9 C Haapaniemenkatu 7-9 C	Verovirasto Toimistotorni Toimistolamelli C		6 17 4	12 232 13 535 2 130	9.12.1974 22.3.1976 15.5.1977
	Myymäla- ja toimistorakennus Haapaniemenkatu 14	Liiketalo		2	3 098	1.9.1975
	Palloilutalo Hakaniemenranta 24	Monitoimihalli 10 Squash-kent- tää 2 Tenniskenttää Grillikahvio		4	4 032	31.12.1986
	Pysäköintilaitos Haapaniemenkatu 10	Pysäköintilaitos		3	6 686	31.12.1983
	Pysäköintilaitos Hakaniemenranta 10	Pysäköintilaitos		3	1 3638	31.12.1980

Merihaan kansitason "pääsisäänkäyntinä" toimiva Näkinsilta valmistui vuonna 1975. Kansirakenteen ohella alueen saarekemaista luonnetta korosti vilkasliikenteisen Sörnäisten rantatien ylitys. Maamerkinä kuvanottohetkellä juuri valmistunut 18-kerroksinen liittojen talo. Ilkka Pöyhönen, 1976, HKM.

Yllä. Suunnitelma pysäköintitalo P1:n harjalle sijoitettavasta mainnostaulusta. KK Asunto-osasto. 1974. Merihaka Oy:n arkisto.

Merihaka on kuin merilinnon, jota yhtäällä saartaa meri, toisaalla nelikaistainen moottoriväylä ja alati uhkaavan myrskypilven virkaa toimittaa kivihiilivuori taivasta raapivan kaupunkisilhuettin taustakuvana. Sörnäisten rantatien edustalle, täyttömaalle rakennettu 1970-luvun kaupunkisateliitti oli ja on korostetun erillään, irrallaan ja etäisenä sitä ympäröivästä kaupunkirakenteesta. Täydellisen riisutun ilmaisen Merihaalle löysi Suomen Kuvalehti 10/1975, kiteyttäessään katutason tunnelman näihin sanoihin: **"Merihakaan ja sieltä pois johtaa betoninen tunneli."** Lakoonisuudessaan lause lyö naulansa kaupunginosan ytimeen. Noin 3000 asukkaan Merihakaan saavutaan - ja toimittajankin onneksi poistutaan - vain ja ainoastan yhden ajotien kautta. Toimittajalta jää mainitsematta Näkinsilta; kansitason kautta tapahtuva jalankulku yhteys Merihaka - Hakaniemi-akselilla. Nämä kaksi pääsuunta - tunneli autoille ja silta jalankulkijoille - yhdistävät Merihaan ympäröivään kaupunkirakenteeseen. Ei enempää, ei vähempää. Merihaka on kaupunkirakenteellinen utopiamaailma, johon saavutaan kuin laiva- tai lento-terminaaliin. Se on paikka, jossa autoliikenteen rumuus ja ongelmat on siivottu piiloon kansirakenteen alle, jotta jalankulkijoilla olisi turvallinen olo sen päällä. Samalla, paradoksaalisesti, on luotu hehtaarikaupalla luonnonvalotonta ympäristöä, betonipilarimetsää, epätillaa, jossa kenenkään ei ole tarkoitus viihtyä. Paitsi he, jotka tunnelin pysäkillä odottavat paikallisbussia, ovat pakotetut viihtymään tuulissa ja kalseassa ympäristössä. Kansirakenteen rajaama alamaailma on elottomien autojen ylisuuri talli. Ihmisen osa on ajaa autonsa sille varattuun numerosarjan osoittamaan ruutuun ja poistua pikimmiten kohti ylätasoa. Autot jäävät lepäämään sienipilarimetsän betonista valetun lehvästön suojaan, kuin metsään hylätty karjalauma, vailla paimenta, mutta valvontakameran anonyymien silmän turvaamana. Voi perustellusti kysyä, onko 6 ha kaupungiosan varustaminen kameravalvonnalla osoitus onnistuneesta ympäristöstä.

Jos Merihaan alinen on ympäristönä luonnonvaloton, hämärä, on se sitä myös toiminnallisesti. Jako julkisen, puolijulkisen ja yksityisen tilan välillä, tai jako julkisen katuverkoston ja yksityisen sienipilarimetsän välillä ei avaudu ohikulkijalle. Hienovireisesti tämän voi lukea keinovalon väristä. Sienipilarimetsä on LED-valaistu naturalistisesti, alueen lävistämä Haapaniemenkatu puolestaan keltaisin natriumlampuin. On siis valkoinen ja keltainen vyöhyke.

Johdanto

Voivatko nämä yöt päivää palavat valot riittää orientatioksi betoniviidakossa samoavalle? Eivät. Kannen alainen ympäristö on tasajakoista, samankaltaisista yksiköistä koostuvaa ja vailla ilmansuuntia. Tunnelin tai muun reuna-alueen valoaukon kautta tulviva luonnonvalo tulee silmään niin kirkkaana, ettei ihminen ymmärrä katsooko hän kohti itää, etelää vai pohjoista. Omalaatuinen katuosoitejärjestelmä ei helpota löytämistä kissan vertaa.

Hakaniemi > Haka > Meri > Merihaka. Helsingin ranta-alueiden nimeämistapaa noudattaen, kuten Jätkäsaari ja Sompasaari, Merihaan nimeksi olisi voitu johtaa Pannukakku, alueella muinoin olleen saaren nimen mukaan. Mutta kutsuako tuota teräväpiikkisten rakennusten muodostamaa betoniryhmää vehnäiseksi, kasaan lässähtäväksi uuniruoksi? Tämä on tuskin käynyt Hakan markkinointiväen mielessä. Merihaka on rakennettu osittain Pannukakun - siis entisen saaren - päälle, ja valtaosin täyttömaan päälle, jota alueelle on kuormattu aina 1800-luvun lopulta alkaen.

Merihaassa kaupunkiasumisen ikäviä puolia on haluttu piilottaa katseelta. Meluava ja vaaralliseksi katsottu autoliikenne on suojassa betonikannen alla, kuin moottori konepellillä suljettuna - pärisevä laite on välttämätön, mutta liikainen ja vaarallinen. Oman aikansa arkisen elämän kuvana ja todisteena ihmiskotien läsnäolosta kannen alle on sijoitettu myös talokohtaiset matontamppaustelineet. Pöly ja melu kuuluvat kannen alle, eivät päälle. Mattoja saa pölyttää pysäköintihallissa, kellarissa, sääsuojuutuna. Merihaassa niin tyypillisesti puhaltavaa, luihin ja ytimiin käyvää tuulta ei tällaiseen kannata tuhlata.

Alueen totaalisuus hämää mieltä ja silmää näkemästä rakenteen onnistuneita puolia erotuksena epäonnistuneesta ja epäjohdonmukaisesta. Rakennustaiteelliselta laadultaan alue on kaksijakoinen. On vanhin 1970-luvun alun kerrostuma ja nuorempi 1980-luvun taitteen kerrostuma. On pääideasta loogisesti johdettuja ja sitä tukevia ratkaisuja ja toisaalta epävarmaa ja ulkosyntyistä rakennustuotantoa. On myös suunnitelmiksi jääneitä ideoita ja niiden vesittyneitä toteutuksia. Merihaan arkkitehtiryhmän hedelmällinen kukoistuskauti kesti 1970-luvun puoliväliin. 1973 alkanut energiakriisi muutti voimasuhteita Kulutusosuus-

Merihaka ei jätä ketään kylmäksi.

Merihakaa on tottunut katselemaan ulkoapäin. Siksi on yhtäkkiä outoa seisoa 14. kerroksessa Anu Mäkikankaan keittiössä ja nähdä Helsinki merihakalaisen silmin.

Perunat kiehuvat liedellä: on iltaruuan aika. Lautaset ja lasit on katettu pöytään.

Ikkunasta avautuva maisema on hurja: perunantuoksuista keittiöstä näkyy kauas merelle yli Helsingin. "Selkeällä säällä Harmajalle asti", Anu Mäkikangas sanoo.

Kun ruotsinlautat lähtevät Eteläsatamasta, niitä voi seurata kaksi tuntia, kunnes ne katoavat taivaanrantaan. Aamulla näkyy, miten ne palaavat Suomenlinnan takaa Kustaanmiskan ehtaasta salmesta kaupungin sydämeen.

Harvassa talossa Helsingissä ollaan yhtä korkealla. Oman keittiöpöydän äärestä voi katsella, miten kaupunki elää ja muuttuu aamusta iltaan — ihan kuin seuraisi suurta nerokasta rautatiepienoismallia, jossa kaikki toimii kuin itseksensä.

"Kirkkaana kuutamoyönä saarien välissä näkyy viisi kuunsiltaa", Anu Mäkikangas sanoo. Kerrosta alempana asuva naapuri on laskenut, että hän näkee parvekkeeltaan Nesteen tornin lisäksi 17 kirkkotalia.

"Tervasaari ja Merikasarmi näkyvät Aleksi Simolan sänkyyn."

HS 12.10.1992.

kuntien Keskusliiton Asunto-osastolla. Rakentaminen seisahtui raskaaseen taantumaan ja arkkitehdit hajaantuivat uusiin tehtäviin. Haka oli Frankenstein -kielikuvaa käyttäen synnyttänyt hirviön ja päästänyt sen hallitsemattomasti irti. Arkkitehtien Bieber, Ilonen ja Savolainen olisi tullut jatkaa Merihaan toteutus loppuun saakka, kun rakentaminen uudestaan käynnistyi 1970-luvun lopulla. Sen sijaan ohjaukseen tarttui arkkitehti Unto Toikkanen, joka varmasti parhaansa mukaan pyrki kannattelemaan Merihakaryhmän arkkitehtoonista perintöä, mutta kykenemättä kuitenkaan johdonmukaisiin ratkaisuihin, joko taitamattomuuttaan tai liian pienin hartioiden Hakan vaatimusten painamana. Olihan Merihaka omintakeinen gryndaushanke, jossa sekä omistaja, rakennuttaja että suunnittelu olivat samaa E-liikkeen organisaatiota, vahvan poliittisen identiteetin rajaamana. Systeemin ja organisaation sisällä lienee ollut ahdasta toimia.

Toisaalta on epäoikeudenmukaista henkilöitä Merihaan puuttellisia puolia. Merihaan alkuperäinen systeemi oli jäykkä, hyvässä ja pahassa, ja alue oli jokseenkin valtava muutaman arkkitehdin hallitavaksi. Enemmän aikaa ja resursseja olisi vaadittu työhön, parempia työkaluja arkkitehdin pöydälle. Suuriäänisten mahtavien tornitalojen, linjakkaiden lamellitalojen ja geometristen, mielikuvituskellisten istutusaltaiden vastapainona Merihaka on omistusten, jopa irvokkaiden ratkaisujen kollaasi. On vähälle huomiolle jääneitä, tuskin lainkaan suunniteltuja, mutta silti pysyvästi paikalleen valettuja rakenteita. Epäinhimillistä ympäristöä, olemattomia kulkuyhteyksiä ja päätä sekoittavaa labyrinttia riittää maantasalla hehtaarikaupalla. Voimia olisi tullut käyttää toteutumassa olevan systeemin heikkouksien tutkimiseen ja kriittiseen tarkasteluun, kuten kansirakenteiden reuna-alueisiin, lähiympäristöön liittymiseen, luontevien vertikaaliyhteyksien aikaansaamiseen ja laadulliseen toteuttamiseen, autotasoon rakennettuna ympäristönä... jne. Pelkkä systeemin perustaminen ei ollut riittävä tae onnistuneelle kaupunkiympäristölle. Järjestelmää olisi tullut säätää, punnita ja uudelleenarvioida myös prosessin aikana ja kaupunginosan edetessä kohti asemakaavassa määriteltäviä rajojaan.

Merihakaa on ollut helppo haukkua, ja haukkuja ja kritiikkiä alue on saanut niskaansa alusta lähtien. Alue on niin tunnistettava, että se on helppo esineellistää. Merihaka ei ole pelkkä rakennusryhmä, se on käsite, adjektiivi tai mielikuva. Kruununhaasta katsoen Merihakaa kutsuttiin ilkeästi demarislummiiksi.³ Olihan esimerkiksi pääministeri Kalevi Sorsa yksi Merihaan tunnetuista asukkaista. Kritiikin myrskyn laannuttua sitä on myötätuntoisesti alettu pitää *oman aikansa tuotteena*, ikäänkuin Merihaasta ei tarvitse pitää, Merihakaa ei tarvitse ymmärtää, mutta siihen on totuttu, kuin naapurin hassuun ukkoon. Jopa alueen keskeisin arkkitehti Peter Bieber kertoi Helsingin Sanomien haastattelussa 1992, että *"tämä on yhden ajan tuote"*. Ikään kuin arkkitehti olisi halunnut itsekkin ottaa hieman etäisyyttä, vaikkakin samalla korostaa, ettei häpeä saavutusta - *"yritimme parasta"*, nuoret arkkitehdit Hakan asettaman paineen alla. Bieber jatkaa haastattelussa, että *"jotain komeaa tässä betonibrutalismissa on"* todeten, ettei ole käynyt paikalla montaa kertaa sen jälkeen, kun talot alkoivat valmistua.⁴ Merihaka on komeaa ja brutaalia asuinympäristöä suunnittelijansakin mielestä. Pitäisikö asuinympäristön vaatimuksina olla kuitenkin kaunista ja lempeää?

Yhdestä näkökulmasta katsoen Merihaka on 1960-...1970-luvun aluerakentamisaallon monumentti, *lähiö*, joka on tuotu kiinni Helsingin keskustaan, mutta lähiö, jossa rakentamisen laatutavoitteet asetettiin erityisasolle ja pyrittiin löytämään uusi turvallinen ja sosiaalisesti kestävä ympäristöratkaisu. Haluttiin luoda paikka, missä kaikilla on tasa-arvoisesti valoa, ilmaa, merinäköalaa ja väljää pihatilaa. Avoimen kaavan mukaan luodun korttelirakenteen edut eivät olleet siinä määrin kiistattomat, että Merihaka-metodia olisi jatkettu progressiivisesti eteenpäin - siis yhden ajan tuote. Vuonna 1970 laaditun *Merihaka I* asemakaava-alueen mukaan erillistalojen marssi olisi jatkunut aina Hämeentien varren kortteleihin saakka, mutta jo 1975 tästä otettiin takapakkia. Merihaka II -kaava eli viereisen Näkinpuiston rakentaminen 1979 alkaen sai Hakan toteuttamaan perinteistä umpikorttelirakennetta.

Voidaan jälkepäin kysyä, miksi Merihaka I:n systeemiä ei jatkettu alueen ulkopuolelle? Mikä sai niin nopeasti mielet muuttamaan, vaikka omistajana ja rakennuttajana molemmissa oli Haka? Arkkitehtuurissa on sisäänrakennettuna paradoksina dynaamisuuden ja pysyvyyden samanaikainen vaatimus. Se, minkä ensin tulee herättää innostusta ja uutuudenviehätystä, tulee seuraavassa kestää aikaa ja ylläpitää tyytyväisyyttä. Kun Merihaan visiot vähitellen konkretisoituivat betoniin valettuna ympäristönä, alkoi epäilyksen siemen itää. Oliko valittu polku oikea? Arkkitehti Sulo Savolainen vastaa omasta puolestaan, että *"Peter Bieber oli haastattelussa ilmeisesti samaa mieltä kanssani siitä, että Merihaasta tuli liian massiivinen ja raskasilmäinen. Tämä johtui suoraan liian suuresta rakennusoikeudesta."*⁵

Näkymä 14. kerroksesta. HS 12.10.1992.

Tapahtunut ilmapiirinmuutos vahvisti Merihaan erityislaatua. Toista ei ole, toisen tuleminen ei ole näköpiirissä. Merihaan idea kylvettiin arkkitehti Erik Kråkströmin Wärtsilän alueen ehdotuksena 1965, josta hanke siirtyi Hakalle toteuttavaksi 1970-luvun alussa. Mikäli alueen suunnitelma olisi tehty vasta 1970-luvun lopussa, energiakriisin jälkeen, on oletettavaa, ettei Merihakaa tunnetussa muodossa olisi rakennettu. Merihaka on erityinen, poikkeuksellinen ja tunnistettava, suorastaan ikoninen - pitipä siitä tai ei.

Alueelle muuttaneet asukkaat ottivat Merihaan omakseen. Syntyi Merihaka-Seura ry, joka yhdisti kotikaupunginosaansa puolustavia asukkaita. Esimerkiksi vuonna 1998 Helsingin sanomissa kirjoitettiin otsikolla *"Kauneutta kahta puolen siltaa - Merihakaa herjataan, mutta asukkaat viihtyvät."* On myös kaksi sangen erisuuntaista näkökulma katsoa Merihakaa kaupunginosana, tai katsoa Merihaasta näkyviä kaupunginosia. Ensin mainitussa korostuu erilaisuus ja vieraus, viimeainitussa huppeat merimaisemat ja kaupungin sykkeen tarkkailu. Näkymä 14. kerroksesta kohti Kruununkakaa saa unohtamaan kauneuskysymyspohdiskelut ja kansitason alaisen autoluolamaailman.

Mikko Bonsdorff, Arkkitehtitoimisto Okulus Oy.

Selvitystyö

Merihaan kaupunkirakenne- ja ympäristöhistoriaselvitys on Helsingin kaupungin kaupunkiympäristötoimialan asema-kaavoituspalvelujen eteläisen alueyksikön tilaama tutkimustyö. Merihaan tapaisessa, kohtalaisen nuoressa kohteessa tutkimuksen painopisteenä on tuoda esiin ja valottaa kohteen alkuperäistä arkkitehtuuria ja ympäristörakennetta. Näitä on purettu analyttisesti erinäisistä näkökulmista tarkastellen. Nuorena kaupunkiosana Merihaalla on muutoshistoriaa huomattavan vähän, ja tässä yli kaksisataasivuisessa selvityksessä Merihaan valmistumisen jälkeisistä vaiheista on ollut tarkoituksenmukaista kirjoittaa vain muutamien sivun verran. Työssä on lyhyt katsaus alueen Merihakaa edeltäneen teollisuusalueen vaiheisiin. Tämäkin aihe on

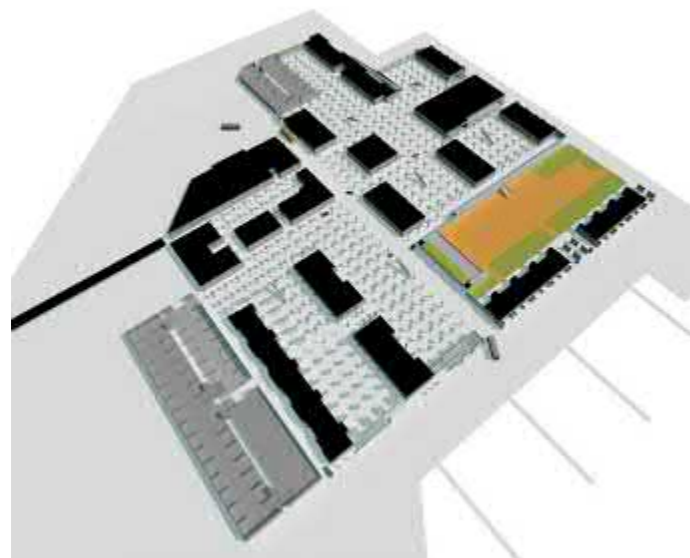
haluttu pitää suppeana, sillä sen yhteys nykyiseen Merihakaan on kylläkin kulttuurihistoriallinen, mutta muutoin vailla kiinnekohtia. Merihaka on oma, täyttömaalle tehty ja mereltä vallattu alueensa, monessa mielessä kaikesta irrallaan ja sellaisenaan tutkittavissa.

Yksi Merihakaa leimaava piirre on tonttijonon ja kansirakenteen välinen hallinnollinen yhteys. Vaikka kansi peittää alleen lähes koko Merihaan, se jakautuu tonttikavion mukaan eri yhtiöiden tonteille, pieniksi palasiksi. Näin ollen jokainen kannen osa on alun perin toteutettu - tai ainakin rakennuslupitettu - jonkin läheisen talorakennushankkeen yhteydessä. Käytäntö on ymmärrettävä, mutta kokonaiskuvan muodostaminen näistä asiakirjoista on työlästä. Alueesta on toki olemassa varhaisvaiheen asemapiirustus, mutta koska alueen rakentaminen venyi 15 vuoden jänteelle, ja muutoksiakin tuli matkaan, ei luotettavaa kokonaisvaltaista dokumenttia kannesta portaineen,

altaineen ja liityntöineen ole jälkeinpäin luotu. Tämän selvityksen osana on tehty salapoliisimainen tutkimus, jossa palapelin paloja yhdistellen on rakennettu jokseenkin luotettava, pääpiirteinen 3D-tiedostomalli Merihaasta. Se sisältää niin kannen alle jäävän maailman, kuin kannen, portaat, luisakat ja istutusaltaat. Rakennukset on esitetty karkeina massoina.

Kiitokset

Tiedonantoja Merihaasta ja sen suunnittelusta ovat antaneet arkkitehdit Arvi Ilonen, Sulo Savolainen ja Petri Eerikäinen. He ovat saaneet myös lukea selvityksen vedoksen. Heille lämmin kiitos. Etenkin Savolaisen moni kommentti esiintyy tässä selvityksessä suorana siteerauksena, kiinnostavana ja selkeästi ilmaistuna ajankuvana. Savolainen on myös jakanut ennen näkemätöntä aineistoa tutkimuksen käyttöön.

Leike 3D-mallin autopakoitusasolta

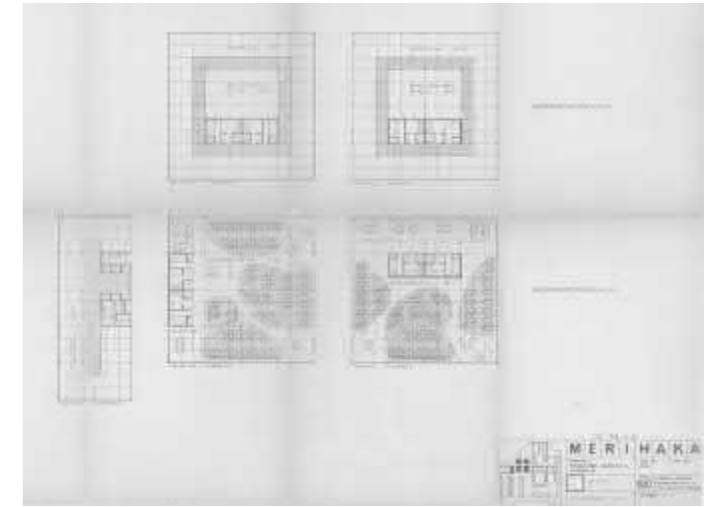
(11) H 2/10 exec

Merihaan arkkitehtisuunnitelmien metsästys sisälsi hyvin merihakalaisia piirteitä. Aluetta isännöivän Merihaka Oy:n arkistoissa on sadoittain mappeja ja tuhansittain piirustuksia Merihaan eri rakennuskohteista, korjauksista ja ylläpidosta, joihin tutkimusryhmä kävi ensin tutustumassa. Määrään nähden herkullisen aineiston saalis oli vaatimaton.

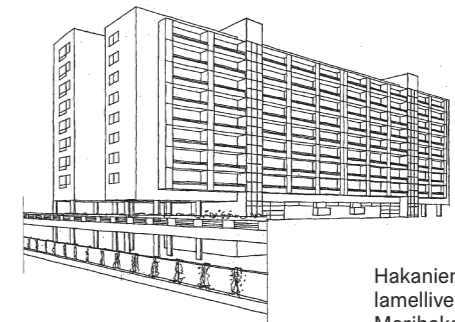
Yhteydenotto arkkitehti Sulo Savolaiseen poiki tietoa, että alkuperäispiirustukset olivat jossain vaiheessa menossa roskalavalle, mutta Savolainen ehti pelastaa niistä osan. Lisäksi suuri osa Merihaan vanhimmissa piirustuksista kastui ja homehtui Herttoniemessä olleen arkiston joutuessa veden valtaan, kuten Savolainen kertoi. Pelastuneiden piirustusten sijainti oli vielä 2015 siinä määrin selvä, että Savolainen muisti niiden silloisen sijainnin: "Piirustukset jäivät liikerakennuksen toisen kerroksen lounaisnurkassa (käytävän päässä vasemmalla) olevaan tilaan. Minulla ei viimeksi ne nähtyäni ollut aikaa niitä järjestellä. Toivottavasti niitä ei kukaan ole hävittänyt." Seuraavana päivänä seurasi lisätieto että "Otin silloin valokuvan huoneen avaimenperästä, jossa oli merkinnät: (11) H 2/10 exec. Ehkä tämä auttaa etsinnöissä. Suti". Merihaka Oy:n isännöitsijä Helena Salminen ei ensialkuun saanut otetta Savolaisen antamista karttamerkeistä, mutta myöhemmin seurasi iloinen: "Olen saanut selville, että piirustukset ovat tallessa liikekiinteistön kellarissa, varastohuoneessa. Huoltomies kävi varmistamassa asian." Aineisto saatiin siirrettyä Merihaka Oy:n tiloihin, Salmisen huomautuksella: "(Materiaali on erittäin pölyistä.)" Ja pölyistähän se todellakin oli.

Merihaka kymmenine suurine rakennuksineen ja tuhansine piirustuksineen on siinä määrin valtava kokonaisuus, ettei aineistoon ole tämän ympäristöhistoriaselvityksen yhteydessä ollut mahdollisuutta sukeltaa seikkaperäisesti. Löydetyt originaalipiirustukset osin pölyntyneet, kostuneet, sekoittuneet, haurastuneet, yhteen takertuneet, repeilleet, rulliksi kinttaantuneet ja monessa osoitteessa seilanneet - kaiken kaikkiaan pelkoa herättävä kasa tutkijalle. Rullakoissa ja pahviputkissa oleva piirustusmassa on vain karkeasti ottaen ymmärrettävässä järjestyksessä ja sen luotettava järjestäminen ja arkistointi vaatisi oman suuruuskansa. Ja jos aineisto olisi saatettavissa tutkijalle käyttökelpoiseen muotoon, voisi suunnitelmien kehityskaaria luonnoksista toteutukseen ryhtyä tarkemmin hahmottelemaan.

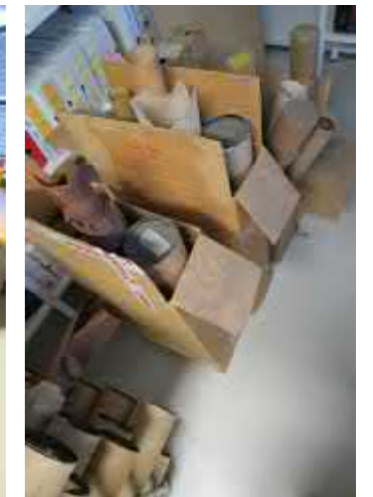
Aineistosta otettiin valitun työekonomisen toimintatavan ohjaamana esiin valikoima piirustuksia, jotka lähetettiin skannattavaksi. Nyt esiin nostetut piirustukset ovat vaistonvaraista hakuammuntaa, muutamia herkullisia löydöksiä, niin toteutusta vastaavista suunnitelmista kuin muutamia alustavia suunnitelmia, vaihtoehtoja tai luonnoksia.

27.1.1972 "konttorit" esittää 4 erillisen noppamaisen ja modulaarisen rakennuksen sijoittamista Liittojen tornin viereen ja Veroviraston paikalle. Merihaka Oy:n arkisto.

Hakaniemenranta 16 - 18, tuplamalliversio. Merihaka Oy:n arkisto.

Originaaliaineistoa, kopioita, rullia, kansioita, taskuja, laatikoita... Merihakaa.

C. Reuterin kartta Helsingistä
vuodelta 1876. Doria.fi. Karttaan
täydennetty nykyisen Merihaan
kaupunkirakenne ja rantaviivat.

Osberg & Badenista Wärtsilään

Vuonna 1893 päätettiin muodostaa Helsingin 10. kaupunginosa, joka muodostui Sörnäisten Itäiseen viertotiehen rajautuneesta osasta, Siltasaaresta sekä Sörnäisten niemestä satamineen.⁶ Asemakaavassa vahvistettiin entisen huvila-alueen tulevaisuuden käyttötarkoituksena teollisuus- ja asuinalueita. Sörnäisten rantatien aiemmin tiukasti rantaviivaa seurannut linjaus suoristettiin vuonna 1897.⁷ Rantatietä myötäillen valmistui vuonna 1900 myös rautatieyhteys Sörnäisten satamasta Haapaniemeen ja Näkin teollisuus- ja asuinalueeseen.

1800-luvun lopulla alueella toimineen konepajayhtiön Osberg & Baden toiminta supistui, kun yhtiö hajosi kahtia. Baden konepaja alkoi valmistaa ajokaluja Sörnäisten niemellä, ja Osbergit jatkoivat entistä konepajatoimintaa. Osbergin paja yhdistettiin vuonna 1889 perustettuun Siltarakennusyhtiöön, jonka tehdas oli aiemmin sijainnut Hietalahden satamassa. Syntynyt Kone- ja Siltarakennus Osakeyhtiö keskittyi palvelemaan erityisesti rautateiden voimallisen rakennuskauden tarpeita. Kyse oli valtakunnallisesti merkittävästä toiminnasta – vuonna 1913 kerrottiin Uudessa Suomettaressa (28.9.1913) tehtaan valmistaneen mm. kaikki Tampereen, Kotkan ja Kouvolan rautatiesillat.⁸

Kone- ja siltarakennus Oy aloitti laivojen valmistuksen vuonna 1891, ja Pannukakun saarelle rakennettiin telakka.⁹ Suuri joukko laivoista ja niihin tarvittavista höyrykoneista tilattiin Itä-Aasiaan. Kone ja Silta kasvoi voimakkaasti erityisesti Venäjän valtiolta tulleiden tilausten siivittämänä. Yhtiö eli, hengitti ja muuntui ajankohtaisten tarpeiden mukana. Vuonna 1904 puhjennut Venäjän ja Japanin välisen sodan myötä valmistettiin ammuksia ja sotalaivoja; sodan jälkeen puolestaan keskityttiin höyrykattiloihin. Merkittävään rooliin nousi niin ikään separaattorien valmistus, joista ensimmäiset valmistuivat vuonna 1909.¹⁰ Separaatoreilla voitiin koneellisesti erottaa kerma maidosta, ja niillä oli aikalaistaiteiden mukaan mainio menekki myös ulkomailla. Näkin teollisuusalueen tuotantorakennuksista ainoana jälkipolville säästyikin juuri Haapaniemeenkadun varren separaattoritehdas.

Telakkatoiminnan hiljennyttyä merkittävään osaan nousi paperikoneiden valmistus. Toiminnan laajentuessa kasvoi myös niille tarvittavan maa-alueen pinta-ala. Pannukakun ympäristön maatäytöt jatkuivat 1930-luvun alkuun saakka, jonka jälkeen rantaviiva pysyi suunnilleen ennallaan aina 1970-luvun alussa alkaneisiin Merihaan rakennustöihin saakka.

Vuonna 1935 konepajateollisuusyhtiö Wärtsilä osti Kone ja Silta Oy:n, joka oli noussut maan merkittäväksi laivanvarustajaksi, romuraudan toimittajaksi ja siltojen valmistajaksi. Yrityskaupan taustalla vaikutti 1920- ja 1930-lukujen vaihteen suuri lama, jonka myötä Kone ja Silta oli ajautunut taloudellisiin vaikeuksiin. Kaupantekohetkellä Wärtsilä oli huomattavasti pienempi yritys, mutta se oli onnistunut nousemaan konkurssin partaalta jaloilleen nopeasti 1930-luvun alussa, toisin kuin Kone ja Silta.¹¹ Yritysten välinen fuusiosopimus allekirjoitettiin vuonna 1938, ja uudeksi nimeksi tuli Wärtsilä-yhtymä Oy. Yrityssostot jatkuivat jo samana vuonna, kun yhtymä osti maan suurimpiin kuuluneen rautaruukin Taalintehtaan. Wärtsilästä tuli kaupan myötä työntekijämäärällä mitattuna Suomen suurin yritys: 1930-luvun lopulla yksistään Kone ja Silta Oy:n palveluksessa oli tuhatkunta työntekijää koko konsernin työllistäessä noin 6000 henkeä.¹² Wärtsilän tällöin syntynyt vauraus ja teollisuus- ja kaupunkikasvu pääkaupungin ytimen vieressä varasi siis suuren maa-alueen käyttöönsä. Kun Wärtsilä sittemmin haki vapaampia kasvualueita käyttöönsä, vapautui Pannukakun päälle kasvatettu laaja maa-alue kaupunkisuunnittelun pelikentäksi.

Ortokuva 1932. Kartta.hel.fi.

Hämeentie

Väinö Tannerin kenttä

Kokos Oy

Separattoritehdas

Näkin teollisuuskortteli

Sörnäisten rantatie

Pannukakku

1920-luku

1.

2.

3.

Kone ja Siltarakennus Oy:n tehdasalue 1920-luvun puolivälissä. Etualalla Sörnäisten rantatie jonka takana Näkin teollisuuskortteli (1). Vasemmalla alhaalla näkyvä pitkä laituri ja sen takainen alue (2) edustavat uusinta maatäyttöä; merkittävät täytöt jatkuivat vielä 1930-luvun alkupuolelle saakka (3). Vuoden 1932 ilmakuvaan mennessä rantaviiva vakiintui suunnilleen Merihaan suunnittelu edeltäneeseen tilanteeseen. Somersalo, n. 1925. HKM.

Hakaniemen rantaa Sompasaaresta nähtynä. Vasemmalla Pannukun teollisuusaluetta, johon Merihaan kaupunginosa rakentui 1970-luvun alussa, oikealla Hanasaari. Sompasaari oli idyllinen retkikohde vielä 1950-luvulle saakka, siellä toimi mm. Elannon henkilökunnan lasten kesäsiirtola. Kallioisen saaren kasvisto oli erityislaatuisen monipuolinen: kaukomailta saapuneiden laivojen painolastihiekkaa tyhjenettiin saaren rannoille ja mukana kulki eksoottisten kasvien siemeniä.¹⁵ Saaren kohtaloksi koituivat laajentuvan sataman tilatarpeet, ja se liitettiin maatäytöillä mantereeseen vuosien 1958-1962 välillä.

Eino Heinonen, 1950, HKM.

1950-luku

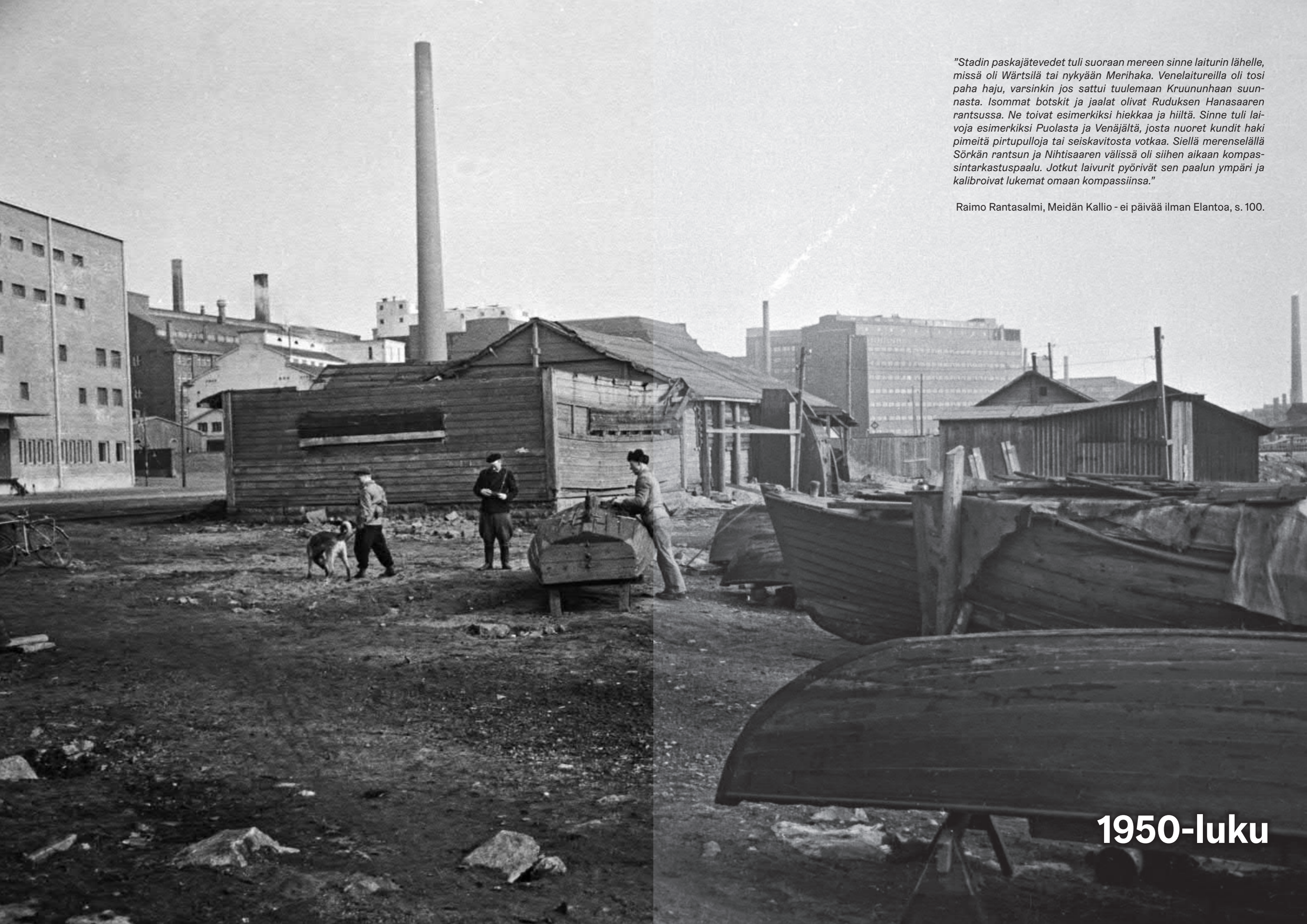

*"Sörnäisten pinta-ala on jakautunut puoleksi teollisuuden ja puoleksi asutuskorttelien kesken. Kaupunginosassa sijaitsevat suurien asutuskasarmien ja matalien puutalojen keskellä **OTK ja Elanto** tehdaslaitoksineen. Sörnäisiin on jo kaupungin alkuaikoina sijoittunut satama, joka nyttemmin kaasulaitoksen tultua rakennetuksi Sörnäisten niemelle, palvelee kaupunkilaisia hiili- ja puutavarasatamana. Viimeksi ovat satamasta vallanneet osansa suuret öljy-yhtiöt, joiden valtavat säiliöt antavat mahtavaa väriä kaupunginosan itäisimmälle kolkalle*

*Keskikaupungilta tullessa joudutaan ensimmäisenä kulkemaan suuren **Wärtsilä-yhtymän** teollisuuslaitosten, Kone ja Sillan rakennusryhmän sekä Kone ja Hissin tehdaslaitoksen ohitse. Kaikkien näiden suurten laitosten sokkeloissa on joukko pienempiä tehtaita, joissa syntyy hattuja, aina Amerikkaan saakka levinneitä, kauniita valaisimia, silkkiä, suolia makkaran valmistukseen, hitsaus- ym. kaasua jne."*

Suomen Sosialidemokraatti 26.11.1950

1950-luku

"Stadin paskajätevedet tuli suoraan mereen sinne laiturin lähelle, missä oli Wärtsilä tai nykyään Merihaka. Venelaitureilla oli tosi paha haju, varsinkin jos sattui tuulemaan Kruununhaan suunnasta. Isommat botskit ja jaalat olivat Ruduksen Hanasaaren rantsussa. Ne toivat esimerkiksi hiekkaa ja hiiltä. Sinne tuli laivoja esimerkiksi Puolasta ja Venäjältä, josta nuoret kundit haki pimeitä pirtupulloja tai seiskavitosta votkaa. Siellä merenselällä Sörkän rantsun ja Nihtisaaren välissä oli siihen aikaan kompassintarkastuspaalu. Jotkut laivurit pyörivät sen paalun ympäri ja kalibroivat lukemat omaan kompassiinsa."

Raimo Rantasalmi, Meidän Kallio - ei päivää ilman Elantoa, s. 100.

1950-luku

Teollisuus väistyy, liikenne virtaa

Toisen maailmansodan jälkeen Kone ja Sillan tuotanto painottui raskaaseen konepajateollisuuteen ja erityisesti paperikoneisiin.¹⁴ Jo 1930-luvulla täyteen rakennettu Pannukakun alue ja Näkin teollisuuskortteli alkoivat 1960-luvun alussa käydä olemassa olevien laitostensa osalta vanhanaikaisiksi, eikä laajentumismahdollisuuksia ollut. Wärtsilä rakennuttikin Järvenpään uuden tuotantolaitoksen, joka valmistui vuonna 1970. Toimintoja alettiin asteittain siirtää pois Sörnäisistä, ja Pannukakun alueen käsittäneelle korttelille alettiin suunnitella uusiokäyttöä.

Sotien jälkeisessä kaupunkikehityksessä erityisen ajan-kohtaisiksi olivat nousseet liikenteelliset kysymykset. Helsingissä pullonkauloina olivat erityisesti läntiset ja itäiset sisääntuloväylät. Idässä ensimmäinen askel tilanteen parantamiseen otettiin vuonna 1957, kun Kulosaaren silta valmistui.¹⁵ Hakaniemen ja Sörnäisten alueen tulevan luonteen kannalta erityisen merkittävä muutos puolestaan tapahtui 1960-luvun alussa, kun Hakaniemen ja Kruununhaan välille valmistui uudeksi liikenteelliseksi solmukohtaksi puoli miljardia markkaa maksanut Satamalaitoksen rakennuttama silta. Toteutuksessa huomioitiin teollisuuden merikuljetusten kannalta riittävä alituskorkeus, ja myös tilavaraus mahdolliselle metroradalle. Rakenteissa kulkivat kaukolämpöjohdot Hanasaaresta Kruununhakaan.¹⁶ Alun perin Kruununhaan puolelta oli suunnitelmassa rakentaa liitososa myös Kaisaniemen puiston ja ratapihan yli rakennettavaksi kaavailtuun siltaan, mutta nämä hurjapäisimmät moottoritietopiat jäivät lopulta toteutumatta.

Liikennettä Hakaniemen sillalla avajaispäivänä 27.10.1961. Siltayhteys merkitsi ennen kaikkea aiempaa sujuvampaa liikennevirtaa itäisiin kaupunginosiin, mutta tavallaan myös uuden aikakauden alkua. Teollisuuden siirtyminen pois kantakaupungista vauhdittui juuri 1960-luvulla, kun täyteen rakennetut alueet kävivät rakennuskannaltaan vanhanaikaisiksi eikä laajentuminen ollut enää mahdollista. Kuvan etualan rakennuskanta on kokonaisuudessaan kadonnut. Esimerkiksi oikealla näkyvä (1), alun perin Kone ja Silta Oy:n pääkonttoriksi valmistunut, Theodor Höijerin, Armas Lindgrenin ja Bertel Liljeqvistin piirtämä koristeellinen toimistorakennus purettiin vuonna 1982 Valtiokonttorin uudisrakennuksen tieltä. Myös sillan vasemmalla puolella Hakaniemenrannassa toimineet betoniteollisuusrytykset (2) siirsivät toimintojaan pois jo 1960-luvun puolella. Näin hiljentyi vuosikymmenten ajan jatkunut hiekkajalojen liikennöinti Hakaniemeen. Hakaniemen sillan alta löysivät oman uutukaisen turvasatamansa tuolloisen Helsingin katukuvastoon keskeisesti kuuluneet elämän koettelemat hahmot. 1961, Foto Roos, HKM.

Hakaniemen sillan valmistumisen myötä monenkirjavien teollisuusrakennusten hallitsema ympäristö muuttui kertaheitolla kaupungin moderniksi valtasuoneksi, joka työntyi kiilamaisena, moottoriöljyn voiteleman ajan symbolina halki hiljalleen haalenemaan alkaneen teollisuuskeskittymän. Sillan kummallekin puolelle muodostuivat laajat liittymäalueet rampeineen ja epämääräisine pysäköintikenttineen. Ajoneuvoliikenteen ehtoilla toteutetun ympäristön muodostama estevaikutus heijastui näin voimakkaasti sillan itäpuolisen alueen tulevaan luonteeseen muusta kaupungista erillisenä saarekkeena. Kaupunkiympäristön olemukseen poistuvan teollisuuskeskittymän ja alati pysähtymättä ohikiitävän liikenteen yhtälö jätti pitkäaikaisen, näihin päiviin saakka säilyneen muistijäljen. Osin luonnontilaisen ja sieltä täältä teollisuuden tarpeiden muovaileman rantaviivan tarkoituksenmukainen arkipäiväisyys vaihettui hiljalleen uinuvaksi, tulevaisuuden kaupunkisuunnittelijoiden mielikuvitusta ruokkivaksi autonkuorien värittämäksi joutomaaksi.

Taloudellisen nousukauden kääntöpuolinen svengi konkretisoitui näissä maisemissa. Hakaniemen sillan alla viettivät aikaansa elämän koettelemat hahmot. Toimittaja Maria Schulgin jututti vuonna 1967 Yleisradioon tekemässään ohjelmassa sillan alla asuneita alkoholisteja, joiden joukossa oli myös lauluntekijä Erkki Laurokari. Hän jätti jälkipolville perinnöksi Taisto Ahlgrenin tunnetuksi tekemän tangon ”Pettäjän tie”. Sillan alla taltioidussa kantaesityksessä säästävän soittimen roolissa kilisivät spriipullot.¹⁷

Ortokuva 1969. Kartta.hel.fi.

2 Aluerakentamisen historiaa Metsälähiöstä kompaktikaupunkiin

Pasilan yleiskaavan rakennejärjestelmä
Pasilan yleiskaava muodostuu yhtenäisestä, lähes koko alueen kattavasta ruuluverkosta. Tämä puolestaan koostuu 54 m × 54 m:n kokoisista tonttiryhmistä ja niiden välissä kulkevista jalankulku- ja ajoneuvoliikenteen kaistoista. Jalankulku- ja ajoneuvoliikenteen kaistojen leveys on joka paikassa 12 m, mutta ajoneuvoliikenteen katujen leveydet vaihtelevat 30–48 m:iin. Kaavan rauna-alueilla on tonttiryhmien mitoituksessa kuitenkin useita poikkeamia em. normaali- mitoista.

Suunnittelussa on päädytty yhtenäisen ruutuverkon käyttöön sen tarjoamien suurien etujen takia:

- suunnitelma on joustava siten, että ruutujen käyttötarkoitus voidaan myöhemmin muuttaa,
- vaihteittain toteuttaminen on suhteellisen helppoa, koska yhden tontin koko on riittävän pieni ja sen liittyminen naapuritonttiin on selvästi määritelty,
- teollinen sarjavalmistus on myös suurisuuntaisesti toteutettuna mahdollista,
- suunnittelun ja rakentamisen aikana voidaan tarkasti ja yksiselitteisesti hallita sekä kokonaisjärjestelmä että pienemmätkin yksityiskohdat.

Arkkitehti 1/1974

Itä-Pasilassa toteutui monia kompaktikaupungin perusajatuksia. Alueesta haluttiin tiivis ja keskustamainen. Kaavoitustyön tuloksena syntyi kompaktikaupunki-ideologian mukainen kaksitasorakenne, joka mahdollisti ajoneuvoliikenteeltä rauhoitetun kävely-ympäristön. Alun perin pääkulkuväyliä kaavailtiin katetuiksi. Liikummista olisivat myös avustaneet sähköiset liukukäytävät. Alkuvaiheen suunnitelmien mukaan asukkaita alueelle kaavailtiin tulevan 6400. Sky-Foto Möller, 1977, HKM.

Hyvinvointiyhteiskunnan anonyymi arkkitehtuuri

”Koska tulevaisuutta ei lopultakaan voinut täysin tuntea, vaan ainoastaan aavistella nykyisyydessä tapahtuvan järjestelmäajattelun avulla, syntyi samalla kaupunkisuunnittelun tasolla ristiriita abstraktin yhteiskuntasuunnittelun ja konkreettisen arkkitehtuurin välille. Tämän ristiriidan myötä kaikki suunnittelun tasot, paitsi menivät limittäin, olivat myös uudelleenarvioinnin alaisina. Koska avoimen muodon avulla syntyvän joustavuuden takana oli näkemys, että modernin elämän tarpeet ovat niin monimutkaisia ja vaihdettavia, nähtiin modernisaatioon sitoutuneissa piireissä, ettei mikään suunnittelijan yritys tavoittaa ja sijoittaa näitä tarpeita tilallisiksi tai pohjakaavallisiksi ratkaisuksi pelkästään rakennuksiin (yhteiskuntasuunnittelusta puhumatta- kaan) ole toiminnallisesti mahdollista”

Juha Vuorinen, Hyvinvointivaltion avoin muoto, s. 48

1950- ja 60-lukujen taitteessa otettiin Suomessa hyvinvointivaltion rakentamiseen tähänneen ajattelutavan kehityksen ensiaskeleita. Maatalouden koneellistumisesta alkunsa saanut elinkeinorakenteen muutos ja sitä seurannut kaupungistumiskehitys tapahtui verrattain myöhään mutta ennätysvauhdilla. Suuri maaltamuutto 1960- ja 70-lukujen aikana johti asutuskysynnän voimakkaaseen kasvuun erityisesti kaupungeissa. Näin syntyi tarve rakentaa nopeasti, tehokkaasti ja taloudellisesti. 1960-luvulla oltiin uuden äärellä. Kehityksen tahtia kuvastaa liikenneinsinööri Pentti Murolen näkemys, jonka mukaan suomalainen liikennesuunnittelu syntyi, teini-ikäistyi ja lähes aikuistui 1960-luvun aikana.¹⁸ Vauhti oli siis hurjaa. Helsingin vanhat työväenkaupunginosat olivat saneerauksen kohteena. Samanaikainen elintason nousu ja siirtyminen omavaraisaloudesta kulutusyhteiskuntaan vaikutti myös kaupunkisuunnittelun 1960-luvulla tapahtuneen suuren murroksen taustalla. Yhteiskunnallisen ajattelutavan kehittyminen läpäisi rakentamisen kentän: yhdyskuntasuunnittelusta siirryttiin kokonaisvaltaisuutta kohti kurkottelevaan yhteiskuntasuunnitteluun.

1. kuva vasemmalla. Espoon Leppävaarassa sijaitseva Perkkään asuinalue rakennettiin 1970-luvun rakentamisen hullujen vuosien aikana. Identiteettiä sarjatuotantoon perustuvilla alueilla etsittiin rakennusten viimeistelyssä käytetyillä ratkaisuilla. Perkkään rakennusten betonipinnat maalattiin voimakkailla väreillä, käytössä oli mm. myrkyneväreiksi luonnehdittu sävy. Asukkaiden aloitteesta toteutettiin 1990-luvulla rakennusten ehostus, jonka myötä julkisivupinnat vaalenivat.¹⁹

2. kuva vasemmalla. Koskemattomaan, metsäiseen kalliomaisemaan rakennettu Olarin lähiö oli toteutustavaltaan peruslähiötä kunnianhimoisempi. Rakennusliike Arjatsalon aloitteesta rakennettiin talot muusta 1960- ja 1970-lukujen lähiörakentamisesta poiketen pilarilaattatekniikalla. Paikan päällä valettuun runkoon toteutettiin julkisivu tiilestä muuraamalla ja ikkunoiden alle laitettiin erivärisiä julkisivulaseja. Ajatuksena oli kaupunkimainen ympäristö, jossa yhdistyisivät vanhan pikkukaupungin hyvät puolet. Tiiviisti ja kaupunkimaisesti rajatuttuja pihvoja, katuja ja aukioita ympäröi vapaa luonto. Arkkitehti Simo Järvisen sanoin ”tavoitteena oli luoda kaupunki puutarhaan”.²⁰ Volker von Bonin, 1970-luku, EKM.

Etenkin nuoret arkkitehdit ottivat omakseen konstruktivismin aatteen, jonka keskeisiä periaatteita olivat joustavuus ja muunneltavuus. Tulevaisuuden ennakointi nousi arkkitehtonisen ilmaisun keskiöön, joka osaltaan johti suunnittelun muuttumiseen entistä abstraktimpaan suuntaan.

Teknologisen kehityksen vauhdittamina suuryrityksiksi paisuneet rakennusliikkeet ottivat ilon irti sarjatuotettujen ruutuelementtien kustannustehokkuudesta. Lisää betonia myllyyn toi Pentti Murolen Arkkitehti-lehdessä (3-4/1967) hahmottelema ajatus tiiviisti rakennetusta ja siten sosiaalisia kontakteja maksimoivasta kompaktikaupungista, joka näyttäytyi vaihtoehtona epäonnistuneina pidetyille metsälähiöille. Ajatus sai arkkitehteiltä innostuneen vastaanoton, ainakin päätellen 1960-luvun lopulta alkaen esiteltujen kompaktikaupunkisuunnitelmien määrästä. Ajan hengestä nousseen tehokkuusajattelun myötä rakentuneille uusille asuinalueille oli yhteistä ruutukaavaan nojaava suunnittelu sekä monisteinen ja siten tehokas tuotantotapa. Nosturien liikeradan kannalta optimaalisesti sommitellut betonikerrostaloalueet nousivat näin oikomaan 1950-luvulla mutkaisesti maastoon sijoitettujen nukkumalähiöiden uneliasta taiteellisuutta.

Kohti tasa-arvoista arkkitehtuuria

Rationalisointi ja sen myötä rakentamisen tehostamiseksi kehitellyt mittajärjestelmät liittyivät voimakkaasti hyvinvointivaltioitumiseen, jonka eetos ravisteli kaupunkisuunnittelun sovinnaisia totuuksia. Ajalle ominainen kulttuuriradikalismi näkyi arkkitehtien keskinäisenä vilkkaana ajatustenvaihtona erityisesti Arkkitehti-lehden palstoilla. Keskeistä muutokselle oli suunnittelutyön kentän pirstoutuminen, joka juontui modernistuvassa yhteiskunnassa yleisesti omaksutusta näkemyksestä suuntautua kohti tulevaisuuden ennakointiin tähtäävää suunnittelua.²¹ Uudet pyrkimykset edellyttivät arkkitehtikunnan taiteellisen panoksen ohella yhteiskuntatieteellisten näkökohtien huomioon ottamista. Sosiologian teorioita pyrittiin soveltamaan kaupunkisuunnittelussa entistä tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa kohti kurkotettaessa.

Kuvataiteiden ja sisustuksen osalta värikylläisenä näyttäneen 1960-luvun esteettinen ristiriitaisuus käy ilmeiseksi erityisesti ajan arkkitehtuurin visualisointikonventioissa, joissa mustavalkoisuus ja asketismi valjastettiin palvelemaan arkkitehtikunnan utopistisia visioita. Uutta ajattelua edustaneen nuoren polven arkkitehdin Kirjo Mikkolan (1934-1986) mukaan tavoitteena oli anonyymi, esteettisesti kontrolloitu, loogis-matemaattinen ja käyttäjäkeskeinen arkkitehtuuri.²² Huomattavana vaikuttimena oli myös se tosiasia, että arkkitehdin perinteinen rooli rakennusprojekti alusta loppuun johtavana asiantuntijana oli murroksessa.

"Kaupunkien ominaisarvoja punnittaessa puhutaan mielellään jalankulkuetäisyyksistä asunnon ja erilaisiin toimintoihin liittyvien alueiden tai rakennusten välillä. Etäisyyttä mitataan useimmiten metreinä tai minuutteina. Nämä ovat harhaanjohtavia mittausperusteita. Jalankulkumatkan pituuden määrittää metrejä ja minutteja paremmin kohteita yhdistävän kulkureitin tapahtumaintensiteetti. Tapahtumia ovat jalankulkijalle ennen kaikkea toiset ihmiset - kaupunki ilman ihmisiä on aavekaupunki (vrt. nukkumalähiö). Ihmisiä on vain siellä missä on toimintoja. Kompaktissa miljöössä voidaan synnyttää korkea tapahtumaintensiteetti = elämysintensiteetti. Ihmisen kulkemisen tulee olla happening."

Pentti Murole: Ihmisen kulkemisen suunnittelusta, Arkkitehti 3-4/1967

"Ympäristön hallitseminen on tänä päivänä entistä enemmän vaikeutunut. Keskittyminen lisää taloudellisia paineita, paisunut materiaalien arsenaali koettelee "hyvää makua". Tarpeet ovat monimutkaistuneet ja asioiden hoito on jakautunut yhä useampiin käsiin. Suunnittelun lähtökohdat ovat usein ristiriitaisia. Kaavoitus on yhä enenevässä määrin ristiriitojen sovittamista, kompromissien tekoa. Lienee kuitenkin rakennussuunnittelijan kannalta mukavampaa, kun kaavalla on siloteltu pois riittävät paineet, niin että hän voi rauhassa keskittyä työhönsä."

Matti Vesikansa, Arkkitehti 6/1982

Kuva vasemmalla. Merihaan "palveluakselin" varrelle sijoituivat alueen toimistorakennukset ja kaupalliset kivijalat. Konttakaupungin ihanteeseen nähden jäi Merihaan kansitason eloisuus sangen vaatimattomaksi; toisaalta suurin osa kaupallisista palveluista sijoittuikin läheiseen Hakaniemeen, eikä palvelutarjontaa edes suunniteltu kovin laajaksi. Jan Alanco, 1987, HKM.

Erityisesti teräsbetonin hallitseva asema rakennustuotannossa teki kohteiden mittakaavan ja sen myötä vaatimustason kasvaessa rakennusinsinööreistä koko rakentamisen prosessin keskeisimpiä asiantuntijoita. Kaupungistumisen aiheuttama asuntotuotantarve oli mittakaavaltaan historiallisen suuri, ja kun kysyntä nopeasti tuotetuille rakennuksille kävi kuumana, loi se samalla markkinat esivalmistettujen betonielementtien kehitykselle. Valmisosat, tuotantolinjat ja standardiksi nousut BES-järjestelmä siirtyivät arkkitehtien työkalupaletin osaksi, haluttiinpa tai ei. Aiemmin suunnittelijan vaistoihin ja henkilökohtaiseen virtuoositeettiin keskeisesti nojautunut arkkitehtoninen ilmaisu verhoutui näin yhtäältä yhteiskunnallisesta ajattelusta kummuneeseen anonyymiyden ihanteeseen; toisaalta muotokielen pelkistyminen oli nähtävissä seurausena rakennusteollisuuden suurtuotantoprosessille edullisesta monisteisuuden suosimisesta. Yhtä kaikki arkkitehtiopiireissä kehkeytynyt näkemys tasa-arvoisesta arkkitehtuurista sopi erinomaisen hyvin yhteen sarjatuotetun elementtirakentamisen tyyppiratkaisujen tasapäistävän olemuksen kanssa.

"Suunnittelun päämääräksi nostettiin Arkkitehti-lehden pääkirjoituksessa yksityisen rakennuksen sijaan yhteiskunnan etu. Arkkitehti Reijo Jallinojan mukaan se tarkoitti, että maksimaalisen tuottavuuden saavuttamiseksi suunnittelijoiden oli voitava toimia ilman moraalisen vastuun vaatimusta."

Rakennuslehti 50 vuotta – aluerakentaminen ja asuntoarkkitehtuuri

Konkreettisesti modernistuvaa yhteiskuntaa heijastelevan suunnittelun rationalisointipyrkimykset tulivat ensimmäisenä näkyviin toimistotalojen arkkitehtuurissa, joissa aloitettiin esivalmistettujen moduulien käyttö jo 1950-luvun puolella.²³ Asemakaavataso ajattelu kulki jälkijunassa: täyslementtiteknikalla toteutetut Kontulan ja Pihlajamäen alueet perustuivat vielä rakennusten vapaamuotoiseen maastoon sijoitteluun. Lähiöiden suunnitteluperiaatteissa murros tapahtui kuitenkin nopeasti, 1960-luvun puolivälin paikkeilla. Järjestelmäajattelu valtasi nyt myös kaavoituksen, jossa siirryttiin etenkin uusissa aluerakentamiskohdeissa ehdottomaan suorakaidegeometriaan perustuvaan kortteliverkostoon. Taustalla vaikutti suuriksi toimijoiksi painuneiden rakennusliikkeiden kasvanut vaikutusvalta aluekonaisuuksien kokonaisvaltaisessa suunnittelussa, mutta myös yhteiskuntatieteilijöiden ja nuoren polven arkkitehtien kriittinen suhtautuminen epätehokkaasti rakennettuihin asuinalueisiin. Maisema-arkkitehtonisessa kontekstissa puolestaan siirryttiin metsälähiöissä sovelletusta koskemattoman luonnon ihanteesta suorakulmaksiin betonilaa-reihin eristettyyn kaupunkivihreään. Kesyttämätön luonto katsottiin uudessa suuntauksessa vieraaksi kaupunkimaiselle ympäristölle.²⁴ Asuntoarkkitehtuurin murroskauden kiteyttää Johanna Hankonen väitöskirjassaan *Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta* seuraavasti: "Suuri yhteiskunnallinen ja taloudellinen rakennemuutos, johon liittyi muutto maalta kaupunkiin, toteutui näkyvinä jälkinä suomalaisessa maisemassa. Rakennemuutos toi mukanaan aivan uudentyyppisen yhdyskuntamuodostuman, joka koostui tehokkaasti rakennetuista betonikerrostalovaltaisista lähiöistä sekä henkilöautoilun tarpeisiin luodusta liikenneväylästä ostoskeskuksineen ja automarketteineen."

Kuva yllä. 1950-luvulla rakennettu Munkkivuoren asuinalue edustaa tyyppillistä metsälähiötä, jossa rakennukset sijoitettiin vapaasti maastoon, väliin jäi kesyttämätöntä luontoa. Simo Rista 1970, HKM. **Kuva alla.** Pihlajiston asuinalueita puolestaan rakennettiin 1970-luvun alkupuolella. Kompaktikaupunki-ihanteen mukaisesti alueesta tuli tiiviisti rakennettu. Villi luonto jää pääpiirteissään rakennetun alueen ulkopuolelle. Keskenään samankaltaisille rakennuksille luotiin identiteettiä vaihtelevalla väriyksellä. Sky-Foto 1973, Möller. HKM.

”Kun karkeistaen voisi sanoa modernille asenteelle keskeistä olevan se, että traditionaaliseen maailmaan kuuluvan ”kokemustilan” korvasi ”odotushorisontti” nykyisyydessä tapahtuvaa toimintaa organisoivana perustana. Tämän edistyksen ideaan kuuluvan ”odotushorisontin” korostuminen merkitsi sitä, että keskeisistä käsitteistä tuli tulevaisuuteen suuntautuneita liikekäsitteitä. Käsitteet temporalisoituivat eli saivat odotusmomentin, jota niillä ei aikaisemmin ollut.”

Juha Vuorinen, Hyvinvointivaltion avoin muoto, s. 26.

1. kuva ylhäällä. Arkkitehti Matti Vesiakansan näkemys kompaktikaupungin sosiaalisia suhteita kannustavan arkkitehtuurin luomasta todellisuudesta (Arkkitehti-lehti).

2. kuva alhaalla. Merihakaan toteutetun kaksitasorakenteen perustelut juontuivat rakennuspaikan ahtauden, liikenneturvallisuuden ja parkkipaikkatarpeiden yhteensovittamisen mutkikkaasta yhtälöstä. Aiemmin vastaava monitasojärjestely oli toteutettu Lappeenrannan keskustaan, jossa jalankulutusasunto kuitenkin voitiin yhdistää olemassa olevaan kaupunkirakenteeseen samassa tasossa. Merihaassa (ja myös Itä-Pasilassa) jalankulutusasunto korkeoero muusta ympäristöstä avitti osaltaan, muiden tekijöiden ohella, alueen muodostumista ympäröivästä kaupunkirakenteesta erilliseksi saarekkeeksi. Pitkä jalankulutusasunto Hakanien torin suunnasta muodosti siirtymävyyhykkeen yli vilkkaan Sörnäisten rantatien. Eeva Rista, 1982, HKM.

Rakentamisen teollisten tuotantoprosessien virtaviivaistumisen huipentumana syntyneet aluerakentamiskohteet mahdollistivat kohtuullisesti hinnoitellun asuntotuotannon ja kansalaisten joukkosiirtymän kaupunkiin työn äärelle. Hyvinvointivaltion merkitys paitsi kylpyammeiden uimista herrain huoneistoista keskimääräisemmän asunnonostajan ulottuville, myös konkreettisin puittein vahvistettua eetosta tukea kasvuhakuista ja kulutuskeskeistä elämäntapaa. Asumisväljyys ja nykyaikaiset mukavuudet törmäsivät asumisyksikön ulkopuoliseen todellisuuteen, jossa minimimitoitettujen porrashuoneiden kautta astuttiin päättymättömien pysäköintikenttien ja löyhästi rajattujen pihapiirien maailmaan. Sarjatuotettujen ruutuelementtien taakse kätkeytyivät pienoismaailmat, joissa yhtäältä omakuttiin uuskaupunkilainen, kuluttamiseen ja työpaikalle pendelöintiin perustunut elämäntapa; toisaalta haaveiltiin luonnonläheisemmästä elinympäristöstä. Vuonna 1971 Varsinais-suomen seutukaavaliiton tekemässä asumistutkimuksessa peräti 80 prosenttia vastaajista piti tavoitteena pientaloasuntoa.²⁵

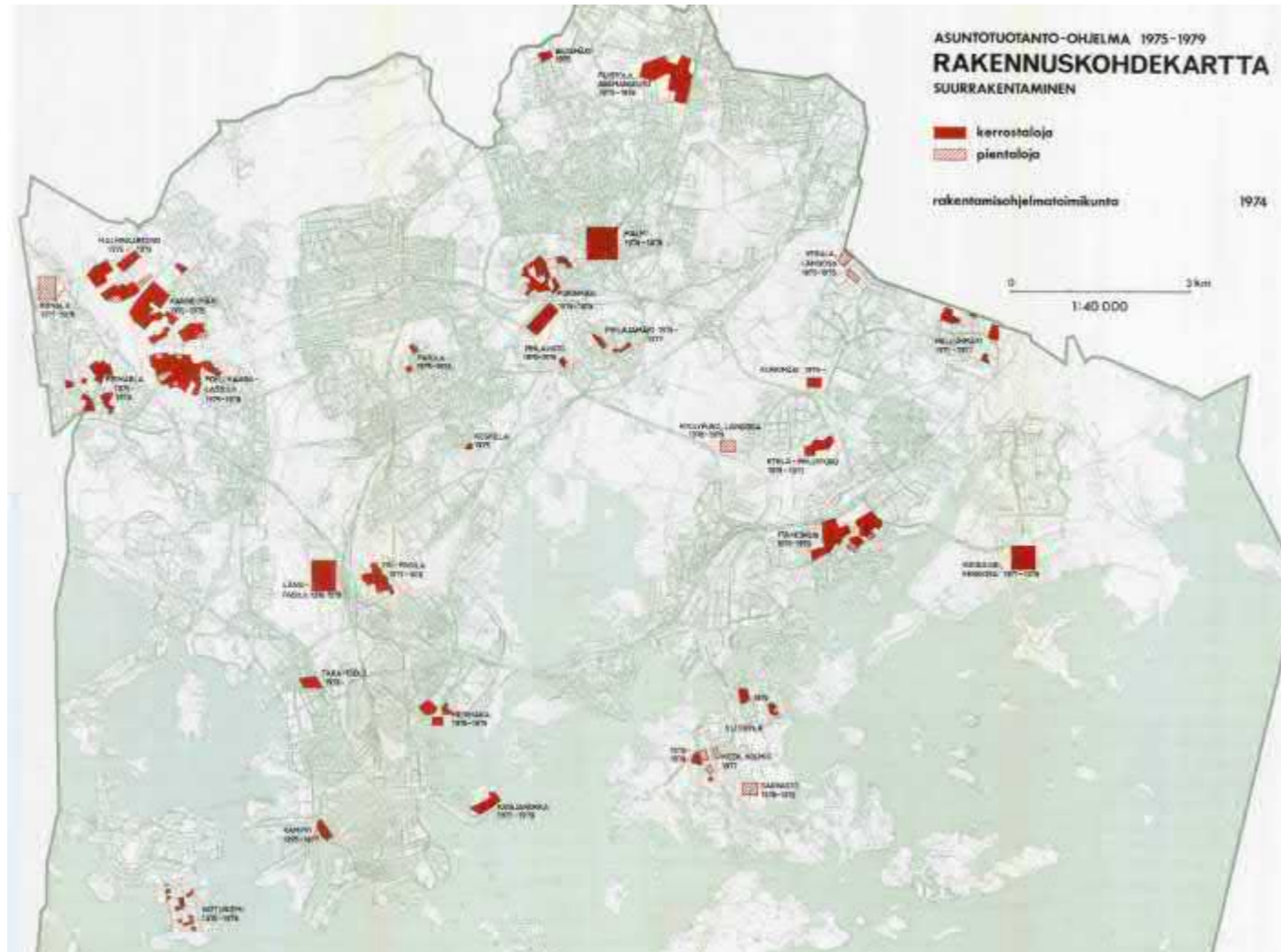
1970-luvun arkkitehtuurin arvottamisesta

Keskimääräisessä aluerakentamiskohteessa arkkitehtien ylevästi anonyymiksi, antielitistiseksi ja tasa-arvoiseksi alun perin tarkoitama järjestelmäarkkitehtuuri konkretisoitui monissa tapauksissa rakennusteollisuuden terohattaiden läpi runnotuksi, jo aikalaisissa kriittisiä arvioita herättäneeksi ympäristöksi. Samanaikaisesti oli selvää, että kaupunkialueiden mittavaan asuntotarpeeseen vastaamisen edellytyksenä tehokas tuotantotapa oli välttämättömyys. 1970-luvun puolivälissä arkkitehti Reima Pietilä esitti oman näkemyksensä arkkitehtuurin uudesta yhteiskunnallisesta suuntauksesta:

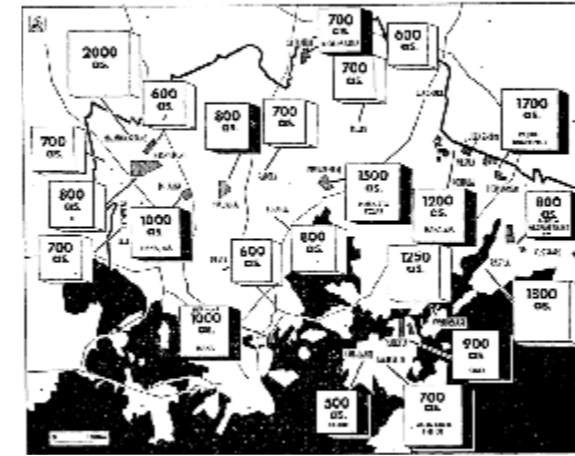
”Vanhempaa arkkitehtipolvea voidaan soimata liiallisesta mukautuvaisuudesta. Arkkitehtuuri ikään kuin liukenee ja hyytelöityy yhteiskuntaruumiin pinnan pöyhien korostaen tunnontarkasti pienintäkin luokkeroa ja yksilöllistävää seikkaa. Järjestelmäarkkitehtuuri tarjoaa keinon tämän kauneusvirheen kätkemiseen. Rakennuksen ulkoasun samaistamisella saavutetaan yhteisöllistä identiteettiä koko matkan. Erilaistuminen siirtyy rakennuksen sisäpuolelle, johon muodostetaan yhteiskunta-asemaa kehystävä maailma.”

Reima Pietilä, Arkkitehti 8/1969 s. 35-37

1960-70-lukujen aikana rakennettujen lähiöiden myötä syntyneen uudenlaisen asumisympäristön ja erityisesti sen myöhemmän ruutukaavavariaation arviointi on nähty rakennussuojelun näkökulmasta ongelmallisena. Rakentamisen valtava volyyymi yhdistettynä kollektiiviseen tajuntaan iskostuneesta hokemasta 1970-luvun arkkitehtuurista ympäristörikoksena ei ole tehnyt helpoksi työtä aikakauden rakennusperinnön arvojen tunnistamisessa. Kuten Juha Vuorinen toteaa kirjoituksessaan *Vielä tunnustamattoman arvottamisesta*²⁶, pakenee 1960- ja 70-lukujen aikana syntynyt arkkitehtuuri dynaamisuuudellaan perinteisen rakennussuunnittelun edustamia pysyvyyden ja kestävyysarvoja.

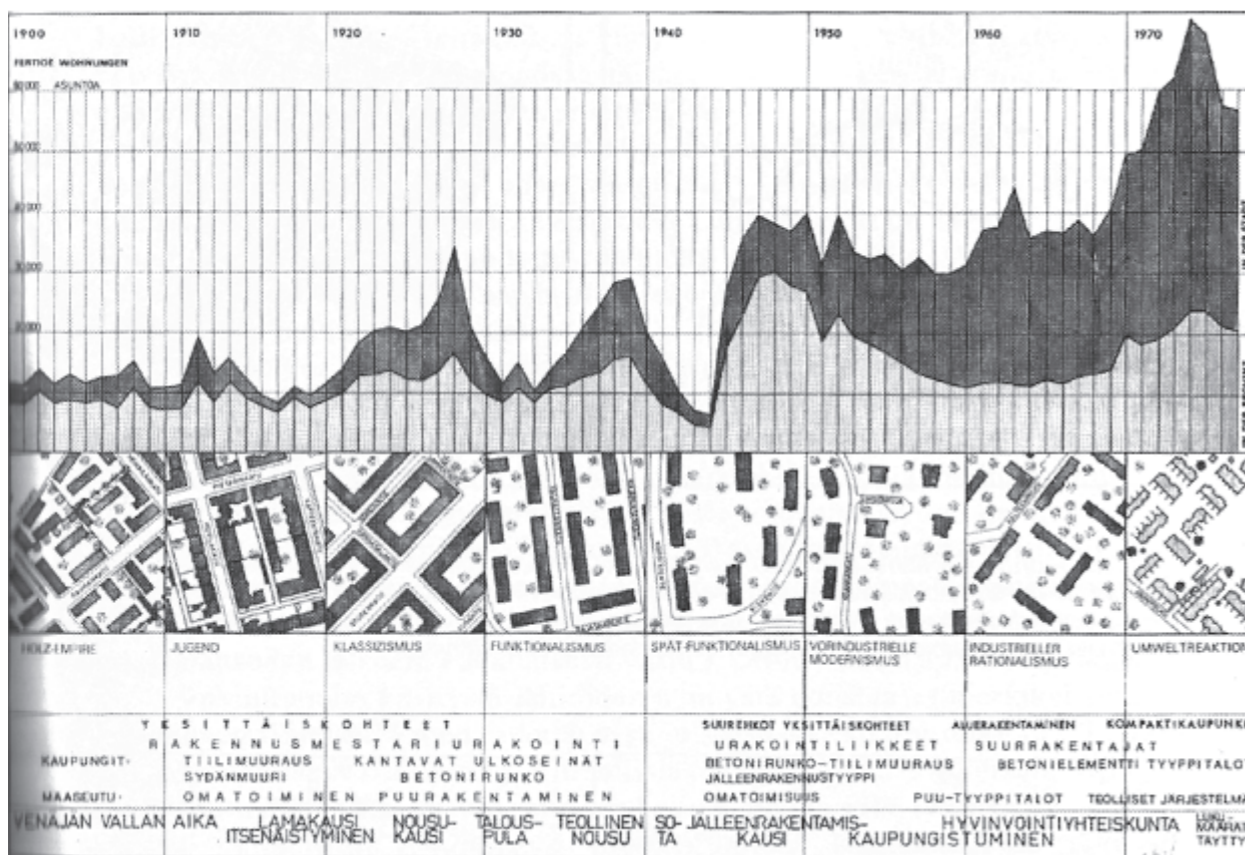
Asuntotuotanto-ohjelman rakennuskohdekartta vuodelta 1975. Kaupunginhallituksen mietinnöt 1975.

Helsingin asuntotuotanto-ohjelman esittelyn yhteydessä julkaistu kuva Helsingin Sanomista 1.11.1969.

"Merihaka on Helsingin asunto-ohjelman ainoa keskustan suurohjelma. Vielä paljon ongelmia aiheuttava Wärtsilältä ostettu alue näyttää kuitenkin asunto-ohjelmassa valmiilta, väistämättömästi asuntoalueeksi muodotulta kohteelta. Ohjelman mukaan valmistuvat Merihakaan ensimmäiset 250 asuntoa vuonna 1972. Puolet niistä olisi 2:n huoneen ja keittiön - 4:n huoneen ja keittiön suuria, neljännes pienhuoneistoja ja neljännes suuria, yli 4:n huoneen ja keittiön asuintaloja. Rahoitajaksi Merihaka-suunnitelmaan on merkitty Helsingin Työväen Säästöpankki, Pohjoismaiden Yhdyspankki ja Kansa-yhtiöt. Seuraavana vuonna asuntotuotanto kasvaisi Merihaassa 500 asuntoon ja vuonna 1974 rakennettaisiin jälleen 250 huoneistoa. Helsingin HAKA nousee 1970-luvulla Helsingin tärkeimmäksi rakentajaksi. Hakan talot ja asunnot muuttavat kaupunkikuvaa kaikkein voimakkaimmin. Nyt kysytään, joko Merihakasta tehdyissä alustavissa luonnoksissa on onnistuttu toteuttamaan kaupunginhallituksen asettamat vaatimukset: "sopivimmat asuntotyypit", "asuttavuus", "meluntorjunta" ja "sopeutuminen kaupunkikuvaan". Se tiedetään, että tehtävä on vaikea ja ettei nykyään käytössä olevilla menetelmillä vielä onnistuta rakentamaan juustavia asuntoja korkeisiin kerrostaloihin."

HS 1.11.1969

3. kuva vasemmalla. Arkkitehti Esko Kahrin visualisointi Suomen asuntotuotannon volyyymista ja keskeisistä piirteistä vuosien 1900-1977 välillä. Tumma merkitty tuotantomäärät kaupungeissa ja vaaleammalla maaseudulla. Kuva Johanna Hankosen väitöskirjasta *Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta*, 1994.

Vaalimainoslyhytelokuvassa perinteinen kaupunkirakenne edustaa asumisen epäkohtia. Lähiö puolestaan tulevaisuutta ja vihreitä arvoja. Mijöönä voisi olla Merihaka, muttei kuitenkaan ole, vaikka arkistoselosteessa niin arvailaan.

https://www.finna.fi/Record/kavi.elonet-elokuva_170898

Kompaktikaupungin ympäristöesteettiset arvot eivät kenties olekaan samalla tavoin aistiälyksellisiä kuin käsityönä muurattujen kaupunkikivitalojen rosoisiksi rapatut pinnat; toisaalta standardoidun sarjatuotannon tuottama arkkitehtuuri ja sen osa hyvinvointivalttiollistumisprosessin ja tasa-arvoistuvan yhteiskunnan ilmentymänä voitaneen tätä laajempaa narratiivia vasten tulkita vähintäänkin yhtä romanttisessa valossa kuin käsityöläismestarien jugend-taloihin loihittavat koristeet. Sarjatuotantoon perustuneen ja kasvuhakuisen aikakauden konkreettiset jäljet ympäristösämme edellyttävätkin Vuorisen mukaan arkkitehtuurin välittömän havaintopohjaisen arvottamisen rinnalle uusia työkaluja, joissa rakennettua ympäristöä tarkastellaan laajemmasta, yhteiskunnalliset tekijät huomioon ottavasta kontekstista käsin.

Helsingin asunto-ohjelma ja "kantakaupungin lähiöt"

1960-luvun lopulla Helsinki oli asettanut tavoitteekseen 600 000 asukkaan rajan ylittämisen. Vuonna 1966 annettu asuntotuotantolaki puolestaan oli määrittellyt kaupungeille velvollisuuden vuosittain tarkistettavan, viiden vuoden päähän ulottuvan asunto-ohjelman laatimisesta.²⁷ Helsingin Sanomissa esiteltiin 1.11.1969 kaupungin ensimmäistä virallista asunto-ohjelmaa, johon kuului yhteensä 21 suurrakennuskohdetta. Ohjelman myötä toteutuivat mm. Pihlajiston, Kontulan, Pohjois-Haagan sekä Siltämäen asuinalueet.

1960-70-lukujen aikana syntyneet aluerakentamiskohteet jättivät pääsääntöisesti jälkeensä yhä hajautuneemman kaupunkirakenteen uusien kaupunginosien rakentuessa toteutuneiden maakauppojen mahdollistamissa puitteissa etäälle kaupungin historiallisesta ytimestä. Toisaalta asuntotuotanto-ohjelmassa pyrittiin keskittämään voimakkain rakentaminen raideliikenteen pääväylien varaan.²⁸ Helsingin kantakaupunkiin teollisuudelta vapautuneille alueille suunnitellut Itä-Pasila ja Merihaka olivat tässä suhteessa aikakauden hankkeiden joukossa poikkeuksellisia aluerakentamiskohteita.²⁹ Ne syntyivät kaupunkikehityksellisessä taitekohdassa, jossa kritiikki etäälle kaupunkirakenteesta rakennettuja lähiöitä kohtaan oli voimistumassa, mutta yksityisautojen vyöryä pidettiin vielä kyseenalaistamattomana ilmiönä ja siten suunnitteluratkaisuja voimakkaasti ohjaavana peruslähtökohtana. Niiden toteuttaminen merkitsi myös lähiötuotantoon trimmatun teollisen suurtuotantoprosessin tuomista keskelle kantakaupunkimaista ympäristöä.

3. Merihaan muodostuminen

Constantin Grüneberg, 1966, HKM.

Lähtötilanne

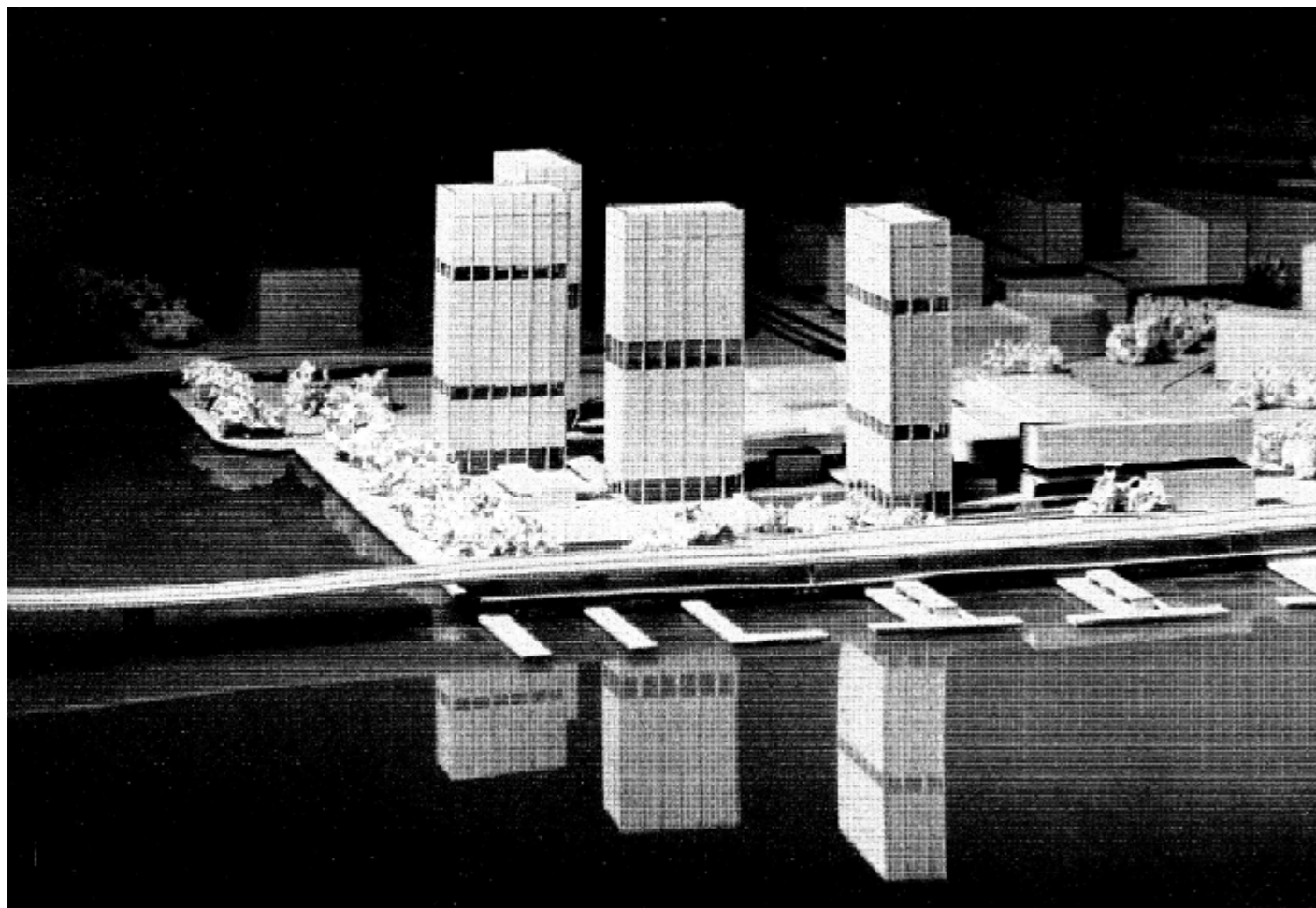
1960-luvun alun Helsinki oli vielä maan merkittävin teollisuuskeskittymä, mutta kantakaupungin perinteisillä savupiippualueilla olivat laajentumisen rajat tulossa vastaan. Myös laitospanta vanhentui vauhdikkaasti teknologisen kehityksen ottaessa harppauksia. Näin alkoivat teollisuuden toimijat enenevässä määrin pohtia tuotantolaitostensa uudelleensijoittelua paremmat toimintaedellytykset tarjoaville alueille. Taustalla vaikutti myös Suomen talouden jyrkkä rakennemuutos ja suuri muuttoliike kaupunkeihin. Kehitys oli käynyt niin kiihkeäksi, että Helsingin kaupunginvaltuusto päätti jo vuonna 1955 muuttoliikettä hillitäkseen rajoittaa tonttien luovuttamista suurteollisuusyrityksille. Myös vuoden 1960 yleiskaavaehdotuksessa erääksi tavoitteeksi asetettiin teollisuuden siirtäminen pois kantakaupungista.³⁰ Helsingin keskusta-alueilta katosivatkin 1960-luvulta lähtien erityisesti mm. metallitehtaat ja konepajat sekä sotien välisellä kaudella merkittäväksi kasvaneen tekstiili- ja vaateteollisuuden tuotantolaitokset, joista moni löysi uuden kotipaikan ulkomailta.

Teollisuuden joukkosiirtymä pois kantakaupungista aloitti näihin päiviin saakka jatkuneen kehityskulun, jossa satamien ja konkreettiseen tuotantoon keskittyneiden laitosten

aiemmin täyttämät, yleisöltä suljetut alueet alkoivat asteittain siirtyä virkistys- ja asumiskäyttöön. Pala palalta katosivat kaupunkikuvasta edeltävän aikakauden tunnusmerkit: ydinkeskustaa halkoneet ratakiskot ja niiden päätepisteissä sijainneet konkreettisen työn keskittymät. Kaupungin vaurastumiskehityksen mahdollistanut ratapölkkyjen tahdittama logistiikkaympäristö dieselvetureineen haihtui takamaille, komistuvan kaupungin kulissien taakse kätkeytyen. Uusi aika avasi rantaviivan kaupunkilaisille valjastaen Helsingin omaleimaisen merellisen aseman asumista ja oleskelua palvelevaksi jälkiteollisen pääkaupungin symbolimiljöökseksi.

Merihaan asuinalue kaavoitettiin haastavalle paikalle. Lähistöllä sijaitsi sekä täyttömaan päälle 1960-luvun alussa valmistunut Hanasaaren voimalaitos kivihiili- ja koksivuorineen että Sörnäisten rantatien vilkkaasti liikennöity moottorikatu. Työterveyslaitos oli selvityksessään todennut voimalaitosten rikkidioksidin ja typen oksidien päästöjen nousevan huomattavasti seuraavan vuosikymmenen aikana, minkä lisäksi autoliikenteen ennustettiin kaksinkertaistuvan Sörnäisten rantatiellä vuoteen 1980 mennessä.

Simo Rista, 1970, HKM.

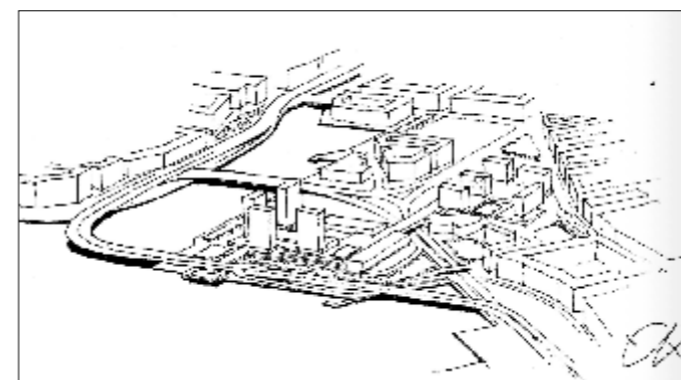

Erik Kråkströmin Arkkitehti-lehdessä esitelty Kone ja Sillan alueen järjestelyehdotus. Suunnittelualue kattoi Pannukakun täyttöalueen lisäksi myös viereisen Näkin teollisuuskorntelin. Liikenneyhteyksissä varauduttiin alueen itäpuolitse kulkevan moottoritienjauksen toteutumiseen. Suunnitelmalla pyrittiin osoittamaan korkean rakentamisen mahdollisuuksia ja siten maksimoimaan alueelle osoitettava rakennustehokkuus. Suunnitelmassa tarkasteltiin myös Hämeentien ja Sörnäisten rantatien välissä sijainneen Näkin korttelin uudelleenjärjestelyä. A-alue, joka käsitti nykyisen Merihaan alueen, olisi koostunut neljästä korkeasta toimistotornista ja matalammista tavaratalo- ja näyttelyrakennuksista. Arkkitehti 10-11/1965.

Kone ja Sillan alueen kaksi havainnekaaviota, joista vasemmalla "ehdotus istutus- ja viheralueiden varaamisesta" ja oikealla "ehdotus moottoriajo-neuvoliikenteen järjestelystä". Arkkitehti 10-11/1965

1964-1968: Erik Kråkströmin järjestelyehdotus

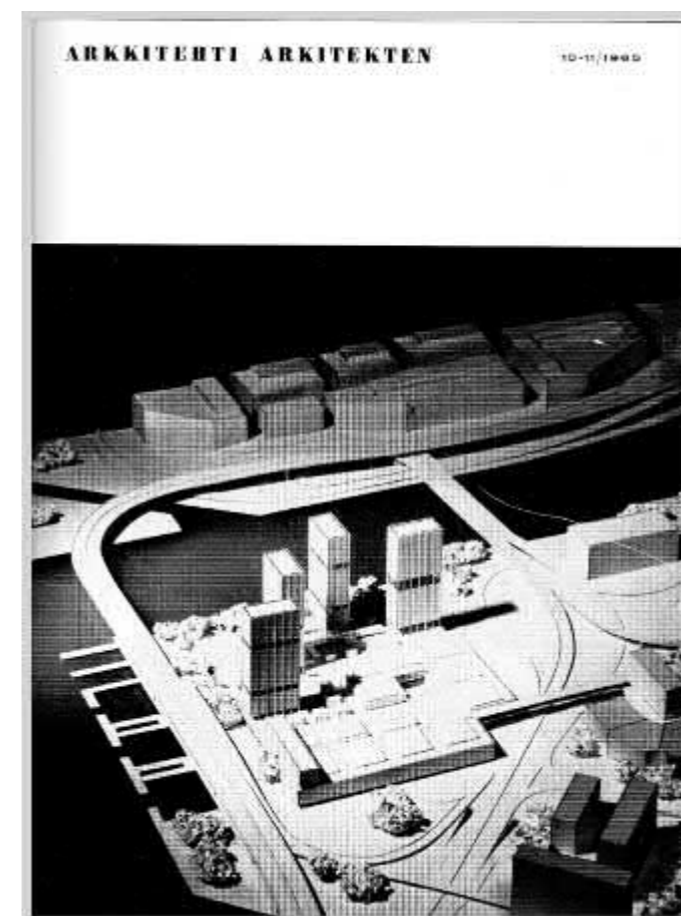
Erik Kråkströmin Wärtsilän tilauksesta suunnittelema tornitalosommitelma. Suhteessa Merihaan toteutukseen, Kråkströmin ehdotuksessa autojen pysäköinti oli ajateltu tapahtuvan maan ja samalla myös merenpinnan alle rakennetuilla kansi-tasoilla. Arkkitehti 10-11/1965.

Sörnäisten rantatien eteläpuolelle, Hakaniemen sillan ja meren väliin sijoittuneen Pannukakun teollisuusalueen kehityssuunnitelmien evoluutio toimistorakentamiskoh-teesta asuntovaltaiseksi alueeksi oli osaltaan seurausta 1960-luvun aikana tilkkutäkkimäisesti kaupungin perife-riaan nousseiden aluerakentamiskohteiden herättämästä kritiikistä. Asuntotuotannossa oltiin keskitytty ensisijai-sesti volyymiin ympäristötekijöiden jäädessä niukemmalle huomiolle.³¹ Etenkin lähiöiden palvelutarjonnan puutteet johtivat vilkkaaseen keskusteluun, ja vastapainona metsä-lähiöiden uneliaisuudelle katsottiin kantakaupunkimaiselle asumiselle syntyneen kysyntää. Samanaikaisesti oltiin Hel-singissä havahduttu etenkin keskusta-alueen konttoristu-misen kaupunkirakennetta yksipuolistaneelle vaikutukselle. Lisäksi kaupungin huolena oli veronmaksajien karkaaminen kehyskuntiin.

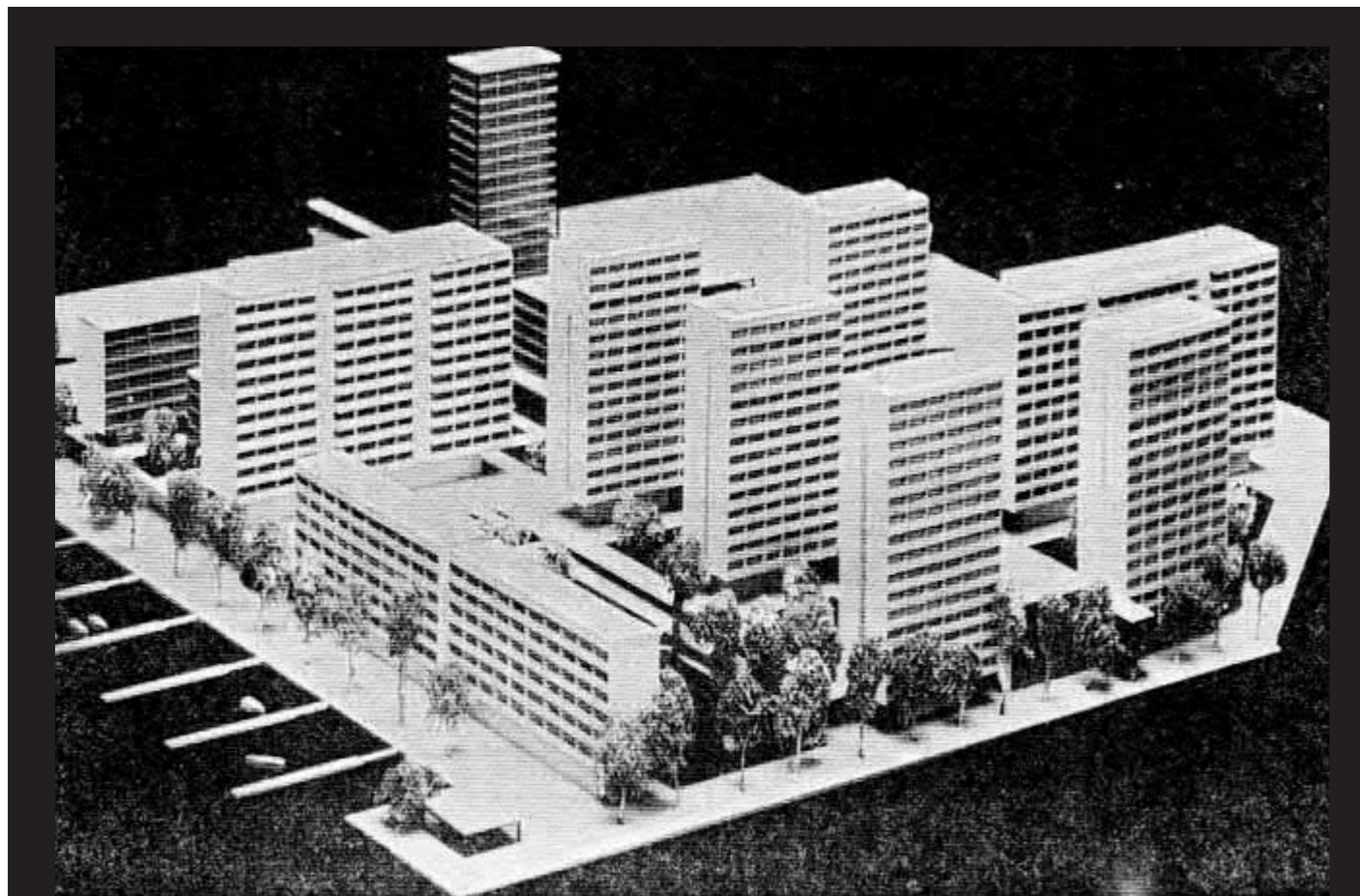
Wärtsilän muuttosuunnitelmien myötä alettiin Pannukakun alueelle ja sen pohjoispuolella sijainneelle Näkin teollisuus-korttelille etsiä uutta käyttöä. Wärtsilässä oltiin erityisesti kiinnostuttu alueen muokkaamisesta toimisto- ja liiketila-käyttöön. Yhtymän johto lähestyi kaupunginhallitusta 6.2.1964 päivätyllä kirjeellä, jossa se ilmaisi toiveensa kau-pungin ryhtymisestä "ensi tilassa toimenpiteisiin sel-laisen asemakaavamuutoksen aikaansaamiseksi, jonka mukaan tontti TK 292 muutettaisiin liiketontiksi".³² Seu-raavana vuonna valmistui yhtymän tilauksesta arkkitehti Erik Kråkströmin luonnostelema toimistotornisommitelma, jota esiteltiin näyttävästi Arkkitehti-lehdessä (10-11/1965). Kråkströmin tiimissä työskenteli Kirmo Mikkola, Jussi Pallasmaa, André Schütz ja Jussi Virtanen. Alueelle olisi sijoittunut mm. Wärtsilän uusi keskuskonttori, tavaratalo sekä "huvitteluhalli". Suunnitelman kauaskantoisena vaiku-tuksena oli ennen kaikkea sen osoittaminen, että juuri tämä paikka kantakaupungissa mahdollistaisi korkean rakenta-misen kaupunkikuvaa rikkomatta:

"Suunnitelmaa laatiessani olen erityisesti pyrkinyt luo-maan sellaisen uuden kaupunkikuvan painopisteen, joka selvästi korostaa Helsingin sisäisten lahtien ja Kruunuvuoren selän yhtymäkohtaa. Sisälahtien ran-noille sijoittuvien julkisten rakennusten muodostamalle horisontaalinauhalle on mm. esitetetty kaupungin sil-huettia rikastuttava uusi korkean rakennusryhmän muodostama vertikaalikomponentti, Kallion kirkon hal-litsevaa asemaa silti uhkaamatta."

Erik Kråkström, Arkkitehti 10-11/1965

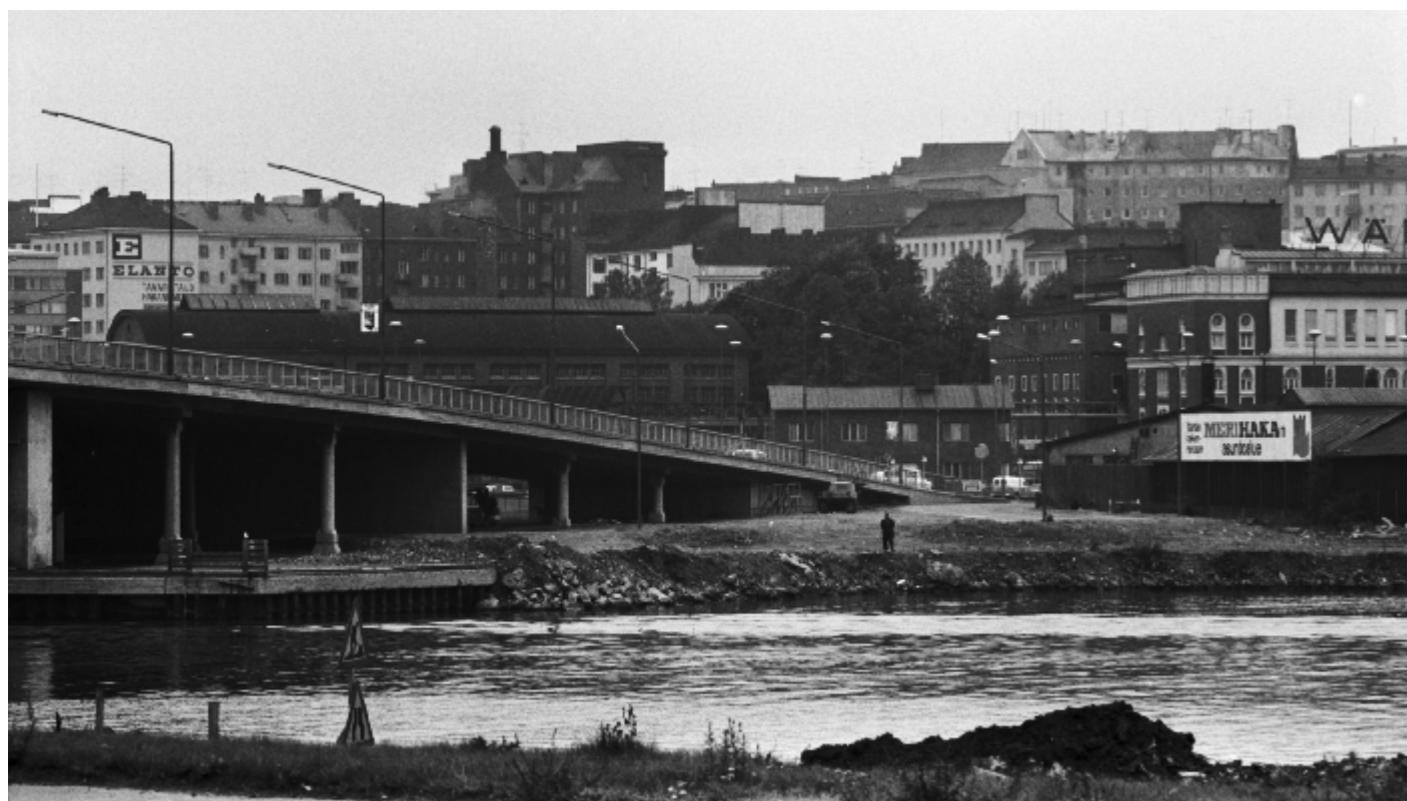

Arkkitehti 10-11/1965 keskittyi korkean rakentamisen kysymykseen Helsingin keskustassa. Kansikuvana oli Kone ja Sillan alue dynaamisesti virtaavien moottori-teiden solmukohtana ja sisäisivuilla Erik Kråkströmin monisivuinen ja seikkaperäinen esittely ehdotuksesta. Loppuosa lehdestä oli varattu polemisointiin aiheesta "Tornitaloja Helsinkiin?", missä lehden toimitus (Pekka Laurila, Harto Helminen ja Jan Söderlund) oli esittänyt kysymyksen Kråkströmin, Olli Kivisen, Kirmo Mikkolan, Reino Koivulan, Erkki Juutilaisen, Jaakko Salosen ja Egil Nordinin pureksittavaksi.

Tässä ehdotus, jonka mukaisena Merihaka-suunnitelma lähtee lautakunta- ym. viralliselle kierrokselle ja siten mahdollisesti toteutuu kokonaisuudessaan vuoden 1974 kuluessa. Pienoismallikuvassa ei näy tornitalojen ja korkeitten lamellitalojen korkeuseroa, joka on viisi metriä. Takana alueen korkein rakennus, 18 kerrosta sisältävä konttoritalo, jonka räystäälle on katutasolta 67 metriä.

Merihaka-suunnitelman varhainen massoittelevuotehdotus, jossa alueen hahmo on jo rakennusten korkeuksia lukuunottamatta pääpiirteissään kiteytynyt. US 12.6.1970.

Kaksi kaukomaisemassa Kruununhaan (porvari-) asukkaillekin näkyvää mainosta julistavat alueen osuustoiminta-arvoja: "E-Elanto, tavaratalo Hakaniemi" ja "Tähän rakennetaan MERIHAKAn asuuntoalue"-kyllä. Kuva Simo Rista 1970, HKM.

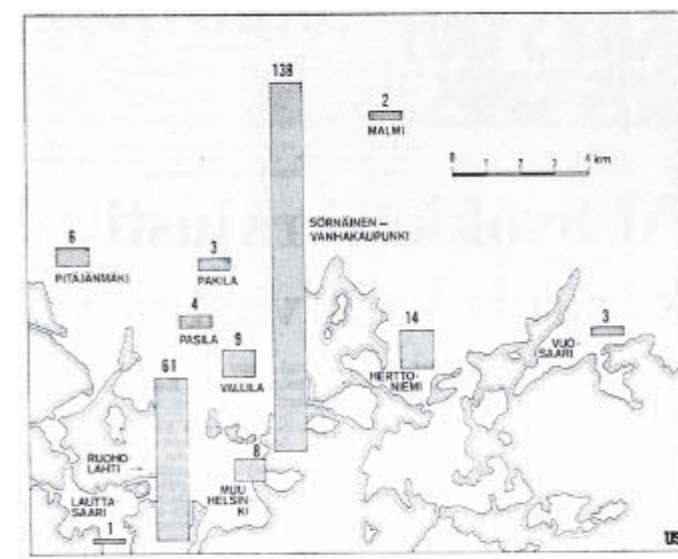
Merihaka Oy:n arkisto

Kun Merihaan kokonaisratkaisusta oli päästy kaikilla tahoilla yksimielisyyteen, aloimme piirtää esittelykuvia ja teetimme pienoismallin. Esittelimme suunnitelman 11.6.1970 kaupunkisuunnittelulautakunnalle.

Sitten esittelimme aineiston kullekin valtuustoryhmälle erikseen. Kun ehdotusta oli käsitelty kaupunginvaltuustossa, tiedettiin Hakassa kertoa, että kokoomuksen ryhmä hyväksyi suunnitelman sillä ehdolla, että sos.dem.ryhmä lupasi hyväksyä arkkitehti Pentti Petäjän tekemän Meriherne-suunnitelman sitten, kun se tulisi käsitellyyn (ehdotus suuren kaupunginosan rakentamisesta Helsingin edustan saarille).

SAFA järjesti jäsenistölleen keskustelutilaisuuden Merihaasta 17.6.1970 Kauppakorkeakoulun juhlasalissa. Esittelimme suunnitelmaa silloin. En muista, että olisin kuullut kriittisiä mielipiteitä. Tilaisuus kesti yli puolen yön. Seuraavana aamuna seitsemän maissa istuin Finnairin Super Caravel-koneessa. Olin menossa perheeni kanssa yhdistetylle loma- ja opintomatkalle Italiaan.

Sulo Savolainen 29.10.2020

Piirros esittää teollisuuden lämmityksensä rikkidioksidin määrää, joka vuodessa joutuu ilmaan. Yksi numero tarkoittaa aina 100 tonnia. Siten Sörnäisissä joutuu tuodessa 23 800 tonnia, Lauttasaarissa 100 tonnia rikkidioksidia ilmaan vuodessa.

Uusi Suomi otsikoi: "Merihaan ja Vattuniemen asemakaavat juutuivat saasteeseen". Hanasaaren suunnitellun laajennuksen mukaan tehty laskelma rikkidioksidimääristä. US 26.9.1971.

Kaupat Hakan kanssa – kaavoitus asuinalueeksi

Kråkströmin suunnitelma ei edennyt toteutusvaiheeseen, mutta viimeistään sen osoittamana Wärtsilä sai vakuutettua alueen kehittämisestä kiinnostuneet tahot rakennuspaikan mahdollisuuksista. Vuonna 1968 Rakennusliike Haka päätyi ostamaan alueen, alkaen suunnitella sinne poikkeuksellisen tehokkaasti rakennettua asuinaluetta. Suunnittelua alettiin Hakan ehdotuksesta toteuttaa yhdessä Helsingin kaupungin kanssa perustetun yhteistyöelimen kanssa.⁵⁵ Kaupunki sai vastuulle katu-, puisto- ja vesialueiden suunnittelun. Kaupungin intresseissä oli erityisesti ranta-alueiden yleisölle avoimen luonteen säilyttäminen. Aiemmin suljetun teollisuusalueen avautuminen tarjosikin oivan mahdollisuuden Kallion ja Sörnäisten alueen asukkaiden virkistysmahdollisuuksien parantamiseen.

Kaupunginhallitus vaati Hakan toteuttavan tarvittavat selvitykset mm. Sörnäisten rantatien ja läheisen Hanasaaren voimalaitoksen aiheuttamista saaste- ja meluhaitoista. Kaavan valmisteluvaiheessa lausuntoja pyydettiin mm. terveydenhoitoviranomaisilta. Hyväksyvistäkin kannoista huolimatta Merihaan ympäristöongelmat herättivät siinä määrin huolta, että kaupunkisuunnitteluviraston yleiskaavaosaston kannanotossa toivottiin koko hankkeen perumista.⁵⁴ Niin ikään Helsingin kaupungin rakennushygieenikko katsoi, että suunniteltava asuinkortteli "ei täytä ihanteellisen asumisen ja terveellisuuden kannalta niitä edellytyksiä, mitä uudelta ja nykyaikaiselta asuutoalueelta pitäisi voida odottaa".⁵⁵ Terveydenhoitolausuntokannan kielteinen näkemys jäi kuitenkin yksinäiseksi soraääneksi. Myöhemmissä vaiheissa sekin muutti kantaansa todeten asuntojen rakentamisen niitä tarvitseville olevan yhteiskunnan kannalta merkittävämpi prioriteetti.

"Meidän on alistuttava siihen, että väestökeskukset, varsinkin suuret kaupungit, vastaisuudessaakin vetävät magneetin tavoin ihmisiä puoleensa. Onneksi on sellaisiakin ihmisiä, jotka eivät ollenkaan välitä omakotitalon rauhasta eivätkä puutarhakaupungin luonnonläheisyydestä, vaan jotka kaikista sosiaalipoliitikkojen päinvastaisista käsityksistä huolimatta haluavat elää keskellä mahdollisimman vilkkaana kuohuvaa elämää."

Helsingin kaupunginvaltuuston pj. Teuvo Auran puhe, 1965.

Nykyaikainen city-liikekeskus vai asuntoja ja asuupalveluja Hakalle maata Wärtsilältä Sörnäisistä

Uusi Suomi 19.11.1968

Matinkylä oli hyvin suurisuuntainen hanke, tarkoituksena oli rakentaa kokonainen yhdyskunta, ei pelkkää lähiötä. Matinkylää ei rakennettu kerralla valmiiksi kuten useat muut senaikaiset alueet, vaan se on pysynyt rakennuskohteena aina uudelle tuhatluvulle saakka. Kuva esittää Matinkylää 1970-luvun lopulla.

Merihaka poikkesi perusteellisesti Hakan muusta asuntotuotannosta. Nyt rakennettiin keskelle Helsingin kaupunkia entiselle teollisuusalueelle. Asuntojen lisäksi rakennettiin tiloja työpaikoille. Kuva Merihaasta onkin hyvin erilainen kuin muut näillä sivuilla olevat kuvat. Talot ovat korkeita, asumisympäristö urbaani. Useista asunnoista avautuu kuitenkin upea näköala merelle.

Uusilla alueilla otettiin myös lasten tarpeet huomioon. Heille rakennettiin omat leikki-paikkansa, jotka pian olivat ahkerassa käytössä. Kuva Malminiityn alueelta.

Merihaan rakennuspäällikkönä oli DI Esko Suuperko, joka yhdessä vastaavan mestarin Aarno Iso-Anttilan kanssa vastasi siitä, että vaikea rakennustyö tuli kunnialla tehtyksi. Kuvassa Suuperko yhdessä Antti Pelkolan kanssa Merihaan rakennustöiden keskellä. Suuperkosta tuli aikanaan Hakan varatoimitusjohtaja.

Matinkylä
Kuvaaja tuntematon. 1980. Työväen arkisto.

Pihlajamäki, Hakan puoli.
Kuva ~1964, U. A. Saarinen. Sulo Savolaisen kokoelmasta.

Unto Luukko. 2000. *Rakentajan elämäankaari. Helsingin Hakan noususta Haka-konsernin tuhoon 1938-1994.*

Helsingin Asuntokeskuskunta Haka

Helsingin Asuntokeskuskunta Haka perustettiin vuonna 1938, tarkoituksenaan toimia yleishyödyllisenä osakuntana erityisesti vähävaraisen kansanosan asunto-olojen parantamiseksi. Vaikka osuusliike Elannon voimakkaalla taustatuella aluerakentamisen suuryritykseksi 1970-luvulla noussut rakennusliike tuotti runsaasti myös vapaarahoitteisia ja markkinahinnoiteltuja asuntoja, sen idealistinen pohjavire työväenliiketaustaisena yleishyödylliseen tuotantoon keskittyvänä rakennuttajana säilyi toiminnan ytimessä.

Perustajajäseniin kuuluivat osuusliike Elanto, Osuustukku-kauppa, Kulutusosuuskuntien Keskusliitto, Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Kansa, Keskinäinen Palo- ja Tapaturmavakuutusyhtiö Kansa, Suomen Asuntohypoteekkipankki, Sosaalipoliittinen yhdistys ja Asuntoreformiyhdistys.³⁶ Elanto oli erittäin vaikutusvaltainen osuustoimintaliike, jonka edistysmielisiin periaatteisiin sopi hyvin vähävaraisen väestönosan asunto-olojen parantaminen. Hakan perustamisen taustalla vaikutti 1920- ja 30-lukujen rakentamisen kasvukauden myötä rakennusalalle ilmaantuneiden toimijoiden epäluottavuus ja taloudellisen kantokyvyn puute. Tämä oli johtanut erityisesti 1930-luvun lamakauden myötä asunnon ostajien kannalta vaikeisiin tilanteisiin; yhteiskunnallisesti asennoituvalle ja luotettavalle rakennusliikkeelle oli siten muodostunut selkeä tarve.

Toinen syy Hakan perustamiseen oli erityisesti Helsinkiä vauvannut yleinen asuntokurjuus. Taustalla vaikuttanut kaupungistumiskehitys kärjisti tilannetta entisestään, kun työväen asuttamilla esikaupunkialueilla kärsittiin paikoin ala-arvoisista hygieenisistä ja terveydellisistä oloista. Vähävaraisen väestönosan asumisolojen parantaminen oli erityisesti vuonna 1910 perustetun Asuntoreformiyhdistyksen agendalla. Yhdistys kokosi yhteen poliittisia toimijoita ja yhteiskunnallisesti suuntautuneita rakennusalalla vaikuttaneita henkilöitä. Oppia sosiaalisen asuntotuotannon toteutusmaaleista ja merkityksestä haettiin ulkomailta; Suomen katsottiin jääneen sosiaalisessa asuntotuotannossa jälkeen erityisesti muista Pohjoismaista.³⁷

Perustamisensa jälkeen Haka pääsi välittömästi suuren rakennusprojektin toteuttajaksi, kun Helsinkiin yllättäen vuodeksi 1940 saadut olympiakisat edellyttivät majoitustilojen rakentamista osanottajille. Käpylän Olympiakylää ei toisen maailmansodan syttymisen myötä koskaan kuitenkaan tarvittu alkuperäiseen tarkoitukseensa, vaan se tuli välittömästi vakituiseen asuinkäyttöön. Sodan jälkeen pysähdyksissä ollut rakennustoiminta alkoi vilkastua uudelleen 1950-luvulla, ja erityisesti Hakan kasvuun vaikutti vuoden 1949 Aravalaki.³⁸

Hakan voimakas kasvu 1960-luvulta alkaen liittyi johdossa tehtyihin strategisiin valintoihin, joista erityisesti elementtirakentamisen kehittämiseen keskittyminen osoittautui menestyksekkääksi. Jo 1950-luvulla Roihuvuoren alueen rakentamisen yhteydessä Haka oli testannut määrätietoisesti kasettimuotteihin perustunutta puhdasbetonivalutekniikkaa.³⁹ Haka myös hankki omistukseensa suuria maa-alueita ja ryhtyi yhteistyöhön myös Helsingin lähikuntien kanssa. Myöhemmin rakennustoiminta ulottui koko maahan. Hakan 1960-luvun lopulla rakennuttaman Matinkylän alueen suunnittelu ajoittui kaupunkisuunnittelussa tapahtuneen murroksen keskelle.

MERIHAKA

näköala-asuntoja keskelle Helsinkiä meren rannalle

Helsingin keskustassa Hakaniemessä rakennetaan. Uusi, maassamme ainutlaatuinen asuntoalue Merihaka on syntymässä meren rantaan, keskelle kaupunkia. Rakentaminen on aloitettu 14-kerroksisella tornitalolla. Siihen valmistuu 154 asuntoa. Niiden pinta-alat vaihtelevat 1 h + kk 28 m² — 3 h + k 67,5 m². Seuraavien talojen rakennetaan myös suurempia asuntoja. Rakentamistahiti tulee jatkumaan tiiviinä. Vuoden 1975 aikana on Merihaka pääosin valmis. Tällöin siellä on runsaat 1200 asuntoa, toimisto- ja liiketiloja, palvelupisteitä, paikoitustaloja, venoaiturit, rantabulevardi, kokoonnais-, kerho-, lastentarha- ja koulutilaa. Sekä paljon muuta.

NYT!
Huoneistojen
myynti
alkanut

Säästäjiä
Merihakaan
ottavat:

Suomen Työväen Säästöpankki, Postipankki,
Yhdyspankki, Säästöpankkien-Keskus-Osake-
pankki ja Kansallis-Osake-Pankin
pääkonttori ja
Hakaniemen konttori

NYT KANNATTAA OSTAA
HAKA-ASUNTO
KIINTEÄN HINTAAN!

Asuntojen hinnat:		
1 h + kk + parveke	28 m ²	47.400—53.100
1 h + kk + parveke	33,5 m ²	50.300—56.000
2 h + kk + parveke	41,5 m ²	57.400—63.200
2 h + kk + parveke	47 m ²	61.800—67.500
2 h + k + parveke	52,5 m ²	64.500—71.800
3 h + k + parveke	52,5 m ²	64.500—71.800
3 h + k + parveke	65,5 m ²	83.300—89.000
3 h + k + parveke	67,5 m ²	83.300—89.000

Yhtiön kilpailuainat 471 mk/m², yhtiövelite 5,50 mk/kk/m², valettomana 2,00 mk/m². Talo valmistuu kesällä 1973.

Asuntojen myynti:
**HELSINGIN
HAKA**
tarvelinen-kehokas
Hämeentie 68, 00550 Helsinki 55,
puh. 70371

Uusi Suomi 26.4.1972

Merihaan ensimmäiset talot valmistuivat aikana, jolloin oli valtava työvoimapula. Aikataulujen noudattaminen muodostui vaikeaksi. Haka teki etelärannan ensimmäisen talon asukkaiden kanssa asuntokohdattaiset muuttoaikataulut. Muutamaa päivää ennen joulua 1974 kotipuhelimeni soi myöhään illalla. Soittaja oli ministeri Jermu Laine. Hän oli muuttokuorimineen tullut Mäntästä sovittuna päivänä, mutta asunto ei ollutkaan valmis. Hän oli onneksi saanut tavaransa sijoitetuksi alakerrassa olevaan varastoon ja perheensä hotelliin yöksi. Seuraava päivä oli lauantai. Menin työmaalle kello kahdeksaksi. Työmaaparakissa oli Laineen seurana kaksi nuorta neuvotonta aputyönjohtajaa. Vastaavaa mestaria ei löytynyt mistään. Yritin soittaa alueen työpäällikölle. Ei onnistunut. Yritin soittaa johtavalle insinöörille. Miestä ei löytynyt, koska hänellä itsellään oli muuttopäivä. Selvittelin tapausta työmaalla pitkälle iltapäivään. Viimein kaikki järjestyi jotenkuten. Ministeri pääsi perheineen joulunviettoon uudessa kodissaan.

Suunnittelijan työ ei ole pelkkää piirtämistä.

Sulo Savolainen 29.10.2020

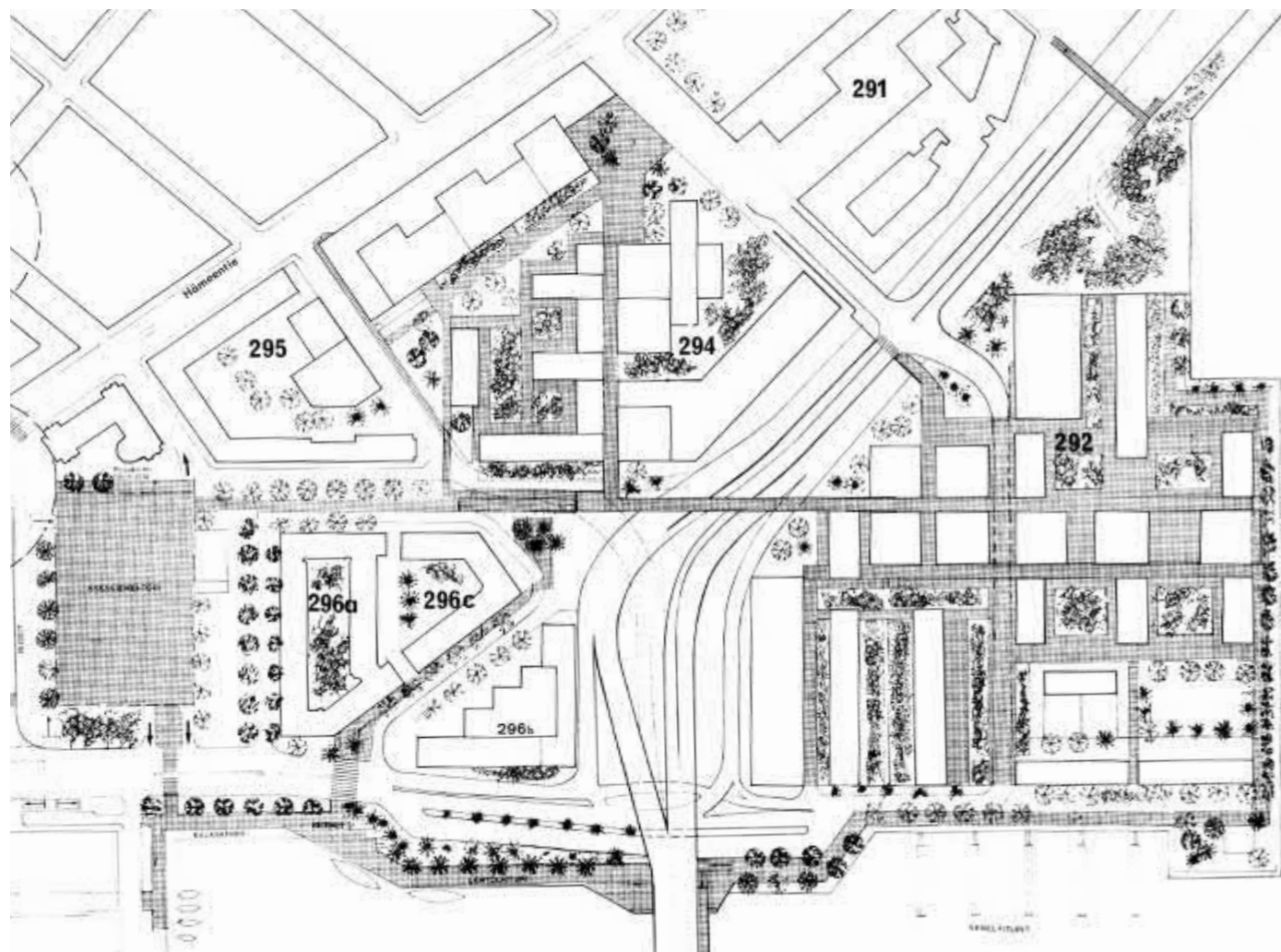

Haka oli valtakunnallinen rakennuttaja- ja rakennusyritys, ja sen perusta ja arvot olivat syvällä vasemmistolaisessa osuustoimintaliikkeessä. Historiallisena voimavirtana oli Osuusliike Elannon ja Kulutusosuuskuntien Keskusliiton perustaminen 1916. Osuustoiminta kasvoi ja poliittisesti punasävyiseen ja työläisarvoja kantavaan OTK:n leiriin kuuluivat sellaiset liiketoimijat kuin vakuutusyhtiö Kansa, kirjankustantamo Tammi, E-marketit, Centrum-tavaratalot, Eka-kalusteet, Finnoli-huoltoasemat, Cumulus-hotellit, Haka-Auto Oy... jne. Rakennusliike Haka nautti Neuvostoliitonkaupan Finn-Stroi järjestelyjen kautta Enson ja Kostamuksen urakoinnista, ja samalla lukemattomien aluerannuskohteiden massatuotannosta Suomessa, kuten Helsingin Pihlajamäen, Kontulan, Espoon Hakalehdon, Karakallion ja Matinkylän lähiöiden rakentamisesta. Etenkin 60- ja 70-luvulla Hakan filosofiana oli tuottaa laajoja, tiheästi ja kustannustehokkaasti toteutettuja aluerakentamiskohteita, joiden ylisuuren kysynnän takasi Suomessa jyllännyt rakennemuutos, maaltapako ja kasvukeskusten paisuminen. Kunnilla ei ollut riittävästi resursseja vastata kasvaneisiin kaavoitustarpeisiin ja toisaalta niiden taloudelliset mahdollisuudet kunnallisteknisten ratkaisujen tuottamiseen olivat rajalliset. Näin rakennusliikkeet ottivat yhä enemmän taloudellista vastuuta rakennusprojektien toteuttamisesta.⁴⁰ Tehokkaaksi trimmattu suurtuotantoprosessi mahdollisti kohtuuhintaisten asuntojen tuotannon huolimatta kunnallistekniikan rakentamiseen liittyneistä kustannuksista. Jos johonkin yritykseen kiteytyy Suomen rakennushistorian anonyymi elementtituotanto ennen näkemättömin volyymein, se oli Haka. Toisaalta massatuotannon lisäksi osaamista löytyi aina Tampereen Näsinneulan liukuvaluteniikkaan saakka.

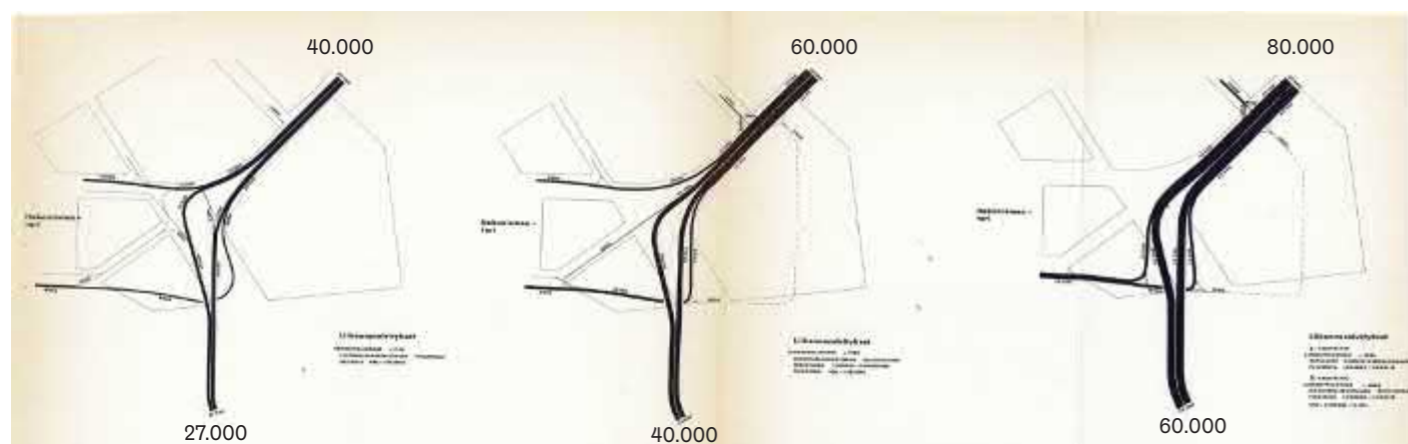
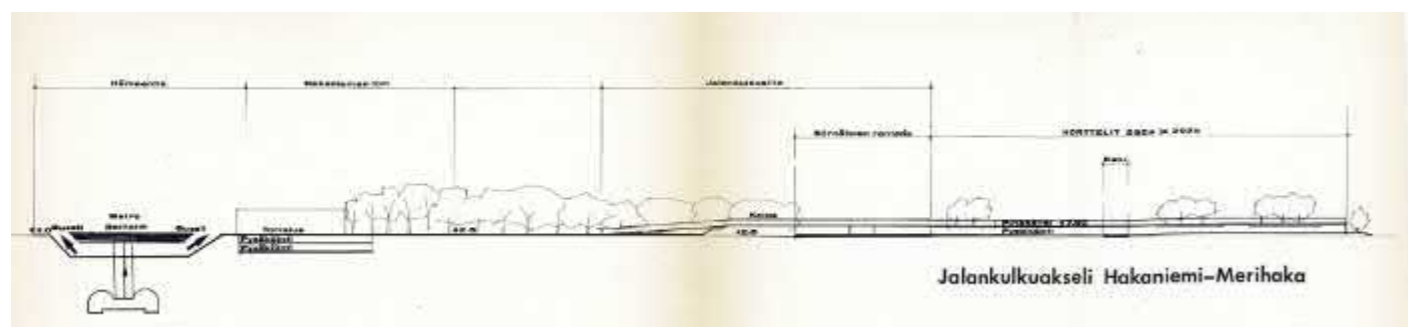
Helsingin alueella operoidessa rakentaminen tapahtui kaupungin asettamien suuntaviivojen mukaisesti; muista kaupungeista poiketen Helsingissä kaavoituksesta vastasi kaupunki itse. Tuloksena syntyivät mm. Roihuvuoren ja Kontulan asuinalueet. 1970-luvun alkuvuosina Hakasta oli tullut suuryritys, ja huippuvuonna 1974 valmistui yli 3000 asuntoa. Tämän jälkeen rakentamisen tahti hidastui, mutta Haka kasvoi edelleen mm. ostamalla useita pienempiä rakennusliikkeitä.

Hakaniemen kupeeseen kiinni kasvaneen uuden merellisen kaupunginosan nimen luonteva jatke oli Merihaka. Ja kun aihetta lähestytään alueen omistussuunnasta, päädytään samaan lopputulokseen. Haka sai itselleen nimikkoalueen, uljaan betonista valetun monumentin porvarillisten kaupunginosien pohjoisrajalle, ja tätä muistoa Merihaka saa kantaa hamaan tulevaisuuteen. Itse Haka Oy / Rakennuskunta Haka kuopattiin 1990-luvun laman saattelemana, ja konkurssi oli yksi Suomen yrityshistorian suurimmista.

Näsinneula-
Kuva ~1971. Volker von Bonin. fiinna/MV.

1970. Asemakaava ja asemakaavan muutosselostus, 10. kaupunginosa, Sörnäinen TK 292.

Ajoneuvoliikenne 1970

Ajoneuvoliikenne 1980

Ajoneuvoliikenne 2000

Kaupunginvaltuusto hyväksyi asemakaavan ja asemakaavan muutoksen kokouksessaan 24.2.1971. Jo vuonna 1970 julkisesti esillä ollut asemakaavan muutosselostuksen liitekartta Merihaan alueesta sisälsi hahmotelun myös viereisen Näkin teollisuuskorttelin rakentamisesta. Merihaan alueen osalta rakennusmassat toteutuivat pitkälti suunnitelman mukaisesti lukuunottamatta toimistotaloja sekä maavaraiselle alueelle kaavailtua koulurakennusta. Toimistotalojen osalta poikettiin muutoin suorakulmaisesta muotokielestä; koulurakennus jäi kokonaan toteutumatta.

"Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosasto on yhdessä liikennesuunnitteluosaston kanssa laatinut Hakaniemen-Siltasaaren alueesta alustavan yleissuunnitelman, jossa uusilla liikennejärjestelyillä pyritään jalankulkijoille rauhoitetun suorkorttelin muodostamiseen Hakaniementoriin kiinteästi liittyvänä. City-alueen kasvua varten on varattu tilaa lähinnä Hämeentien varressa. Alueen keskiosassa jo nyt olemassa olevan asutuksen lisäksi voidaan varata lisätilaa asutukselle suorkorttelin rauhallisimmissa osissa. Ranta on varattu jalankululle. Rannassa on varattu tilaa venepaikoille ja koko ranta-alue istutettuna on jalankulkualetta. Koko alueen viheralueita pyritään huomattavasti lisäämään."

HS 9.10.1970

Pannukakun teollisuusalueita vain hetkeä ennen Merihaan rakennustöiden käynnistymistä. Arkkitehdit vierailivat paikalla ensimmäisen kerran 7.2.1969.⁵⁶ Arvi Ilosen kameralla, hänen toisena työpäivänään KK:n Asunto-osastolla, otettiin kuvia mm. meren jäältä käsin. Vielä tässä vaiheessa alueen rantaviivalle leimansa antoi käytännöllisten tarpeiden sanelema epämääräisyys, joka sittemmin teki tilaa konstruktivistiseen ruudukkoon taivutetulle rantapromenadille ja uuden ajan kansalaisten uudenaikaisille tarpeille. Näin sataman ja rautatien ympärille rakentuneet, fyysisen työn raskaudesta romuluisen klanginsa ammentaneet työväen asuinalueet alkoivat hiljalleen siistiytyä matkallaan kohti edessä siintävää hyvinvointiyhteiskuntaa. Taustalla häämöttää Hanasaaren voimalaitos, jonka korvasi 1970-luvulla valmistunut suurempi B-voimala. U. A. Saarinen, n. 1970, Työväen arkisto.

KSV ei suunnitellut Merihaan asemakaavaa, vaan kaava piirrettiin KSV:ssä ja asemakaavamääräykset tehtiin siellä. Talojen sijoitus oli jo tehty kokonaissuunnitteluna. Teimme 13 erilaista ratkaisumallia tutkien useimpia pienoismalleina. Vertailimme niiden ominaisuuksia ja esitimme mielestämme parhaan rakennuttajalle ja asemakaavaosastolle.

Sulo Savolainen 15.10.2020

Merihaan asemakaava

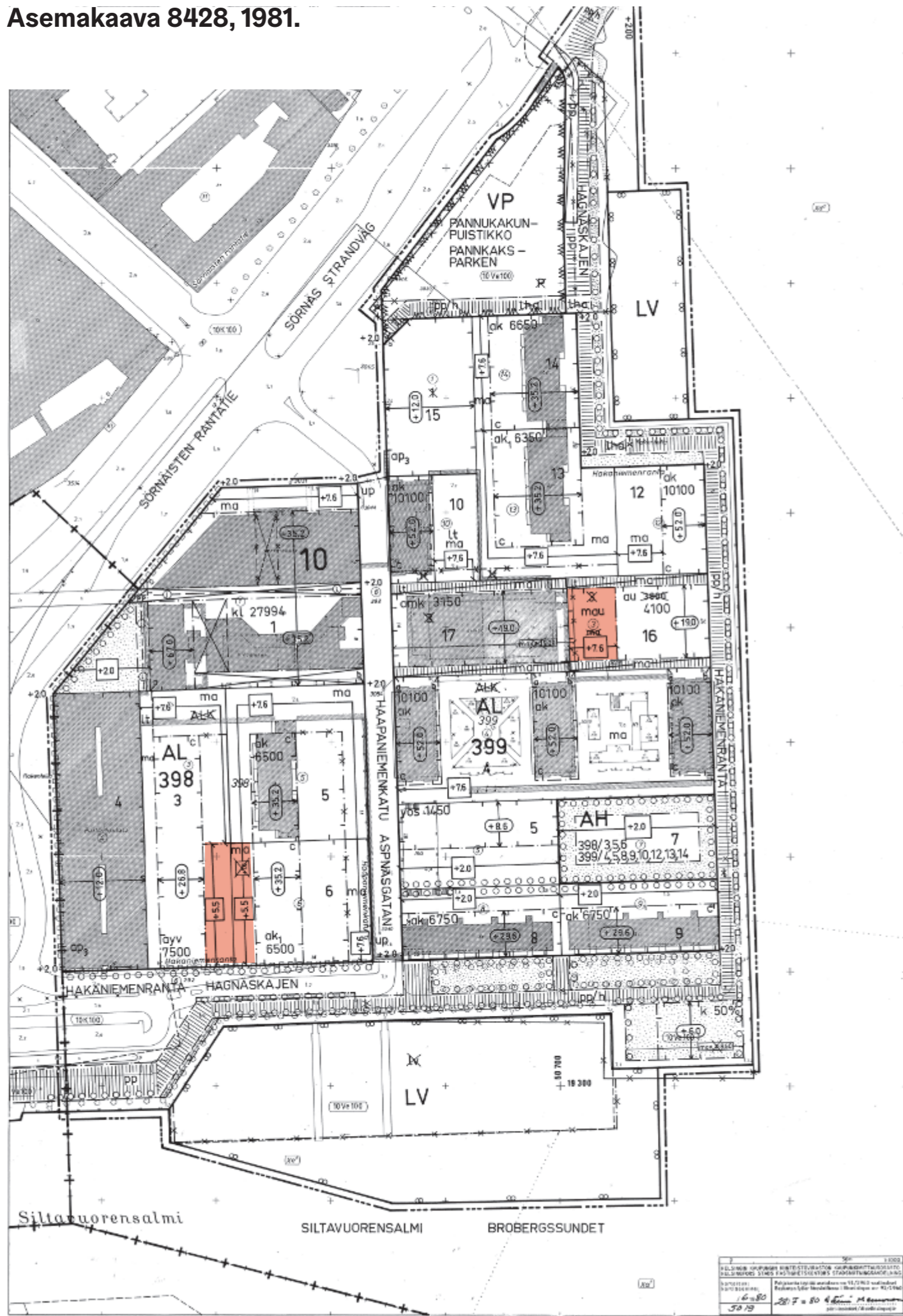
Moninaisten selvitysten ja ja intensiivisen suunnittelutyön pohjalta vuonna 1971 valmistui Merihaalle kaupunkimaisuutta korostaneen kompaktikaupunki-ihanteen mukainen strukturalistinen asemakaava. Toksiineista ja desibeleistä huolimatta Kaupunginvaltuusto hyväksyi suunnitelman lopulta yksimielisesti 10.9.1970 päivätyn ja 7.1.1971 tarkistettun piirustuksen n:o 6481 mukaisena helmikuussa 1971.⁴¹ Seuraavaksi kaava toimitettiin sisäasiainministeriön vahvistettavaksi, joka puolestaan pyysi lausunnot Valtion ilmansuojelun ja meluntorjunnan neuvottelukunnalta, Uudenmaan lääninhallitukselta ja Helsingin kaupungin sähkölaitoksesta.⁴²

Asemakaavamutoksen selostuksessa, jonka allekirjoittajana - ellei peräti kirjoittajana - oli Kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavapäällikkö arkkitehti Olavi Terho, perusteltiin Merihaan rakentamista mm. seuraavilla syillä ja tavoitteilla: "Hakaniemen julkisen liikenteen keskus - raitiovaunut, bussit, tulevaisuudessa metro - sekä Hakaniemen city-alueen korkea palvelutaso, keskustan työpaikkojen sijainti jopa jalankulkuetäisyydellä sekä korttelin 292 [Merihaka] sijainti meren rannalla ovat puoltaneet sen käyttöä asuntotarkoitukseen."⁴³

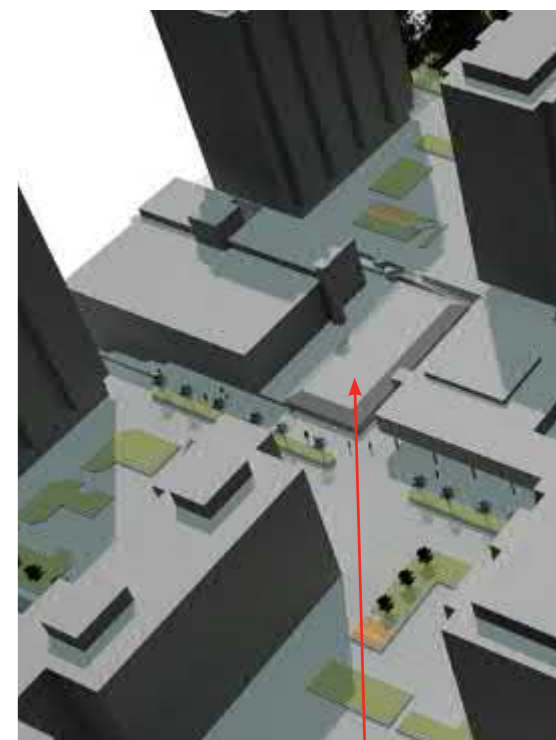
Siltavuorensalmen ylittävän Hakaniemensillan tarpellisuus oli sisäänrakennettu yhteiskunnan kiihkeätahtiseen autoistumiseen, mikä dominoi vapaan kaupunkitilan käyttöä 1960-luvulta lähtien. Liikenteen soljuvuuden takaaminen, dynaamisen liikkeen salliva kaarremitoitus, pysäköintitarveluvut ja alati nousevat kasvuennusteet tulivat kaupungin liikennesuunnitteluosastolta annettuina totuuksina. Asemakaavaselostuksessa todettiin Sörnäisten rantatien leventämiseen tehdyn väylävarauksen tarpeen olevan 5+5 kaistaa vuoden 1980 liikenne-ennusteen mukaisesti, jossa päätös metron rakentamisesta oli otettu huomioon. Vailla metroa kymmenkaistainenkaan tie ei olisi riittänyt!

Itse Merihaan korttelirakenteen järjestelyjen periaate kerrottiin asemakaavamutoksen selostuksessa selkeästi, ja se vastaa myös toteutusta: "Ajoneuvoliikenne kortteliin on johdettu Hakaniemenrannasta ja Haapaniemenkadun eritasoliittymästä. Korttelin läpi on johdettu Haapaniemenkadun jatke, uusien muodostettavien kortteleiden välissä kokonaan katettuna. Kadun varteen on voitu muodostaa tarkoituksenmukainen tonttijako. Ratkaisun periaatteena on ajoneuvoliikenteen, pysäköinnin ja huollon sijoittaminen tasoon +2,00 sekä Sörnäisten rantatien varteen 3-kerroksisiin pysäköintitaloihin. Tasoon +7,60 rakennettava kansi muodostaa pihamaat, rannassa olevia matalammalla sijaitsevia pihvoja lukuunottamatta ja eristää samalla ajoneuvoliikenteen kävely-, oleskelu- ja piha-alueesta. Kansi on tehtävä tiiviinä ja ajoneuvoliikenne näillä ylemmillä pihatasoilla on kielletty. Jalankululiikenne on johdettu kannelta suoraan Sörnäisten rantatien yli Hakaniemen torille, Haapaniemenkadulle sekä myöskin Hakaniemenrannan tasossa Hakaniemen sillan alitse."⁴⁴ Selostuksen alussa mainittu Haapaniemenkadun eritasoliittymä jäi toteutumatta. Tarkoitus oli johtaa Haapaniemenkatu Sörnäisten rantatien yli ja liittää se rantatiehen rampeilla, ja laskea katu alas +2,0 tasoon Merihaan puolella.⁴⁵

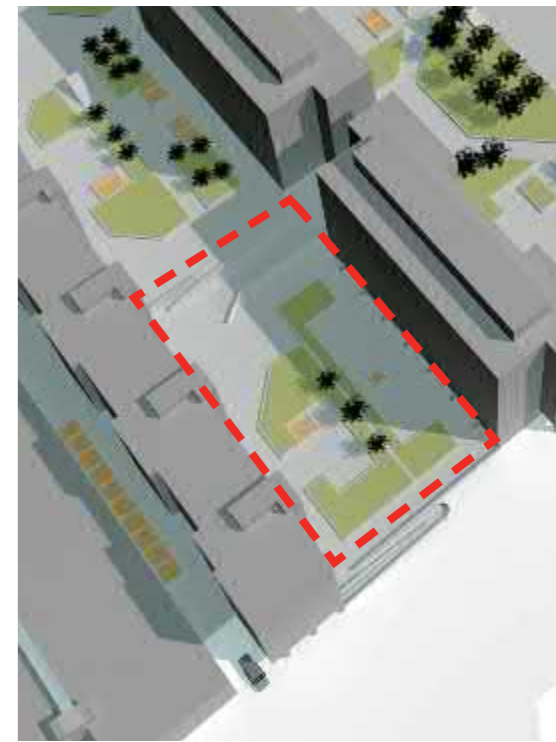
Asemakaava 8428, 1981.

- ASEMAKAAVAMERKINNÄT JA -MÄÄRÄYKSET
- AL Asuin-, liike- ja toimistorakennusten korttelialue.
 - AH Asuinpalveluun varattu korttelialue. Lukusarja osoittaa ne korttelit ja tontit, joiden yhteisiä oleskelu-, leikki- ja pallotiluuksia tulee sijoittaa korttelialueelle.
 - VP Puisto.
 - LV Venesatama. Alueelle saadaan rakentaa pönttöalaitteita ja aallonmurtajarakenteita sekä moottoriveneiden polttoaineiden jakeluasema, jonka kerronaa saa olla korkeintaan 30 m². 3 m sen kaava-alueen ulkopuolella oleva viiva, jota vahvistaminen koskee.
 - +— Kaupunginosan raja.
 - Korttelin, korttelinosan ja alueen raja.
 - Eri kaavamääräysten alaisten alueosien välinen raja.
 - - - Ohjeellinen eri kaavamääräysten alaisten alueosien välinen raja.
 - Ohjeellinen tontin raja.
 - × Risti merkinnän päällä osoittaa merkinnän poistamista.
 - 10 Kaupunginosan numero.
 - 399 Korttelin numero.
 - 5 Tontin numero.
 - HAAPA Kadun tai puiston nimi.
 - 6750 Rakennusoikeus kerranalanimetreinä.
 - +2.0 Maanpinnan likimääräinen korkeusasema.
 - +7.6 Tontin ohjeellinen korkeusasema 0-tasosta laskettuna. Pihat on istutettava, puita ja pensaita on käytettävä runsaasti. Tasossa +2.00 olevat pihat-alueet, joita ei käytetä kulkureitteinä tai oleskelutiloina, on istutettava kokonaisuudessaan. Sitä ylempillä tasoilla on istutettava tontinosaan asutettavilla oltava vähintään 30 % kunkin tontin avoimesta pihat-alueesta. Lasten leikkipaikat on sijoitettava asuntojen välittömään läheisyyteen. Istutukset sekä oleskelu- ja leikkialueet on suunniteltava yhteisesti. Tontteja ei saa aidata. Tasossa +7.60 olevilla pihailloin on ajoneuvoliikenne kielletty. Tasossa +2.00 olevilla pihailloin on sallittu vain välttämättömät huoltoajat.
 - +29.6 Rakennuksen julkisivupinnan ja vesikatkan leikkauksen ylin korkeusasema.
 - Rakennusala. Rakennusala, jolle maksimikorkeuden yläpuolelle saadaan rakentaa teknillisiä tiloja sekä asuntoja palvelevia yhteisiä tiloja, kuten saunat ja pesutuvat aputiloineen. Näitä tiloja ei lasketa kerronalaan.
 - ak Asuinkerrostalojen rakennusala.
 - ak Asuinkerrostalojen rakennusala, johon saa sijoittaa lasten päivähoitoa palvelevia tiloja.
 - ayv Opiskelija-, nuoriso- ja/tai vanhuksien asutuksen sekä kiinteistöjen hoitoa palvelevien tilojen rakennusala.
 - amk Myymälä- ja erilaisten asuntoalueeseen liittyvien palvelu- ja kokoustilojen rakennusala. Palvelu- ja kokoustiloja on oltava vähintään 50 % rakennusallalla merkitystä kerronalaan.
 - au Rakennusala pallotiloille, uimahallin- ja muita liikuntatiloja sekä niihin liittyviä apu- ja palvelutiloja varten.
 - ayv Opetus- ja sosiaalista toimintaa palvelevan rakennuksen rakennusala.
 - kl Liike- ja toimistorakennuksen rakennusala.
 - ap Autopaikkojen rakennusala, jossa indeksi osoittaa pysäköintitilojen lukumäärän. Ylin taso on katettava. Pihatoiminta tai viereisen tontin pihatoiminta on katoksen välillä on rakennettava tiivis seinä, jossa saa olla tarpeellisia valo- ja kulkuaukkoja.
 - ma Maanalaista tilaa, johon saa sijoittaa pysäköinti-, varasto- ja teknillisiä tiloja, joita ei lasketa kerronalaan. Nämä tilat saadaan sijoittaa myös istutettavan tontinosaan alle. Tonttien välillä ei saa rakentaa rajaseiniä. Pihatoimintaan ei saa tehdä avoimia aukkoja.
 - mau Pihakannan alainen tila uimahallia varten, jonka tarvitsemat kattovalokunnat saa sijoittaa pihakan-siranteisiin.
 - up Korttelin 398 tontteihin 1, 5 ja 6 liittyvän ulokkeen rakennusala. Uloke on rakennettava kadun yli ympäröivien pihatoimintoihin liittyen samasta materiaalista kuin pihat. Ulokkeessa ei saa olla avoimia aukkoja. Millä ulokkeen ja viereisen tontin korkeusasema on ero, niiden välillä on rakennettava tiivis seinämä, jossa saa olla tarpeellisia valo- ja kulkuaukkoja. Ulokkeen ja samassa tasossa olevien viereisten tonttien välillä ei saa rakentaa aitoja.
 - Rakennukseen jätettävä kulkuaukko pihatoimintaan.
 - Tontin rajan osa, jolle rakennettavaan seinään saa sijoittaa ikkunoita ja kulkuaukkoja naapuritonttiin päin.
 - Istutettava tontin tai kadun osa.
 - Istutettava katualueen osa, jonka pinta-ala on korkeintaan 50 % saa käyttää kahvilan rakentamiseen, jonka kerronaa saa olla korkeintaan 300 m².
 - Istutettava lehtipuuväylä. Puitten väli saa olla enintään 7 m.
 - Yleiselle jalankululle varattu tontin osa pihatoimintaan.
 - Yleiselle jalankululle ja polkupyöräilylle varattu alueen osa.
 - Yleiselle jalankululle ja polkupyöräilylle varattu alueen osa, jolla huoltoajat on sallittu.
 - Alueen osa, jolle saadaan rakentaa yleiselle jalankululle ja polkupyöräilylle varattu silta.
 - Alueen osa, jolle saa sijoittaa portaat.
 - Korttelin osa, jonka kautta ajo toiselle tontille on sallittu tasossa +2.00.
 - Katualueen rajan osa, jonka kohdalta ei saa järjestää ajoneuvoliikennettä.
 - Maanalaista viemäri- ja kaukolämpöjohtoa varten varattu tontin osa.
 - Kahden vastakkaisen asuinrakennuksen välisen etäisyyden on oltava vähintään yhtä suuri kuin korkeimman rakennuksen korkeus laskettuna alimman asuinrakennuksen lattiatasosta räystäs korkeuteen, mikäli molempien rakennusten vastakkaisilla sivuilla on asuinhuoneiden ikkunoita. Etäisyyden on kuitenkin aina oltava vähintään 30 m.
 - Jos matalamman rakennuksen sivulla on vain vaate- tai kylpyhuoneiden tai muiden aputilojen ikkunoita, määrätään rakennuksen vähimmäisetäisyys kyselyllä julkisivupituudella matalamman rakennuksen vastaavan korkeuden mukaan. Etäisyyden on kuitenkin aina oltava vähintään 15 m.
 - Asuinhuoneissa liikenteen aiheuttama melutaso ei saa ylittää 35 dB(A) eikä voimalaitosten aiheuttama melutaso 30 dB(A) oven ja ikkunoiden ollessa suljettuina.
 - Ulkoisrakenteiden äänenieritys määritellään tällöin olettaen, että liikenteen aiheuttama vuorokauden keskimääräinen melukuormitus 50 m:n päässä Sorinaisten rantatien keskiviivasta on 70 dB(A) ja voimalaitosten aiheuttama melukuormitus kaava-alueen itärajalla 63 dB(A).
 - Rakennusten julkisivuissa on käytettävä kestäviä materiaaleja ilmastosta ja ympäristöolosuhteiden aiheuttaman kulumisen huomioon ottaen.
 - Tontille on varattava vähintään seuraavat autopaikkamäärät:
 - 1 autopaikka/120 m² asutuskerronalaan
 - 1 autopaikka/150 m² osiokasapalvelukerronalaan
 - 1 autopaikka/300 m² osuuskasapalvelukerronalaan
 - 1 autopaikka/350 m² toimistokerronalaan
 - 1 autopaikka/500 m² opetustoimintakerronalaan
 - Tonttien 398/1, 3, 5 ja 6 sekä 399/4, 5, 10, 12, 13, 14, 16 ja 17 autopaikat on sijoitettava joko omalle tontille ja/tai tontille 398/4, 5 ja 6 sekä 399/13, 15 ja 17.
 - Tontin 399/8 ja 9 autopaikat on sijoitettava tontille 398/4.
 - Autopaikoista on rakennettava vähintään 60 % kunkin rakennuksen valmistuessa ja loput viimeistään viimeiseksi valmistuvan asutustontin rakentamisen yhteydessä.
 - Korttelin 398 tontille 4 saadaan katutasolla sijoittaa moottoriajoneuvojen polttoaineiden jakeluasema, jonka kerronaa saa olla korkeintaan 50 m².

mau-alue

ma +5,5 alue

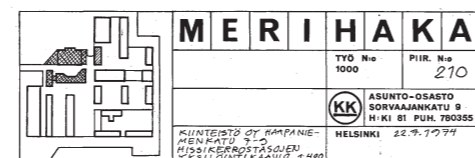
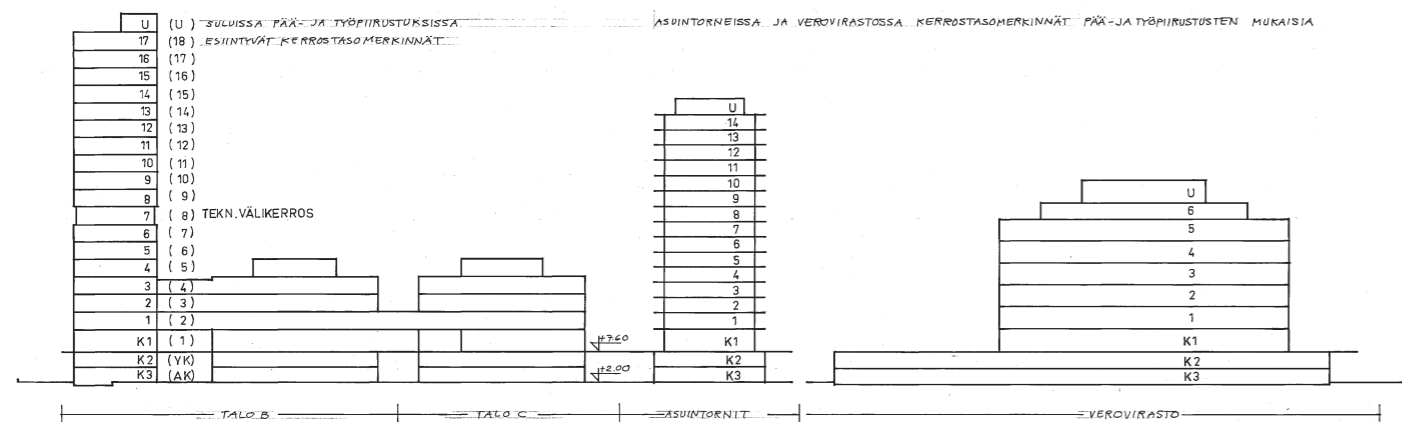
1981 päivitetty ja voimassa oleva asemakaava 8428. Sen yhtenä keskeisenä muutoksena aiempaan nähden oli palloilu- tai uimahallin länsipuolella olleen vapaan tilan (mau) muuttaminen matalaksi rakennusallaksi; "Uimahallin rakentamismahdollisuuden varmistamiseksi on sille osoitettu oma rakennusala pihakannan alle katokkunoilla valaistuna" ja rakennusoikeuden lisääminen 250 ker. m². Toinen merkittävä muutos koski korttelin 398 pihakannan korkeusasemaa (ma), joka määrättiin peruskansitasoa (+7,60) matalammaksi tasolle +5,5.⁵⁷

**Merihaan kortteli- ja tonttirakenne.
Nykytilanne 2020.**

Merihaka 1988

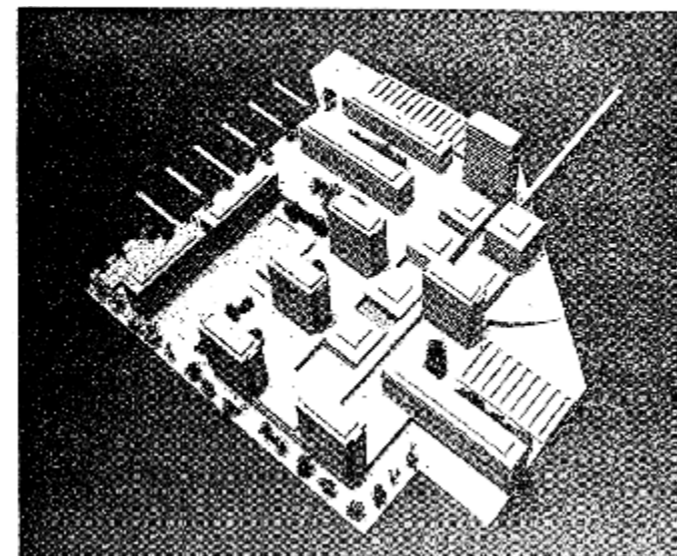

Merihaan korkeussuhteiden periaatteet käyvät ilmi 22.7.1974 laaditusta kaaviosta. Merihaka Oy:n arkisto.

KORKO	TUNNISTE	SIJAINTI
+2,0	K3	Maantaso, katutaso, rakennusten alakellari (AK)
	K2	Rakennusten yläkellari (YK)
+5,50	(K1)	Hakaniemenranta 12 - 14 välinen laskettu kansitaso alue
+7,60	K1	Kansitaso / 1. kerros
	1...14 + U	Asuintornit
	1...8 + U	Asuinlamellit
	1...17 + U	Toimistotorni eli Liittojen talo
	1...6 + U	Verovirasto
	1...4 + U	Liittojen talon matala osa
	K1...1	Liiketalo

Pohjoisen Rautatiekadun näkymän päätteenä on yllättäen Merihaan Liittojen talo, sekä sen takana Hanasaari B:n 100-metrinen piippu. Rakennuksesta näkyvät juuri ne ylimmät 4 kerrosta, jotka erottavat toimistotornin Merihaan matalammista asuintornista.

Uusi vuosi Merihakassa. Vuodenala kukaan kukaan tämä on... Merihaka on...
 Uusi vuosi Merihakassa. Vuodenala kukaan kukaan tämä on... Merihaka on...
 Uusi vuosi Merihakassa. Vuodenala kukaan kukaan tämä on... Merihaka on...

Merihakaan sopii jo 21 taloa, 1960-luvun alussa vain neljä

HS 10.9.1970

"Alueelle, jonne aikaisemmin oli suunniteltu rakennettavaksi vain neljä taloa saadaan nyt mahtumaan 21 rakennusta. Näin on käynyt Sörnäisten rantatien varrella Merihakaan suunnitellulle alueelle, jonka asemakaavan muutosasiat ovat parhaillaan vireillä Helsingin kaupungin elimissä. Alueelle on kaavailtu nyt rakennettavaksi 21 erilaista rakennusta, kun vielä 1960-luvun alussa sille saatiin sopimaan vain neljä konttoripiilvenpiirtäjää. Ratkaisun salaisuus on tonttitehokkuusluvussa, joka on Merihakan alueen osalta muodostunut kantakaupungin korkeimmaksi.

Sörnäisten rantatien varrella sijaitsevan Wärtsilän teollisuusalueen uudistussuunnitelmat käynnistyivät 1960-luvun alkupuolella, jolloin arkkitehti Erik Kråkström sai tehtäväkseen suunnitella paikalle konttori- ja liiketaloja. Kråkströmin ehdotuksessa esitettiin paikalle rakennettavaksi neljä "pilvenpiirtäjää". Tämän liiketalo-korttelin tehokkuusluvuksi ehdotti kaupunkisuunnittelulautakunta tuolloin lukua 2,0."

Asia jäi joksikin aikaa lepäämään, ja tuli uudelleen esille Helsingin Asuntokeskuskunta Hakan ostettua Wärtsilältä alueen vuoden 1968 marraskuussa. Kauppahintaa ei tuolloin ilmoitettu, vaan vasta viime kesäkuussa kaupunginhallituksen todettua Merihakan alueen olevan pääasiassa asuntoalueeksi sopiva. Kauppahinta oli 25,9 miljoonaa markkaa. Kaupan solmimisen jälkeen Haka ilmoitti rakentavansa tämän 110.000 neliömetrin tilan asuintalokortteleiksi. Tämän jälkeen alkoi kaupunkisuunnittelulautakunta jälleen harkita, miten ja millaiseksi alue tulisi rakentaa."

HS 10.9.1970

Korkeussuhteet ja tonttitehokkuus

Merihaasta tuli Hakalle poikkeuksellinen aluerakentamishanke. Se oli Helsingin asunto-ohjelman ainoa keskustan alueelle sijoittunut suurkohde.⁴⁶ Juuri alueen sijainti keskellä olemassa olevaa kaupunkirakennetta sekä kaupungin vahva rooli kaavoituksessa asettivat hankkeelle muista aluerakentamiskohteista poikkeavia vaatimuksia. Asukkaita alueelle kaavailtiin tulevan noin 4000.⁴⁷ Kaupunkikuvan kannalta Merihaan katsottiin sijaitsevan kahden mittakaavaltaan poikkeavan alueen liittämöhdössä, ja juuri näiden liittostapojen löytäminen muokkasi ja ohjasi Merihaan massoittelua ja kokonaissommitelmaa. Yhtäällä oli tärkeää huomioida *vanha säilyvä tai ainoastan vaihteittain uudistuva kaupunkiin liittyminen kaupunkikuvan kannalta*, kuten asemakaavaselostukseen oli muotoiltu. Toisaalta Sörnäisten rantatien, eli selostuksessa *moottoritien*, ja teollisuusalueen mitoituksellinen väljyys antoi taustatukea ajatukselle tavanomaista korkeamman rakentamisen toteutusmahdollisuuksista. Idean siemen oli kuitenkin kylvetty Kråkströmin & co ehdotuksessa 1965 ja siitä seurannut kaavoitusprosessi oli tämän jauhamista toteutuskelpoiseksi katsottuun muotoon, missä enenevässä määrin annettiin painoarvoa olemassa olevankin kaupunkirakenteen huomioimiselle. Tavoitteista huolimatta Merihaka toteutettuna ympäristönä ja kaupunginosana on irrallinen ja linnoitusmainen kokonaisuus omintakeisine ideaaliajatuksineen.

Maanomistajan tavoitteena, kuten Hakan aluerakennuspoliittisena tavoitteena yleensäkin, oli Merihaan alueen tehokas maankäyttö. Asemakaavaselostukseen olikin kirjattuna, että *"tutkimusvaiheessa on selvitetty suurempiakin tehokkuuslukuja, jopa e=2,5, mutta asuttavuuden ja kaupunkikuvan kannalta ne todettiin liian suuriksi"*.⁴⁸ Näillä saatesanoilla KSV päättyi Merihaan korttelissa maksimittehokkuuteen 2,11 ja asuntojen korttelialueella hieman matalampaan 1,9 tehokkuuteen. Vertailukohtana Helsingin nk. city-alueella tonttitehokkuus vaihteli välillä 2,5...4,0, eli siihen nähden Merihaan kaava tarjosi väljyyttä – etenkin kun rakentaminen oli tarkoitus toteuttaa korkeana rakentamisena. Merihaan arkkitehtiryhmän tavoittelemat 18-kerroksiset asuinrakennukset lyhenivät kaavassa "14-kerroksiseksi", koska - kuten asemakaavaselostuksessa todetaan - *"näiden korkeus pysyy Kallion harjanteen kattojen keskikorkeuden alapuolella"*.⁴⁹ Rakennusten 14 kerroksisuus tarkoittaa Merihaassa kuitenkin sitä, että *kannen päälle* sai rakentaa **14 asuinkerrosta**. Kun tähän lisätään *sisääntulokerros*, joka alueen kerrosrakenteessa kulkee tunnisteella **K1**, ikään kuin *1. kellarari*, kaksi kannen alle jäävää kellarikerrosta K2 ja K3, sekä rakennusrungosta sisäänvedetty ullakkokerros U, päästäänkin **18 kerrokseen**.

Kruununhaan ja Hakaniemen vanhojen korttelien keski korkeuden huomioiminen määräsi Merihaan eteläisen rantavyöhykkeen muodonantoa. Pitkänomaisille rakennusmassoille, *kaitotaloille*, sallittiin (vain) 8 kerrosta. Muista poiketen alueelle sallittiin ainoastaan yksi muita korkeampi rakennus, *Liittojen talo*, josta muodostui samalla Merihaan ikoninen maamerkki. 18-kerroksinen rakennus on niin Hakaniemestä lähtevän akselin päätteenä, kuin yllättäen myös Kampista 1 km etäisyydellä katsottuna Pohjoisen Rautatiekadun päätteenä kaukomaisemassa.

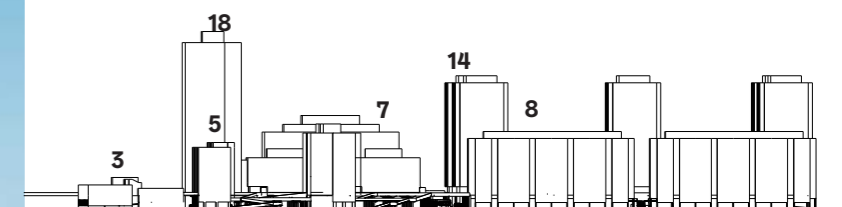
Kruununhaan pohjoisrannasta otetuista näkymistä jokainen voi muodostaa oman mielipiteensä missä määrin asemakaavaan kirjatut periaateratkaisut olivat todenmukaisia, ja missä määrin vain teoreettisia korulauseita.

Asemakaavan selostus, KSV:n päällikkö, arkkitehti Olavi Terho 10.9.1970:

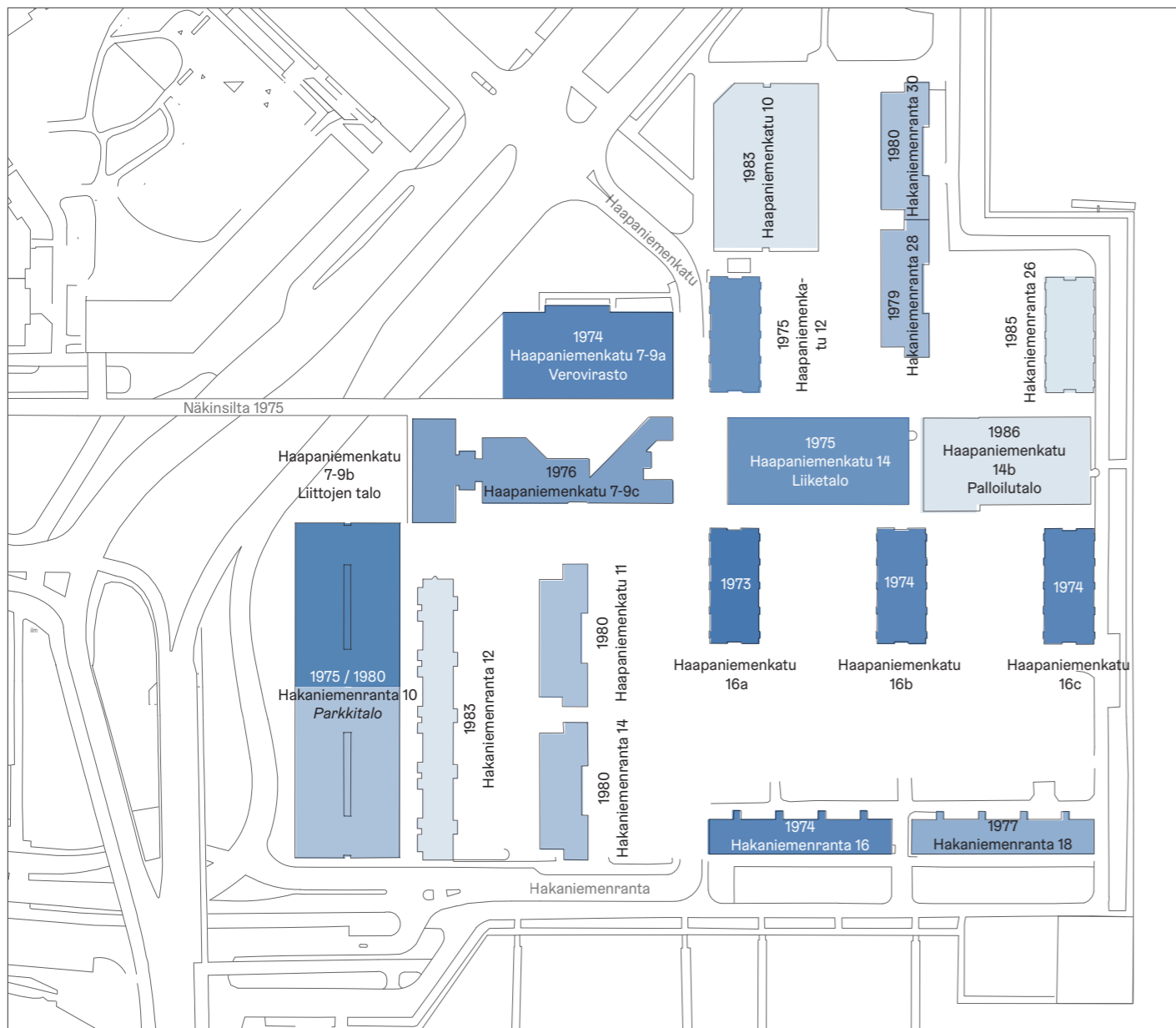
Työn aikana on pyritty tutkimaan, millaiset asuintalotmassat voivat tulla kyseeseen tällä alueella ja on selvitetty sekä ylikorkeiden tornitaloratkaisujen että täysin matalien umpikortteliratkaisujen kielteisiä ja myönteisiä puolia. Vanhaan, säilyvään tai ainoastaan vaiheittain uusiutuvaan kaupunkiin liittyminen on kaupunkikuvaan kannalta olennaisinta. Toiselta on todettu myös moottoritien, teollisuusalueen, sataman ja Kruunuvuorenselän toinen väljempi mittakaava-alue, joka voi antaa edellytykset tavanomaisia 6-8 kerroksisia korkeampienkin rakennusten käytölle.

Nyt suunniteltu kortteli on näiden kahden mittakaavallisen alueen liittymäkohdassa. City-alueen asumismuoto, kaupunkikuvaan sopeutuminen ja asuttavuus ovat ehdotuksen lähtökohdista pyrittäessä tiiviiseen hyvin toimivaan rakennusten ryhmittelyyn jossa toiselta pihatilojen väljyyttä on korostettu. Kallion kirkon hallitseva asema, maaston muoto - Hakaniemen tasanne, Kallion rinne ja Kruununhaan ranta sekä yleensä Helsingin niemen melko matala, tasapainoinen rakenne, jota korkeammat kiintopisteet - tornit - korostavat, rajoittavat uusien rakennusten korkeutta.

Kaupunkisuunnittelulautakunnan hyväksymässä ehdotuksessa on korkeimpien asuintalojen ryhmä - 14 esukerrosta kansirakenteen päällä - alueen keskiosassa palvelukselin varressa. Näiden korkeus pysyy Kallion harjanteen kattojen keskikorkeuden alapuolella. Lähempänä Hakaniemen ja Kruununhaan vanhoja kortteleita, näiden rakennusten keskikorkeutta vastaavina, ovat 8-kerroksiset kalliotalot ja 5-kerroksinen asuntola. Konttoritalossa Hakaniemen torilta tulevan akselin päätteenä on 17 varsinaista kerrosta kansirakenteen päällä.

Kerrosluvut kirjattuna projekioon. Okulus 2020.

Alueen rakentaminen aloitettiin vuonna 1972, ja ensimmäisenä valmistui Haapaniemenkatu 16a:n tornitalo toukokuussa 1973. Vuoteen 1980 mennessä suurin osa alueesta oli rakennettu, mutta vuosikymmenen aikana valmistui vielä pohjoislaidan parkkitalo, kaksi asuintaloista sekä palloilutalo. Okulus 2020.

Valmis	Osoite	Tyyppi
1973	Haapaniemenkatu 16a	Tornitalo, 14 kerrosta
1974	Haapaniemenkatu 16b	Tornitalo, 14 kerrosta
1974	Haapaniemenkatu 16c	Tornitalo, 14 kerrosta
1974	Hakaniemenranta 16	Lamellitalo, 8 kerrosta
1974	Haapaniemenkatu 7-9a	Toimistotalo, 7 kerrosta
1975	Haapaniemenkatu 12	Tornitalo, 14 kerrosta
1975	Haapaniemenkatu 14	Liiketalo, 2 kerrosta
1975	Hakaniemenranta 10	Parkkitalon I-vaihe
1976	Haapaniemenkatu 7-9b	Toimistotalo, 17 kerrosta
1976	Haapaniemenkatu 7-9c	Toimistotalo, 17 kerrosta

Valmis	Osoite	Tyyppi
1977	Hakaniemenranta 18	Lamellitalo, 8 kerrosta
1979	Hakaniemenranta 28	Lamellitalo, 8 kerrosta
1980	Hakaniemenranta 30	Lamellitalo, 8 kerrosta
1980	Hakaniemenranta 14	Lamellitalo, 8 kerrosta
1980	Haapaniemenkatu 11	Lamellitalo, 8 kerrosta
1980	Hakaniemenranta 10	Parkkitalon II-vaihe
1983	Hakaniemenranta 12	Lamellitalo, 6 kerrosta
1983	Haapaniemenkatu 10	Parkkitalo, 3 kerrosta
1985	Hakaniemenranta 26	Tornitalo, 14 kerrosta
1986	Haapaniemenkatu 14b	Palloilutalo, 4 kerrosta

Merihaan rakennustyöt aloitettiin vuonna 1972. Ensimmäisenä valmistui vasemmanpuoleinen, 14-kerroksinen tornitalo. Samanlaisia valmistui alueelle yhteensä viisi. Oikealla valmistumassa Veroviraston käyttöön tullut toimistotalo. Betonipintaisista asuinrakennuksista poiketen toimistorakennusten julkisivut päällystettiin alumiinilevyillä. Kari Hakli, 1972, HKM.

Asuntoja noin 4 000 henkilölle (talot otettiin) on suunniteltu Merihakaan. Takana alkeella on 18-kerroksinen konttoritalo. Kaupallinen palvelu keskittyy Iisa-jalankulkukadulle, joka kulkee konttoritalon ja asuintalojen välillä. Alueita kiertää rantabulevardi.

Merihakaan asukkaita ehkä vuoden 1972 alkupuolella

Helsingin Merihaka-suunnitelma on esitetty kaupunkisuunnittelulautakunnalle ja viralliseen käsittelyyn se tulee juhannuksen jälkeen. Alueelle on tarkoitus rakentaa mm. asunot noin 4 000 henkilölle. Ensimmäisten asukkaiden suunnitellaan muuttavan alueelle vuoden 1972 alkupuolella.

Helsingin kaupungin ja Asunto-osakeyhtiön Hakaan ja Joltoryhmä koordinoit Merihakan suunnitelmaa. Asuinrakennuksen rakentaminen on syntyä yhtenäisessä kaavavertaisuuksien ja arkkitehtisuunnitteluyhteistyön kanssa.

Parkkipaikka päätyn ehdotukseen mukaan alueella rakentamaan viisi tornitaloa. Niihin tulee 14-16 asuinkerrosta sekä lisäksi ulkokehän ja esikamerat. Lisäksi rakennetaan kolme 12-14 asuinkerrosta käsittäviä lamellitaloa ja kaksi seitsemänkerrosta lamellitaloa.

Asuinrakennuksen suunnitelman mukaan alueella on 18-kerroksinen konttoritalo, joka on suunniteltu 350 asukkaalle. Viiteosa alueella on 18-kerroksinen konttoritalo, joka on suunniteltu 350 asukkaalle. Viiteosa alueella on 18-kerroksinen konttoritalo, joka on suunniteltu 350 asukkaalle.

Konttoritalossa on 18 kerrosta ja lisäksi ravintolakerros. Kaksi toimistorakennusta rakennetaan alueelle. Viiteosa alueella on 18-kerroksinen konttoritalo, joka on suunniteltu 350 asukkaalle.

Konttoritalossa on 18 kerrosta ja lisäksi ravintolakerros. Kaksi toimistorakennusta rakennetaan alueelle. Viiteosa alueella on 18-kerroksinen konttoritalo, joka on suunniteltu 350 asukkaalle.

Merihaan rakennusvaiheet

Merihaan rakennustyöt päästiin aloittamaan helmikuussa 1972. Koko alue pystytettiin täyttömaan päälle, saven päällä olevan täytön paksuuden ollessa yhdestä kolmeen metriä.⁵⁰ Keväällä 1971 tehtyjen koepaalutusten myötä selvisi, että pisimmät paalut upposivat 16 metrin syvyyteen, mutta keskimäärin paalut jäivät alle 10 metriin.⁵¹ Rakennuspäällikkönä toimi Esko Suuperko, joka yhdessä vastaavan mestarin Aarno Iso-Anttilan kanssa vastasi rakennustöiden toteuttamisesta.⁵²

Pannukakun vanha teollisuusrakennuskanta katosi kokonaan: viimeisenä kesäkuussa 1972 räjäytettiin Sörnäisten rantatietä reunustanut tiilinen valimorakennus.⁵³ Ensimmäinen tornitaloista (Haapaniemenkatu 16) valmistui toukokuussa 1973, ja alue sai ensimmäiset asukkaansa. Seuraava tornitalo valmistui vuoden loppuun mennessä. Samana vuonna Merihaka valittiin Suomen betonteollisuuden keskusjärjestön toimesta vuoden betonirakenteeksi.⁵⁴ Kesällä 1974 valmistui ensimmäinen lamellitaloista alueen eteläreunaan Hakaniemenrantaan. Samana vuonna valmiiksi saatiin myös Verovirastolle suunniteltu arkkitehti Arvi Ilosen piirtämä avotilaratkaisuun perustunut maisemakonttori.

Alueella oli nyt noin tuhat asukasta. Hakaniemestä lähtevä, Veroviraston kohdalle johtava 109 m pitkä jalankulkusilta valmistui Sörnäisten rantatien kehityssuunnitelmien viivästyksen johdosta vasta kesäkuussa 1975.⁵⁵ Lisäksi myöhemmin toteutettiin Kaikukadulle johtanut kävelysilta. Sen sijaan alkuperäisten suunnitelmien mukaista, Sörnäisten rantatien ja Haapaniemenkadun välistä eritasoristeystä ei koskaan toteutettu, vaan paikalle jäi liikennevalo-ohjattu taseristeys.

Alueen kruunuksi suunniteltu, Hakaniemeen johtavan jalankulkusillan kupeeseen sijoittunut 18-kerroksinen toimistorni (Liittojen talo) nousi harjakorkeuteensa vuonna 1976. Sen ylämpään kerrokseen kaavailtiin näköalaravintolaa, jota ei kuitenkaan taloudellisen riskiarvioinnin jälkeen rohjettu toteuttaa. Vuonna 1975 alkaneen talouden laskusuhdanteen myötä rakennustyöt hidastuivat, kun asuntojen kysyntä sukelsi. Asuinrakennustaloja kohosi kuitenkin melko tasaiseen tahtiin, ja 1980-luvulla rakennushankeet päättyivät parkkitalojen, yhden lamellitalon ja yhden tornitalon rakentamiseen.

Viimeisimpänä valmistui itäreunan palloilutalo vuonna 1986. Näin ollen alue saatiin valmiiksi lähes kymmenen vuotta alkuperäisestä aikataulustaan jäljessä.

HS 13.6.1970

1972

Vuonna 1972 otetussa ilmakuvassa näyttäytyy muutosvaiheen keskellä ollut teollisuusalue. Merihaan ensimmäistä kansirakenteen päälle perustettua tornitaloa ollaan jo rakentamassa, mutta taustalla näkyy vielä pystyssä ollut Sörnäisten rantatietä reunustanut valimorakennus, joka hävitettiin räjäyttämällä kesäkuussa 1972. Vasemmalla näkyvillä myös nykyinen Opetushallituksen rakennuksen tontti, jossa toimi mm. autokorjaamo. Merihaan takana puolestaan myöhemmin niin ikään Wärtsilän Hakalle myymä Nääkin teollisuuskortteli, jonka muutos asuinalueeksi alkoi 1980-luvulla. Haapaniemenkadun ja Sörnäisten rantatien kulmauksessa säilyivät Kone ja Sillan punatiilinen separaattoritehdas sekä sitä vastapäätä sijainnut keltaiseksi rapattu Kokos Oy:n ja sittemmin Kone Oy:n hissitehdas, jonka tiloissa toimii nykyisin Teatterikorkeakoulu. Sky-Foto Möller, 1972, HKM.

"Merihakalla on piukat paikat. Rakennuksia on ollut vaikea sovittaa kahden melu- ja saastelähteen, Sörnäisten moottorikadun ja Hana-saaren voimalan väliin – tarpeeksi kauaksi molemmista. Yhtään taloa ei voida pudottaa ohjelmasta, sillä rakennusten korkeudet ja ennätysmäinen tehokkuusluku on jo lyöty lukkoon. Pahinta Merihakassa on kaduille ja kävelytielle yhtenäisenä mattona leviävä voimalan humina. Melun tunkeutuminen asuntoihin voidaan sen sijaan pysäyttää rakenteellisilla ratkaisuilla. Yksi niistä on nauhamaisten parvekkeukkojen sulkeminen lasiseinällä."

HS 10.9.1979

1973

1974

Kolme tornitaloista ovat harjakorkeudessa. Ensin valmistui Haapaniemenkatu 16 toukokuussa 1973, jolloin alue sai ensimmäiset asukkaansa. He saivatkin totutella elämään varsin keskeneräisessä ympäristössä. Samoin ensimmäinen Hakaniemenrannan lamellitaloista on valmistumassa. Hakaniemen teollisuusalueen muodonmuutos asuin- ja toimistokäyttöön on kiihtymässä: sillan vasemmalla puolella on alettu rakentaa Opetushallituksen käyttöön tulevaa virastotaloa. Näkin teollisuuskorttelin rakennuskanta on kuitenkin vielä ennallaan. Sky-Foto Möller, 1974, HKM.

Sörnäisten hiipuvaa teollisuusmaisemaa. Merihaan silhuetti Tervasaaresta nähtynä. Liittojen talona tnetuksi tullut 17-kerroksinen tornitalo on rakenteilla. Rannan puolelta puuttu vielä toinen kahdeksankerroksisista asuinrakennuksista. Oikealla Hanasaaren voimalaitos. Eeva Rista, 1975, HKM.

1975

1976

Rakennustyöt ovat lamakauden vuoksi väkikäisesti hiljentyneet. Kansirakenteen ensimmäiset jaksot hohtavat vaaleuttaan. Ensimmäinen rannan 8-kerroksisista lamellitaloista valmistui vuonna 1974, toinen vasta 1977. Näihin taloihin tehtiin keskimäärin suurempia asuntoja. Taustalla Sönnäisten rantatiehen rajautuvaa teollisuuskorttelin keskittymää, jonka rakennuksista kaikuneet konkreettisen työn äänet olivat niin ikään hiljentymässä jälkiteollisen murroksen myötä. Seudun äänimaisemasta huolehtivat sen sijaan Hanasaaren voimalaitoksen humina ja alati lisääntyvä moottoriliikenne. Ilmanlaatuun liittyvät haasteet eivät ole tallentuneet tähän kuvaan vähäistä tuprahdusta lukuun ottamatta, mutta niitä oli. Sky-Foto Möller, 1976, HKM.

4. Merihaan arkkitehtuuri

Merihaan suunnittelun sai tehtäväkseen KK:n asunto-osaston arkkitehti Sulo Savolainen. Hän oli aiemmin ollut suunnittelemassa mm. Vantaan Simonmetsän lähiötä, jota pidetään yhtenä ensimmäisistä suurista aluerakentamiskohteista. Suunnittelu aloitettiin 1964, ja rakentaminen alkoi jo 1966. Kuvassa valmis alue vuonna 1968 Hakan 30-vuotisjulkaisun kannessa. Simonseutu 1993.

"Lasten turvallisuus oli minulle henkilökohtaisesti läheinen asia. Vanhempi poikani syntyi samalla viikolla, kuin aloitimme Pihlajamäen suunnittelun. Hänen kehitystään seurattessani opin monia asioita. Kun meillä oli umpinaisen parvekkeen kaide, poika haki tuolin ja kiipesi kurkistamaan yli. Siitä sain idean, että lapsille pitää tehdä ikkuna parvekekaiteisiin. Tämä toteutettiin heti Pihlajamäessä. Kun sähkökatkaisijat olivat määräysten mukaisesti 140 cm korkeudessa, poikani kiipeili samoin, koska halusi itse syyttää ja sammuttaa valoja. Aloin selvittää syytä määräykseen. Se osoittautui historialliseksi. Sain aikaan muutoksen, jonka jälkeen Pihlajamäen toiseen vaiheeseen asennettiin sähkökatkaisijat metrin korkeudelle. Käytäntö levisi pian koko Suomeen. Yksitysautojen määrä oli juuri ennen Pihlajamäen rakentamista kasvanut räjähdysmäisesti. Pidimme tärkeänä, että pihamailla sai ajaa ainoastaan huoltoajoa. Jotkut asukkaat kyllä valittivat, kun eivät saaneet autopaikkaa ikkunansa alle. Suuret piha-alueet ja turvalliset koulutiet olivat tärkeä tavoite."

Sulo Savolainen Pihlajamäen suunnittelusta, Rakennustaitteen seura, Jäsentiedote 1/2003

Merihaan suunnittelijat

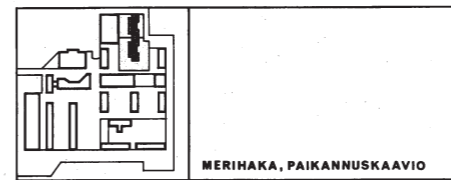
Merihaan suunnittelua koordinoivat yhteistyössä Helsingin kaupunki ja Haka valmistelutyön ajoittuessa vuosien 1968-1970 välille. Operatiivinen arkkitehtisuunnittelu tapahtui Kulutuskuntien Keskusliiton (KK) Asunto-osastolla eli niin suunnittelu kuin toteutus tapahtui OTK:n / E-liikkeen omassa sisäpiirissä. Kaupunkisuunnitteluviraston asemakaava- ja liikennesuunnitteluosastot vastasivat kaavan laadinnasta. Kaavatyöryhmään kuuluivat mm. Erkki Juutilainen, Matti Jaatinen ja Olavi Terho.⁵⁸ Alueen samanaikaisesti kaavoitustyön kanssa käynnistetyn rakennussuunnittelun sai tehtäväkseen KK:n asunto-osaston arkkitehti Sulo Savolainen (1933-), joka oli ollut mukana aiemmin mm. Pihlajamäen ja Vantaan Simonmetsän lähiöiden suunnittelussa. Hän kokosi ympärilleen Merihaan suunnitteluryhmän, johon kuuluivat arkkitehdit Arvi Ilonen ja Peter Bieber, joka oli ammentanut oppinsa Berliinissä. Sulo Savolainen sanoin: *"Merihakaa suunnittelimme työryhmänä Peter Bieber, Arvi Ilonen ja Sulo Savolainen. Kokonaisuutta suunnitelllessamme määrittelimme pitkälle myös suuntaviivat talojen osalta ja neuvottelimme ratkaisuisista."*⁵⁹ Samansuuntaisesti asian muotoilee Petri Eerikäinen: *"Työskentelyilma-piiri työryhmässä oli mukava, Peterin saksalainen tausta ja suomenkielentaito antoivat siihen oman piristyksensä. Työt olivat jakautuneet omille ryhmilleen: Petteri asuintornit +liikerakennus, Arvi toimistorakennukset ja Suti lamellitilat. Petteri suunnitteli ensimmäisen parkkitalon, muista en tiedä."*⁶⁰ Arvi Ilonen puolestaan haluaa sivuuttaa muiden arkkitehtien kuin Peter Bieberin nimeämisen Merihaasta kirjoitettaessa. Hänen mukaansa Merihaan on suunnitellut KK:n asunto-osasto, pääsuunnittelijana Bieber, eikä muita ole syytä mainita.⁶¹ Ilonen toteaa, *"Hakan ja KK:n johto yritti käyttää nimitystä BIS-ryhmä (Bieber-Ilonen-Savolainen). Markkinointi- ja myyntimielessä nimi ehkä toimi, mutta ryhmää ei ollut käytännössä"*.⁶² Ilosen mukaan hänen roolinsa rajoittui *"lähinnä luonnosvaiheeseen ja osa-aikaiseen työskentelyyn"*.

KK:n asunto-osaston tekninen osastopäällikkö arkkitehti Teuvo Lindfors seurasi myös suunnittelua esimiehen roolissa 1970-luvun alussa. Hän on myös laittanut allekirjoituksensa osaan Merihaan suunnitelmista, napaten sillä kunnian alueen ensimmäisen tornitalon T1 arkkitehtisuunnittelusta, joka tosiasiallisesti oli Peter Bieber suunnittelema.⁶³ Suunnitteluun osallistui arkkitehti Petri Eerikäinen, joka tuli KK:n asunto-osastolle töihin arkkitehtiopiskeilijana 1974 ja poistui Suunnittelurenkaaksi muuttuneesta toimistosta 1984. Eerikäinen toimi mm. Ilosen avustajana ja alaisena Merihaka-kohteissa.⁶⁴ Eerikäisen sanoin *"työni oli hyvin itsenäistä ja omaehtoista, koska Arvilla oli paljon muuta tekemistä omassa toimistossaan ja Tampereen Teknillisen korkeakoulun opettajana. Arvi Ilosen ideoiden pohjalta tein luonnokset ja pääpiirustukset kohteisiin Haapaniemenkatu 7-9, Talo C ja Palloilutalo."*⁶⁵

1978 alkaen Merihaan suunnittelua veti Unto Toikkanen ja hän vastasi alueen viimeisessä vaiheessa syntyneen arkkitehtuurin laadusta.⁶⁶ Sulo Savolaista siteeraten: *"Kun Merihaan rakentaminen pysähtyi energiakriisiin vuonna 1974, aloin työskennellä muiden projektien kimpussa. Myös Ilonen ja Bieber löysivät muita kohteita. Kun työt taas jatkuivat, tuli Merihaan loppuosan suunnittelijaksi Unto Toikkanen."*⁶⁷

1971...1975

HELSINKI		Korttelin nimi		Korttelin numero	
SÖRNÄINEN 399		11		11	
UUDISRAKENNUS		PÄÄPIIRUSTUS		1 / 100	
KINT, OY MERIHAAN RANTAKUJA AS OY MERIHAAN RANTAPENGER HAAPANIEMENKATU 12 00530 HELSINKI 53		1 - KERROS		1 / 100	
SUUNNITTELUOSASTO		ARK		3.9.78 1000 / 12 / B 5	
PL 740 00101 HKI 10 PUH. 780365		ARK		A 2	

1978...

1980...

HELSINKI		Korttelin nimi		Korttelin numero	
SÖRNÄINEN 399		11		11	
UUDISRAKENNUS		PÄÄPIIRUSTUS		1 / 100	
KINT, OY MERIHAAN RANTAKUJA AS OY MERIHAAN RANTAPENGER HAAPANIEMENKATU 12 00530 HELSINKI 53		1 - KERROS		1 / 100	
Suunnittelurengas Oy Cooplan Consultants Ltd.		ARK		3.9.78 1000 / 12 / B 5	
PL 75 00011 HAKI 01 PUH. 501305		ARK		A 2	

Piirustuksissa käytetyt nimet. Ensimmäisessä vaiheessa Merihaan suunnitteluryhmä loi MERIHAKA-nimion, jota paikannuskaavioineen käytettiin määrätietoisesti jokaisessa hankkeessa. Suunnittelu tapahtui KK:n Asunto-osastolla.

Energiakriisin jälkeen seuranneen svantokauden jälkeen suunnittelutehtävät käynnistyivät jälleen 1978. Alkuperäinen suunnitteluryhmä oli hajaantunut ja työtä jatkoi Unto Toikkanen, KK:n Suunnitteluosastolla. Vuodesta 1980 E-liikkeen rakenteessa tapahtui muutoksia ja suunnitteluorganisaatioksi tuli Suunnittelurengas Oy, lisänimeltään Cooplan Consultants Ltd.

KK:n Asunto-osaston nimi muuttui Merihaan suunnittelun aikana useaan otteeseen, mutta toimisto pysyi samana.⁶⁸ 1980 KK:n nimi muutettiin Suunnittelurengas Oy:ksi, joka sai 1980-luvulla kunnian olla Suomen suurin arkkitehtitoimisto. 1990 Suunnittelurengas ja sen 100 arkkitehtia liitettiin osaksi Viatek Oy:tä ja monien käänteiden jälkeen Suunnittelurengas on nykyisin Ramboll Finland Oy:n yksi aputoiminimi.

KK:n arkkitehtiosastolla työskenteli enimmillään 1960-luvun alkuvuosina noin 40 henkeä. Tiukasti ajan hermossa kiinni ollut ryhmä erikoistui "määrän arkkitehtuuriin"⁶⁹, jossa ennen kokeilemattomia rakennustyyppejä suunniteltiin toteutettaviksi uusimmilla tekniikoilla uusin materiaalein. KK:n kohteita olivat mm. suuri osa Cumulus-hotelleista ja ulkopuolisille suunnitellut Hotelli Inter-Continental laajenuksineen ja siihen liittyvä Finnairin terminaali sekä Kontulan kirjasto- ja nuorisotalo.

Ajankuvaa arkkitehtitoimistosta 1970-luvulta:

Aloitimme Merihaan suunnittelun huoneessa, johon mahtui kolme henkilöä. Kun varsinainen toteutussuunnittelu alkoi, siirryimme isompaan tilaan, jossa yhteydenpito piirtäjiin oli mutkatonta. Maisemakonttorit tulivat tuolloin muotiin. Joukossa oli useita ketjupolttajia, eikä huoneessa ollut kunnollista ilmanvaihtoa. Herkimille tämä aiheutti terveysongelmia.

Sulo Savolainen, sähköposti 8.10., 21.11.2020

Pihlajamäki oli Suomen ensimmäinen teollisesti tuotettu lähiö. Väljä ja luonnonläheinen alue valtavine pihoinen erosi huomattavasti myöhemmin vallalle tulleesta kompaktikaupunki-ideologian tuottamasta ympäristöstä. Esko Korhonen ja Sulo Savolainen suunnittelivat Hakan alueen (Maasälväntie - Liusketie), Korhonen sen lisäksi omassa toimistossaan pohjoisosan korttelin (Rapakivenkuja). Kuvassa Maasälväntien lamellitiloja. Kuva, Tuomas Työrinoja.

	M E R I H A K A			
	PÄÄPIIRUSTUS UUDISRAKENNUS		TYÖ N:o 1000	PIIR. N:o 14
	10 KAUP. OSA KORTTELI 399 TONTTI NO 4 HAAPANIEMENK. 16 AS. OY HAAPANIEMENK. 16		KK	ASUNTO-OSASTO SORVAAJANKATU 9 H:KI 82 PUH. 780355
TALO C PÄÄTY ETELÄÄN 1/100		HELSINKI 712.1972 <i>Peter Bieber</i>		

Peter Bieber

	M E R I H A K A			
	PÄÄPIIRUSTUS UUDISRAKENNUS		TYÖ N:o 1000	PIIR. N:o 11
	10. KAUP. OSA KORTTELI 399 TONTTI NO 6 HAAPANIEMENK. 20 AS OY HAAPANIEMENK. 20		KK	ASUNTO-OSASTO SORVAAJANKATU 9 H:KI 82 PUH. 780355
TALO A LÄNSIPÄÄTY 1/100		HELSINKI 73-2-16 <i>Sulo Savolainen</i>		

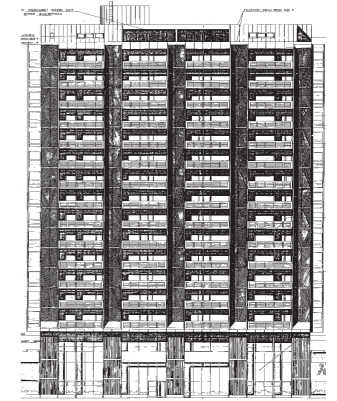
Sulo Savolainen

	M E R I H A K A			
	PÄÄPIIRUSTUS UUDISRAKENNUS		TYÖ N:o 1000	PIIR. N:o 2
	HELSINKI KORTTELI N:o 398 TONTTI N:o 1 HAAPANIEMENKATU 10. KAUP. OSA		KK	ASUNTO-OSASTO SORVAAJANKATU 9 H:KI 82 PUH. 780355
KIINT. OY HAAPANIEMENK. 7-9 TALO B AK POHJAPIIRROS 1/100		HELSINKI 5.6.1973 20.12.1973 8.4.1974 27.6.75 <i>Arvi Ilonen</i>		

Arvi Ilonen

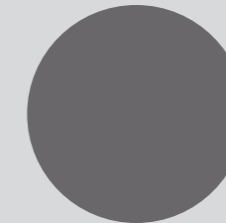
Arvi Ilosen mukaan nimiöiden esittäminen, joissa on arkkitehdin allekirjoitus on kuin syyttäjän keräämää todistusaineistoa siitä, kuka Merihaassa suunnitteli ja mitä. Ilonen myös kiistää, että signeeraus ylipäänsä todistaisi allekirjoittajan olevan myös suunnittelija.⁸³

Arkkitehti Marja Heikkilä-Kauppinen on kirjoittanut artikkelissaan *Pääsuunnittelijan pätevyys toteamisen lyhyt historia*⁸⁴ aiheesta seuraavasti: "Rakennuspiirustusten laatijan pätevydestä säädettiin Suomessa ensimmäisen kerran vuoden 1932 rakennussäännössä. Sen mukaan asemakaava-alueella rakennuslupa-anomukseen oli liitettävä 'asiantuntevan henkilön laatimat ja allekirjoittamat rakennuspiirustukset selityksineen'... Helsinki edellytti vuoden 1945 rakennusjärjestyksessä yleensä arkkitehti- tai rakennusinsinööriä." Vuoden 1959 rakennusasetuksessa pätevä henkilö muutettiin päteväksi suunnittelijaksi. On juridisesti selvää, että allekirjoituksellaan pätevä suunnittelija vahvistaa suunnitelman omakseen, vaikkei sitä omakätisesti olisi piirtänyt. Tai vähintäänkin hän seisoo ratkaisun takana. Tähän voidaan verrata esimerkiksi Intendentinkonttorin aikaista perinnettä, missä yli-intendentti on allekirjoituksellaan hyväksynyt konduktöörin laatiman suunnitelman, jonka seurauksena suunnitelma henkilöityy allekirjoittajaan. KK:n asunto-osasto -tyyppisessä organisaatiossa samalla logiikalla kaikki Merihaan rakennuslupasuunnitelmat olisivat voineet olla joko osaston esimiehen Teuvo Lindforsin allekirjoittamia, tai 'pääsuunnittelija' Peter Bieberin, mikäli Arvi Ilonen saisi päättää. Tosiasia on, että Merihaasta on olemassa sadoittain työpiirustuksia, joissa ei ole lainkaan suunnittelijatietoja. On vain KK:n asunto-osaston vakio Merihaka-nimiö. Mutta on myös sadoittain **pääpiirustuksia**, mm. rakennuslupaa varten, joita arkkitehdit Bieber, Ilonen ja Savolainen ovat vahvistaneet omakätisine ja persoonallisine allekirjoituksineen. On siis täysi syy uskoa, että allekirjoituksellaan arkkitehti on vähintäänkin ilmaissut (positiivisen) halunsa olla kohteen pätevä suunnittelija.

Sulo Savolainen (1933-)

Sulo (Suti) Savolainen valmistui arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta vuonna 1962. Hän työskenteli opiskelun ohessa KK:n asunto-osastolla arkkitehti Esko Korhosen avustajana avustaan mm. Roihuvuoren alueen suunnittelussa. Pihlajamäen vuosien 1959-1964 välillä tapahtuneessa suunnittelussa hän oli mukana alusta alkaen työsteän mm. Maasälväntien ja Liusketien kortteleita, joihin tuli asunnot noin 1000 asukkaalle. Seuraavia kohteita olivat Vantaan Simonmetsä ja Simonsilta, sitten Helsingin Merihaka. Myöhemmin Savolainen suunnitteli mm. kouluja, liikuntatiloja, päiväkotia, liiketiloja ja terveysasemia. Suunnittelurengas Oy:ssä 1980-luvulla Savolainen suunnitteli mm. kansainvälisesti palkitun Turun Cumulus-hotellin arkkitehti Kirsti Laukan kanssa.

Arvi Ilonen (1933-)

Arvi Ilosen mukaan hänestä ei saa julkaista valokuvaa, eikä hänen ammattiurastaan saa kertoa Merihaan yhteydessä.

Peter Bieber (1939-2012)

Peter Bieber valmistui arkkitehdiksi Technische Universität Berlinistä vuonna 1964. Bieber teki pitkän uran KK:n toimistossa vuodesta 1969 vuoteen 1984.⁸⁵ Bieberin yhdessä Ritva Luodon kanssa suunnittelema kohteita ovat mm. Etelä-Hervannan koulu. Hän oli osallistunut myös Hervannan aatekilpailuun osana työryhmää sijoittuen jaetulle kolmannelle sijalle. Bieber oli mukana kehittämässä Joensuun Rantakylän palvelukeskuskokonaisuutta 1970-luvun alkupuolella. Toteutuneita töitä alueella ovat mm. Rantakylän uimahalli (1985) sekä Utrantien varteen yhdessä Ritva Luodon kanssa suunniteltu funktionalismista vaikutteita ammentanut postmodernistinen liiketalo. Bieberin kenties tunnetuin työ ovat hänen Merihakaan suunnittelemansa tornitalot.

Kuva 1976, Sky-Foto, Müller. HKM.

Merihaan periaateratkaisut

Kokonaissommitelman muovautuminen

Merihaan suunnittelun aikana tutkittiin monipuolisesti erilaisia massoittelevaihtoehtoja, joskaan merinäköalojen turvaamiseksi ei umpikortteleita pidetty alueelle mahdollisena ratkaisuna. Kaupunkimalleja vertailtiin toisiinsa tehtävää varten kehitetyllä testausmenetelmällä. Vertailukriteereinä käytettiin mm. luonnonolosuhteita koskevia seikkoja, kaupunkikuvaan sopeutumista ja rakennusteknisiä kustannusnäkökohtia. Tutkituista vaihtoehdoista parhaaksi osoittautui korkeiden, avokortteleihin sijoitettujen tornien ja matalampien talojen yhdistelmä. Ratkaisu mahdollisti näköalojen avaamisen mahdollisimman suurelle asukasjoukolla. Myönnytyksiäkin jouduttiin tekemään. Kaupungin asemakaavaosasto torjui arkkitehtien alkuperäisessä ehdotuksessa kaavailemat 18-kerroksiset tornitalot, ja niistä tuli lopulta neljä kerrosta aiottua matalampia. Savolaisen mukaan korkeammat tornitalot olisivat mahdollistaneet niiden runkojen hoikentamisen, eikä taloja olisi tällöin tarvittu yhtä montaa; vastaavasti matalampiin rakennuksiin oltaisiin voitu toteuttaa vähemmän kerroksia joka olisi Savolaisen mukaan parantanut alueen yleisilmettä.

Asuntorakentamiselle liian suuri rakennusoikeus oli seurausta siitä, että hieroessaan tonttikauppoja Wärtsilän kanssa Haka pisti kaupan ehdoksi, että kaupunki hyväksyy Kråkströmin suunnitelman tehokkuuden. Se koitui meidän työmme suurimmaksi vaikeudeksi.

Sulo Savolainen 15.10.2020

"Koska Merihaka on tuulisella paikalla, esitimme, että parvekkeet varustettaisiin suljettavilla lasiseinillä. Se olisi ollut uutta Suomessa. Se olisi mahdollisesti voinut tulla myös yhdeksi lähtökohdaksi julkisivujen suunnitteluun. Rakennusvalvonta olisi voimassa olleisiin säännöksiin vedoten vaatinut parvekkeiden pinta-alojen laskemista huoneistoaloihin ja rakennusoikeuteen. Ymmärrettävistä syistä ehdotusta ei toteutettu. Ajatus lienee jäänyt itämään, koska määräyksiä muutettiin. Joidenkin tietojen mukaan ensimmäiset lasitetut parvekkeet tehtiin viereiseen Näkinpuistoon, jonka Haka rakensi."

Sulo Savolaisen haastattelu 4.6.2020

Arkkitehtien mukaan keskeinen ongelma alueen suunnittelussa johtui ennen kaikkea vaaditun rakennusoikeuden suuresta määrästä. Omat erityisvaatimuksensa ratkaisuille asetti alueen sijainti teollisuuslaitosten ja vilkkaan liikenneväylän puristuksissa. Meluvaikutusten osalta epäiltiin, että tilanne tulisi tulevaisuudessa pahenemaan: liikenteen odotettiin kasvavan kaksinkertaiseksi ja lisäksi Hanasaareen suunniteltiin uutta B-voimalaa. Työterveyslaitoksen saamista saastearvoista ilmeni Merihaan ympäristön liikaisuus. Hämeentien ja Haapaniemenkadun risteuksen kerrottiin Helsingin sanomissa 10.9.1970 kuuluneen "toiseksi saastaisimpaan luokkaan". Ympäristön aiheuttamien meluhuolien vuoksi mukana talosuunnittelussa oli myös alusta lähtien akustikko⁷⁰. Kaupungin ympäristönsuojelun linjaukset olivat kuitenkin tässä vaiheessa vasta muotoutumassa; ensimmäinen kaupungin ilmansuojelun edistämiseen tähtäävä ohjelma valmistui vuonna 1975.

MERIHAKA		TESTILISTA EHDOTUS	A			B			C			K		
			1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
1.11	aurionvalo asunnoissa					X								
1.12	aurionvalo pihatiloissa		X											
1.41	näköala asunnoista		X											
1.42	näköala pihatiloista							X						
1.5	tuulisuus		X											
1.6	ulkoisen melu		X											
1.7	savu, pöly, noki, pakokaasut ja hajut					X								
1.8	vesi- ja lumisateen haittavaikutukset					X								
3.1-3	näkymät lähiympäristöstä		X											
3.4-5	näkymät muualta kaupungista		X											
3.6	näkymät mereltä		X											
4.11	jalankulkuyhteydet alueen sisääntulo-kohtien ja talojen sisäänkäyntien välillä		X											
4.15	jalankulkuyhteydet asuntojen ja palvelutilojen välillä		X											
4.16	jalankulkuyhteydet asuntojen ja paikoitustilojen välillä					X								
4.12-14						X								
4.17-18	muut alueen sisäiset jalankulkuyhteydet					X								
4.21	paikotusliikenne					X								
4.23	palvelutilojen huoltoajo					X								

"Kriteerit: A, B, C. Luokittelu asioiden tärkeysjärjestyksen mukaan. K=kustannusvertailu. 1=hyvä, 2=tyydyttävä, 3=huono." Sulo Savolaisen arkisto.

Swissair DC 8 Checklist - Merihaka metodi

Merihaan ympäristön taustalta löytyvä arkkitehtoninen lähestymiskulma on korostetun systemaattinen. Sulo Savolainen kertoo omin sanoin, kuinka suunnittelun edetessä monimutkaisten vaihtoehtojen verkosto otettiin haltuun lentoturvallisuudesta löytyvin menetelmin.

Olimme tehneet useita ratkaisumalleja. Niistä piti sitten valita yksi, jota aloimme kehittää edelleen. Käteeni osui Swissairin mainos, jossa lueteltiin kaikki ne asiat, jotka lentäjien oli tarkistettava ennen starttia. Sain siitä idean, kuinka valinta voitaisiin tehdä.

Laadimme listan näkökohdista, jotka piti ottaa huomioon suunnittelussa. Valitsimme neljä lupaavinta mallia. Koska halusimme osallistuttaa rakennuttajan edustajat ja kaikki tekniikan suunnittelijat valintaan, muodostimme neljä työryhmää. Kussakin ryhmässä oli vetäjänä arkkitehti.

Joku esitti, että joukkoon pitäisi saada myös asukkaiden edustaja. Kun yhtään tulevaa asukasta ei ollut tiedossa, totesimme, että jokainen meistä oli pätevä edustamaan asukkaita. Ryhmät kokoontuivat eri aikoina. Jokainen osanottaja sai arviointikaavakkeet, joihin saattoi krusata mielipiteensä.

Sulo Savolaisen tiedonanto 4.6. ja 24.10.2020

Merihaan rakennetun ympäristön jäsentelyä muovasivat vaaditun rakennustehokkuuden ohella erityisesti poistumistiemääräykset ja koneellisen raitisilmapuhdistuksen vaatimat tilakäytölliset ratkaisut. Koska korkea rakentaminen oli Suomessa uusi asia, haettiin paloturvallisuus- ja poistumistiejärjestelyissä oppia ulkomailta. Opintomatkat suuntautuivat Länsi-Saksaan, Sveitsiin ja Ruotsiin. Koordinoitiryhmä kävi Länsi-Berliinissä toukokuussa 1969. Siellä rakennettavasta Märkisches Viertelin alueesta arkkitehdit olivat lähinnä kauhistuneet. Zürichissa ryhmä tutustui Lochergut-kortteliin, jonka tiivis, saarekemainen toteutus muistutti joiltain osin Merihaan tilannetta. Vierailu ulottui vielä Malmöön, jossa käytiin katsastamassa Ruotsissa aikansa korkeinta Kronprinsenin 27-kerroksista tornitaloa.

Swissair Checklist DC-8-62/62F Sulo Savolaisen arkisto.

Märkisches Viertel, Berliini, on jättiläismäinen 17.000 asunnon ja 36.000 asukkaan (2003 mukaan) kaupunginosa. Vertailuarvona Helsingin piirijakojärjestelmän mukaisesti Kallion piirin 301, ulottuen Siltasaaresta Kalasatamaan, asukasmäärä on ~30.000. Märkisches Viertelin asuinkerrostalot kohoavat - kuinka ollakkaan - aina 18 kerroksen korkeuksina. Alue rakentui vuosina 1964-1974. Kuva <https://interaktiv.morgenpost.de/maerkisches-viertel-1979-2017/>

Merihaka - Ratkaisumallien testausohjelma

MERIHAKA	Testaustulokset	maximi/ minimi	B	C	H	J	Huomautuksia
1.11	auringonvalo asunnoissa	6/2	2	5 1/3	4 2/3	4	
1.12	auringonvalo pihatiloissa	9/3	5	8	5	9	
1.41	näköala asunnoista	9/3	6	8	5	9	
1.42	näköala pihatiloista	3/1	2 1/3	1 2/3	2	3	
1.5	tuulisuus	9/3	4	7	4	3	
1.6	ulkoisen melu	9/3	4	7	5	9	
1.7	savu, pöly, noki, pakokaasut ja hajut	6/2	4	4	2 2/3	6	
1.8	vesi- ja lumisateen häiritsevyysvaikutukset	6/2	2 2/3	3 1/3	4 2/3	6	
3.1-3	näkymät lähiympäristöstä	9/3	3	6	7	6	
3.4-5	näkymät maualta kaupungista	9/3	3	6	8	6	
3.6	näkymät mereltä	9/3	3	4	8	6	
4.11	jalankekuyhteydet alueen sisään-tulo- ja talojen sisäänkäyntien väl.	9/3	6	5	8	9	
4.15	jalankekuyhteydet asuntojen ja palvelutilojen välillä	9/3	5	5	9	9	
4.16	jalankekuyhteydet asuntojen ja peiknitusilojen välillä	6/2	6	4	4 2/3	4	
4.12-14	muut alueen sisäiset jalankekuyhteydet	6/2	4 2/3	5 1/3	4 2/3	6	
4.21	psikoitusliikenne	6/2	3 1/3	3 1/3	4 2/3	4	
4.23	palvelutilojen huoltoajo	6/2	4	4	5 1/3	6	

Siirto 126/42 68 87 93 1/3 105

MERIHAKA	Testaustulokset	maximi/ minimi	B	C	H	J	Huomautuksia
4.24	asuintalojen huoltoajo	6/2	4 2/3	3 1/3	5 1/3	4	
4.3	jalankekuyhteydet ja ajoneuvoliikenteen jäsentely turvallisuutta silmällä pitäen	9/3	8	8	8	9	
4.41	pihaleikit	9/3	5	6	6	9	
4.43	oleskelutilat piha-alueella	9/3	6	7	7	9	
4.44	lastentarhojen ja koulun piha	6/2	5 1/3	5 1/3	6	6	
4.51	näkö- ja kuuloyhteydet asuntojen ja leikkimaiden välillä	3/1	1 1/3	1 2/3	2	2	
4.53	näköyhteydet asuntojen välillä	6/2	3 1/3	5 1/3	4 2/3	6	
5.1	pihatilojen jäsentely ja mittasuhteet	9/3	4	4	8	6	
5.3	ihmisen suhde pihatoihin	6/2	2	3 1/3	5 1/3	4	
8.01	tilantarve (m ³ /as.m ²)						
8.02	tehokkuus (as.m ² /k.m ²)						
8.05	aikatarve (rakentamisaika)						
8.11	talojen perustamisolosuhteet						
8.31	talojen korkeuden vaikutus perustamiskustannuksiin ja runkokustannuksiin						
8.41	vesi- ja viemärijohtokustannukset						
8.6	ilmastointi						

Summa 189/63 107 2/3 131 144 2/3 160

MERIHAKA

Ratkaisumallien testausohjelma

1. Luonnonsuojelut ja muut ympäristötekijät
3. Ratkaisuhäätävien epäsuorien kaupunkikuvan
4. Alueen sisäinen toiminta
5. Alueen sisäiset miljööteijät
8. Rakennusteknilliset näkökohdat

1. Luonnonsuojelut ja muut ympäristötekijät
 - 1.1 Auringonvalo
 - 1.11 auringonvalo asunnoissa
 - asuntojen suuntaus (parvekkepuoli), laskeus
 - asuutila- ja varjot; varjokonstruktio
 - 1.12 auringonvalo pihatiloissa
 - talojen varjot; varjokonstruktio
 - 1.4 Näköala
 - 1.41 näköala asunnoista
 - asuntojen suuntaus; laskeus
 - 1.42 näköala pihatiloista
 - 1.5 Tuulisuus
 - 1.6 Ulkoisen melu
 - 1.61 liikenteen melu
 - 1.62 teollisuuden melu
 - 1.7 Savu, pöly, noki, pakokaasut ja hajut
 - 1.71 liikenne
 - 1.72 valvonta ja muu teollisuus
 - 1.73 hiilivarausto
 - 1.8 Vesi- ja lumisateen häiritsevyysvaikutukset
5. Ratkaisuhäätävien epäsuorien kaupunkikuvan
 - 5.1-5 Näkymät lähiympäristöstä
 - 5.1 näkymät Hakanien terin suunnalta
 - 5.2 näkymät Kallionista
 - 5.3 näkymät suurilta liikenneväyliltä
 - Poljojaranta
 - Sörnkilän rantatie ja Eulosaaren silta
 - Pitkänmäen suunta

- 4.4 Pihatoinnmat
 - 4.41 pihaleikit
 - pienokielien leikit
 - tyttöjen leikit
 - pelipellit
 - 4.43 oleskelutilat piha-alueella
 - 4.44 lastentarhojen ja koulun piha
 - valvonta ulkoilueilla
- 4.5 Näkö- ja kuuloyhteydet
 - 4.51 näkö- ja kuuloyhteydet asuntojen ja leikkimaiden välillä
 - 4.53 näköyhteydet asuntojen välillä
5. Alueen sisäiset miljööteijät
 - 5.1 Pihatilojen jäsentely ja mittasuhteet
 - pihatilat ja niiden liittyminen toisiinsa
 - tilojen kokonaisuuden liikkuvuus
 - pihatilojen liittymisen ympäristöön
 - pihojen sijoitus suhteet rakennusten sijoitukseen
 - 5.3 Ihmisen suhde pihatoihin
 - ihmisen suhde rakennusmuotoihin, mittana ihmisen koko
 - ihmisen suhde pihatoihin, mittana askel
 - olemassa olevien rakennusten vaikutus myös tilojen näkö- ja kuuloyhteyksiin (yhteydet näkö- ja kuuloyhteyksiin)
8. Rakennusteknilliset näkökohdat
 - 8.01 tilantarve (m³/as.m²)
 - 8.02 tehokkuus (as.m²/k.m²)
 - 8.05 aikatarve (rakentamisaika)
 - 8.11 talojen perustamisolosuhteet
 - kallio- ja maaperätekijät
 - 8.31 talojen korkeuden vaikutus perustamiskustannuksiin ja runkokustannuksiin
 - 8.41 vesi- ja viemärijohtokustannukset
 - 8.6 ilmastointi
 - rakennusten riippuvuus teknologiallisista

Palloilutalon paikalle suunniteltu rakennus näyttää ilmavalta ja vastaa Juhani Helénin toteutumaton suunnitelmaa (kts. myöhemmin).

Sulo Savolaisen suunnitelma lamellitasta L1 ja alla vastaavasti L4. Huomaa kuinka rakennukset seisovat ilmavasti kansitasan päällä.

Kävelysilta Hakaniemenrannan yli, rantaan tulevana.

Merihaan suurikokoinen malli. Sulo Savolaisen arkisto.

Veroviraston kohdalla oleva rakennusmassat ovat tässä mallissa noppamaisia kappaleita. Huomaa myös katutasokerroksen avoimuus.

Savun kulkeutumista Hanasaaren voimalasta Merihakaan testattiin tuulitunnelissa. Sulo Savolaisen arkisto.

Tanskalaista pölyä

Ei ole tiedossa miten suomalaisen modernin kaupunkisuunnittelun historiassa pienilmastoja ja vallitsevia tuulisuuksia on tutkittu, mutta ainakin Merihaassa, sen merellisestä ilmastosta ja läheisen Hanasaaren voimalan läheisyydestä johtuen, tähän kiinnitettiin poikkeuksellista huomiota. Paradoksaalisesti lopputuloksena Merihaka on kuitenkin tuulista ympäristöä. Avoin kaava, kannella kasvavien puiden rajoitettu kasvukorkeus ja ikä, suuret ja korkeat rakennusmassat sekä asema mereltä tulevan vallitsevan tuulen rajalla, ovat alueen ominaisuuksia ja haasteita.

Teetimme suurikokoisen pienoismallin valituksi tulleet ehdotuksesta. Malli sijoitettiin kaupungin teetämän suuremman mallin sisään. Mallin avulla paikan tuulisuutta ja ilmansaasteiden leviämistä tutkittiin Tanskassa, koska Suomessa ei siihen aikaan ollut tarpeeksi suurta tuulitunnelia. Tuulitunnelikokeet tehtiin Hydro-og aerodynamisk laboratoriumissa Lyngbyssä. Ekono tilasi kokeet ja tulkitsi tulokset suomeksi.

Mallissa oli mukana viereinen voimala ja suunnitella ollut Hanasaaren kakkosvoimala. Mallin päälle sirotettiin jauhetta ja tutkittiin sen kasautumista eri suunnista ja eri voimakkuuksilla puhallettaessa. Kokeiden perusteella määriteltiin mm. voimalan savupiipun korkeus. Merihaan kannelle rakennettiin tuulta vaimentavia aitauksia, mutta muuten tulosten tulkinta jäi vajavaksi.

Sulo Savolaisen tiedonanto 4.6. ja 24.10.2020

Kuvia pölyn laskeumasta ja ilmavirtauksista Merihaan alueella. Sulo Savolaisen arkisto.

Tuuliaita, urhea mutta avuton taistelija Merihaan tuulta ja tuiskeita vastaan

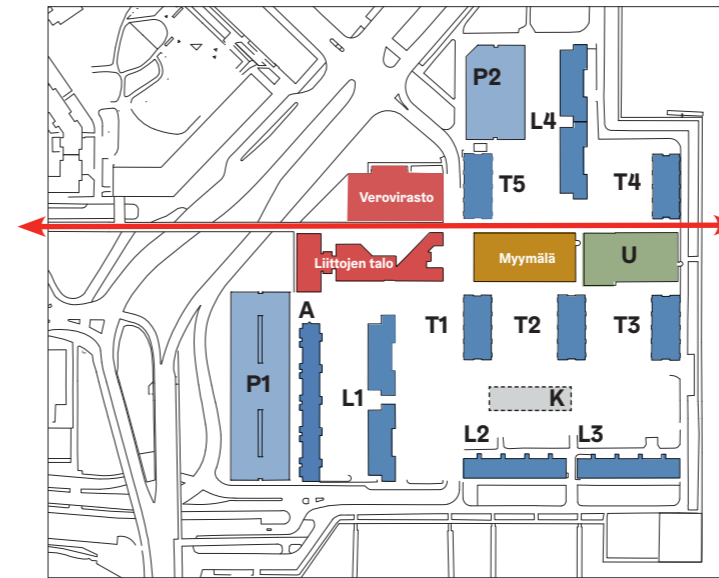
Rakennustyyppien sijoittuminen alueelle

Julkisten rakennusten vyöhyke asettui Hakaniemestä lähteneen jalankulkusillan ja siitä johdetun kulkuväylän kummallekin puolelle. Tämän *palveluakselin*⁷¹ varrella sijaitsivat alueen lähipalvelut eli myymälärakennukseen sijoitetut kauppa, apteekki ja muutama ravintola. Palveluakselin päätteeksi suunniteltiin sijoitettavan uimahalli, ikäänkuin Hakaniemestä lähtevän kävelyretken huipentumaksi. Sen paikalle toteutui lopulta vasta vuonna 1986 valmistunut palloilutalo. Mastodontti ja mykkä verovirastorakennus ja sitä vastapäätä olevat Liittojen talon matalammat rakennusosat rajaavat Merihakaan eräänlaisen julkisen vallan seremonia-aukion. On silmiinpistävä, ettei vastaavankaltaista suorakulmaisesta poikkeavaa rakennusmuotoa ja samalla poikkeuksellisen suljettua kaupunkitilaa tavata muualla Merihaan avokorttelisommitelmassa. Tässä on erityisyyttä ja totalitäärisiä miellelyhtymiä: alumiinipeltinen verovirasto on kuin Merihaka-yhdyskunnan keisarinpalatsi, edustallaan kansalaisaukio, missä Merihaka on muurien saartama mallikansalaisten asumistavan näyteikkuna ja itse keisari anonyymiksi jäävä järjestelmä, ”verottaja” vailla kasvoja.

Kuten todettua, ohjasivat Sörnäisten rantatien ja Hanasaaren voimalaitoksen ympäristötekijät suunnittelutyötä alusta lähtien.⁷² Jotta asuinrakennukset saatiin tarpeeksi etäälle liikennemelusta, täytettiin aluetta lähemmäs päin. Näin saatiin myös Sörnäisten rantatien levennyksen vaatima tila.⁷³ Toimistorakennukset sijoitettiin lähemmäs liikenneväyliä, sillä niiden ääneneristys oli mm. parvekkeiden puuttumisen vuoksi helpompi toteuttaa. Kaksi länsireunan pysäköintitaloa osallistui melun rajaamiseen. Sijoittelun periaatteet olivat ymmärrettävät, mutta rakennettuna ympäristönä pysäköintitaloista muodostui suorastaan karmisevaa epäarkkitehtuuria. Sotilaallinen bunkkerivaikutelma alleviivaa Merihaan eristyneisyyttä Hakaniemen muusta rakennuskannasta; näitä rakennuksia ei ole tarkoitettu lähestyttäväksi. Hakaniemenrannan kärkeen, nykyisen Kulttuurisauvan tienoille, sijoitettiin hyödyntämättömäksi jäänyt tilavaraus rantakahvilalle.

Asuinrakennuksia on kahta perustyyppiä: T-tunnisteella olevia torneja ja L-tunnisteella olevia matalampia ja pitkänomaisia kerrostaloja eli lamellitaloja. Lisäksi oli yksi asuntolarakennus *A opiskelijojen ja/tai vanhuksien varten*⁷⁴, jolle valittiin rakennuspaikoista meluisin. Kuten Merihaan asemaavun kohdalla tuotiin esiin, määräisivät kaupunginosan kaukomaiseman ominaisuudet asuinrakennusten sijoittumista ja korkeutta: matalaa Kruununhaan puolelle, korkeampaa rakenteen sisäosiin, huomioiden Kallion rakennuskannan harjakorkeudet. Kolmiulotteista kaupunkirakennetta tarkastellen voidaan kysyä, missä määrin asemaavun ohjausperiaatteet olivat relevantteja.

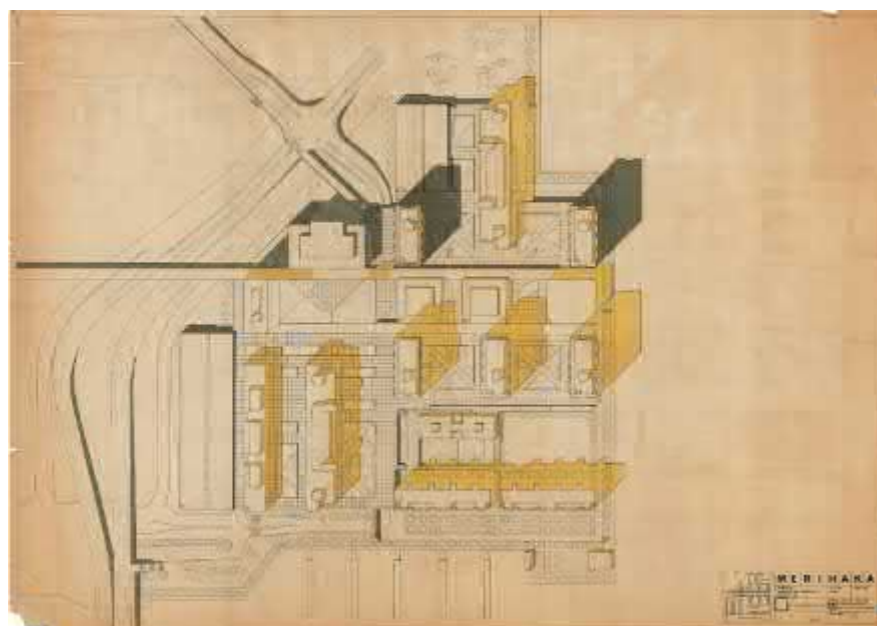
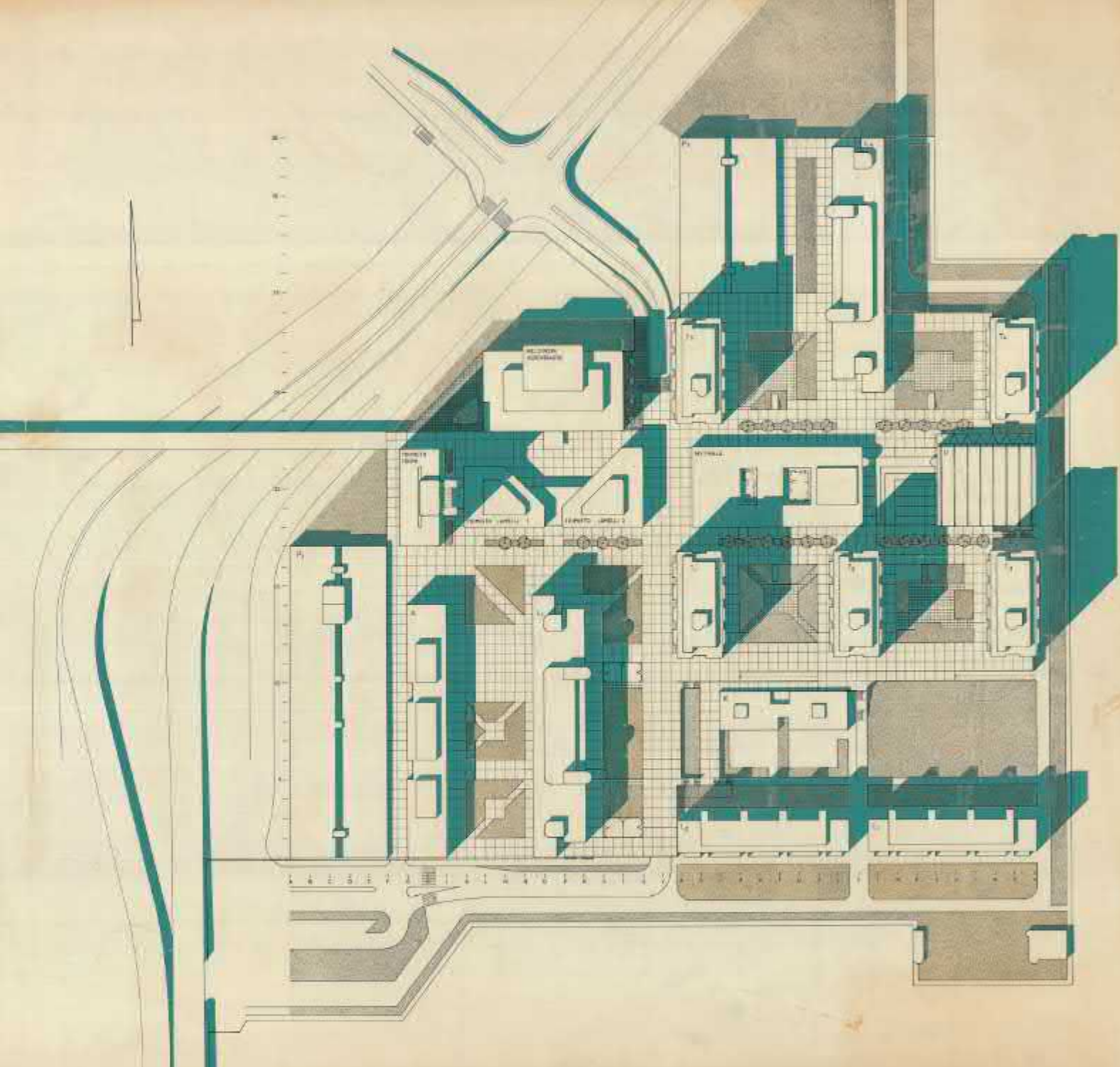
Eteläiseltä, maavaraiseksi jätetyltä alueelta osoitettiin paikka *koululle, lastentarhalle ja lastenseimelle*, joita ei koskaan toteutettu, ainakaan pysyvässä muodossa. Maavaraisten alueelle oli helppo toteuttaa pallokenttä ja oleskelualue *omana AH-alueenaan koulutontin vieressä*, kuten asemakaavaselostuksessa todetaan. Näin kyseisestä kohdasta muodostui ainoa Merihaan korttelirakenteen sisään jäävä alue, missä oleskelu on maakosketuksessa. Muutoin oleskelualueet ovat (keinotekoisia) kansirakenteita.

Merihaan toiminnallinen shaslik-tikku, palveluakseli, muodostaa alueen pääreitit. Sen varteen asettuvat Verovirasto, Liittojen talo ja myymälärakennus. Asuinrakennukset on oheisen asemapiirustuksen mukaisesti merkitty tunnistella T eli torni tai L eli lamelli, sekä lisäksi on matalampi lamellitalo A eli asuntola. P1 ja P2 ovat pysäköintitaloja. K on koululle varattu paikka.

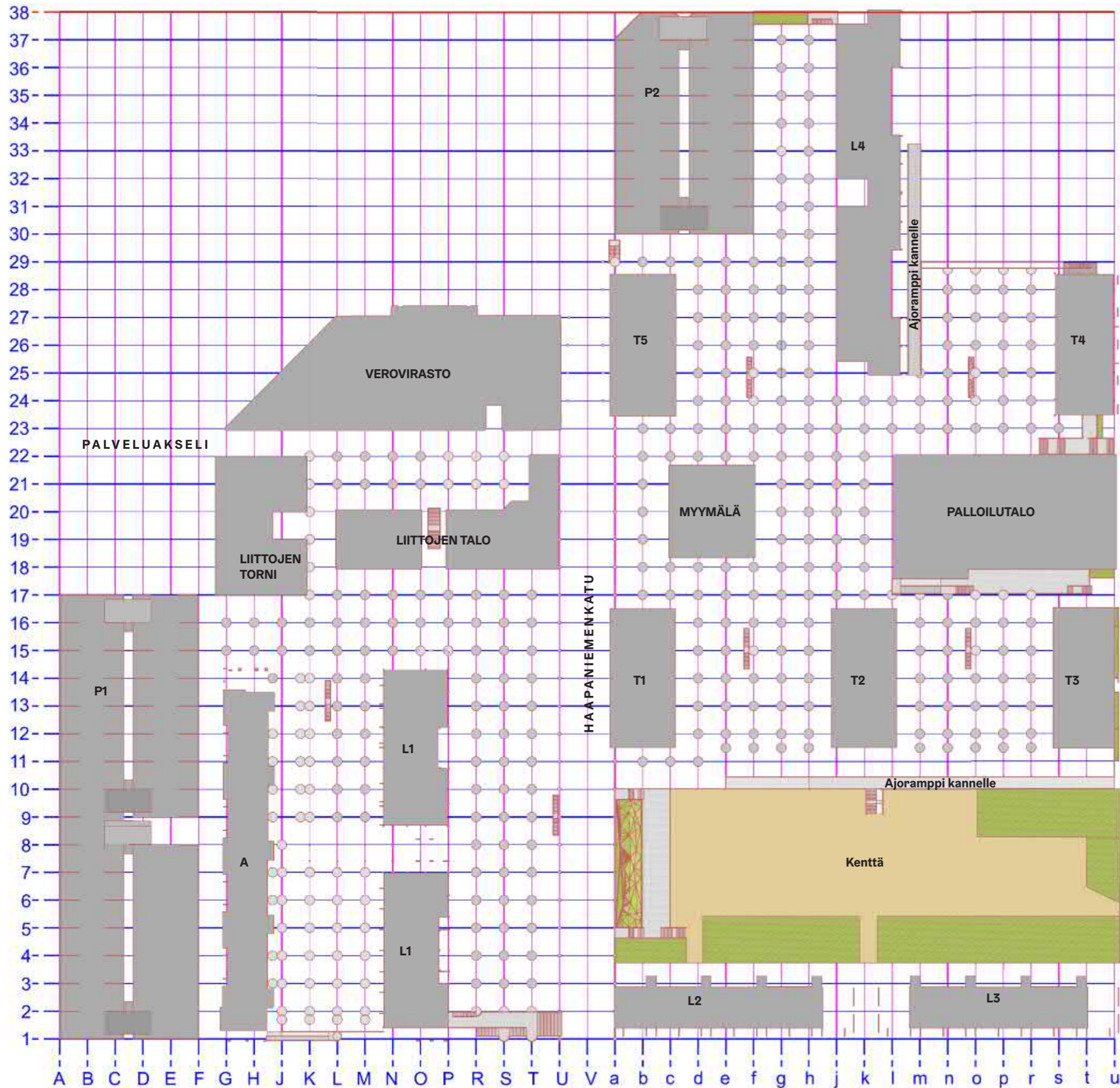
Merihaan jako kahteen peruspintaan: kansirakenne (harmaa) ja maavaraisten kenttä (vihreä).

Yllä päivämätön havainnepiirustus Merihaan asemakaavasta sisältää pitkälti kaikki ne elementit oikeissa muodoissaan jotka alueelle rakennettiin. Piirustuksen vaaka- ja pystyakselilla kulkevat moduuliverkon tunnistet 1,2,3... ja A,B,C... Koulu (K) toteutuivat väliaikaisrakennuksena, parakkikouluna, joka on myöhemmin purettu. Uimahalli (U) toteutui palloiluhallina. Uimahallin länsipuolelle on osoitettu jonkinlainen ulko-oleskelualueen tapainen, johon käytännössä toteutettiin palloiluhallin väliaikaisrakennus, josta kuitenkin on tullut pysyvä osa Merihakaa. Varjostuksista voi panna merkille myös Sörnäisten Rantatien ylittävän eritasoliittymän, jota myöden liikenteen oli tarkoitus rullata pohjoisesta sisään Merihakaan.

Alla toinen, varhaisempi asemapiirustus, jossa on myös nimiö ja päiväykset 17.12.1971 ja 8.5.1972. Piirustuksella ei ole allekirjoittajaa, vain tavanomainen ”KK Asunto-osasto” -tunniste. Tässä suunnitelmassa oli mukana Haapaniemenkadun suuntaan osoittanut kävelysilta. Itä-länsisuuntainen palveluakseli on piirretty heittovarjoisena, ikään kuin kansitasosta ylösnostettuna, mikä tuntuu epäuskottavalta.

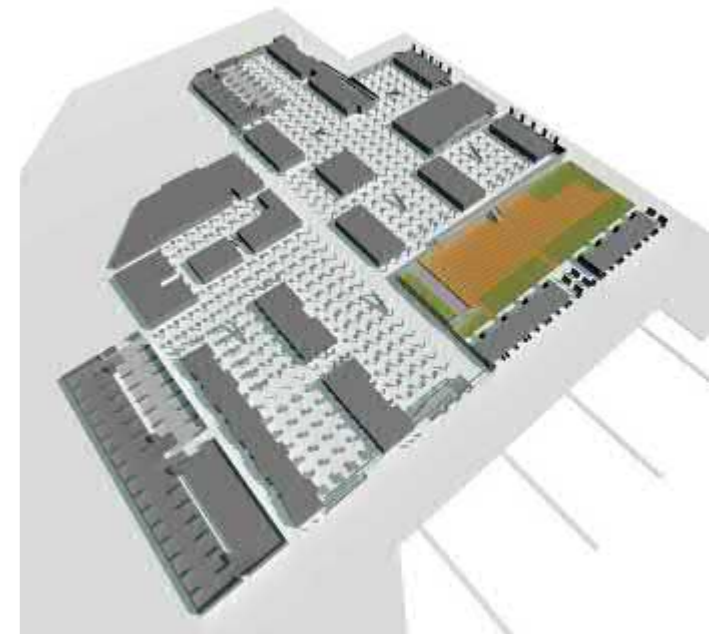
Piirustukset Merihaka Oy:n arkisto.

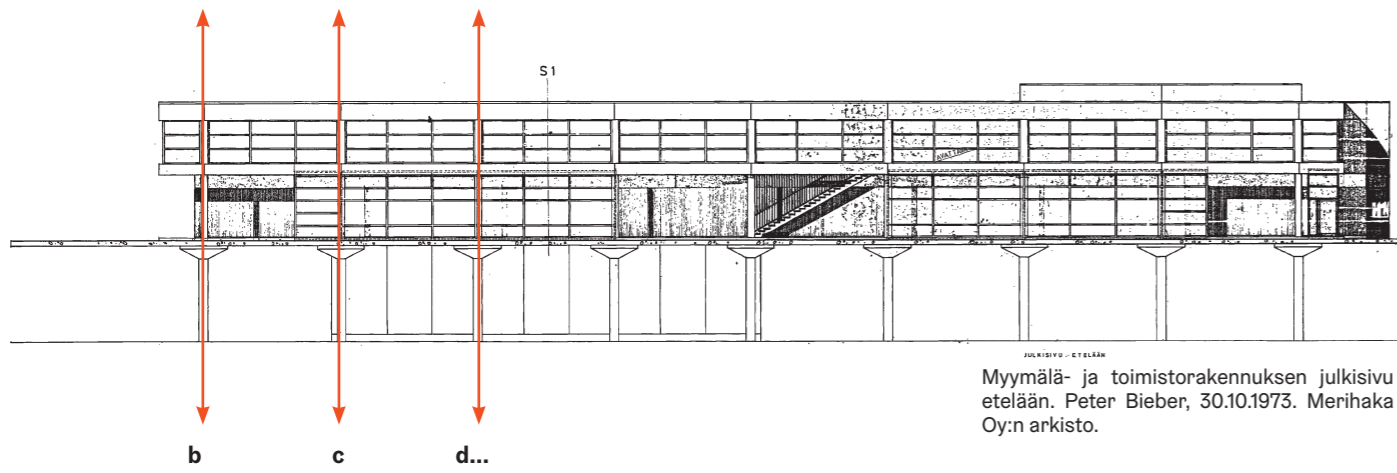

7,5 x 7,5 metriä

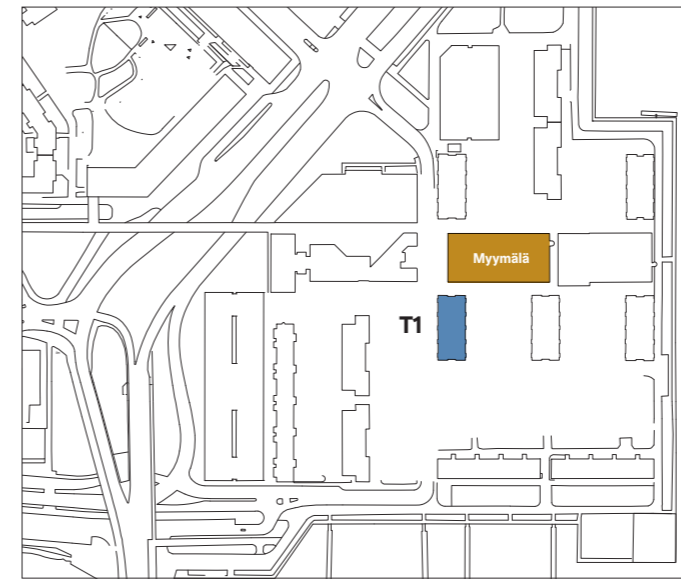
Konstruktivismin ihanteiden mukaisesti mittajärjestelmä muodostaa Merihaan järjestyksen metarakenteen. Kaupunginosa on suunniteltu megalomaanisen ~8 hehtaaria käsittävän ruudukon päälle. Arkkitehti on pelannut oimtakeista laivanupotuspeliä löytääkseen ruudukossa lymylevien torni-fregattien ja lamelli-risteilijöiden optimaaliset paikat, nastoittaen tyhjäts osumat sienipilarein. 3-ulotteisessa mallinnoskuvassa, kansitason alta tehtynä leikkeenä, Merihaka näyttää enemmänkin piirikortilta kuin ihmisille tarkoitettulta asuin ympäristöltä.

Merihaan moduulimitta on 7.50 x 7.50 metriä, joka on lähtöisin pysäköintitilojen mitoitukselta; 7,5 metriin saa kätevästi 3 kpl á 2,4 metrin levyistä autopaikkaa, jolloin kantaville rakenteillekin jää tilavaraus. Samaa mitoitusta hyödynnettiin myös Lappeenrannan keskustasuunnitelmassa.⁷⁵ Megaruudukko ei muodosta täydellistä neliötä. Se käsittää X-suuntaisena 38 jakoa ja Y-suuntaisena 37 jakoa. Ruudukon mitat ovat siten 285 x 277,5 metriä. X-akselin kirjaintunnisteista on jätetty pois "I" ja "Q", sekaantumisvaarojen välttämiseksi. Siinä missä oheisessa mallinnoskuvassa ei näy pyöreälakkista sienipilaria, on kansirakennetta kannattamassa nelikulmainen pilari kannen vaakapalkkirakenteisiin liittyvänä. Etenkin pohjois-eteläsuuntainen Haapaniemenkatu erottuu rakennejärjestelmässä omana kokonaisuutenaan, ja linjalta V eli kadun keskijaljalta puuttuvat pilarit kokonaan. Veroviraston ja P2 pysäköintilaitoksen viisteet ovat tarkasti 45-asteen kulmassa. Vinous on seurausta Sörnäisten Rantatien suunnasta, mutta 45-asteen diagonaalilävistäjä on tästä edelleen jalostettu.

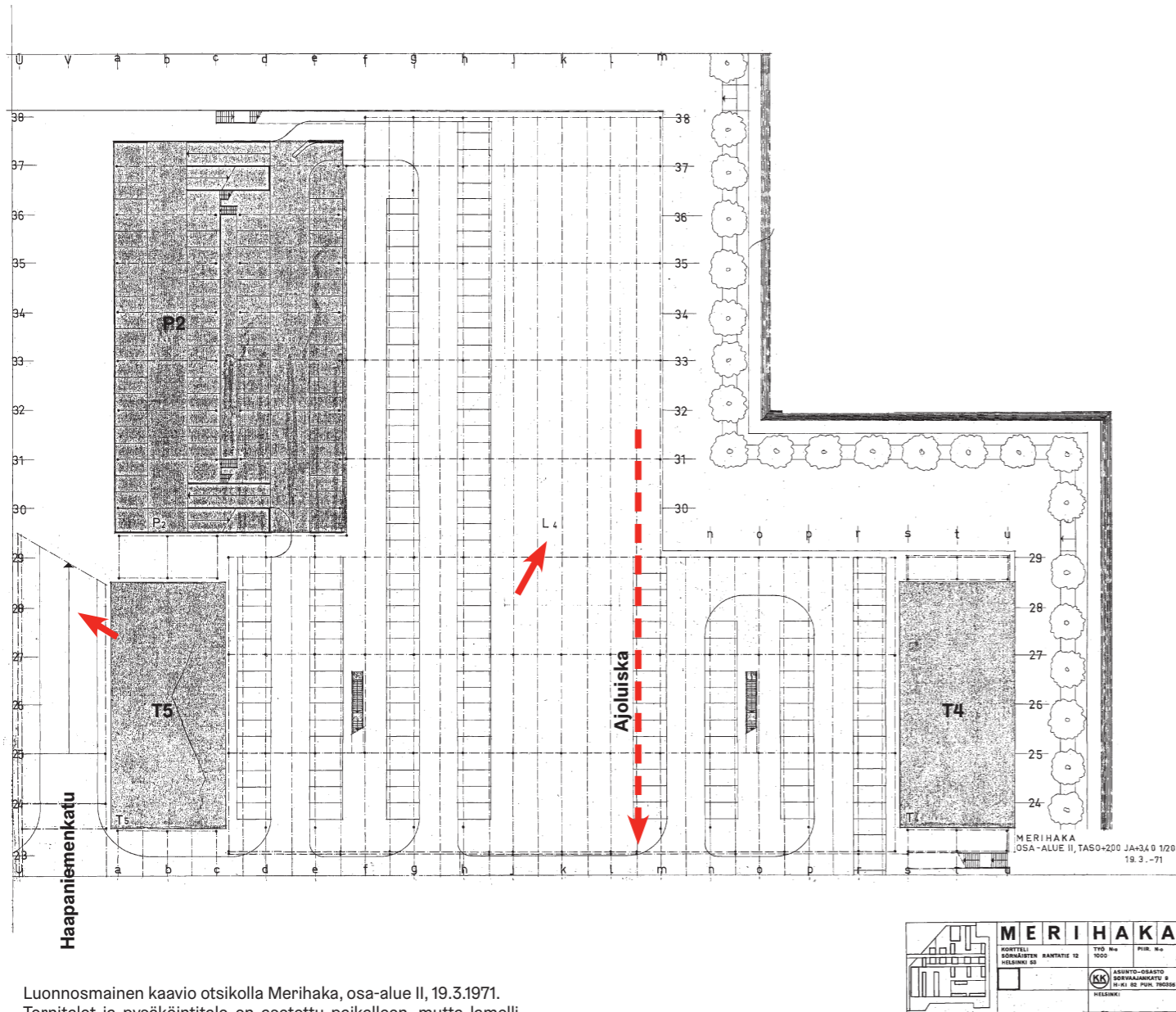

Myymä- ja toimistorakennuksen julkisivu etelään. Peter Bieber, 30.10.1973. Merihaka Oy:n arkisto.

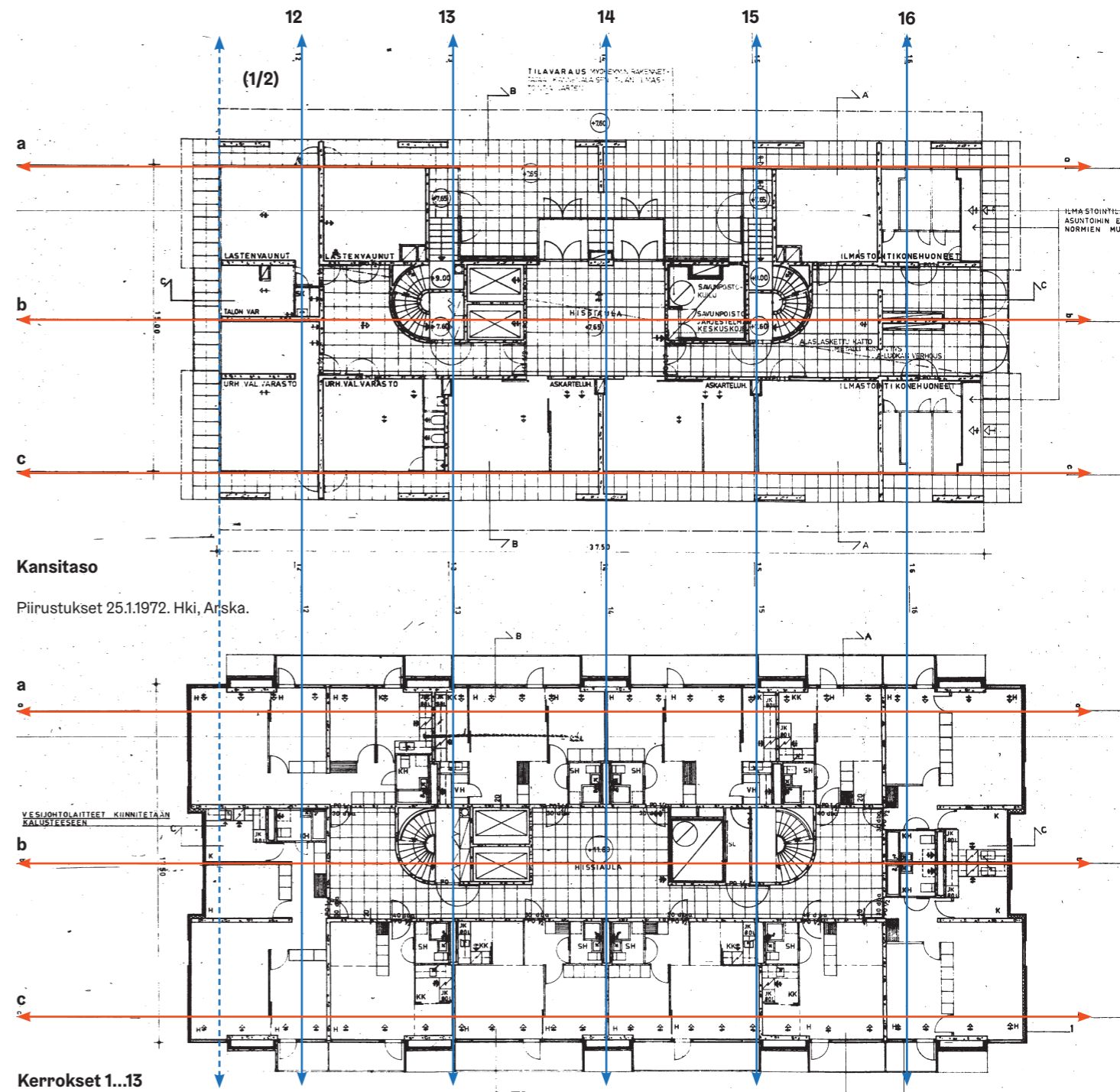

Alueen kansirakenteet ja valtaosa rakennuksista asettuu 7,5x7,5 moduulijakoon, mutta etenkin nuoremmista rakennuksista ja joissain kansirakenteen sovituskohdissa on nähtävissä tiettyä joustavuutta 7,5-rytmiin nähden. Puhtaasti modulaarisia rakennuksia ovat toimisto- ja palvelurakennukset sekä pysäköintilaitokset. Myymälärakennus on olemukseltaan Merihaan rakennuksista konstruktivistisin ja mitoituksen systemaattisuus määrittää rakennuksen arkkitehtuuria.

Asuinrakennukset sijaitsevat kyllä moduuliverkon suhteen symmetrisesti tai päälinjoihin asettuen, mutta mitoituksessa on toisinaan joustavuutta asuntosuunnittelun määräämänä. Ohessa esimerkkinä on varhaisin valmistunut tornitalo T1, missä kansitason runko on 2x7 moduulin mittainen, eli 15x37,5 metriä laskettuna ulkovaipasta. Kerroksissa rakennusrunko kasvaa ja leviää joka suuntaan, jolloin äärimitat ovat 17,5x41,35 metriä, mikä moduulijaossa on jakojäännös: 2,333 x 5,509 moduulia.

Luonnosmainen kaavio otsikolla Merihaka, osa-alue II, 19.3.1971. Tornitalot ja pysäköintitalo on asetettu paikalleen, mutta lamellitalo L4 on vielä muodoltaan hahmottomaton. Samoin huoltoon ja pelastustieksi tarkoitettua ajoluiskaa ei suunnitelmassa ole vielä huomioitu. Suunnitelmassa on mukana Haapaniemenkadun pohjoispäästä nouseva ajoramppi, jota myöten oli tarkoitus ajaa Sörnäisten Rantatien yli. Ramppi jäi toteuttamatta, mutta siihen liittyviä järjestelyjä on nähtävissä kansirakenteessa. Merihaka Oy:n arkisto.

Kansitaso
Piirustukset 25.1.1972. Hki, Arfska.

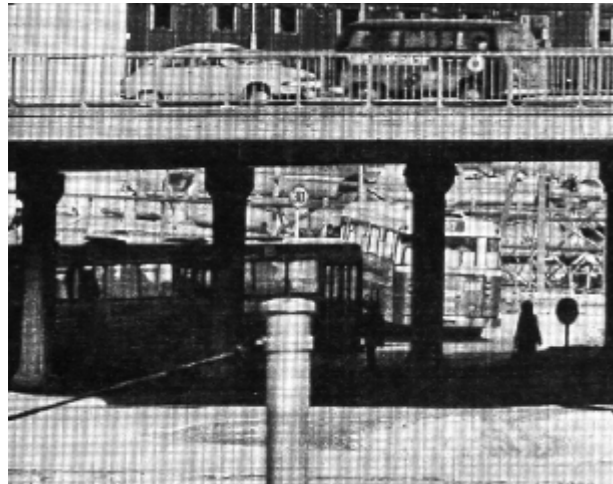
Kerrokset 1...13

5. Merihaan alamaailma

"Merihaka, asuintoalue meren äärellä".

"Merihaassa liikutaan monella tasolla"

"Merihakaan ja sieltä pois johtaa betoninen tunneli"

Otsikolla *Kivikova kaupunkia, Merihaka, Itä-Pasila ja Hervanta*, kirjoitettiin Suomen Kuvalehdessä 10/1975:

"Näiden sivujen kuvat ovat Merihaasta, vielä keskeneräisestä tornitalorykelmästä Helsingin keskustan tuntumassa. Merihaka vaikuttaa kolkolta ja vaikeasti lähestyttävältä asuinpaikalta. Alue on rakennettu tiiviisti. Jotta pihat, polut ja leikki-paikat kestäisivät kovan kulutuksen, ne on tehty harmaasta betonista. Kun lapset tulevat koulusta, isä ja äiti työstä, ei porraspielessä laula lintu omenapuun oksalla. Ei, vaan siellä on alataso autotaso, ylätaso pihataso, betonia ja tuulessa len-televiä roskia. Samaan sarjaan kuuluu Helsingin Itä-Pasilan alue, keskentekoinen vielä sekini. Eikä Tampere ole pääkau-punkia pahempi. Siellä on metsään rakennettu Hervannan betonisokkelikko."

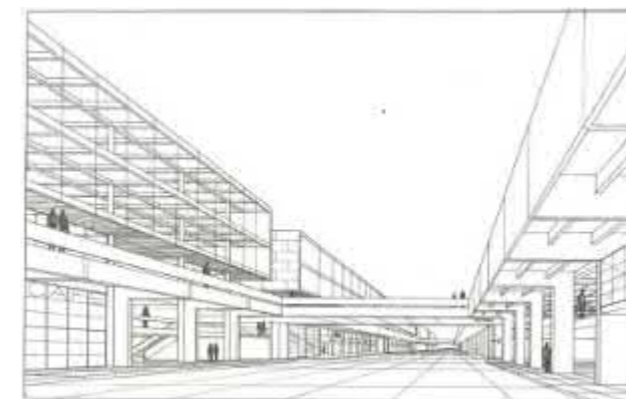
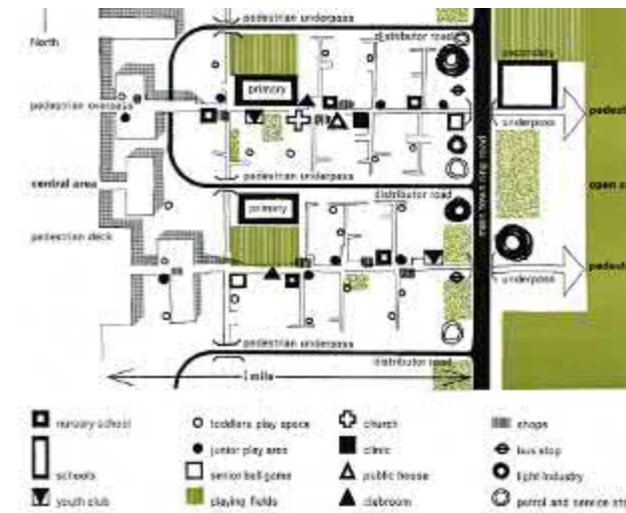
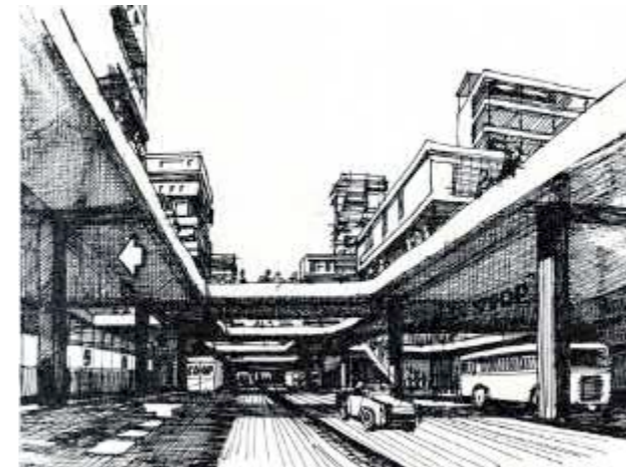

1970-luvun se auto. Mainos Suomen Kuvalehti 10/1975.

Helsingin keskustan ja Itä-Pasilan välillä sijaitseva Merihaka-alue on otettu huomioon sekä autotason rakittamisen että risteysten kautta liikenteiden ajoneuvojen liuku.

Vuonna 1965 uutinen oli vielä se, että Helsingissä oli selvitty kokonaisen yhden päivän ajan ilman vakavia liikenneturmia. Yllä Helsingin Sanomissa 25.11.1966 julkaistu kaavio vaarallisimmista risteyksistä.

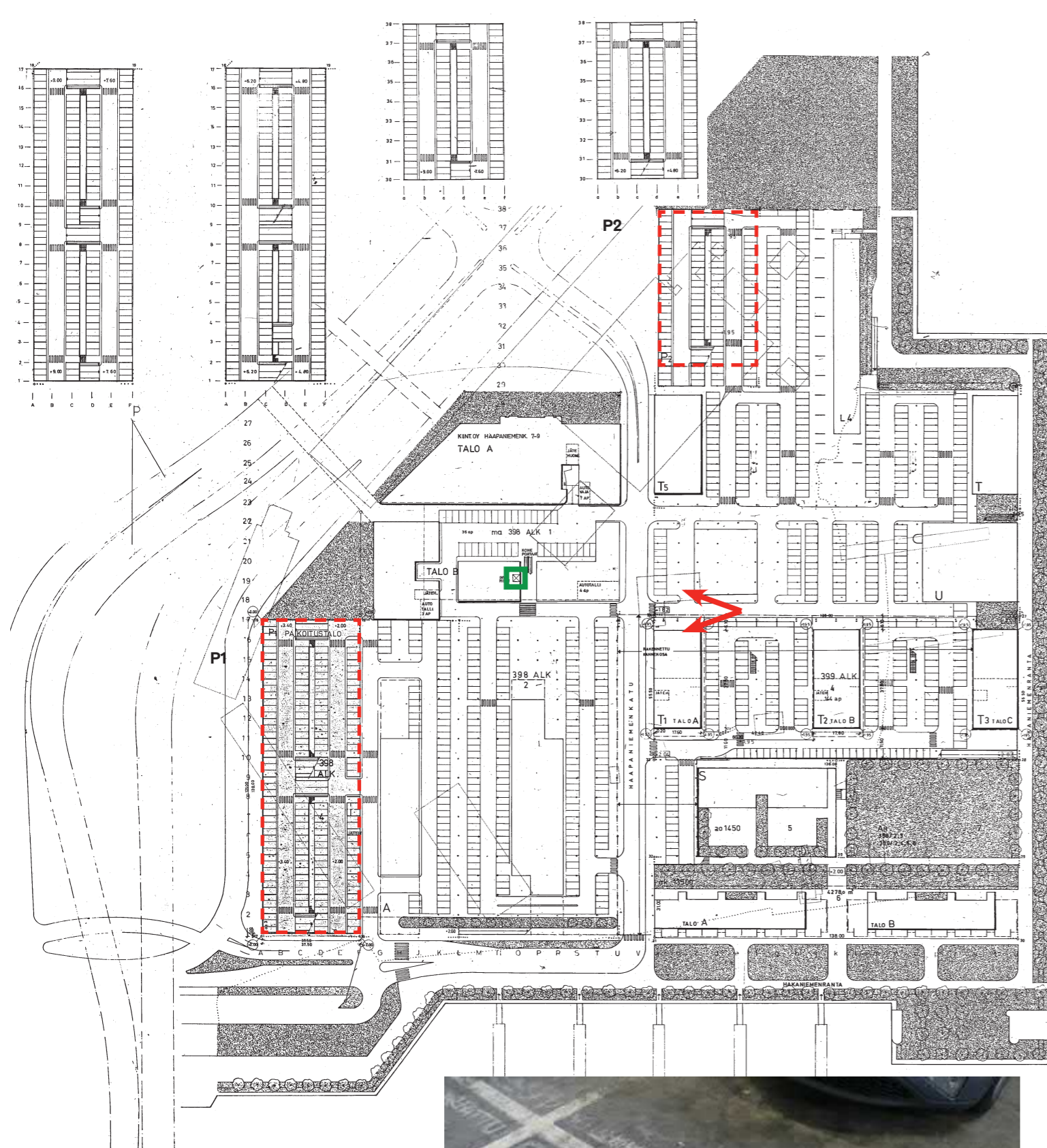

Kuvat ylhäällä. (1) Lappeenrannan keskustasuunnitelmaan vaikutti tiettävästi London County Councilin selvitys *The Planning of a New Town*. Lontoon Hampshiren vuonna 1961 laaditun Hookin esikaupunkisuunnitelman keskiössä oli liikennemuotojen erottelun mahdollistama tehokas jalankulkuverkosto. Merihakaan toteutettiin vastaavankaltainen järjestely. (2) Hookin toiminnallisuuskavaasiosta löytyy selkeitä yhtäläisyyksiä Merihaan suunnitelmaan. Ajatus palveluakse-lista, jalankulkusilloista ja kesyttämättömän luonnon rajaamisesta tiiviin kaupunkirakenteen ulkopuolelle ovat kaikki luettavissa kaaviosta. (3) Erkki Juutilaisen perspektiivipiirros Lappeenrannan keskustasta Lappeenkadun kohdalta. Kyseessä oli Suomessa ensimmäinen sovel-lutus usean korttelin kattavasta kaksitasoratkaisusta.

Eritasoinen liikkumisjärjestelmä

Merihaan liikenteelliset periaatteet toteutuivat vuonna 1970 vahvistetun kaavaselvityksen mukaisesti. Liikenne, pysäköinti ja huolto sijoitettiin kannen alle tasolle + 2.00 (kerros K3), jolta oli myös ajoyhteydet pysäköintitaloihin. Ihmiselle ja jalankululle pyhitetty kansirakenne toteutui tasoon +7,6. Vastaavaa autoliikenteen ja jalankulun erot-tavaa ratkaisua oli Suomessa sovellettu aiemmin Lappeen-rannan keskustan suunnittelukilpailun voittajaehdotuksen pohjalta tehdyssä jatkosuunnittelussa, joka oli myös Meri-haan kaavatyöryhmään kuuluneen Erkki Juutilaisen käsi-alaa.⁷⁶ Innoittajana Lappeenrannan monitasorakenteelle toimi tiettävästi etenkin Colin Buchananin vuonna 1963 jul-kaistu teos *Traffic in Towns* sekä Lontoon Hampshireen Hookin esikaupunkia varten laadittu *The Planning of a New Town*.⁷⁷ Kansainvälisten esimerkkien kanssa lähes yhtäai-kainen samankaltaisiin ratkaisuihin päätyminen on kuiten-kin nähtävissä myös luonnolliseksi, yhtäältä alati kiihtyneen autoistumisen ja toisaalta teknisten mahdollisuuksien sane-lemaksi kehitykseksi. Liikenneturvallisuuskysymykset olivat 1960-luvun lopulla polttavan ajankohtaisia, sillä vuosittain Helsingissä sattuneissa liikenneonnettomuuksissa kuoli yli 60 ihmistä ja loukkaantuneitakin oli toista tuhatta.⁷⁸ Meri-haan tapauksessa kaksitasoiseen ratkaisuun päädyttiin ennen kaikkea edellä mainitusta syystä. Merihaan raken-nussuunnittelusta vastanneen arkkitehti Sulo Savolaisen mukaan tavoitteena oli turvallisen ulkotilan luominen jalan-kulkijoille ja lasten leikeille.⁷⁹ Suuri autopaikkatarve yhdis-tettynä rajalliseen käytettävissä olevaan maa-alaan saneli näin toteutuksen peruseriaatteet. Kansirakenteen ohella ajatuksena oli asuinrakennusten sijoittaminen mahdollisim-man kauas sekä liikenneväylästä että voimalaitoksesta.

Lappeenrannan keskustasuunnitelman vuonna 1967 jul-kaistussa raportissa Pentti Murole perustelee liikennerat-kaisua autoilun sujuvuuden turvaamisella: *"Autokannan voimakas kasvu muuttaa jatkuvasti totunnaisia ympäris-töarvoja. Kaduista on muodostunut jalankulkijan kannalta vaikeasti ylittäviä – jakavia kaupunkielementtejä. Toisaalta autoliikenteen joustava sujuminen on kaupungin tärkeim-piä toimintaedellytyksiä. Kompromissien löytäminen tra-ditionaalista rakentamistapaa käyttäen on osoittautunut vaikeaksi. Niin sanotut autovapaat jalankulkuvyöhykkeet kaupunkien keskustoissa ovat aina jääneet suunnittelijan paperille. Ainoa todella pätevä keino jalankulku- ja autoliikenteen erottamiselle onkin eritasoinen liikkumisjärjes-telmä. Eritasoisessa järjestelmässä jalankulkijat on usein pantu tunnelihin autoväylien alle. Lappeenrannan keskus-tasuunnitelmassa on jalankulkijan oikeuksia vapaaseen liik-kumiseen ja taivasnäkyymiin pidetty kuitenkin ensisijaisina arvoina ja päädytty esitettyyn järjestelmään, jossa autoväylät ja pysäköintitilat sijaitsevat jalankulutasojen alapuo-lla."*

Peter Bieberin allekirjoittama asemapiirros, joka yhtäältä näyttää koko Merihaan alueen alatasen liikenne- ja pysäköintijärjestelyn, mutta jonka aiheena on pysäköintilaitos P1:n eli Hakaniemenranta 10:n suunnitelma 20.8.1973. Piirustuksessa on kuvattu molempien pysäköintilaitosten (P1 ja P2) kaikki pysäköintitasot eli kaikki alueelle rakennetut pysäköintipaikat. Merihaka Oy:n arkisto.

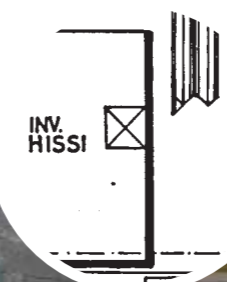
Oman yksilöidyn pysäköintipaikan löytää vain asfalttipintaan kätkeytyjä tunnistemaalauksia lukemalla - siis kävelen..

Näkymä, jossa paikoitustasoa leikkaa Haapaniemenkatu, kuvan näkymäsuuntaan poikittaisena. Keltainen valo paljastaa kadun sijainnin, ja tavallaan myös auttaa alatasolla orientoitumista. Mutta onko tämä julkista kaupunkitilaa, katuverkostoa pää- ja pihakatuineen, vai yksityistä parkkihallia valontakameroineen? Esteettisesti kyse on jälkimmäisestä, toiminnallisesti ensimmäisestä.

Alatasolta kannelle pääsee (tosiaan) myös hissillä, jos sattuu a) tietämään että hissi on ja b) missä se on.

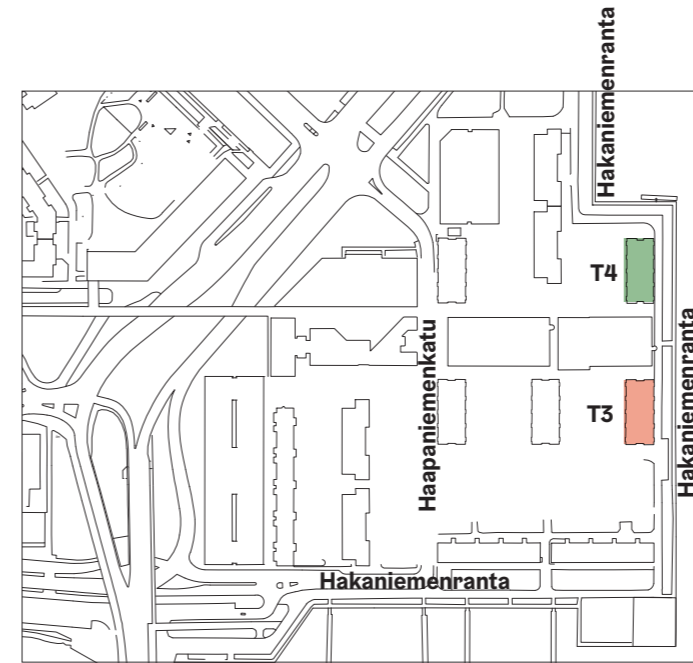
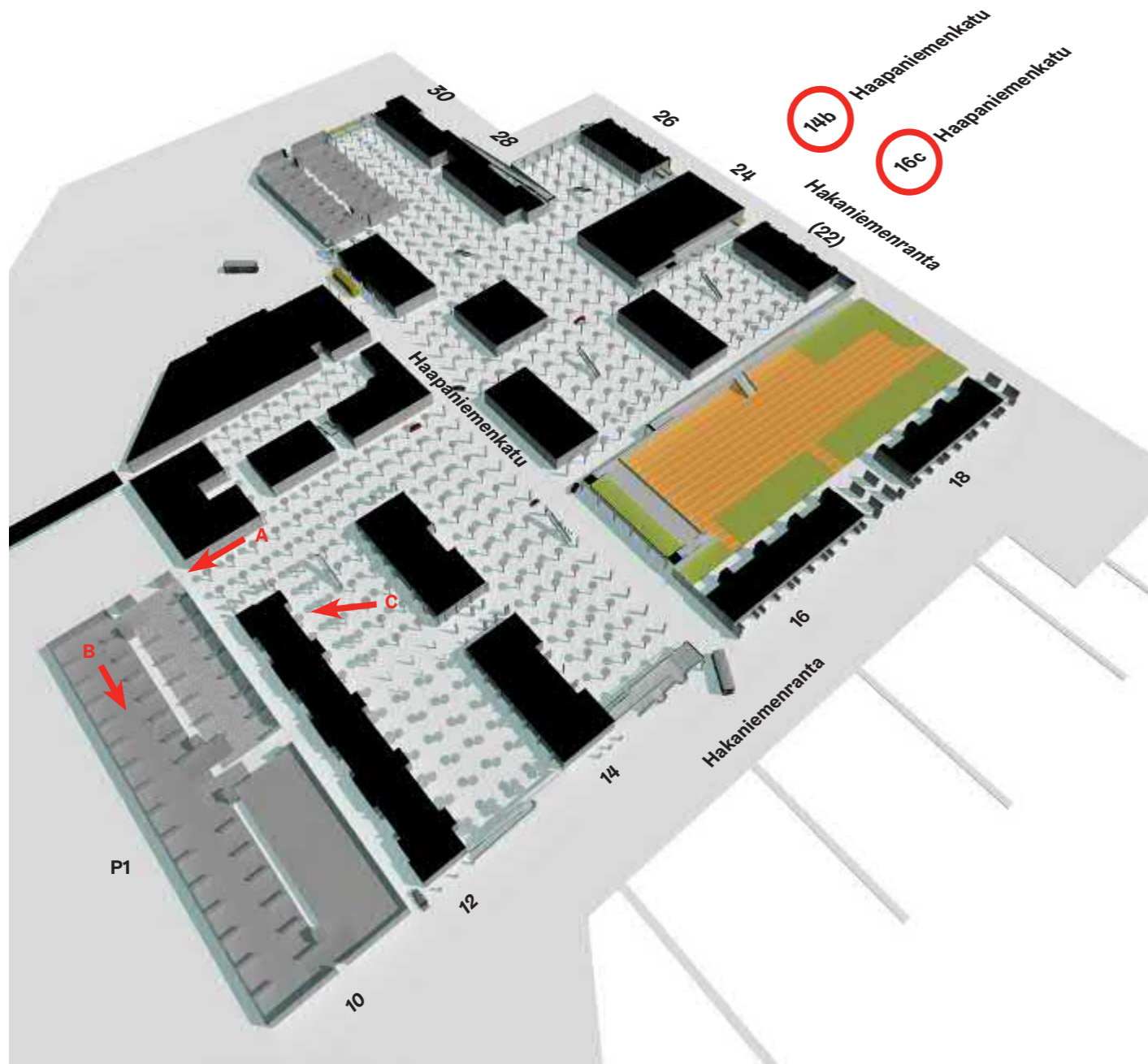
Opaste lyhytaikaisesta pysäköinnistä on lähinnä viitsi ja ihmisen kiusa toiselle. Kuinka autolla saapuva voi havata pilariväliin, ylhäälle, liikkeen suuntaisesti sijoitetun kyltin, saati löytää asfalttipinnan maali-merkinnöistä kyseiset numerot hehtaarihallissa?

Alataso - paikoitustaso - pysäköintihalli

Merihaan kannen alle jäävälle tasolle ei ole yksiselitteisen selvää nimeä tai vakiintunutta määritelmää. Aikalaispiirustuksissa puhutaan **paikoitustasosta**, joka on tason pääasiallisen funktion mukaisesti perusteltua. Sulo Savolainen on myöhemmissä 2000-luvun suunnitelmissa, joissa on tutkittu mm. luonnonvalon lisäämistä kannen alle, nimennyt Merihaan rakenteet **alatasoksi** ja **ylätasoksi**. Rakennusten vertikaalisen kerrosjaon näkökulmasta kyseessä on **kellartaso K3**, jonka korkeusasema on +2,0. Rakenteellisesti katsottuna alataso muodostaa sienipilarien rytmittämän hallin, eli alatasoa voisi kutsua myös (yli-) suureksi **pysäköintihalliksi**. Koska kerros, tila, halli, taso... ei ole vain yhden käyttäjän hallinnoimaa aluetta, vaan rakenteen lävistää yleinen katu, ovat rajat julkisen, puolijulkisen ja yksityisen tila välillä hämärät, niin toiminnallisesti kuin konkreettisesti. Haapaniemenkadun erottaa liikennefunktiostaan lisäksi alatason maisemasta keinovalon väri. Katuvalaistus on tavanomaisen keltainen (natrium), kun taas pysäköintialueet kylpevät (nykyisin) viileässä LED-valossa. Yhtäältä Merihaan alataso on osa julkista kaupunkitilaa, toisaalta yksityistä pihatilaa, varattuja autopaikkoja ja pihakatuja labyrinthimaista verkostoa.

Suunnistaminen ja orientaatio alatasen betonimetsikössä on oma lukunsa, ja vain alueen tunteva voi löytää ensi yrittämällä perille. Tasalaatuisena toistuva harmaa ja hämärä rakenne tarjoaa niukalti tunnistettavia pisteitä ja paikkoja, ja luonnonvalon puuttuminen vie mahdollisuuden ymmärtää ilmansuuntia. Asetelma on siis tyyppillisen parkkihallimainen. 1960...1970-luvun ympäristösuunnittelun ideologia riisui arkkitehtuurin yksilöllisistä piirteistä ja tästä seurannut identifionnin puute korvattiin abstraktoidusti mm. väritunnisteilla, jonkin oven tai pienen teräsrakenteen räikeällä sävyvalinnalla. Merihaka on tämän ajattelutavan mallioppilaita. Esimerkkinä alatasolta kansitasolle johtava ainoa (!) julkisesti käytettävä liikuntarajoitteeton kulkuyhteys, "invalidihissi", jonka voi löytää vain sattuman kaupalla, vaikka se on *osoitettu* vihreäksi maalatuilla ovipielillä, ja jopa oviaukon päälle sijoitetulla nuolellakin.

Missä on?

Merihaan alueen yksi orientaatioon vaikuttava piirre, joka realisoituu etenkin alatasolla, on rakennusten osoitteistoon liittyvät erikoisuudet. Mattona leviävän kaupunkirakenteen osoitteistaminen ei ole itsestään selvää, mistä seuraten myöskään rakennusten löytäminen osoitteen perusteella ei ole aukottoman loogista. Rakennusvaiheessa talojen osoitteina käytettiin Hakaniemenrantaa alueen eteläisellä laidalla, mikä on nykyisinkin helposti ymmärrettävää; Hakaniemenranta 10, 12, 14, 16 ja 18 asettuvat selkeään riviin. Tästä pohjoiseen asettuvien rakennusten osoitteet ratkaistiin alueen pääkadun eli Haapaniemenkadun mukaan nimettyinä. Näin ollen esimerkiksi tornitalot T1, T2, ja T3 sijaitsevat osoitteessa Haapaniemenkatu 16 a, b ja c. Haapaniemenkadusta siis kasvaa vasemmalle ja oikealle levittyviä haarakkeita, joiden varrella ja päätteinä ovat rakennukset löytyvät Haapaniemenkadun mukaan. Tämä järjestys kuitenkin sekoittuu toiseen, eli Hakaniemenrannan pohjois-eteläsuuntaiseen jaksoon. Näin ollen tornitalo T4, joka aiemmin oli Haapaniemenkatu 12 b, onkin Hakaniemenranta 26, vaikkei Hakaniemenranta toimi talon ajo-osoitteena. Ja toisinpäin, Hakaniemenranta 22 kohdalla oleva tornitalo T3 on osoitteeltaan Haapaniemenkatu 16c. Tai palloilutalon virallinen osoite on Hakaniemenranta 24, mutta sinne johtava opaste on vanhan järjestyksen mukaisesti Haapaniemenkatu 14b. Merihaan jo tuntevalle osoitteiston epäloogisuudet jäävät vähemmälle painoarvolle, mutta alueen rakenteellisen ymmärryksen ja perille löytämisen näkökulmasta sekavuus kuvaa niitä ristiriitoja, joita alueen struktuuriin on pysyvästi valettu.

Haapaniemenkadun vasemmalle ja oikealle puolelle levittäytyvässä pilarimetsässä saa samoilla ja autoilla vapaasti, muutamaa ajopuomia lukuun ottamatta. Megarakenteisen labyrintin ääri-laidoilta löytyvät kaksi pysäköintitaloa, P1 ja P2. Siirtymä alatasolta pysäköintilaitoksen sisään on huomattoman, olkoonkin että kyseessä on siirtymä kansirakenteen alatilasta *rakennukseen*. Kansitason alapuoliseen korkeaan halliin verrattuna pysäköintilaitos on suorastaan alimittainen 1,95 metrin vapaalta ajokorkeudeltaan.

A Saapuminen pysäköintitalon P1:een.

Pysäköintilaitoksen tyypillistä sisämaisemaa. Kolmiomaalaukset piristevärein ilahduttanevat asukaspysäköijä.

B

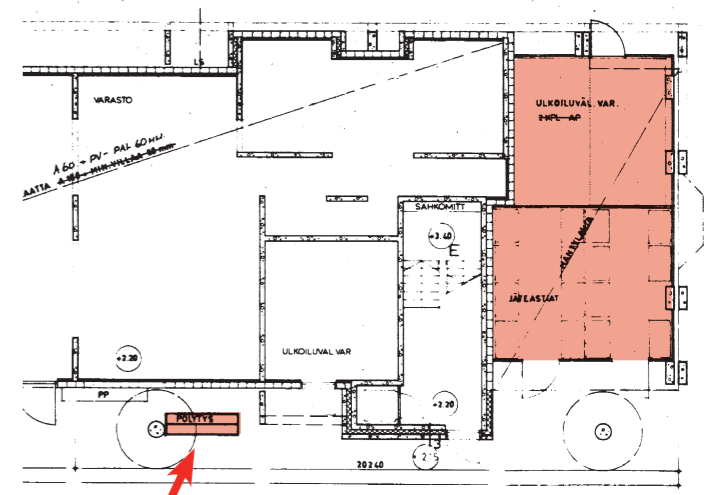

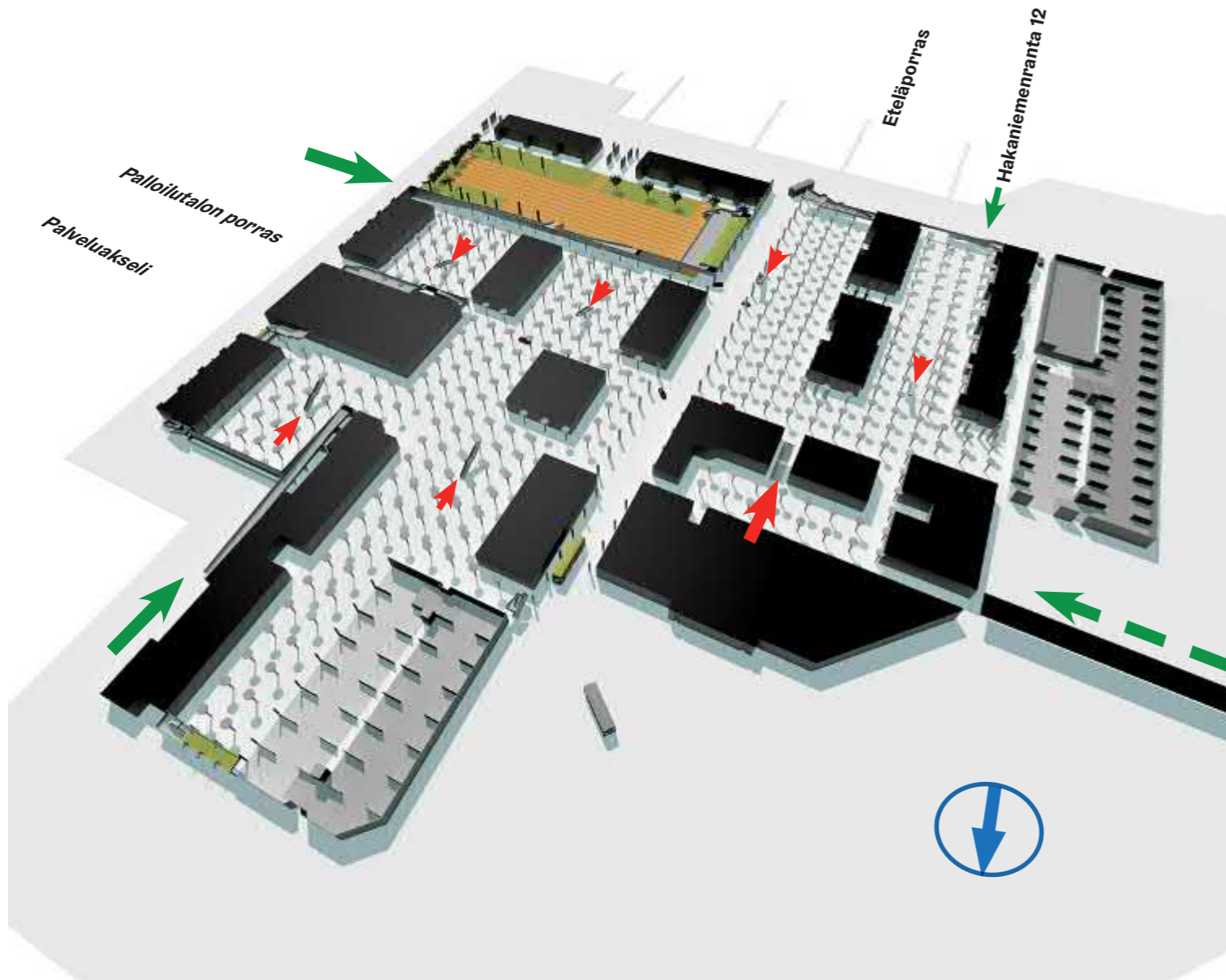
Hakaniemenranta 12, kellarikerros. Rakennusrungon ulkopuolelle jääviä toimintoja; häkki ulkoiluvälinelle ja jäteastioille sekä "pölytys"-paikka.

C

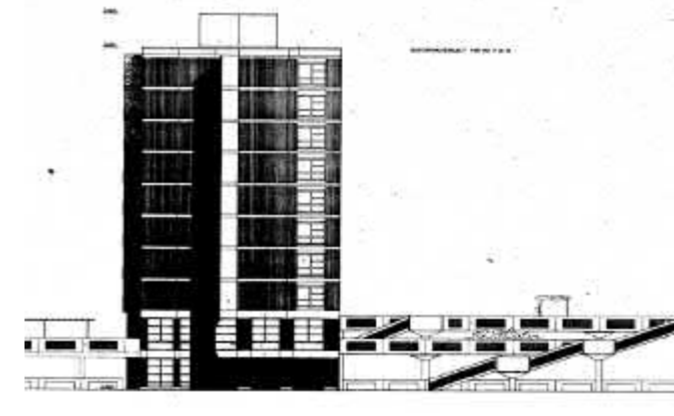
Asuinrakennusten normaalit huoltotoimialueet on sijoitettu, suorastaan irvokkaasti, autohalliin. Kodintekstiilien pölytyspaikan sijoittaminen kellaritasoon on ehkä täyttänyt rakennusasetuksen vaatimuksen, muttei asukkaan perusoikeuksia hyvältä ja inhimilliseltä rakennetusta ympäristöstä.

- **Luiska, ramppi, ajettava huolto varten ja pelastustienä**
- **Luiska, käveltävä**
- **Kävelysilta Hakaniemen ja Merihaan välillä**
- **Katettu porrasmousu alatasolta kansitasolle**
- **Suurempi katettu sääsuojattu porrasmousu**
- Ulkoporras; pieni, kapea, mutkikas**
- Suurempi ulkoporras; leveä**

Yllä. Eteläporras Hakaniemenranta 14 kohdalla julkisivupiirustuksessa 15.7.1979, KK Suunnitteluosasto, Unto Toikkanen. 1980-luvun kuvan asetelmassa on lavastuksen henkeä, mutta etelään suuntaava porras selkäpuolta suojaavine seinineen lienee ollut aidostikin haluttava istumapaikka. Nykyisin betonikaiteet ovat saaneet korotukseksi RST-käsijohteen, ja portaan edustan tuuheaksi kasvanut puusto on muuttanut näkyvyyttä.

Eteläporras. Kuva 1986, Erkki Laine. HKM

Eteläporras 2020.

Alla. Tyypillinen paikoitustasolle johtavan porrasmousun suoja huone,

Vertikaaliyhteydet ja luonnonvalo alatasolle

Merihaan alueella on suorastaan majesteettinen määrä erinäisiä vertikaaliyhteyksiä jalankulkijoille: 10 alueen reunoilla ja 10 alueen sisällä. Nämä ovat pääosin portaita; liikuntaesteettä luiskia on 4, sekä lisäksi on kaksi kansitasolla sijaitsevaa luiskaa, jotka yhdistävät kannen välitasoja. Näistä yksi on pallohallin sisäänkäynnin kohdalla, toinen Hakaniemenranta 12-14 välisellä lasketulla sisäpihalla. Merihaka-linnoitusta ulkopuolelta lähestyvien liikuntaesteettömyyttä on siis ajateltu siten, että jokaiselta laidalta on pääsy kansitasolle, tai pois kansitasolta. Sen sijaan pysäköintitasolta saapuva saa etsiä liikuntarajoitteetonta reittiä toden teolla, koska tarjolla on vain se aiemmin mainittu yksi hissi.

Pysäköintitasolta nousevat 6 identtistä ja sangen jyrkkää ja kapeaa porrasta putkahtavat ylös kannelle pieninä prismamaisina kappaleina. Kaiken Merihaan suuruuden keskellä porrarakenteiden ulkosuojat ovat minimimittaisia, kioskintapasia koppeja, jotka maastoutuvat kansitason istutusaltaiden rehevyyden kätköihin – niitä ei selvästikään ole tarkoitettu löydettäväksi. Alatasolta katsoen porrasmousujen sivustoille jää kapea rako, josta tervetullut luonnonvalo siivöityy pysäköintitason hämäämään maailmaan. Muut luonnonvalon reitit alatasolle ovat kansirakenteen reunoilla, kapeina vaaka-aukkoina tai katulinjan avoimina päätteinä.

Alueen reunoilla olevat ulkoportaat muodostavat sekalaisen kokoelman erityyppisiä ratkaisuja. Pohjoislaidalla olevat portaat ovat pieniä, mutkikkaita ja luonteeltaan rakennuksiin integroituvia sekä jokseenkin yksityisluontoisia – niistä käydään jopa asuntoon sisään. Palveluakselin päätteenä, palloilutalon reunalla oleva, itään suuntaava paraatiporras on ”ainoa laatuaan”. Mahtipontinen asetelma ei vastaa todelliseen käyttöön tai tarpeeseen. Jyrkkiä ja kolhoja, pienilmastoltaan tuulisia ja varjoisia portaita myöten voi tuki laskeutua rantaan. Vastaavanlaista virkaa hoitaa palloilutalon eteläpuolella oleva monimutkainen porrasmousu, luiska- ja lepotasosommitelma. Täälläkin vallitseva puhuri on siinä määrin vakituinen asukka, että palloilutalon ovi on pitänyt varustaa erikoisvahvalla vastaiskurakenteella, jottei tuuli tempaa rautaovea mennessään. Eteläporras Hakaniemenkadun ja Haapaniemenkadun nurkassa on omassa lajissaan onnistunein suoritus, kävelyreitit lisäksi suoja paikka merihakalaisten istuskeluun.

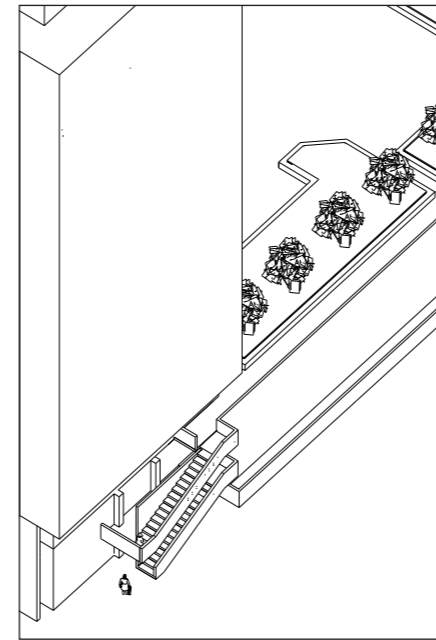
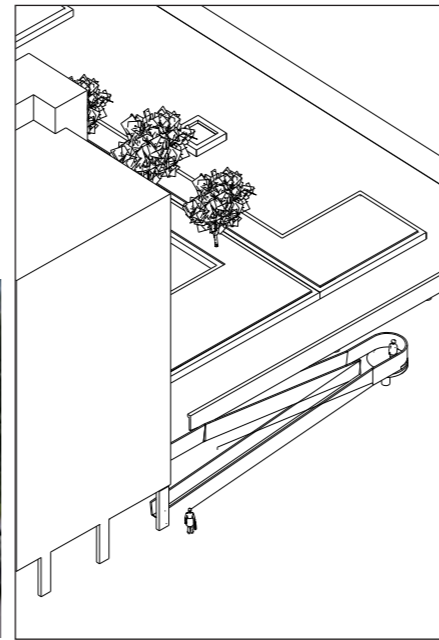
Näkinsillan lisäksi Merihaan kansitasolle nousee kaksi leveää ja laiskasti nousevaa suurta luiskaa. Niiden tehtävänä on tarjota pelastus- ja huoltoreitti kansitasolle, samalla kun ne palvelevat etenkin lastenrattaiden, polkupyörien yms. kanssa liikkuvien tarpeita. Yksi pienempi, kapea luiska sijaitsee Hakaniemenranta 12 kohdalla. Vaikka sen Hakaniemen osoittava suunta on otollinen Merihakaan luontaisen saapumisen näkökulmasta, on luiska hengeltään yksityinen pihaluiska.

Merihaan kentälle laskeutuu kansitasolta kaksi porrasta sekä pääluiskan puolivälistä nouseva porras. Näitä reittejä myöten merihakalaiset saavuttavat kyseisen virkistyspaikan. Omituinen ja omintakeinen reitti kentälle käy myös kahden anonyymien oven kautta, pysäköintihallista.

Hakaniemenranta 12-14

Ramppi, joka lähtee Hakaniemenranta 12 alta ja päättyy pihalle, välitasolle +5,50.

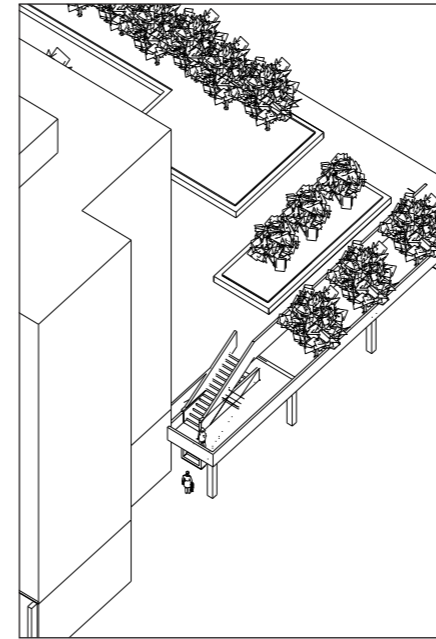
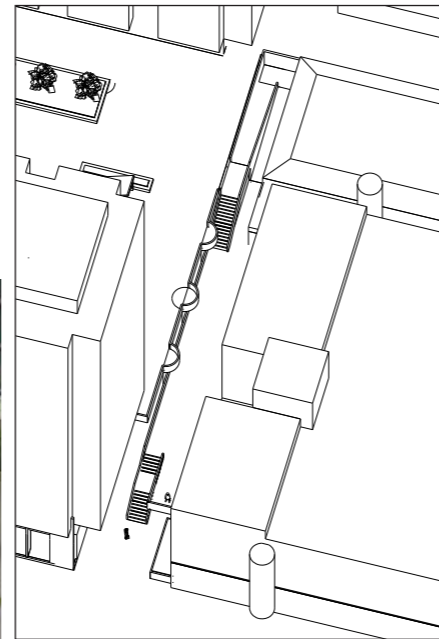
Hakaniemenranta 26

Tornitalon pohjoispään itsensä ympäri kietottu porras- ja terassiasetelma. Pieni, yksityisluonteinen, mutta yleisesti käytettävä porrasterassi toimii myös sisäänkäyntinä rakennuksen pohjoispään 4H+K asuntoon. Rakennussuunnitelmassa ulkoportaan malli oli kierreporras, mutta toteutettiin kyseisessä muodossa.

Palloilutalo

Monimutkainen porras-, luiska- ja terassikokonaisuus, joka palvelee palloilutaloon saapuvia niin kansitasolta kuin maantasolta käsin. Luiska laskeutuu kannen suunnasta palloilutalon sisäänkäynnin puolikerrokseen.

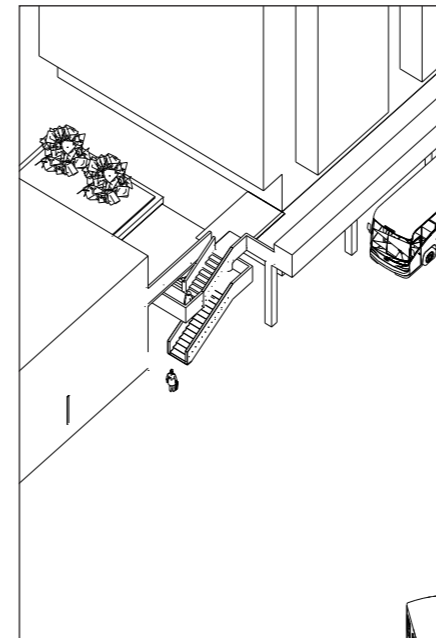
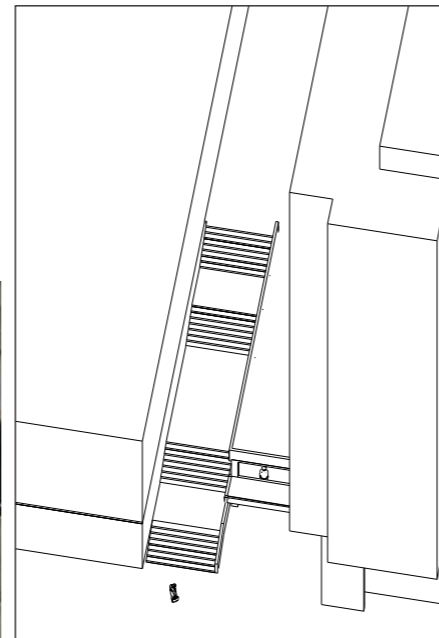
Pohjoispäätie

Haapaniemenkatu 10 kohdalla oleva porras- ja terassirakennelma sijaitsee kansipihatilan päätteenä. Väliterassilla (alla) ei ole muuta toiminnallista merkitystä, kuin toimia kansirakenteen varaan istutetun puurivin kasvialustana.

Palveluaxelin päätte

Eräänlaisen paraatiportaatan virkaa hoitava Merihaan keskeisimmän jalankulkuaxselin päätte, jonka tosiasiallinen käyttötarve ei vastaa portaatan monumentaalisuutta. Välitasanteelta on liitos Hakaniemenranta 26 tornitalon K2 tasolla olevalle sivusisäänkäynnille. Asetelma on merihakalainen, erityinen, ja samalla karkea, herättäen kysymään, ketä yhteys palvelee.

P2-talon nivel

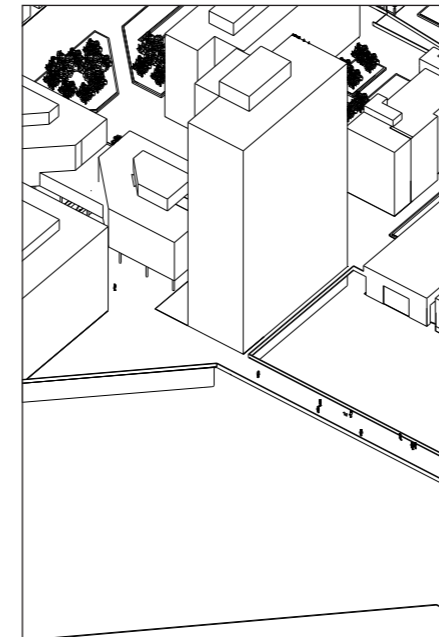
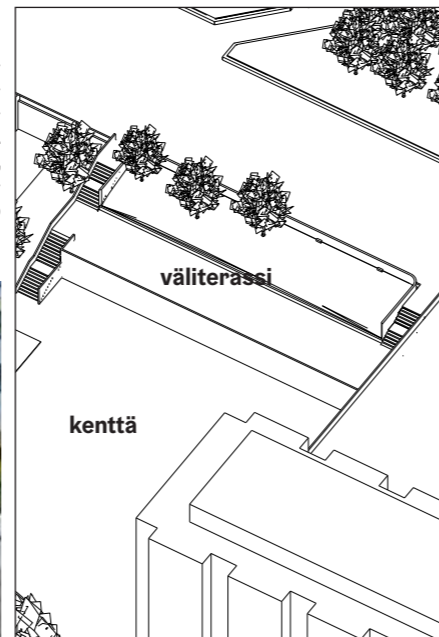
Haapaniemenkadulta nouseva pieni porras tarjoaa kulkuyhteyden niille harvoille, jotka ovat ikäänkuin eksyneet käyttämään muita kuin keskeisiä lähestymissuuntia kohti Merihakaa. Moni Merihaan saapumisen nivelkohta, porrasmousu tai luiskan alku on varustettu Merihaka-viivapiirustus-aksonometrialla, jonka tarkoitus on osoittaa ihmisen sijainti megarakenteessa; olet tässä.

Kenttäportaat

Kaksi kannelta laskeutuvaa porrasta, joista toinen päättyy betonirakenteiselle väliterassille. Väliterassi on sienipilarien kannattama koroke istutusaltainen. Terasin tasanne toimii nykyisin asukkaiden pienviljelytilana. Betoniseinäkkeessä on alkuperäinen valaistusratkaisu, seinään upotetut loisteputkilaatikat. Portaiden geometriaa on loivennettu ja kaidetta korotettu 2002 Sulo Savolaisen suunnitelman mukaan, mikä näkyy harmaan (vanha) ja valkoisen (uusi) linjan keskinäisessä erossa.

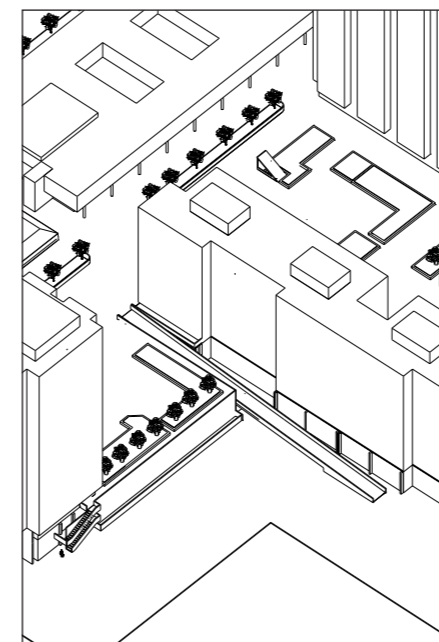
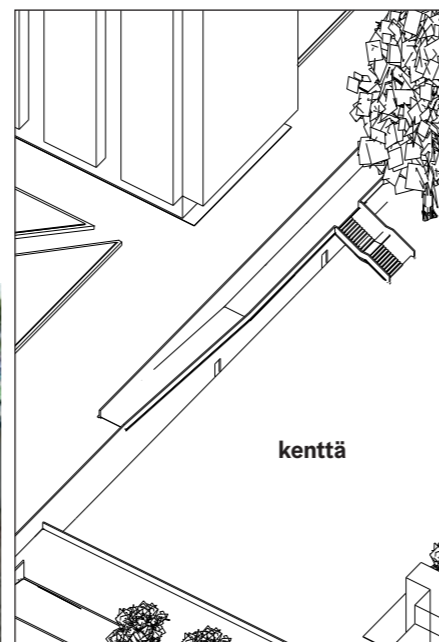
Näkinsilta

Pääasiallinen saapumissuunta ja -reitti Hakaniemestä Merihakaan. Monumentaalinen sommitelma, missä Liittojen talo ja sen jälkeen seuraava Veroviraston edusaukio tervehtivät Merihakaan saapuvaa.

Kenttäluiska

Pitkä ja laiskasti laskeutuva luiska tarjoaa niin huoltoajoyhteyden kannelle (+7,60) kuin toimii esteettömänä kulkuyhteytenä Merihaan itäiselle reunustalle. Luiskan puolivälin katkaisee erillinen etelään suuntaava porras.

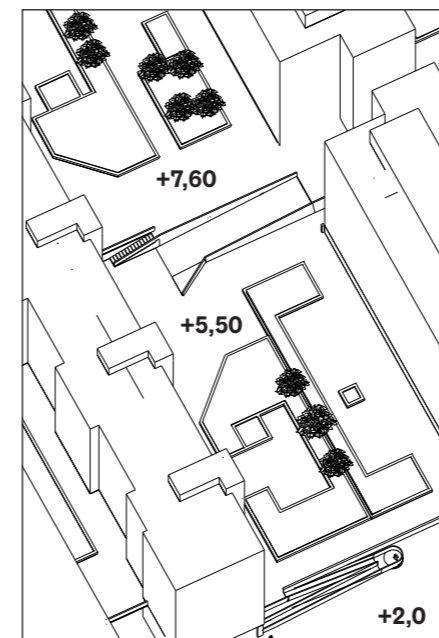
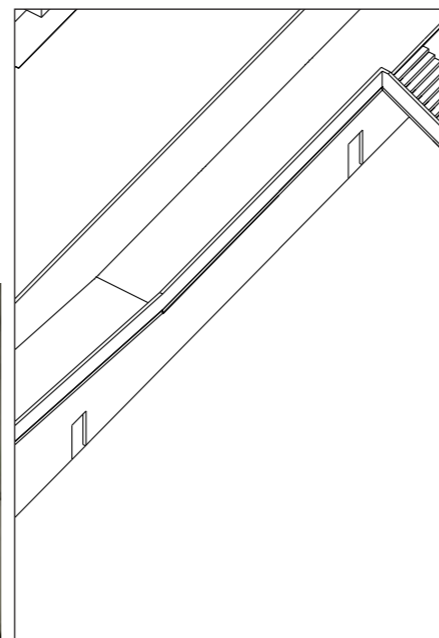
Pelastusluiska

Merihaan pelastustie nro 1 suuntautuu kohti pohjoista. Tätä kautta moni ei-merihakalainen saapuu myös Hakaniemenranta 28 toimivaan Päiväkoti Kaislaan, jonka leikkipaikat ovat viereisen kansirakenteen päällä. Kuten (pysty-) kuvasta voi havaita, Merihaassa on monessa paikassa valvontakameroita, vaikkei tämänkään saapumisreitit yhteydessä niistä mainita..

Ovet kentälle

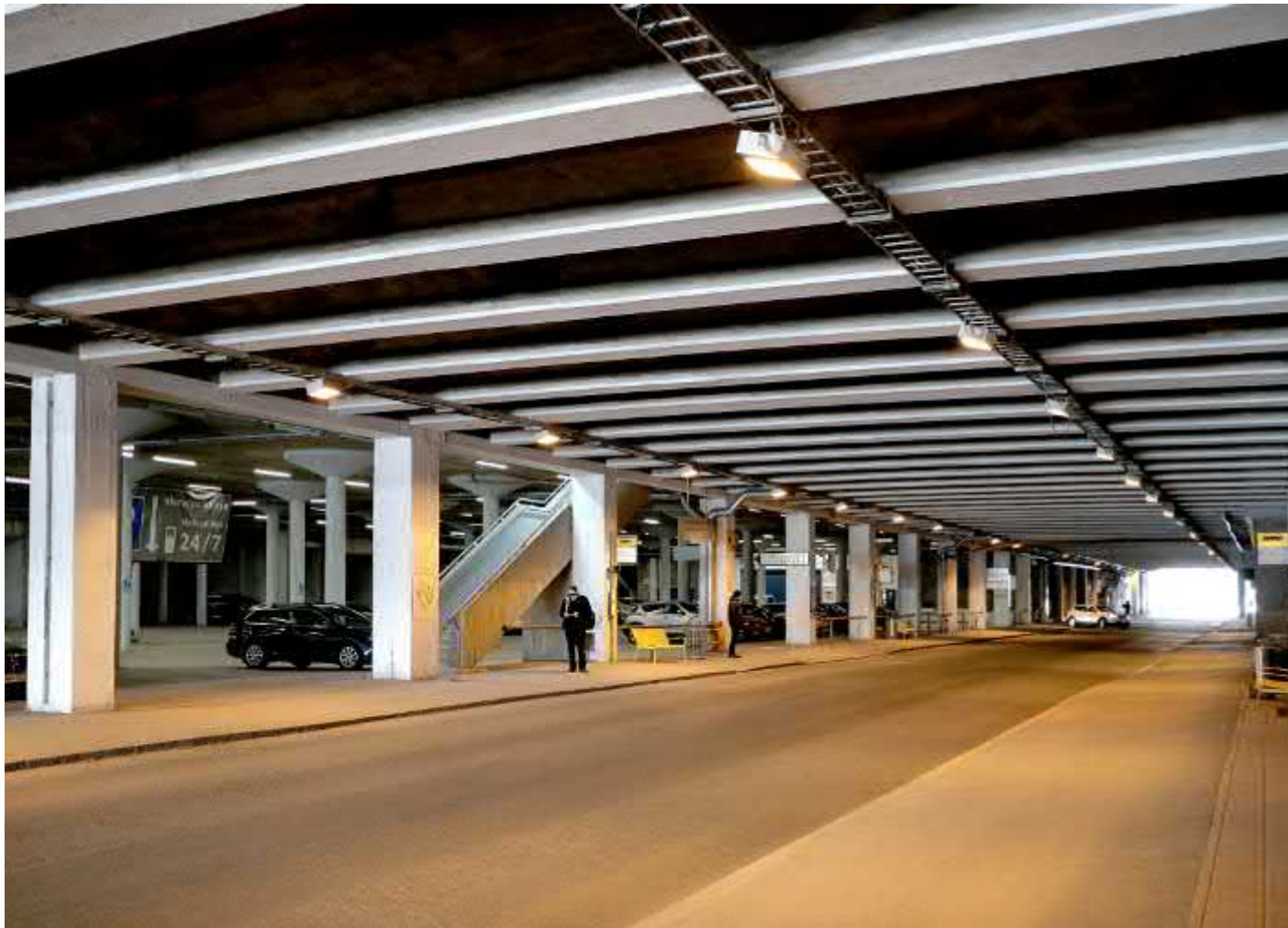
Pysäköintihallin ja kentän välillä on olemassa kulkuyhteys myös kahden tavanomaisen oven kautta. Pysäköintihallista katsottuna sommitelma on teraariomainen. Vaikka pysäköintitaso on Merihaan muilla sivuilla avoin ympäröivien katujen suuntaan, on kentän alue rajattu tiukasti umpeen. Autojen ei ole haluttu näkyvän eikä häiritsevän kentällä virkistytymistä.

Hakaniemenranta 12-14 väliterassi

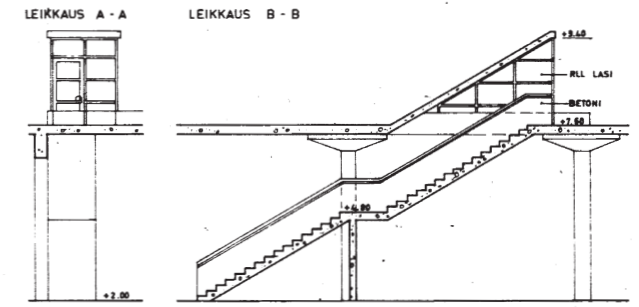
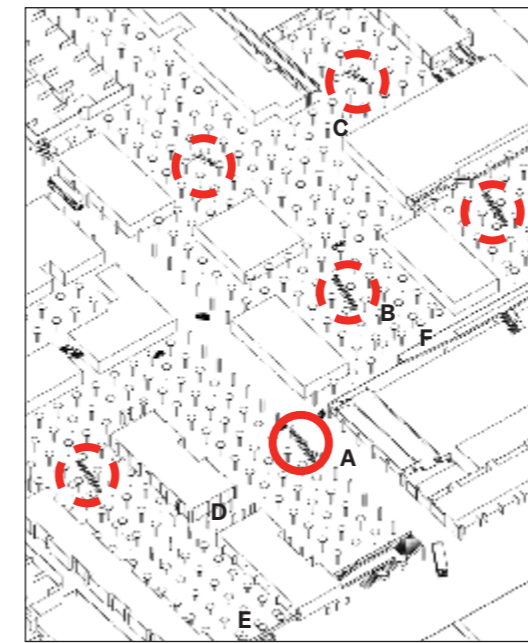
1980-luvun puolella valmistunut kansiosa edustaa Merihaan historiassa muutosajattelua. Yhtenäisen +7,60 tasossa olevan kannen lisäksi haluttiin alempi +5,50 taso, kuten asemakaavan muutosselostukseen on kirjattu: "...tavoitteena luoda entistä vaihtelevampi pihatila korkeuksia porrastamalla, jolloin pihakannet liittyvät myös luontevammin rantakatuun ja sen istutuksiin." (Asemakaava 8428 selostus 1981)

Haapaniemenkatu ja sen keskivaiheilla oleva paikallisliikenteen pysäkki; tämä on **se** piste, josta joukkoliikenteen avulla saavutaan - ja poistutaan - Merihaasta. Pysäkillä löytäminen kansitasolta on täydellisen laiminlyöty; ympäristön rakenteessa mikään ei tue paikan painoarvoa, ei ole opasteita, ei liikuntarajoitteetonta yhteyttä, ei suojatietä Haapaniemenkadun poikki, ei suojaa tunnelissa viuhuvältä tuulelta... Pysäkillä laskeutuva porras (**A**) on yhtä anonyymi kuin alueen muutkin portaat kolmiomaisine maastoutuvine sääsuojakoppeineen.

Autojen pysäköintiin varatut hallitilat ovat suuresta kerroskorkeudesta johtuen väljiä ja ilmavia. Horisonttiin jatkuvat pilarimetsikkö ja näkymiä rajaavat samankaltaisina toistuvat talojen kivijalkakerrosten Leca-harkkomuuratut seinät tekevät orientoitumisen alueella vaikeaksi. Nykyinen LED-valaistus ja vaaleaksi maalaus-kunnostetu pilarit tekevät yleisilmeestä astetta positiivisemmän, kuin millaisena tilat alun perin olleet koettavissa. Porras kohdassa

Paikoitushallista nousevien portaiden (6+1) rakennusluvut on ilmeisesti haettu liitettyinä lähellä olevaan suurempaan rakennushankkeeseen. Esimerkiksi yksi keskeisimmistä portaista Haapaniemenkadun linja-autopysäkin vieressä on esitetty Haapaniemenkatu 11 lamellitalon rakennussuunnitelmaan kuuluvana. Suunnitelma Unto Toikkanen / KK Suunnitteluosasto, 1.2.1979. Hki, Arska.

C

D

Liekinkeltaisella maalattu sisäänkäynti kotiportaaseen, Haapaniemenkatu 11 B.

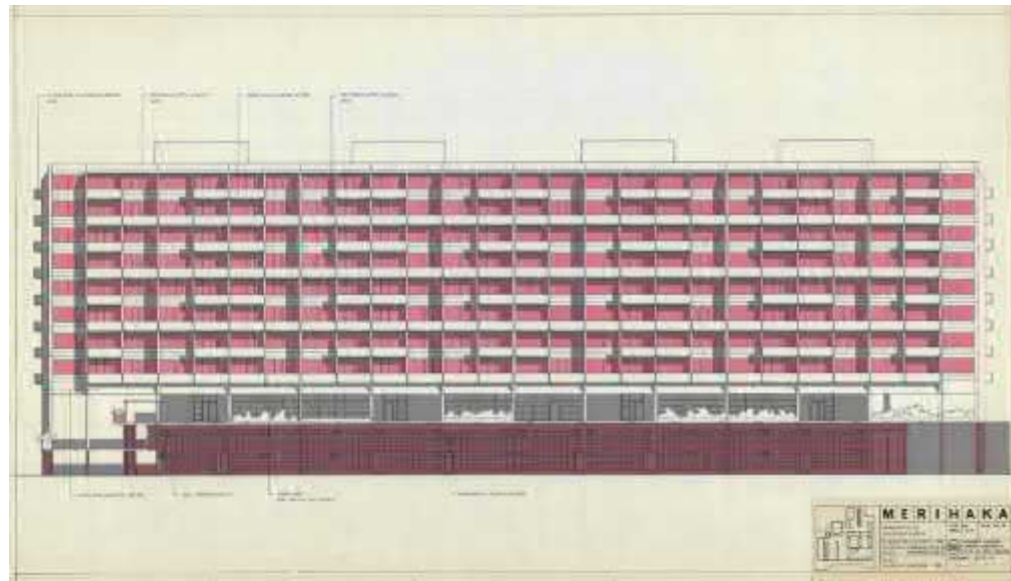
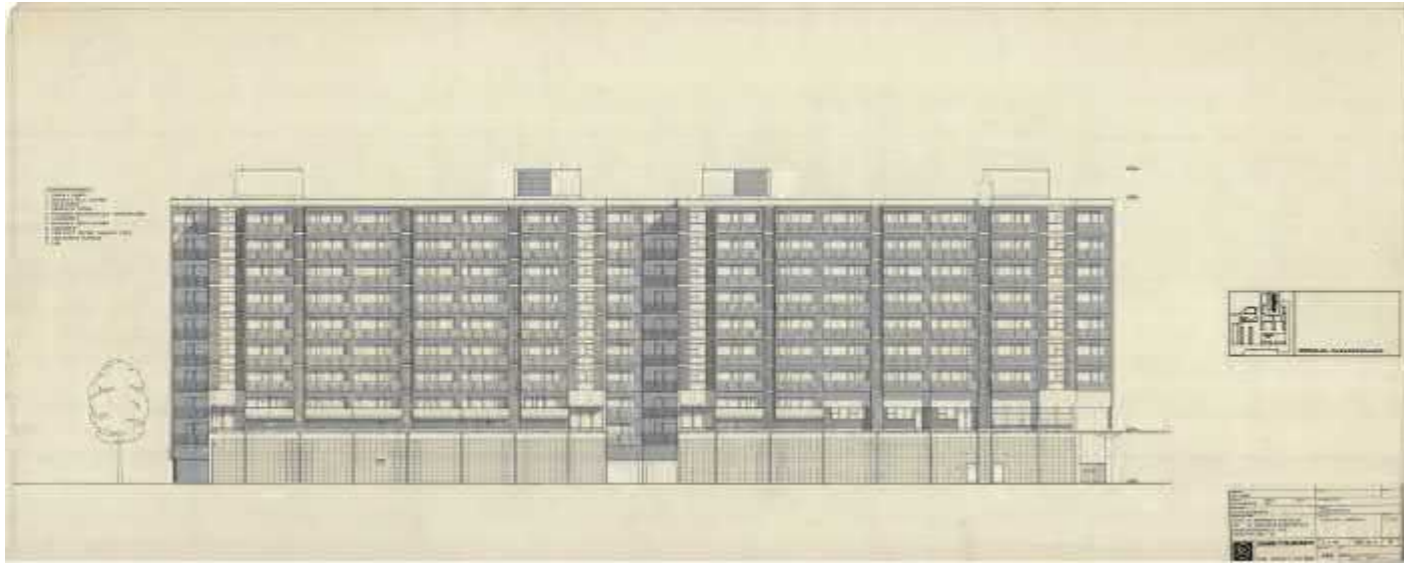
E

Hakaniemenranta 12-14 välisen matalamman (+5,50) pihakannen alle jäävä tila pysäköintihalli on ~3 metrin korkuinen.

F

Yllä oleva rakenne kannattelee kentän suuntaisesti kulkevaa pitkää luiskaa. Tällaisia sienpilarimetsästä poikkeavia rakenteita on Merihaan megarakenteen reunoilla ja liitoskohdissa.

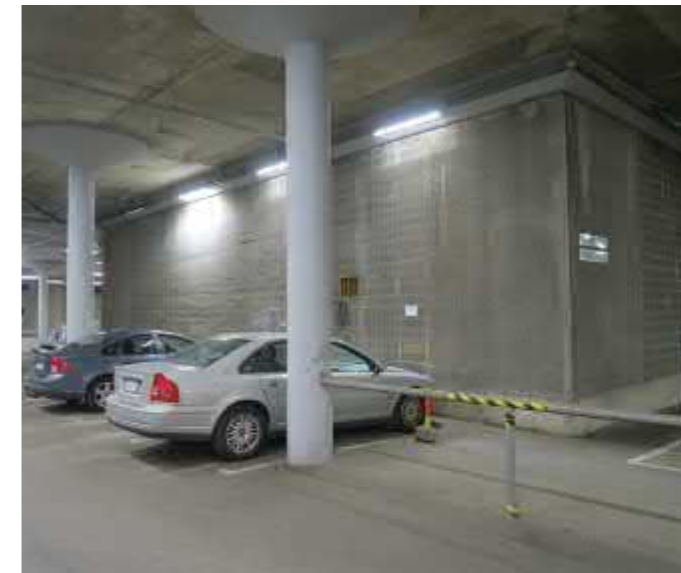
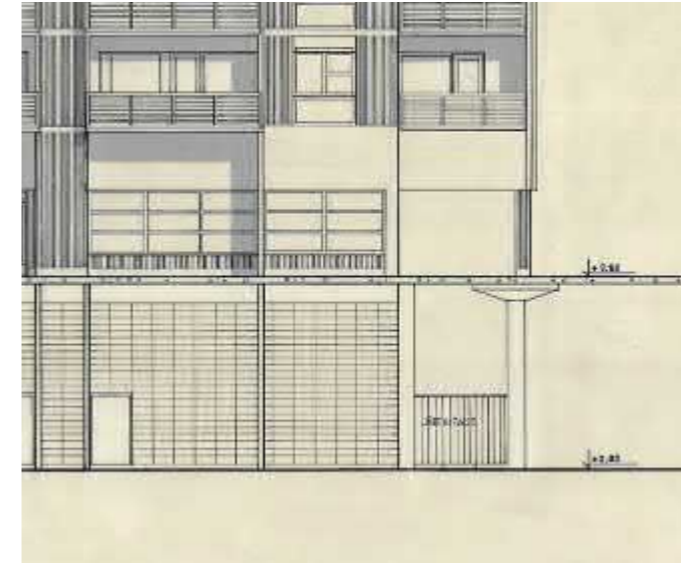
Haapaniemenkatu 12 B eli nykyiset Hakaniemenranta 28 ja 30 eli tunnistella L4 oleva lamellitalo. Julkisivupiirustus länteen 9.8.1978, KK, Suunniteluosasto, Unto Toikkanen.

Haapaniemenkatu 12 B, Sulo Savolaisen 12.6.1974 päivämä ja allekirjoittama julkisivupiirustus, toteutunutta linjakkaampi versio rakennuksesta. Julkisivun syvyysvaikutelma on nostettu esiin vaaleanpunaisiin ja harmaan sävyihin, ja kannen alle jäävä luonnonvaloton alue on osoitettu tummimmalla punaisella. Väri on nähtävä julkisivupiirustuksen tehokeinona, ei rakennukselle ajateltua väritystä osoittamassa. Savolaisen piirustuksessa ainoa mainittu väri koskee kansitason (+7,6) teräsovi-ikkuna-rakenteiden tunnisteväritystä, jolle on merkitty "Miranol 254 (vihreä)". Toteutus suunnitelmassa (yllä) sisääntulo-kerroksen jäsenöinti muuttui, teräslasirakenteiden määrä väheni ja karakteriväri muuttui vihreän sijaan siniseksi. Piirustukset Merihaka Oy:n arkisto.

Porrashuoneen ovi kajastaa kellertävää valoa kannen alaisessa hämärässä, opastaen asukkaita kotiporttaeseen.

"Arkkitehtien piirtämät kaksiluotteiset kerrostalojen kuvat alkoivat muuttua omaksi grafiikanlajikseen 1960-luvun alussa. Talojen reliefimäisyyttä, lähinnä parvekkeiden kohdalla, korostettiin tummilla voimakkailla varjoilla ja ikkunoiden lasipintojen tummentamisella saatiin aikaan graafisia efektejä, joilla ei ole mitään tekemistä valmiin talon ilmeen kanssa." Erkki Mäkiö & co, Kerrostalot 1960-1975, s. 182.

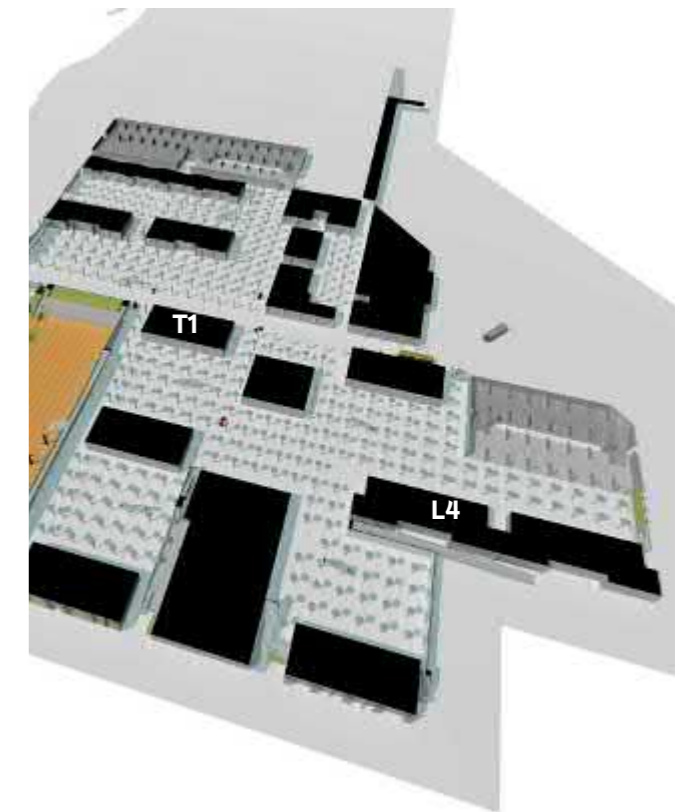

Tyypillinen rakennuksen umpinainen kivijalkakerros (T1) rakennettuna ympäristönä koettuna.

Rakennusten perustason probleema

Merinäköalojen turvaamiseksi rakennukset päätettiin sijoittaa vapaasti eikä umpikortteleihin. Alue jaettiin kahteen kortteliin ja 11 tonttiin. Kansitasolta katsoten rakennukset seisovat 7,6 metrin tasolla olevan kannen päällä. Rakenteellisesti talot sijaitsevat kuitenkin omilla perustuksillaan ja rakennusten maantasokerros on tasolla +2,0. Tästä seuraa myös eräs Merihaan arkkitehtuurin leimallinen ja omintakeinen piirre, joka on paikalla vaikeammin havaittava, mutta paljastuu rakennusten julkisivupiirustuksissa. Rakennuksilla on korkea, umpinainen jalustaosa tasojen +2,0...+7,6 välillä, joka julkisivupiirustuksissa on usein esitetty ikään kuin perinteisenä kivijalkakerroksena. Lupapiirustuksiin, kuten oheiseen yläpuoliseen piirustukseen, rakennusta leikkaava (+7,6) pihakansitaso on osoitettu muutamalla kevyellä viivalla, ja sen alle jäävä Leca-harkoilla puhtaaksi muurattu ruuturasteroitu pinta on rakennuksen tukeva ja valoisa perusta. Todellisuudessa, eli kolmiulotteisesti koettuna, tilanne on tyystin toinen. Rakennusten kivijalkakerrokset ovat muuri- tai laatikkomaisia kappaleita alatasen sienipilarimetsässä, eikä niiden julkisivuarkkitehtuurilla ole tarkoitusta, kertovuutta, vaan kyse on puhtaasti rakenteellisesta minimisuorituksesta. Toiminnallisesti kivijalkakerroksesta löytyy porrashuoneeseen johtava ovi, jonka arkkitehtoninen artikulointi on niin ikään minimoitu.

Tornitalo T1:n kivijalkakerros on työmaa-aikaisesti vapaasti näkyvillä, odottamassa kannen helmarakenteen valmistumista. Kuva Saarinen, n. 1973, Työväenarkiston kuvakokoelma.

6. Kansitaso

1. Kansirakenteen tilahierarkia muodostuu betonisen kansirakenteen varaan. Kulkureitit ja asuintalojen piha-alueet on erotettu toisistaan betonisten istutuslaatikoiden avulla, mutta julkisen ja yksityisemmän tilan rajausta on silti häilyvää. Kuvassa aukiomainen tila Liittojen talon eteläpuolella. Lasiseinistä huolimatta rakennusten toiminnot eivät juuri säteile niiden ulkopuolelle, jolloin vaikutelmasta muodostuu torjuva ja jäsentymätön. Avaraa tilaa Merihaassa on yllin kyllin. Intiimimmät sopukat ovat lähinnä betonisten istutusaltaiden ja korkeaksi päässeän kasvillisuuden rajaamia nurkkauksia.

2. Avoin näkymä etelään, taustalla Kruununhaka. Kansitasolla on riittämiin avaruutta ja vehreyttä.

3. Vastapainona avaruudelle löytyy Merihaasta paljon kapeahkoja kulkuväyliä. Kuvassa Liittojen talon länsireunan kiertävä reitti. Pihoilla vastaavia kulkuväyliä johtaa mm. maan tasolle laskeutuviin portaikkoihin.

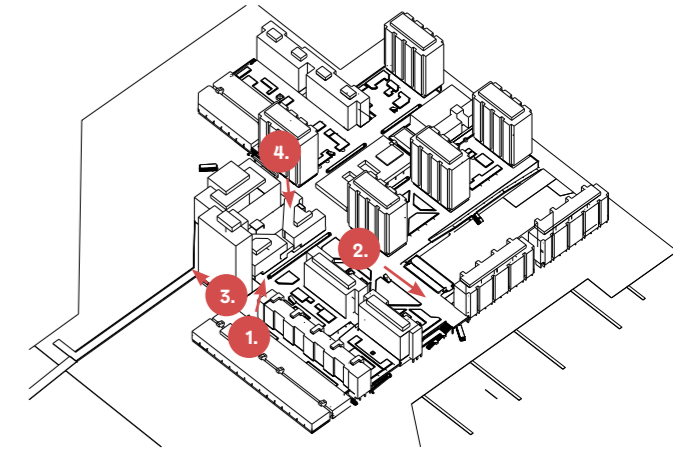
Kansitason yleispiirteitä

Jalankulkijan valtakunta

Merihaan leimallisin erityispiirre on suurimman osan sen alueesta kattava talojen väliin levittäytyvä kansirakenne ja sen alle jäävä hämärä autoliikenteen ja -paikoituksen valtakunta. Ratkaisulla kansitaso on saatu rauhoitettua yksinomaan jalankululle. Kulku kannelle on järjestetty Sörnäisten rantatien ylittävän keyven liikenteen sillan kautta. Hakaniemestä lähtevä Näkinsilta on alueen pääsisäänkäynti. Pohjoisesta saapuva toinen Sörnäisten rantatien ylittävä keyven liikenteen silta palvelee niin ikään Merihaan asukkaita, muttei varsinaisesti integroidu kiinni Merihaan kaupunkirakenteeseen. Toissijaiset kulkuyhteydet kannelle on järjestetty rampein ja portain. Kansitasolle johtaa lisäksi koko joukko sille sijoitettuja katettuja porrasaukkoja.

Kaikkiaan n. 3,5 hehtaarin laajuinen kansirakenteen päälle muodostuneen julkisen kaupunkitilan ja piha-alueiden kudosa muodostaa luonteeltaan perinteisestä kantakaupungin katutilasta monilta osin poikkeavan kokonaisuuden. Suorakulmaisen betonikiveyksen kaikkialle levittäytyvä matto nivoo yhteen sommitelman, jossa pihojen ja kulkuväylien välille ei synny ympäröivän umpikorttelikaupungin tyyppillistä tarkkarajaisena hahmottuvaa julkisen ja yksityisemmän tilan hierarkiaa. Kompaktikaupunki-periaatteen mukaan rakennetuille, avoimiin kortteleihin perustuville alueille sinänsä tyyppilinen tilanne on etenkin kantakaupungin kontekstissa omiaan erottamaan Merihaan henkisesti umpikorttelivaltaisesta ympäristöstään.

Kansirakenne siis toisaalta eristää Merihaan jo lähtökohtaisesti saarekemaisen sijainnin tehokkaasti ympäristöstään, mutta yhtäältä se yhdistää alueen rakennukset ja julkisen tilan kokonaisuutena hahmottuvaksi tilasarjaksi. Ympäristö hahmottuu yksittäisten rakennusten sijaan monoliittisena struktuurina, jossa rakennuksia ympäröivää tilakokonsuutta rajaa ensisijaisesti kansirakenne, eivät niinkään rakennukset tai niiden pihatiloja pienempiin osakokonsuuksiin pilkkovat istutusaltat. Pistemäisesti sijoitellut rakennukset korostavat kansirakenteen aukiomaisena

kaikkialle haarautuvaa luonnetta. Tilaa muodostavina ja rajaavina elementteinä on käytetty betonisia istutusaltaita, joita on sijoitettu sekä asuintalojen piha-alueille että julkisempina hahmottuvien reittien varrelle.

Kannen betonilaatoitus

Imubetonimenetelmällä toteutettu kansirakenteen kävely-pinta on ollut alun perin yhtenäistä betonivalua, vailla erillistä laatoitusta. Alkuperäistä, neliön muotoista 50x50 cm betonilaattaa käytettiin lähinnä rakennusten ympärillä, jossa sitä myös on monin paikoin säilynyt. Kiveyksen kansitaso sai vasta 2000-luvun alussa toteutuneen peruskorjauksen yhteydessä. Uusittu kiveys koostuu suorakulmaisesta betonilaatoituksesta, jossa on käytetty rytmittävänä elementtinä vaaleilla kivillä toteutettuja raitoja sekä pistemäisempiä aiheita. Merihaan suunnittelussa käytetty mittajärjestelmä on tehty uuden kiveyksen myötä näkyväksi; tummammalla laatala rajatut 7,5 x 7,5 m ruudut noudattelevat koko alueen suunnittelussa käytettyä modulimittaa. Aiemmin mittakaavaa antavaa tekstuuria ei betonivalupinnassa ollut. Pelastusreiteillä ruudukon rajaukseen on Pelastuslaitoksen toivomuksesta käytetty punaista laattaa, sillä vain osa kansirakenteesta on vahvistettu kestämään laitoksen käyttämän järeän kaluston paino.

Kannen alkuperäisenä pintamateriaalina oli betonivalu. Etualan neliömäinen betonikiveys on monin paikoin säästynyt etenkin liike- ja toimistorakennusten edustalla. Verotorille vuonna 1986 pystytetty rakennukseen nojaava Hannu Sirénin taideteos oli jo alun alkaen tarkoitettu väliaikaiseksi. Kuva Jan Alanco, 1987, HKM.

4. Kansirakenteen uusi kiveys tasasi alun perin rakennusta reunustavien kiveytyjen tasojen ja puhtaaksivaletun betonipinnan välisiä korkoeroja. Monivärinen kiveys luo alueelle erään sen harvoista ajallisista kerrostuksista.

1. Betoniset istutusaltaat ovat kompaktiluonteille tyypillistä maisemasuunnittelua. Merihaassa niitä on käytetty ennen kaikkea tilaa jakavina elementteinä. Kansirakenne rajoittaa osaltaan käytettävissä olevaa kasvivalikoimaa. Merihaan istutusaltaissa kasvaa kuitenkin pihlajia.

2. Näkymälinja Paloilutalolta kohti Näkingsiltaa ja Hakaniemeä. Kansirakenteen peruskorjauksen yhteydessä etualalla näkyvä yhtenäinen betonipinta vaihtui lähes kaikkialla taustalla näkyvään suorakulmaiseen betonikiveykseen. Oikealla Peter Bieberin suunnittelema istutusaltaita, jotka tosin uusittiin (tietävästi kauttaaltaan) 2003 kansiremontissa.

3. Avoin näkymä etelästä pohjoiseen Sörnäisten rantatielle. Oikealla Haapaniemenkatu 4:n kaksikerroksinen liikeyritys, joka muodostaa alueen kaupallisen ytimen. Vasemmalla Haapaniemenkatu 7-9:n toimistorakennuksia. Arkkitehtien läpinäkyvyyttä ja keveyttä tavoitteleiden kansitason kerrosten teräsrunkoiset lasiseinät kätkevät taakseen mm. ilmastoinnin vaatimia konehuoneita, kerho- ja pyöräkellareita.

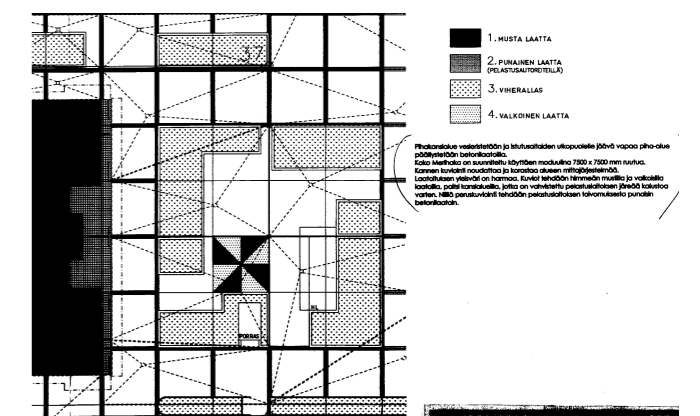
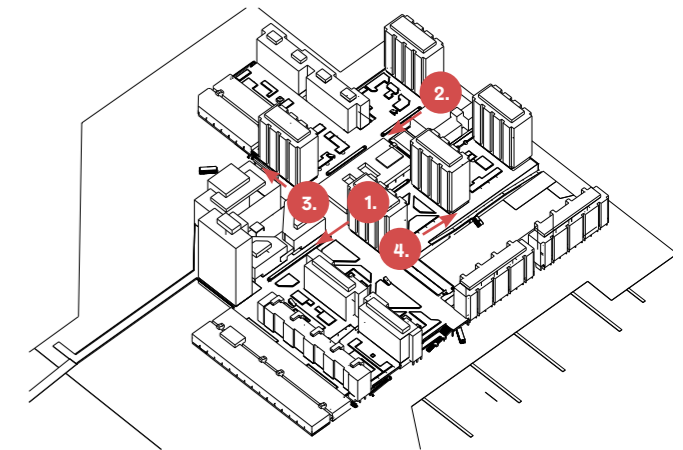
Betoniset istutusaltaat ja kasvillisuus

Kansitasolla tilaa rajaavina elementteinä on käytetty Peter Bieberin suunnittelema betonisia istutusaltaita. Matalammat, pihatilojen yhteyteen sijoittuvat kaukalot on reunustettu sileillä, alun perin puhtaaksi valetuilla elementeillä. Korkeampia pyöreäpäätisiä altaita asettuu toimisto- ja liikeyrityksille reunustaville kulkuväylille osoittamaan *Palveluakselin* sijaintia. Niiden tarkoituksena on hahmottaa vehreyden lisäämisen ohella asuinrakennusten pihatilojen erottaminen julkisemmista tiloista. Rajaus ei ole tarkka.

Suuremmissa istutusallaselementeissä ja kaiteissa on käytetty alueella tavattavaa "esivandaloinniksi" kutsuttua pintakäsittelytapaa, jossa rimamuottiin valetut ulkonemat on hakaten rikottu, jotta kiviaines on saatu näkyviin (kts. tarkemmin Merihaan arkkitehtuuri). Rampeja reunustavissa profiloineissa on ulkonemat jätetty pääsääntöisesti maalattuna, mutta istutusaltaiden osalta raaka betoni on kokonaisuudessaan kadonnut uudemman vaaleanharmaan maalerkerroksen alle.

Tuulilaidat

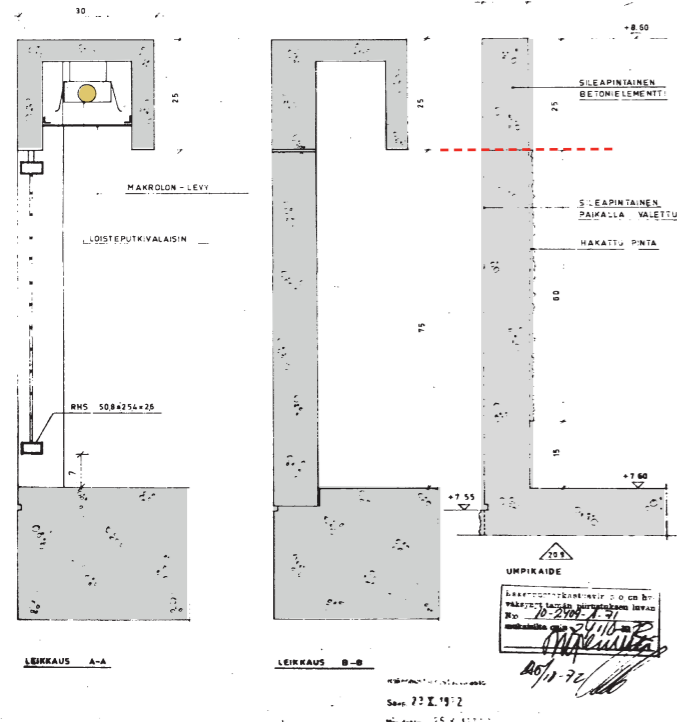
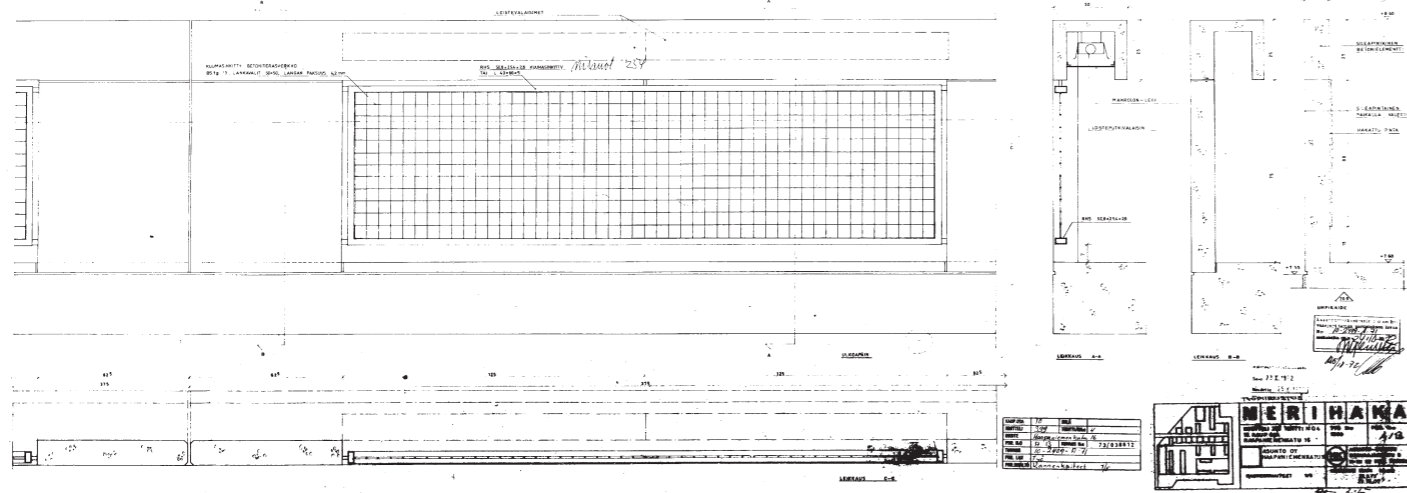
Merihakaa varten kehitetty erityinen rakenteellinen piirre ovat kansitasolle sijoitetut tuulilaidat. Suunnitteluvaiheessa rakennusten vaikutusta tuuliolosuhteisiin selvitettiin tutkimalla pienoismallin päälle levitetyn jauheen kasautumista eri tuulensuuntien ja -voimakkuuksien vallitessa. Tulosten perusteella rakennettiin tiettyihin kohtiin ritilälaitoja tuulen vaimentamiseksi ja pyörteiden synnyn estämiseksi. Melko vaatimaton on ritilävarustus luonnonvoimia vastaan käytävään taisteluun. Tuulilaidat uusittiin vuonna 1995 arkkitehti Sulo Savolaisen laatimien suunnitelmien mukaisesti.

Vuonna 2002 päivätty Sulo Savolaisen allekirjoittama piirustus kansitason betonikiveyksen kuvioinnista. Periaatteena oli kolmen erivärisen (musta, punainen ja valkoinen) laatan käyttö. Pelatusajoneuvoja kestävät reitit merkittiin erikseen punaisilla kiviraidoilla.

4. Näkymä itään Haapaniemenkatu 16a:n kohdalta kuvattuna. Vasemmalla tuulilaitoja. Punaista laattaa on tässä käytetty osoittamaan pelustusreitit, kun taas muualla ruudukko on tummanharmaata laattaa.

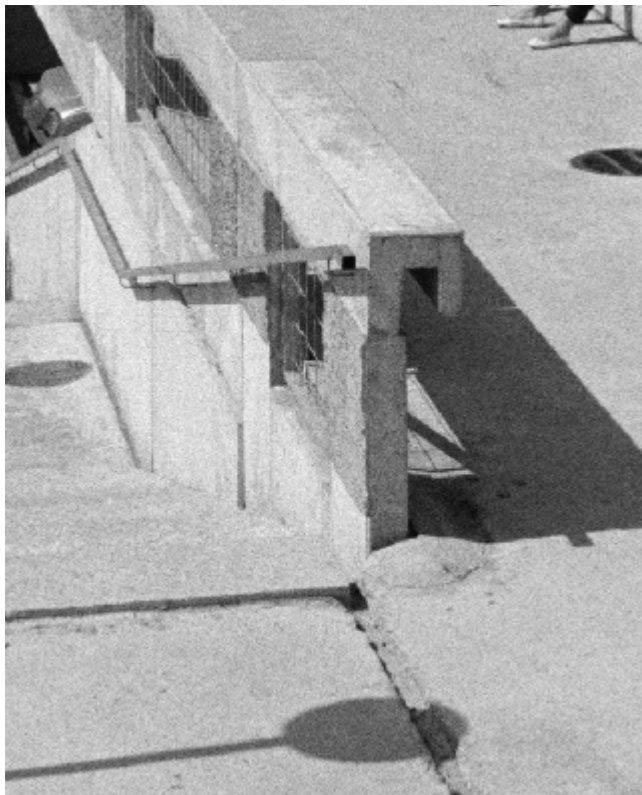
Varhaisin tiedossa oleva suunnitelma Merihaassa käytetyistä kaidetyypeistä, vuodelta 1972. Piirustus on laadultaan heikko (Hgin rakennusvalvontaviraston arkisto). Se liittyy Haapaniemenkatu 16 lupa-aineistoon, tunnisteella T73-038812. Suunnitelman on laatinut KK Asunto-osasto ja Peter Bieber.

Piirustuksessa on esitetty kaksi peruskaidetyyppiä:

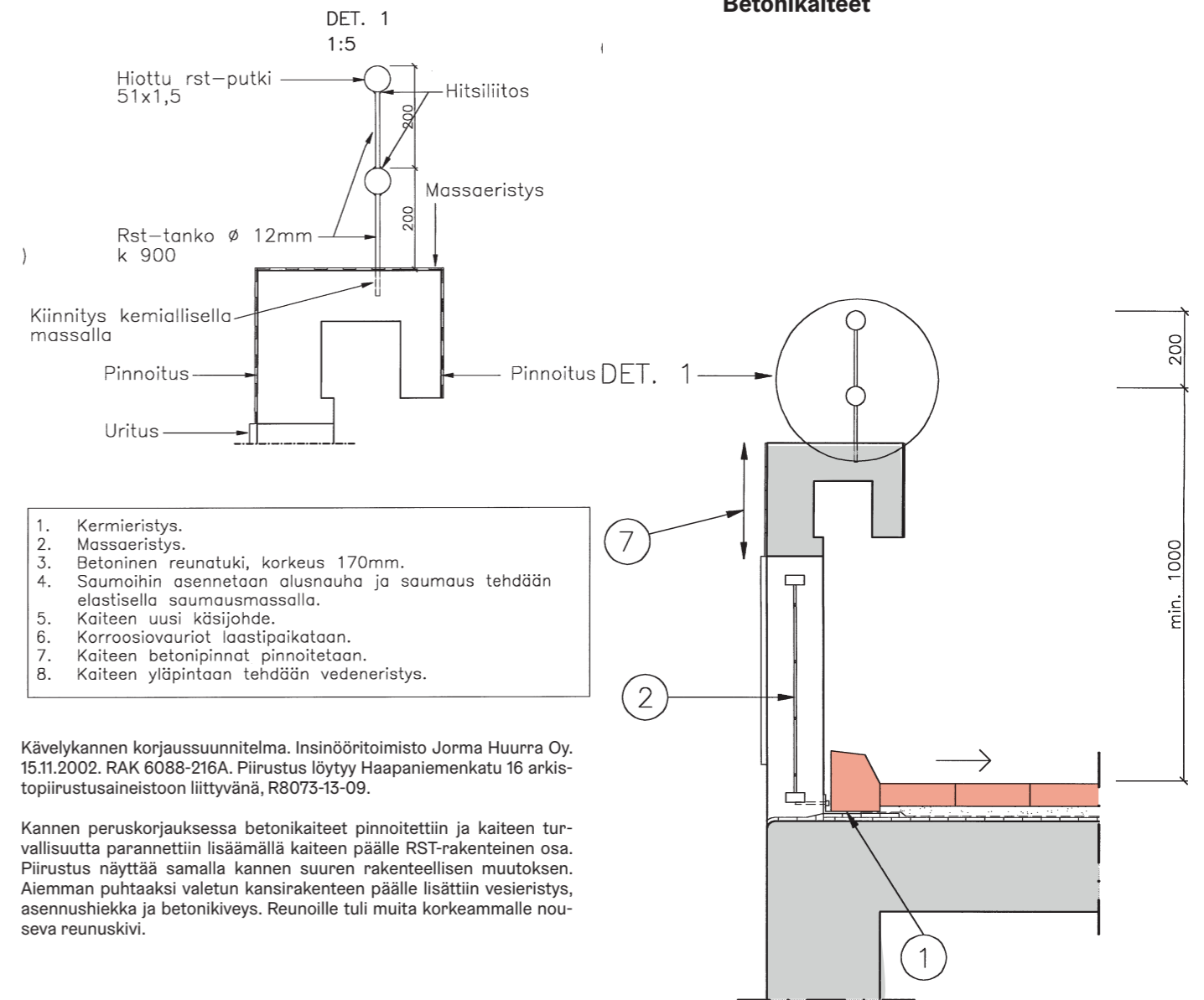
1: Kaide, jossa on leveä betonista valettu lakkiosa, joka kätkee sisäänsä kourun loisteputkivalaisinta varten. Kaiteeseen muodostuu avoimia jaksoja, joissa suojana on teräsverkkorakenne. Neliöverkko 50x50 mm:n jaolla on huomattavasti tiheämpi, kuin toteutunut.

2: Tasavahva betoninen umpikaide. Ylimmästä osasta piirustukseen on mainittu "sileäpintainen betonielementti". Sen alapuolella taas "sileäpintainen paikalla valettu" ja kaiteen toisella puolella vastaavasti "hakattu pinta."

Kuvaotteet, Erkki Laine, 1986. HKM.

Betonikaiteet

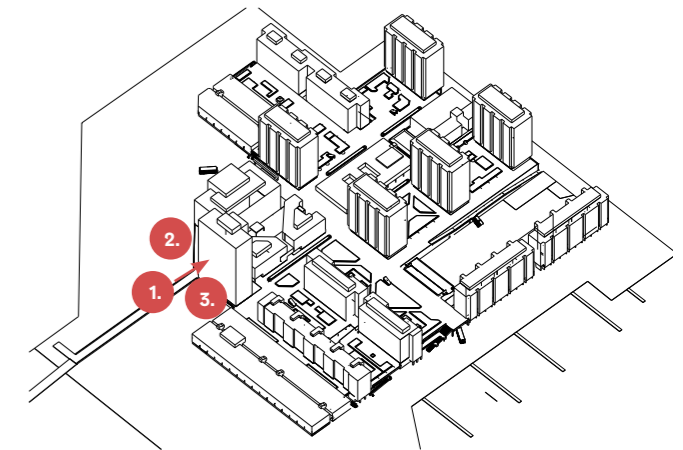
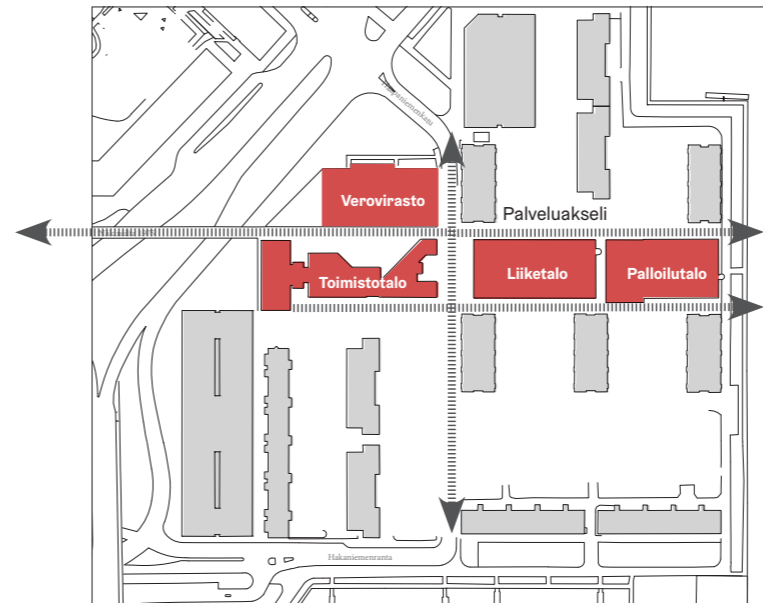
Kävelykannen korjaussuunnitelma. Insinööritoimisto Jorma Huurra Oy. 15.11.2002. RAK 6088-216A. Piirustus löytyy Haapaniemenkatu 16 arkitopiirustusaineistoon liittyvänä, R8073-13-09.

Kannen peruskorjauksessa betonikaiteet pinnoitettiin ja kaiteen turvallisuutta parannettiin lisäämällä kaiteen päälle RST-rakenteinen osa. Piirustus näyttää samalla kannen suuren rakenteellisen muutoksen. Aiemman puhtaaksi valetun kansirakenteen päälle lisättiin vesieristys, asennushiekka ja betonikiveys. Reunoille tuli muita korkeammalle nouseva reunuskivi.

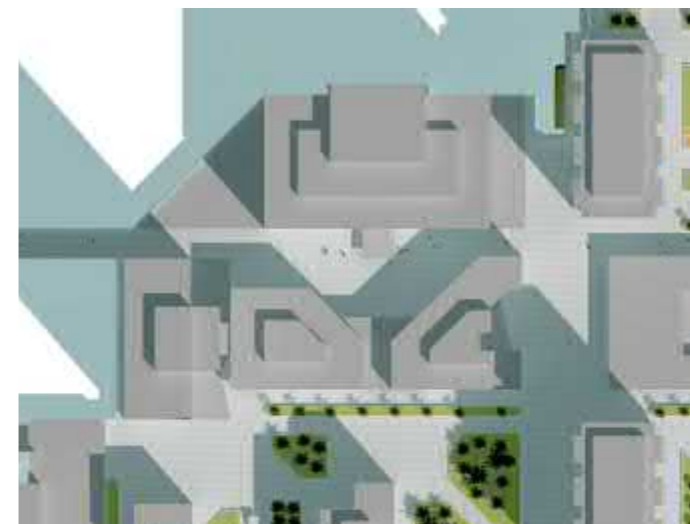
1. "Verotoriksi" kutsutun edusaukion muodostaa länsi-itä-akselin suhteen poikkeavasti 45 asteen kulmaan leikatut rakennusmassat. Verovirastolle suunnitellussa rakennuksessa toimii nykyisin Stadin ammattiopisto. Veroviraston vielä toimiessa täällä palveli aukio luontevana byrokraattisena jonotuspaikana. Nyt nurkilla tapahtuu lähinnä läpikulkua, Merihakaan orientoitumista ja tupakointia. Aukiolla myös vihreyttä on muuta aluetta vähemmän.

Kansitason kaupunkitilat

Verotori palveluakselin alkupisteenä

Palveluakseli toimisto- ja liikerakennuksineen avautuu suorana, Näkinsillan linjaa jatkavana näkymäakselina aina alueen itäiseen, rantabulevardille laskeutuvaan päätteeseen saakka. Merihaan paraatipuolen **edusaukioksi** ja palveluakselin alkupisteeksi määrityy *Verotori*. Alue hahmottuu aukiosommitelmaksi ennen kaikkea toimistorakennusten poikkeavan massoittelemisen johdosta. Kaupunkitila tässä kohdassa poikkeuksellisen tiivis. Viistetyn neliön teema leikkaa kansirakenteen luoteista reunaa, ja diagonaali määrittelee myös Haapaniemmentien 7-9c:n toimistotalon poikkeavain asettumista.

Verotori on ilmeeltään peltinen. Sitä rajaavat rakennukset on verhoiltu eloksoidulla alumiinikaseteilla. Alumiinisuus myös osoittaa, että kyseessä olevat rakennukset poikkeavat toiminnallisesti alueen muusta rakennuskannasta. Tässä ovat toimistot ja alueen työpaikkakeskittymä. Merihaan periaatteisiin kuuluen ensimmäinen kerros on muista poikkeavasti aukotettu, kevyrakenteisuutta ilmentävä ja iloisin värein maalattu. Matalan toimistorakennuksen sisäänvedetty kerros muodostaa arkadiikäytävän ja antaa hieman sääsuojaa muutoin niin tuuliseen ympäristöön. Toimistorakennuksen alta on käynti autotasolle. Leveä porras, joka alkuperäissuunnitelmissa on merkitty kahdeksi rullaportaaksi, on Merihaan tavanomaisiin kapeisiin portaisiin nähden poikkeavan suuri. Tätä kautta oli tarkoitus saapua verovirastoon ja Liittojen taloon asioimaan. Ja tarvittaessa edusaukoilla sai jonottaa päästäkseen kosketuksiin byrokraatin rattaiden kanssa.

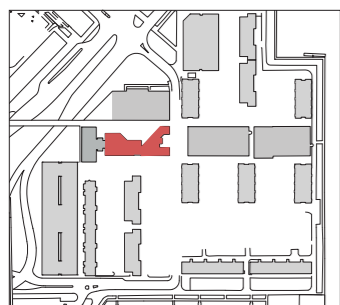
2. Veroviraston kattoterassi

Verotorin ilme vuonna 1987, ennen kansitason peruskorjauksia. Sileän betonivalupinnan ohella poistuneet ovat myös pyöreäpäiset valaisimet. Jan Alanco, 1987, HKM.

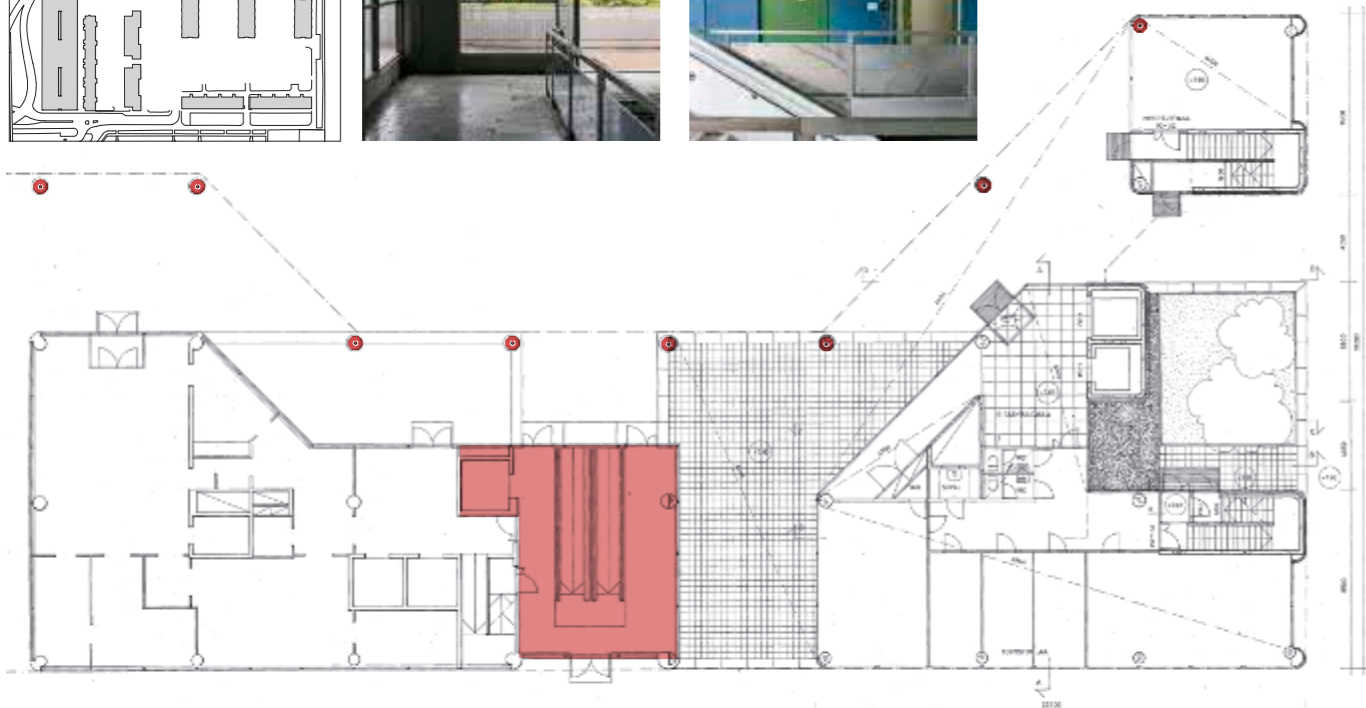
Näkinsillan saapumissuunnassa vasemmalla puolella on kolmion muotoinen betonikivetty aukio, toiminnallisesti täysin hyödytön ja Sörnäisten rantatielle luoteeseen avautuva tila. Kyseessä on Veroviraston (Haapaniemmentien 7-9a) "kattoterassi", Veroviraston K3 ja K2 kerrosten päälle muodostuva kattorakenne. Avokonttoriksi suunniteltuun rakennukseen liittyvä tyhjä ulkotila on siten tavallaan looginen jatke sisätilojen käyttötarkoituksen ohjelmattomuudelle. Yksinäisenä muistumana alueen historiasta on paikalle tuotu alueen rakennustöiden yhteydessä maaperästä löytynyt, betonialustalle nostettu ankuri.

1. Edusaukion itäpäässä häämöttää palvelujen äärelle johdettava kulkuaukko. K-marketin tarroittama tila on alun perin suunniteltu näyttelytilaksi. Haapaniemenkatu 14:n kaksikerroksisesta liikerakennuksesta löytyvät alueen lähipalvelut: kauppa, apteekki ja muutama keskioluthenkinen ravintola.

Aukion etelälaitaa rajaavan Haapaniemenkatu 7-9 C:n yhteydestä löytyvät hissit sekä porrasyhteys alatasolle. Haapaniemenkatu 7-9 C, 1. kerros, KK Asunto-osasto, 1.7.1974. HKI Rakvv.

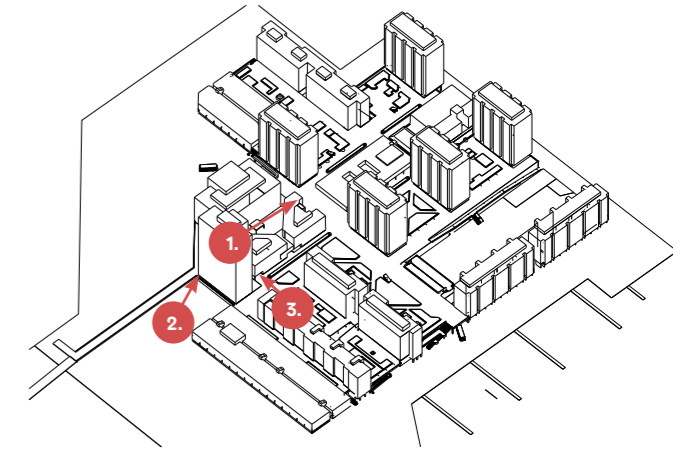
2. Olet tässä -opastetaulu Liittojen tornitalon nurkalla.

Merihaan rakenne on haastava paikantamisen kannalta. Suorakulmainen järjestys on yhtäältä helppo, mutta toisaalta on vaikea ymmärtää missä jokin katuosoite sijaitsee, kun kadun puuttuvat. Merihaan ripoteltu strategiaan paikkoihin kyseisiä aksionometripiirustuksia, joissa tarralla on osoitettu Olet tässä -paikka. Liittojen tornitalon nurkalla, ja siis Merihaan pääopasteessa, tarralla on harhautunut horisontin ulkopuolelle. Osoitteiston ja arkkitehtuurin struktuurin lisäksi muuta tietoa kartta ei tarjoa. Ei kerrota mistä pääse alas, mistä ylös, mistä bussipysäkille, missä ovat liikunta-rajotteettomat reitit, missä palloilutalo, myymälärakennus... jne.

3. Toimistorakennuksia raajavan "verotorin" kauhtunut ilme hämärine alkukulkuineen tervehtii Hakaniemestä saapujaa rehellisesti ja karheasti kuin merimies.

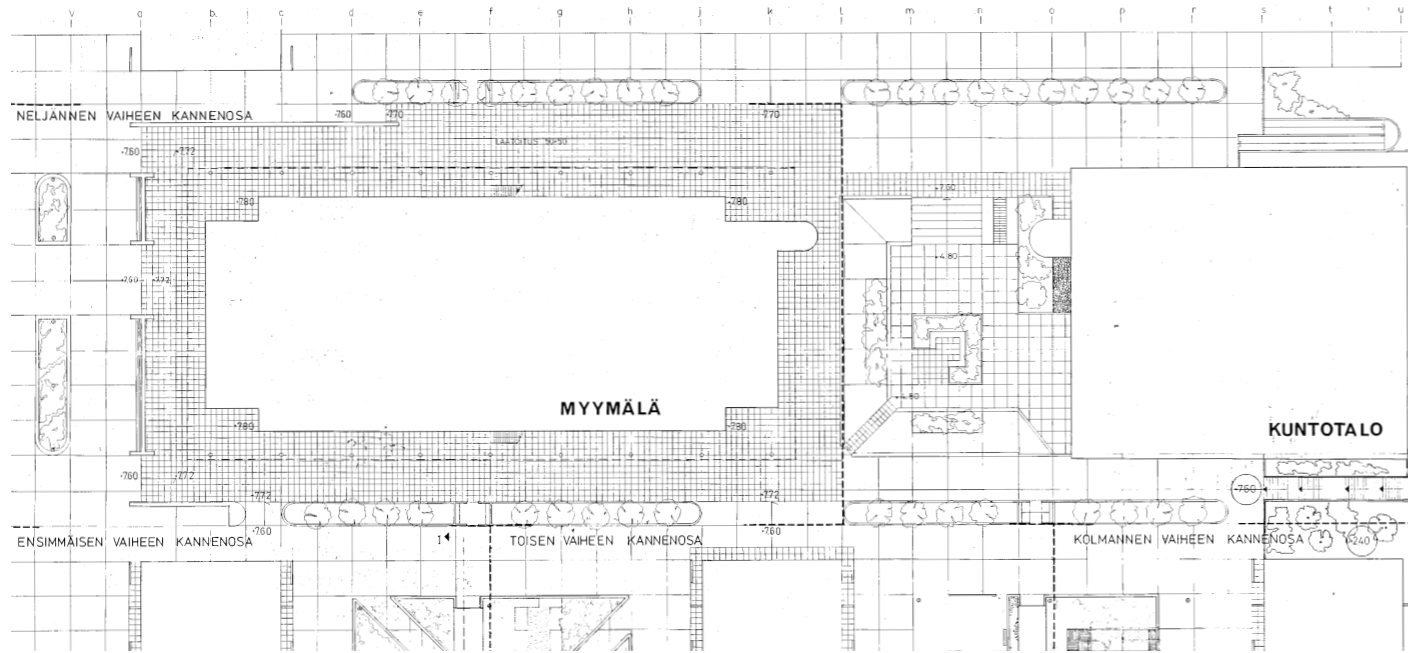

Edusaukiota reunustavien matalampien toimistorakennusten kansitasolle avautuvat kerrokset tarjoavat paljon ikkunapinta-alaa, mutta alueen suunnittelijoiden ihanteeksi asettaman läpinäkyvyyden sijaan useimpia ikkunoita peittävät mainostarrat tai verhot. Elämä on suljettu pois näkyvistä. Jopa alueen ainoa ruokaravintola, Tornitupa, lymyilee sälevarhojen takana. Entiseen Verovirastoon toimintonsa sijoittanut Stadin ammattiopisto on omalta osaltaan piristänyt kansitasolle rakennuksesta avautuvaa näkymää mallinukkesomisteisella näyteikkunnalla.

Merihaalle tunnusomaiset kiinteät betoniset istutuskaukalot eivät ole löytäneet tietään edusaukiolle saakka, sen harmonista tyhjyyttä häiritsemään. Ainoat vihreät vieraat siirrettävien istutuslaatikoiden tarjonnan ohella ovat omaehtoisesti kiveyksen saumoista pilkistelevät rikkakasvit. Elävien olentojen läsnäolo tilassa näkyy ensisijaisesti ohikulkuna tai opiskelijoiden tupakointipaikkana. Aukiolla ei ole tarkoitus viipyä eikä viihtyä. Penkkejä ei ole.

Merihakaan vierailulle ensi kertaa saapuva saattaa aukiolla toteuttaa tarpeellisen orientaatiopyörähdysten kohti määränpäättään suunnistaessaan. Satunnainen läpikulku on Merihaan saarekemaisen luonteen johdosta oletettavan vähäistä, valtaosa ohi kulkevista on matkalla koteihinsa. Jokunen saattaa keskiolutkaipuussaan matkata kohti Merihakalaista ravintolaelämästä jatkaen palveluakselia kohti itää, kohti myymälärakennusta.

Edusaukion nykytunnelmasta voitaneen todeta, että rakennusten toimistokäyttö on säteilyt ympäristöön annoksen omistajuuden puutteesta juontuvaa välinpitämättömyyttä ja siitä seurannutta yleistä nuhjuisuutta. Asuinrakennusten lähimyrästä verrattaessa ero huolenpidon tasossa on silmiinpistävä. Aukion yleisvaikutelma on apea ja harmaa, ja kirkaat värit ovat kuin pellen kasvoille piirretty jäykkä hymynaamio. Illalla keveydessään kauniiden lasiseinien takaa kajastava lämmin valo pehmentää vaikutelmaa, ja koko alue tuntuu pimeyden laskeuduttua merkittävällä raikailta, jopa kotoisalta.

Ote piirustuksesta KK Asunto-osasto, Peter Bieber, 1-4. vaiheen kannenosa, 1.11.1973 / rev 11.4.1974. Merihaka Oy:n arkisto.

Piirustuksesta näkyy havainnollisesti myymälää kiertävä tiheä betonikiveysruudukko 50×50 cm, joka suunnitelman mukaan olisi tullut ulottua istutusaltaisiin saakka. Rakennuksen reviirin oli ajateltu leivittyvän selvästi laajemmalle. Kuntotalon puolella näkyy peruskansitasosta alas laskeutuva istuskelupaikka, piha, jota ei koskaan toteutettu. Piirustuksesta käy myös ilmi kuinka palveluakselin itäinen pääte oltiin ajateltu ratkaista. Ei monumentaaliportaita, kuten nykyisin, vaan pieni luiskamainen rakenne. Kuntotalon eli nykyisen palloilutalon eteläpuolelle on piirretty porras. Ratkaisu on selkeä suhteessa toteutuneeseen.

Palloilutalo

Liikekeskukseksi vuonna 1975 valmistunut Haapaniemenkatu 14 poikkeaa kaksikerroksisena mittakaavallisesti alueen muista rakennuksista. Rakennuksen länsipuolen edusta muodostaa julkisen levähdyspaikan, joka kuitenkin toiminnallisesti hahmottuu ennemminkin kulkuväylänä kuin varsinaisena aukiona.

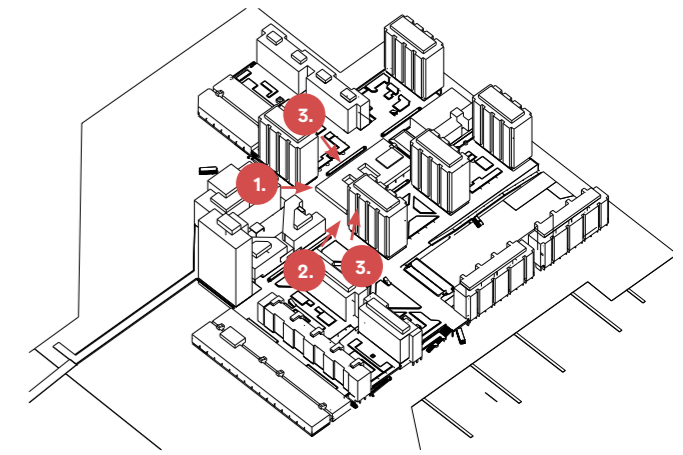
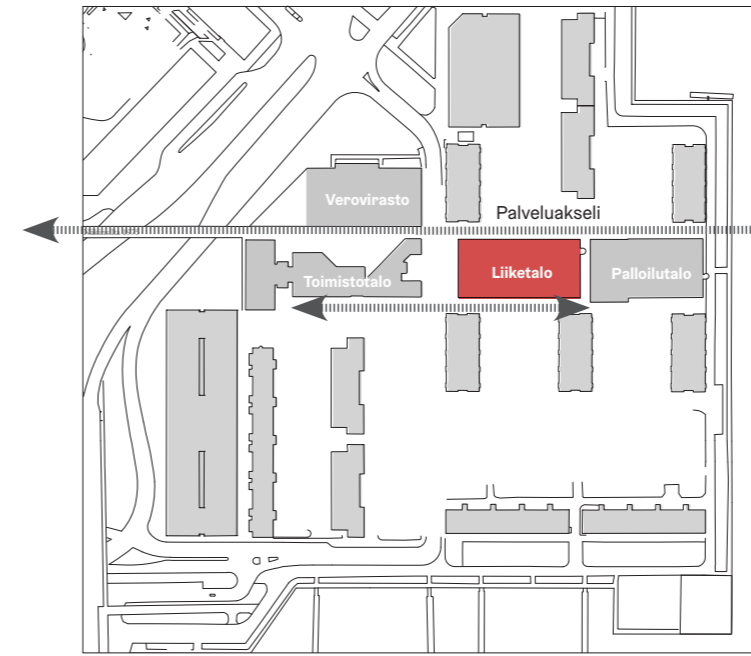
Liikekeskus sijaitsee eräänlaisessa alueen solmukohdassa, jossa toimistorakennusten vyöhyke vaihettuu asuinalueeksi. Rakennusta ympäröivät itä-länsisuuntaiset jalankulkuakselit johdattelevat kumpainenkin Palloilutalon vieritse itäiselle rantabulevardille saakka.

3. Liikerakennusta kiertävän suojaisen vyöhykkeen alta löytyy sympaatista yksityiskohtia.

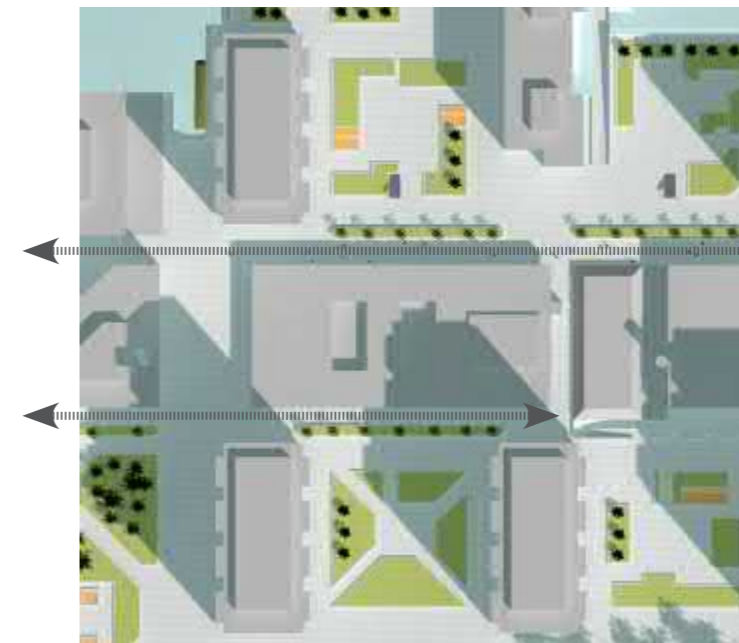
4. Istutusallas julkisen kävelyreitintä ja yksityisemmän piha-alueen rajajana.

Liikekeskuksen ympäristö

Edusaukion itäpuolelle tiensä löytänyttä kulkijaa tervehtii seuraavaksi mittakaavaltaan inhimilliseksi luonnehdittava liikerakennus. Peter Bieberin suunnittelema myymälä- ja toimistorakennus valmistui 1975. Matala rakennus poikkeaa alueen muusta rakennuskannasta paitsi käyttötarkoituksensa, myös yksityiskohtiensa osalta. Merihaan vakioaihe, kolmeen ruutuun jaettu horisontaalinen lasiseinä on liikekeskuksessa nostettu myös toisen kerroksen julkisivuaiheeksi. Tämä kerros on varattu toimistoille. Kansitasolle avautuva kerros on omistettu palveluille. Apteekki ja lähikauppa täyttävät päivittäistarpeet. Fyysistä ja henkistä ravintoa tarjoavat muutamat anniskelupainotteiset ravitsemusliikkeet, joiden olemuksessa on tuulahdus metsäisemmin sijoittuneiden lähiöiden lämminhenkistä olohuonetunnelmaa. Verhot laskeutuvat armeliaasti häivyttämään juopumuksen mahdollisesti ulkopuolisille herättämää esteettistä haittaa; tarjolla on mainostarrojen mukaan "täyttä olutta". Nesteytystoiminnan ohella on viimeisten vuosikymmenten aikana alueelle pesiytynyt erityisesti vaihtoehdotuksiin harrastajia innoittavaa konserttitoimintaa, jonka johdosta on alueelle muodostunut myös oma ilta-aikaan soljuva kulkijavirtansa.

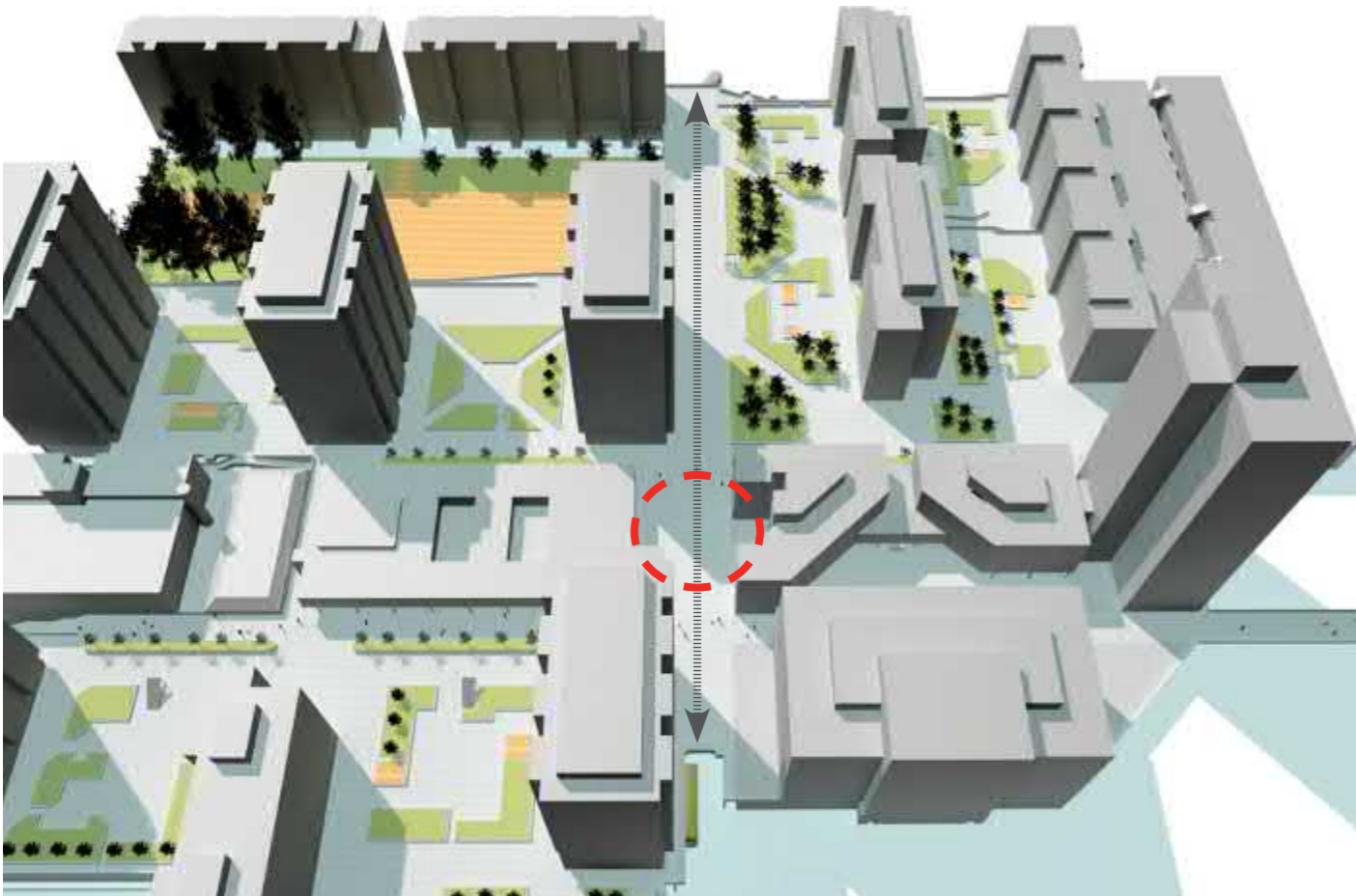
Myymälerakennus illassa loistavine lämminsävyisine ikkunoineen on kuin majakka Merihaan karikkoisessa saaristossa vaeltaville. Katukuva on merihakalasisittain eloisaa. Elintarvikeliikkeeseen käy tasainen virta kulkijoita ja penkeillä istuskellaan. Rakennus on tunnistettavan palveluallista ja keveästi ilmassa leijuvana muodostaa alleen suojaisen helman. Rakennusta tangeeraavat molemmilta pitkiltä sivuilta palveluakselin kulkureitit. Kapeat ja korkeahkot istutusaltat rajaavat kävelykatualueen molemmin puolin avautuvista asuintalojen piha-alueista. Tässä on hienovarainen julkisen tilan ja yksityisemmän pihatilan rajapinta. Betonikaukalot pitävät sisällään reheviä ja näyttäviä istutuksia, jotka antavat kokonaisuudelle inhimillisen silauksen.

2. Ilta-aikaan valaistut ikkunat paljastavat uusi-ilmeisiä näkymiä Merihaan. Liikerakennukseen keskittyneet ravitsemusliikkeet edustavat parhaansa mukaan keskiolutkulttuurin 1970-lukulaista perintöä, ikkunaruujuja peittävää verhoa myöten.

2. Kaukonäkymä etelään päättyy Kruununhaan rannan rakennusrintamaan. Haapaniemeinkadun akseli on huomattavan väljä. Betonikiveys koristeineen on Sulo Savoillaisen suunnittelua, 2003 peruskorjauksesta.

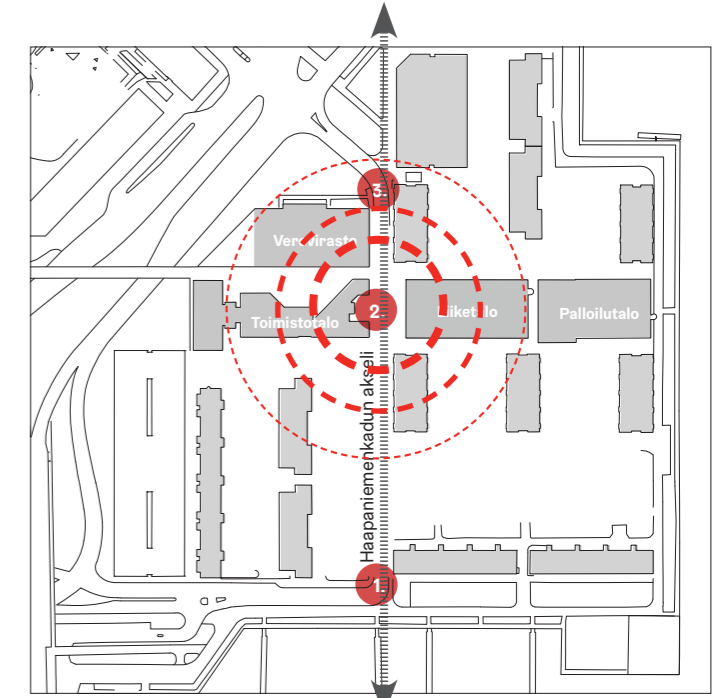
1. Eteläinen pääte

2. Keskus

3. Pohjoinen pääte - bunkkeri. Istutusaltaiden kasvien asennosta voi päätellä kuinka tuulista paikassa on. Penkki itsessään ei luo otollista paikkaa istumiseen, vaikka onkin sen väline.

Haapaniemeinkadun kansiakseli

Haapaniemeinkadun suuntaisen akselin päätteinä avautuvat näkymät Sörnäisten rantatielle ja etelässä merelle, kohti Kruununhakaa. Leveä kulkuväylä saa mitoituksensa kannen alla kulkevasta kadusta. Se on poikkeuksellisen leveä Merihaan muihin kansitason kulkualueisiin nähden. Ja toisaalta, leveyteensä nähden sen käyttötarkoitus ja toiminnallisuus ovat alimittaisia. Akselissa kiteytyvät Merihaan tietyt ongelmalliset piirteet. On rakenteita, on muodonantoa, mittaa ja massaa, mutta luonteva ja orgaaninen käyttötarkoitus ei ole tasapainossa. Toiminnallisesti akselilla on merkitystä etelästä saapuville kävijöille, tai heille, jotka suunnistavat kohti Hakaniemenranta. On huomattava, ettei kulkureitti ole esteetön. Esteetön reitti pitää löytää muutamankin mutkan takaa Hakaniemenranta 10 ja 12 väliseltä piha-alueelta, ja se on luonteeltaan yksityinen pihareitti. Kulkeehan se pihojen poikki. Haapaniemeinkadun kansiakselin pohjoinen pääte on luku sinänsä. Betonista valettu bunkkerimainen muodonanto on jääne toteutumattomasta Haapaniemeinkadun ajoluiskasta; suojarakenne autoja ja autotietä vastaan. Siinä se turhaan odottaa, että katu alkaisi nousta ja ylittäisi Sörnäisten rantatien.

Toimistotalon 7-9c ja myymälärakennuksen väliin muodostuvaan pisteeseen (2) tulisi olla Merihaan ydin. Se on toiminnallisten akselien risteyskohta, alueen tasapainopiste ja keskikohta mistä alueen orientaation tulisi alkaa. Tätä tukien kannenalaan tulisi rakentaa uusi vertikaalinen yhteys, paikka josta Merihakaan saavutaan - ja poistutaan - julkisen liikenteen avulla. Paikka, joka olisi niin selkeä, itsestään selittävä ja luonnonvaloinen, että sen hierarkinen tehtävä olisi kiistaton. Tässä on suuri potentiaali Merihaan parantamiseksi. Yhtä lailla niin eteläinen kuin pohjoinen pääte tulisi arvioida kriittisesti uudestaan ja pyrkiä rakentamaan käyttökelpoista ja käytännöllistä katutilaa, joka yhdistää Merihaan reunoja luontevalla tavalla ympäröivään maailmaan, suureleisesti ja vailla liikkumista rajoittavia tekijöitä. Bunkkeri on ehkä vitsikäs elementti, kun sen historian taustaa tuntee, mutta rakennetussa ympäristössä tarpeeton.

Palveluaukkelin varrella näyttäytyy ilta-aikaisen Merihaan valaistusilmeen koko kirjo. On kantikasta ja pyöreää alkuperäisratkaisua, lehvästöön suunnattua nuorempaa kohdevaloa sekä leimallisen modernia valkoista sci-fi-putkea. Etenkin katetut porrasmousut on varustettu riittävällä määrällä luseja tukemaan huterampaakin ylösnousemusoperaatiota.

Kaukomaisemassa hämärtyvään iltaan kietoutuva Merihaka alkaa muistuttaa maalailevan syntetisaattorimusiikin säestämää tietiselokuvaa, veistospuistoa tai harvinaisen pätevällä maulla toteutettua valofestivaalikohtetta. Maiseman värit syntyvät taivaalla ja asunnoissa, luonnollisesti. Sävyltään neutraalin kattovalaistuksen tehtäväksi jää ilmaista eleettömästi asukkaiden aluetta kohtaan tuntemaa arvostusta ja yhteishenkeä, joka sivullisilta jää usein pimentoon. Pienessä suurkaupungissa pilvenpiirtäjätkin nukkuvat öisin, kattovalot sammutetaan säädyllisesti jo ennen puolta yötä.

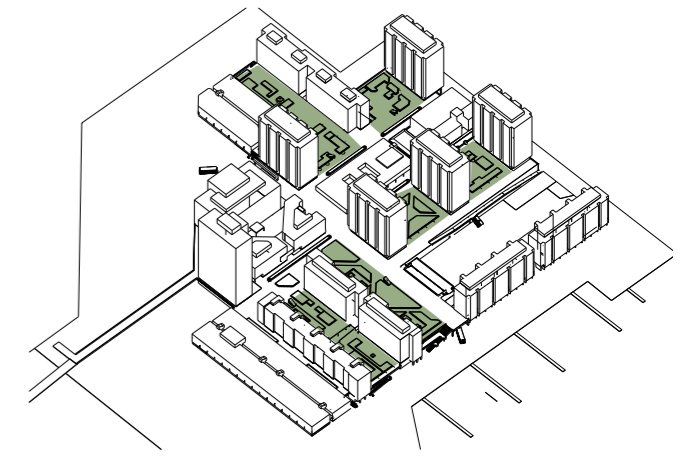

Illan pimetessä herää henkiin toisenlainen Merihaka: viileän futuristinen, mutta samaan aikaan kiltti, arkinen ja yhteisöllinen. Arkkitehti Tuomas Toivosen ideokuva valaistussuunnitelma toteutettiin vuosien 2015-2016 välillä osana Kansii III -hanketta. Kauas näkyvän kattovalaistuksen ohella uusittiin tässä yhteydessä mm. pihojen pylväisvalaisimia. Spottimaiset valokeilat ovat sävyltään lämpimiä, arkkitehtuurin linjakkuutta korostavaa valaistusta puolestaan leimaavat silmiinpistävästi puhtaat valkoiset sävyt. Kokonaisuus on kuin nuorennuseliksiiriä keski-ikäisen kriisiä päiväsaikaan läpikäyvälle asuinalueelle.

Huonokuntoisiksi päässeet alkuperäisilmeseen kuuluneet pergolat on sittemmin purettu. Kuva, Jan Alanco, 1987, HKM.

Kansitason piha-alueet

Merihaan kansitaso avautuu kulkijalle piha toisensa jälkeen jatkuvana mattomaisena, laarien ja muurien rajaamana kaupunkilabyrintina. Silmän korkeudella näkymän horisontissa pilkkahtaa jossain meri, toisaalla hiilikasa tai autobaanin loputon liike. Kansitason korkomaailma on yksitotinen, kumpareita ei löydy. Keskenään samankaltaiset talot toimivat maamerkkeinä. Toistuva istutuskaukaloteema jäsentää tilan yhtenä kokonaisuutena hahmottuvaksi jatkuvien aukioiden sarjaksi. Nykyinen betonikiveys antaa perustalle mittakaavaa aiemman puhtaksi valetun betonin sijaan. Pihoille ei ole muodostunut aistittavissa olevia, toisistaan erillisiä identiteettejä, vaan kokemus on ennemminkin yleis-merihakalainen. Hyvin hoidettu ja monipuolinen kasvillisuus pehmentää kokonaisvaikutelmaa ja auttaa oleellisilta osin inhimillistämään muutoin kovana näyttäytyvää ympäristöä.

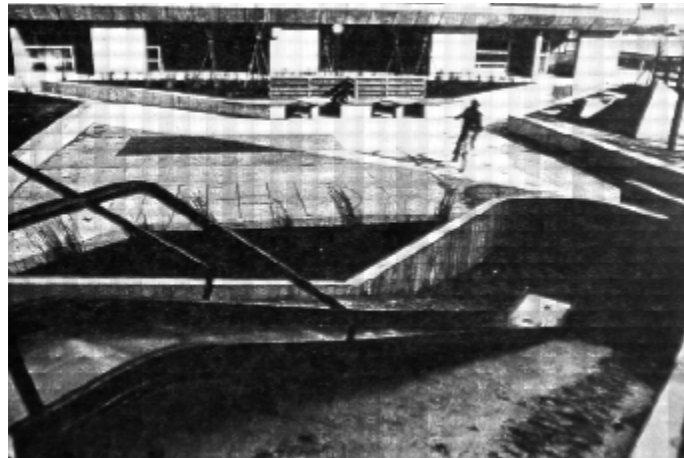
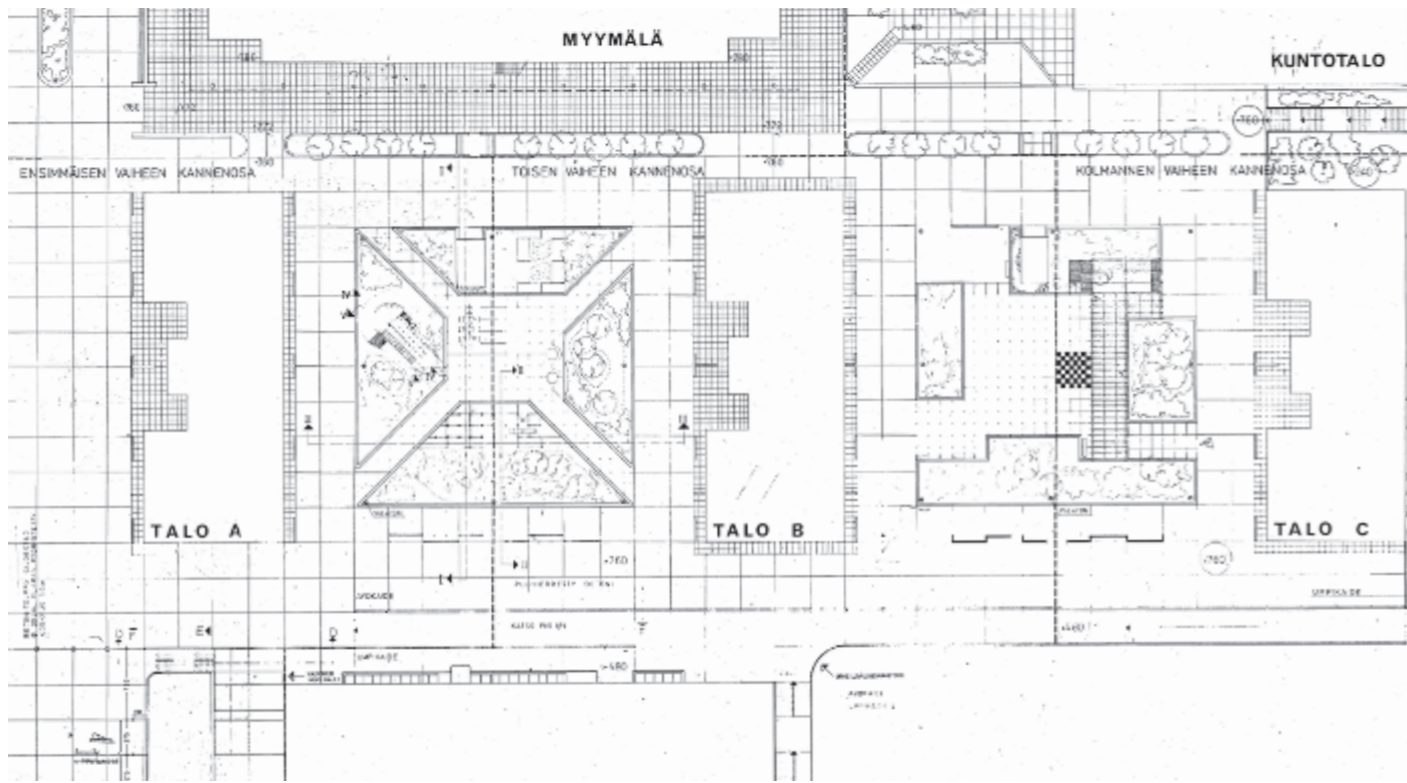
Rakennusten välisten piha-alueiden tilanjako perustuu Bieberin suunnitteleminen betonisten istutusaltaiden rajaamiin taskumaisiin tiloihin. Geometrisiin sommitelmiin kuuluu pääosin niin katseltavaksi tarkoitettuja istutusaltaita, kuin lasten leikkeihin varattuja hiekkalaatikoita. Olipa yhdellä tornitalojen rajaamalla pihalla betonista valettu (!) liukumäkirakennelmakin. Kaikki on formaalisti järjestettyä vailla sattumalle annettua sijaa. Nykyisin pihoilla on myös metallisia, kiinteästi paikalleen asennettuja istuinryhmiä. Pienemmät, siirrettävät kukkalaatikot rakennusten edustoilla viestivät osaltaan huolenpidosta ja alueen yhteishengestä.

Kannen alle johtavat porrasmuodot on integroitu istutussommitelmien osaksi. Aluetta tuntemattomalle niiden sijainnit ovat yllättäviä. Luonnonvalottomasta hallista nousu keskelle kukka- ja pensasistutusten merta on kontrastina vertaansa vailla; merihakalainen ominaisuus tämäkin.

Mainittavaa on, että nurmialueitakaan ei pihoilta juuri löydy, vaan vehreys muodostuu puuvartisten lajien lisäksi yksinomaan kaukaloihin kohotetusta maanpeitekasvillisuudesta. Valikoimasta löytyy mm. isotuomipihlajaita, vuorimäntyjä, korallikanukoita, kultaherukoita ja idänvirpiangervoita. Maanpeitekasvillisuutta valittiin suikeroalpeja, varjojrttejä, seppelvarpuja sekä köynnöshortensioita. Puutarhatoimiin on Merihaassa todella panostettu.

Istutuskaukaloiden on ajateltu toimivan myös penkkeinä. Kasvillisuus on kuitenkin päässyt tätä käyttötarkoitusta ajatellen turhan reheväksi. Penkkiä voi luonnehtia patinoituneeksi.

Suomen Kuvalehti 20/1975

Yllä ote Haapaniemenkatu 16a, b ja c:n pihasuunnitelmista. KK Asunto-osasto, Peter Bieber, 1-4. vaiheen kannenosa, 1.11.1973 / rev 11.4.1974. Merihaka Oy:n arkisto. Piirustuksesta näkyy havainnollisesti rakennuksia kiertävä tiheä betonikiveysruudukko 50x50 cm. Peruskansitason pintaan on niin ikään piirretty ruudukko, puolikkaalla moduulilla 3,75x3,75 m, mutta mitä sen on tarkoitus ilmentää, jää vaille selitystä. Piirustuksessa on maininta peruspinnasta, että "puuhierretty betoni".

Piha-alueet toteutuivat pääpiirteissään piirustusten mukaisina. Talojen A ja B välisellä pihalla oli betonista valettu liukumäkirakenne, joka poistettiin pihakansien remontin 2003 yhteydessä. Betonikaareen päättyvä liuku- siinäpä nuoren merihakalaisen tulikaste.

1976, kartta.hel.fi

HS 15.8.1978

Lapset vierovat betonipihaa

Merihaassa asuu tätä nykyä vajaa parituhatta ihmistä. Saman verran käy päivittäin töissä alueella. "Väestörakenteeltaan Merihaka on varsin tyyppillinen", isännöitsijä Leppänen sanoo.

"Aluksi tänne muutti huomattavan paljon vanhoja lapsettomia ihmisiä, mutta sijotusasuntojen vuokraamisen myötä on lapsiperheitäkin ilmaantunut."

Lapsiperheiden vähyydestäkö lie johtunut se, että lasten leikkipaikka saatiin kuntoon vasta tämän vuoden alussa. Tullevan korttelikoulun paikalta kuskattiin rakennusparakit pois ja avoin hiekkakenttä kehitettiin ja urheilutelineineen varustettiin toistaiseksi lapsille.

"Tornitalojen välissä on tosin leikkipaikka, mutta lapset eivät

ole kaisealla betonipihaalla viihtyneet", sanoo Osmo Tuorila. "Valkuttaa pikemminkin sitä, kuin arkkitehti olisi ajatellut vain välipihaan istutuksia kuin lasten viihtyvyyttä."

Istutuksien rehevyyttä kiittelee myös isännöitsijä Leppänen. "Istutukset on saatu valmiiksi asuntojen valmistumisen myötä. Niiden hyvinvoinnista huolehditaan keinotekoisella pohjakastelulla", hän kertoo.

Tornien toinen välipiha on varattu aikuisille. Pajupensaiden keskelle jäävään sementtipihaan on mm. maalattu iso shakkiruutu. "Tämän, kuten muidenkin oleskelutilojen käyttö vain on ollut kovin vähäistä", isännöitsijä pahoittelee.

— Luonnon ja luonnonsuojelun ymmärtäminen myös seurakunnissa on tavoitteena luontopäivillä, jota kirkon yhteiskunnallinen toimikunta esittää vietettäväksi seurakunnissa sunnuntaina 3. syyskuuta

Luontopäivän aihe on "Nae Jumala luonnossa"

2015, kartta, hel.fi

Piha-alueille sijoittuu katoksin varustettuja porrasyhteyksiä alatasolle. Päiväkodin leikkialueella on oma, aidalla rajattu piha-alueensa. Taustalla alueelle viimeisenä tornitalona valmistunut Hakaniemenranta 26, joka ei muiden tornitalojen lailla ole vielä käynyt läpi laajempaa julkisivujen kunnostusta.

Komeaa ruskaa Hakaniemenranta 12:n edustalla. Istuskaukaloiden rajaamina pihoille on syntynyt labyrinttimaista tilaa, ja vaikutelmaa vahvistaa paikoin korkeaksi päässyt kasvillisuus. Suojaisista sopukoista löytyy leikkivälineitä ja istuskelupaikkoja.

Päiväkodin leikkipuisto.

Hakaniemenranta 26 piha-alue ilmakuvasa. HKI Karttapalvelu.

Istuskaukaloiden luomat tilat muodostuvat paikoin ahtaiksi. Kulkuväylälle työntyvät parvekkeet tekevät kulkureitistä yksityisen oloisen.

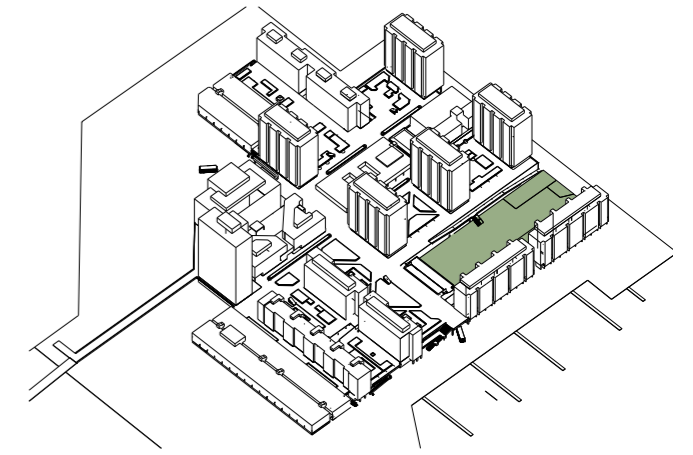
Hakaniemenranta 12 ja Haapaniemenkatu 11 välistä piha-aluetta ilmakuvasa. HKI Karttapalvelu.

Maavarainen kenttä

Merihaan kaakkoisnurkassa sijaitseva erikoisuus, maavaraisesti rakennettu kenttä- ja piha-alue, muodostaa muusta ympäristöstä poikkeavan osakokonaisuuden. Alue on rajattu kansipihamaailmasta erilleen betonisin aidoin ja muurein sekä portain ja rampein. Kenttä muodostaa Merihakaan oman mikrokosmoksen, missä jalat saavat temmeltää hiekkakentällä ja puut etsiä juuritilaa vaapaina istutuslaatikoiden kahleista. Kenttäalueen vapautuneisuus suhteessa kansitasojen geometrisesti pidättyvään maailmaan näkyy kaikkialla. Betonimuurit on virkistetty vitsikkäillä lintuaihemaalauksilla, joiden vedensininen taustaväri on nokan kopautus Merihaan harmalle yleisvaikutelmalle, ja on hyvä osoitus julkisen tilan halutuunotosta. Samaan ajatusmaailmaan kuuluvat terassirakenteen päälle sijoitetut siirtolapuutarhamaiset istutuslavat, joissa asukkaat pienviljelevät hyötykasveja. Kenttäalueelle merihakalaiset tulevat jumppaamaan tai pelaamaan palloa pienellä aidoin rajatulla monitoimikentällä. Ja alue lienee ainoita paikkoja säädyllyiseen koiranulkoilutukseen Merihaan korttelirakenteen sisällä. ”Koirien ulkoiluttaminen” pihakansilla on kielletty kyltein.

Kun kansialueilla istutuksia rajaa aina betonireunuksen vääjäämätön muoto, ovat kenttäalueen istutusten rajat väljemmät ja rosoiset. On piestä kumpua ja pengertä sekä kuluneisuutta, mikä Merihaan muutoin niin huoliteltuihin istutusaiheisiin nähden on suorastaan viehättävää. Täällä nurmialueen päällä saa myös kävellä, kun muualla istutukset ovat lähinnä katsottavaksi tarkoitettuja. Ja kuten todettua, maavaraisesti kasvavat lehmukset harovat jo parinkymmen metrin latvakorkeutta.

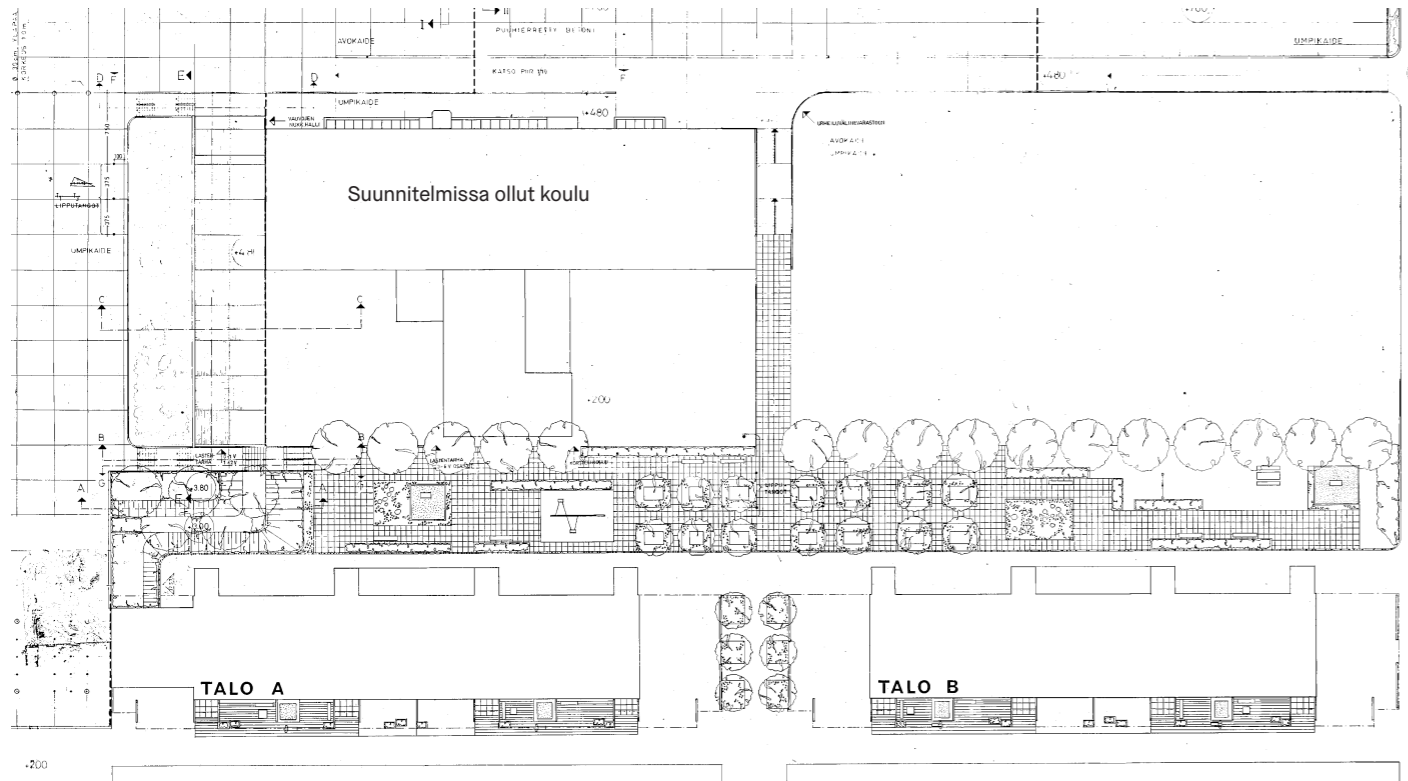
Hakaniemenrannan suuntaisesti asettuvan perennapenkkin kohdalla Merihaan omat puutarhurit ovat laittaneet taas parastaan, ja tässä näkyy tiukemman muotoistuttamisen temattiikka. Suunnitelman pohjan on luonut Peter Bieber (kts seuraava sivu). On luotu vehmas ja aistikas perennakokonaisuus, joka jatkaa kansitasoilla nähtävien istutusaltaiden mielikuvituksellisuutta. Kenttäalue on merihakalaisten oma henkireikä ja rakentamattomuudessaan sekä maakontaktissaan tärkeä osa kaupungin elinvoimaisuutta. Kenttä, jota katsellaan ylempää terasseilta tai laiskasti laskeutuvalta rampilta, on myös kaupunkirakennustaiteelliselta sommitelmaltaan viehättävä ja jännitteinen - kuin etelä-eurooppalaisen mäkinen pikkukaupungin piazza, johon yllättäen saavutaan tiiviin kaupunkilabyrintin saattelemana.

Piha-alue avautuu itänurkastaan rantareitille. Alun perin osa tästä alueesta oli tarkoitettu koulurakennuksen tontiksi. Kumpuileva maasto muodostaa virkistävän poikkeuksen kansitasolle leimallisesta betonikaukaloihin sullotusta viherympäristöstä. Varustukseen kuuluvat lasten leikkejä tukevan kalustuksen ohella myös uudehkot kuntoilulaitteet. Jätehuollon läsnäolo vaikuttaa mahtipontisuudessaan tilapäiseltä. Osa varustuksesta on heikossa kunnossa.

Kansitasoon kuuluu myös maavaraisen piha-alueen länsireunaan sijoittuva ”välitaso”, jolla harjoitetaan kaupunkiviljelyä. Aidatun kentän ja välitason puristuksiin jää hyödyntämättömän oloinen hiekkakenttä.

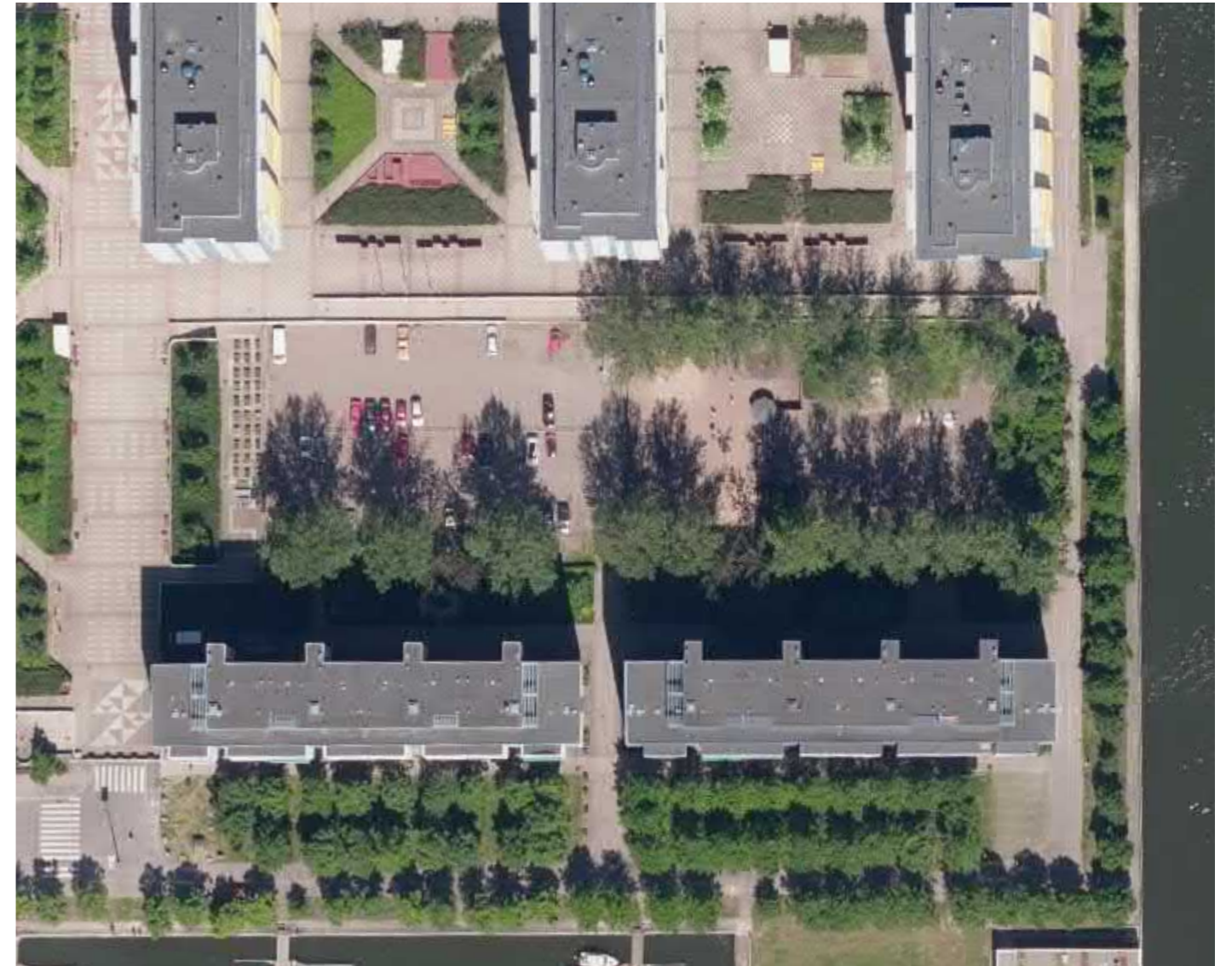
Ote Haapaniemenkatu 16a, b ja c:n pihasuunnitelmista. KK Asunto-osasto, Peter Bieber, 1.-4. vaiheen kannenosa, 1.11.1973 / rev 11.4.1974. Merihaka Oy:n arkisto

1988, kartta.hel.fi

Maavarainen, kenttämäinen piha on Merihaan laajin yhtenäinen ulkotila. Alueelta löytyy aidattu leikki puisto ja alue pallopeleille. Kansirakenteen välitasolla puolestaan sijaitsee asukkaiden yhteisöllinen hyötykasvipuutarha.

2015, kartta.hel.fi

7. Merihaan rakennukset - asuminen

Arkkitehtuurin piirteitä

”Rakennusten suuren mittakaavan vuoksi koimme tärkeäksi panostaa suunnittelussa erityistä huomiota kannella liikkuvien ihmisten lähiympäristöön. Tällä tarkoitimme sisääntulokerroksia. Niissä ei tullut käyttää raskaita betonipintoja vaan mahdollisimman paljon kevyitä teräsrakenteita ja lasiseiniä. Teräsrakenteet tuli maalata iloisilla väreillä. Mitä enemmän olisi läpinäkyvyyttä, sitä parempi. Värikkyttä tuli käyttää myös pihan leikkialueiden rakenteissa ja tuulensuojaseinämissä.

Nämä päätökset teimme sen jälkeen, kun alueen kokonaissuunnitelman lopullinen pienoismalli oli valmistunut. Tämä pienoismalli havainnollisti selvästi, että tavoitteena oli liian suuri rakennusmassa. Jos lähtökohdiana olivat tornit sovittuine korkeuksineen, olisi matalampien asuintalojen pitänyt olla vähintään kaksi tai kolme kerrosta nykyistä matalampia. Jossittelua jatkaen: jos paikalle olisi alusta alkaen alettu suunnitella asuntoaluetta, olisi rakennusoikeuden mitoitus tapahtunut eri pohjalta.”

Sulo Savolaisen haastattelu 4.6.2020

Merihaka muodostaa tyylipiirteiltään jokseenkin yhtenäisen arkkitehtonisen kokonaisuuden, jossa rakennusten perusilmeeseen vaikuttavien yksityiskohtien variaatiot toisuvat koko alueella. Tosin alueen homogeneisuus ei ole niin kurinalaista ja määrätietoista kuin ensialkuun saattaa näyttää, vaan Merihaan rakennuskannassa on selvä laadullinen kahtiajako. Peter Bieberin ja Sulo Savolaisen varhaiskauden rakennukset kasvavat ja integroituvat Merihaan rakennusjärjestelmästä. Niiden arkkitehtuuri on johdonmukaista, ratkaisut ovat harkittuja, tutkittuja ja kunnianhimoisia. 1973 energiakriisin jälkeen seurasi rakentamisessa suvanto, ja kun rakentaminen taas vuosikymmenen lopulla nosti päätään, tehtiin toteutussuunnittelua Unto Toikkasen johdolla. Määrätietoisuuden tilalle hiipi aimo annos epäilyä ja epä johdonmukaisuutta, ja yksinkertaisesti vain heikkotasoisia arkkitehtuuria ja asutosuunnittelua. Aiemmin luodun järjestelmän ja arkkitehtuurikielen hyödyntäminen muuttui vastentahtoiseksi ja ulkokohtaiseksi. Sen hedelmänä Merihakaan ovat nousseet kaikki kansitasoilla oleva lamellitalot.

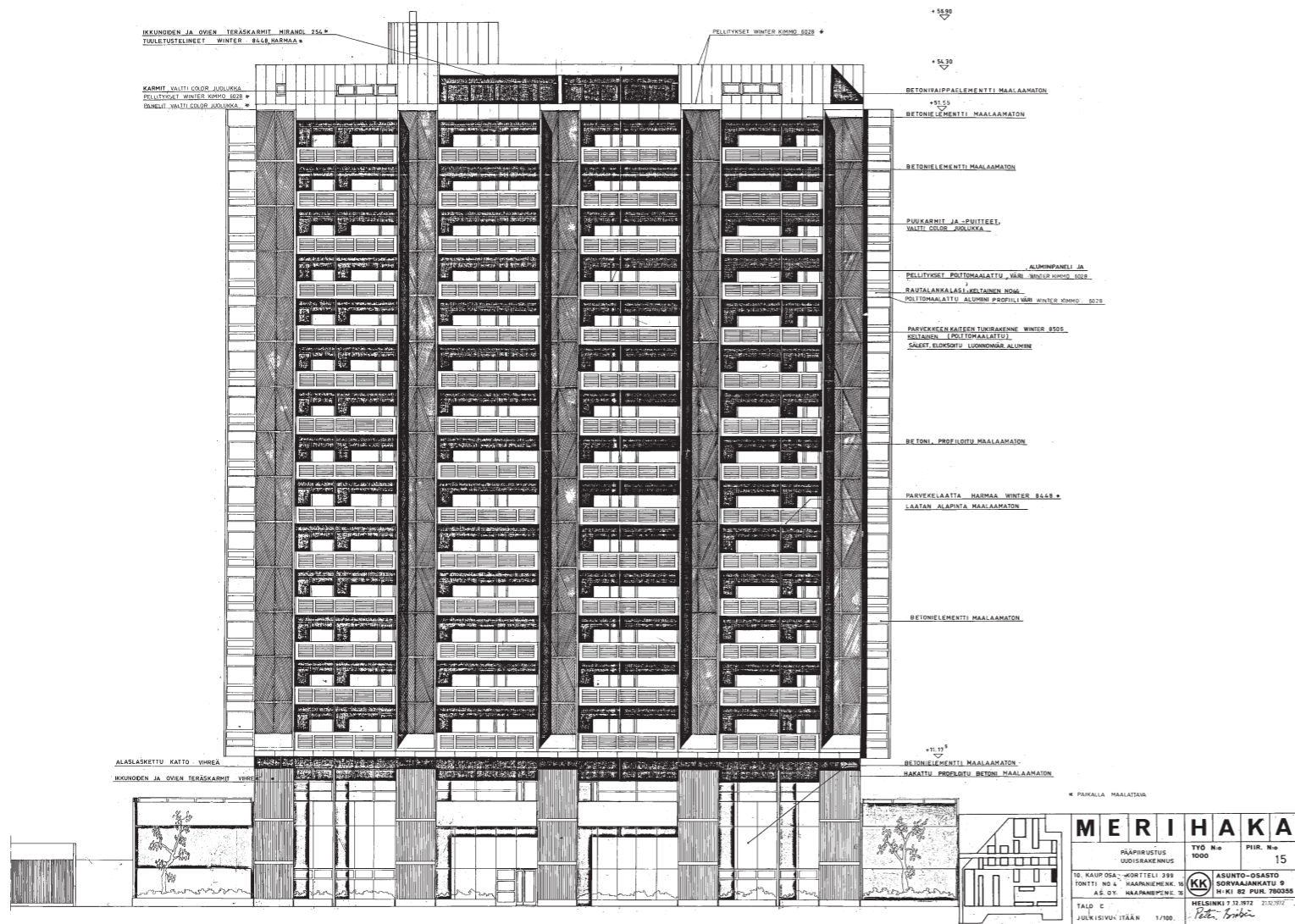
Nuoren ikänsä johdosta alue on säilynyt pitkälti alun perin suunnitellussa asussaan, joskin eräitä välttämättömiä muutoksia on tehty, joiden syyt löytyvät ikääntymisestä, säävaikutuksista ja lämpötaloudesta. 1960- ja 70-luvun betonibrutalismen utopiaan sisältyi materiaalien ajattomuuden käsitys, joka sittemmin on osoittanut harhaisuutensa. Raaka betonipinta ikääntyy, kuluu ja pinnan karbonatisoitumisen edetessä riittävän syväälle, alkavat raudoitukset ruostua ja rapautuminen kiihtyä. Huoltovapaata julkisivumateriaalia ei ole. Etenkin alueen varhaisimpien kohteiden betonipinnat on kunnostettu uusilla pinnoitteilla, jotka tasalaatuisuudessaan ovat muuttaneet betonipintojen luontaisen vaihtelevuuden harmaaksi tasasävyytykseksi. Meri-ilmastoon säärasittamat alkuperäiset puuikkunat ovat valtaosassa rakennuksista tulleet uusituksi MSE-ikkunoina, ja missä alun perin oli puinen ulkopuite, on nyt alumiinirakenne. Tämä on tuttua kehitystä Suomen rakennuskannassa kautta linjan, eikä rajoitu vain 70-luvun kohteisiin.

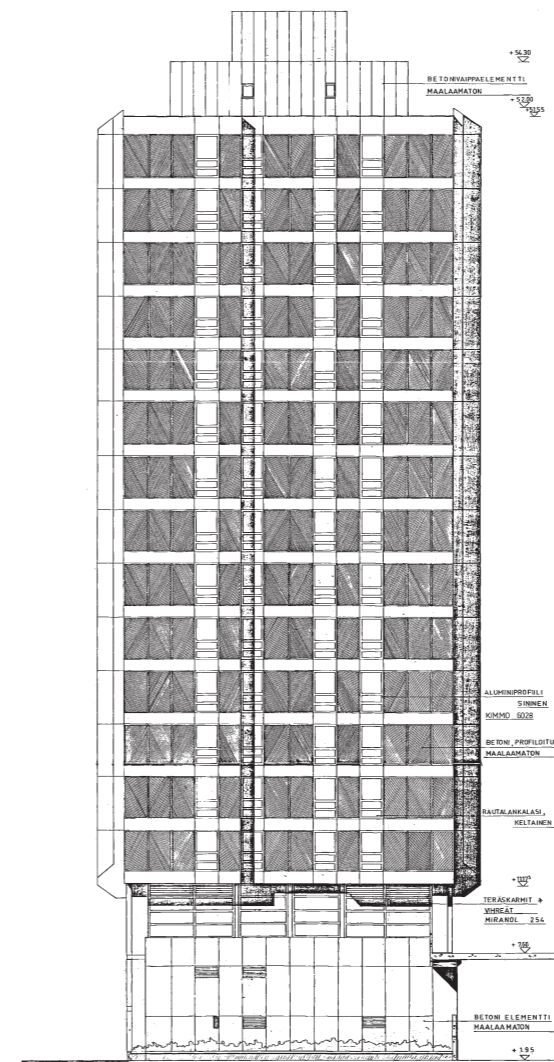
Merihaka - johdonmukainen

Merihaka - harhautunut

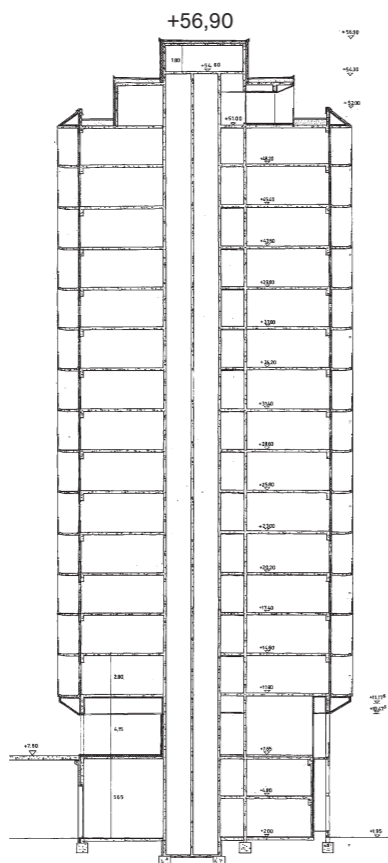

Tornitalo T3
Julkisivu itään. Peter Bieber 7.12.1972.
Merihaka Oy:n arkisto

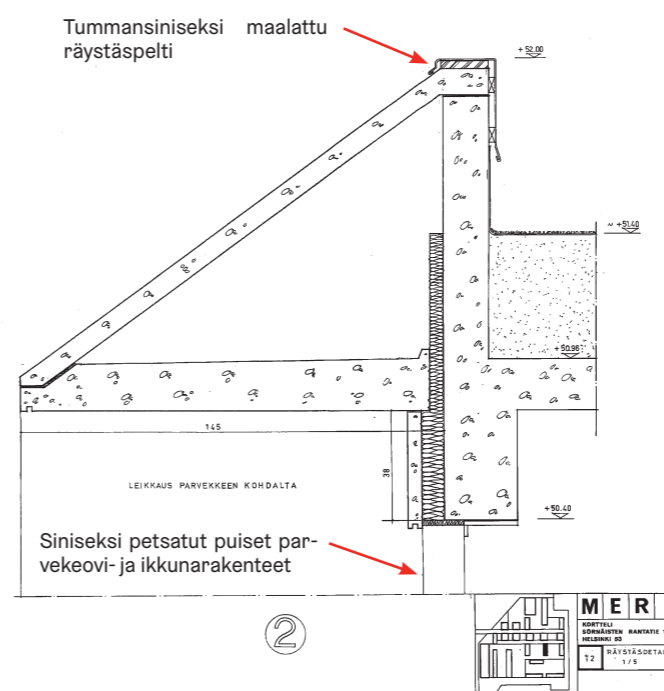
Merihaan arkkitehtuurin muotokieli periytyy 1960-luvun rakenteellista kurinalaisuutta painottaneesta konstruktivismista, jolle ominaisista piirteistä ovat erityisesti nähtävillä julkisivukenttien suorakulmaiset levy- ja ikkunasommitelmat. 1960...70-lukujen miesiläisyys (Mies van der Rohe) ja usko elementtiteollisesti tuotetun arkkitehtuurin erinomaisuuteen, juurrutti arkkitehtikuntaan ajatuksen rakennuksen *rehellisydestä*. Rehellinen rakennus oli puhdasta rakennetta, täydellistä tarkoituksenmukaisuutta, välttämätön oli riittävä, ylimääräinen perusteetonta ja koristeet kirasanoja. Arkkitehti Julia Mikkola on kiteyttänyt aikakauden luonteen seuraavasti: "Yksilösuunnittelijan uniikkiluomuksista haluttiin siirtyä anonyymeihin, yleispäteviin, kerrattavissa oleviin rakenteisiin, joille toiminta antaa kulloisenkin sisällön. Konstruktivismiin katsottiin täyttävien em. vaatimukset. Siinä tärkeimmiksi suunnitteluperiaatteiksi nousivat suorakulmaisuus, rakenteen näyttäminen ja säännöllinen rakennejärjestelmä, joka menee talon laidasta laitaan, sekä yleinen modulaarisuus, joka jäsentää rakennemitan pienempiin mittoihin."¹⁵³

Arkkitehtikunta kavensi oma-aloitteisesti työkalupalettiin, ja tähän rakennusteollisuus tarttui innolla. Maaltau- muutto, kaupungistuminen ja aluerakentaminen synnyttivät rakennusteollisuudelle ennennäkemättömät kotimarkkinat, mikä johti massatuotantoon ja ympäristön homogenisoi- tumiseen. Jos stereotyyppinen kuva 60...70-luvun haka- laisesta (Haka) kerrostalotuotannosta oli pesubetoninen suorakulmainen elementti, jonka keskellä oli suorakulmai- nen ikkuna, joita toistamalla ja pinoamalla syntyi rakennus- makkaraa vailla alkua tai loppua, oli Merihaka tähän nähden kunnianhimoinen yritys. Pelkän laatikkogeometrian sijaan rakennuksissa on massallista vaihtelevuutta; sisäänvedet- tyä sisäntulokerrosta, julkisivun syvyysvaikutelmaa luovia parvekkeita ja räystäsviisteitä, betonipintojen tekstuureita sekä torni- ja lamellitalojen keskinäistä vaihtelua.

Tornitalojen erityisen merihakalainen muodonanto ovat viisteet. Rakennuksissa ei ole tasaista laatikkomaisena nouse- vaa muotoa, vaan sisäänvedetty varjoihin vetäytyvä ja julkisivultaan rikottu kansita- sokerros ja sen päältä ulkoneva betoninen kannatinrakente, rakenteellinen jalusta, jonka päältä porrastornit nousevat. Vas- taavasti rakennuksen räystäslinja päättyy ulosviittävään viisteeseen, mikä antaa rakennukselle tiettyä lihaksikkua. Aivan kuin rakennus jännittäisi ryhtiään, pidät- täisi hengitystään, pysyäkseen koossa ja kompaktina.

Leikkaus B-B. Peter Bieber,
7.12.1972. Merihaka Oy:n arkisto.

Tornitalo T1...T3, räystäsdetali. 14.12.1972.
Merihaka Oy:n arkisto.

Hakaniemen Rantapuisto, meren ääressä, Merihaassa, Helsingin keskustassa

Merihaka - uusi viihteliasuntokunta - rakennetaan valittuina lämpö- ja äänieristävillä, keskeisten arkkitehtuuril- laitavien kaksitasu- ja kolmitasuis- ta. Suurin osa Merihaan palveluksista on jo valmistettu.

As. Oy Hakaniemen Rantapuisto sijaitsee ensimäisessä viiteen kerroksen rantatalon viiteessä. Asunnossa wa- tuvat sijat näköalalla yli Siltavuor- oisen Kruununhakaan. Talo on 8- ssa kerroksellinen ja se on valmistu- nut marraskuussa 1977.

Asunnot ovat kirkkaita, viihtelö- laisista tyy- leistä.

Merihakaan rakentamiseen sekä talon- ja kuitteihin asuntosaataji- ta on saatavilla KOP, PSP, SKOP, STS ja SVR.

Neuvottelemme maksujärjestelyistä

2 h + k + parv.	70 m ²	3 h + k + parv.	85 m ²
3 h + k + parv.	70 m ²	4 h + k + s + parv.	100 m ²
2 h + k + parv.	77 m ²	5 h + k + s + parv.	115 m ²
3 h + k + parv.	77 m ²		

Merihaka
KOP, PSP, SKOP, STS ja SVR

Neuvottele kanssamme nykyisen asuntosi myynnistä.

HS 25.4.1978

asuntoa valitessanne ajatelkaa tarkasti

Soveltuuko asunto Teille? Onko sijainti oikea? Onko rakentaja luotettava? – Mitä useampia kysymyksiä teette itsellenne, sitä useammin saatte osoitteeksi Helsingin Haka.

Merihakan korkeat rakennukset sijoitetaan tiiviisti. Mahdollisimman monesta asunnosta tulevat merinäköt. Välillä puustoa ja oleskelutilaa. Ranta kiertää rantatulevärä venelaiturineen.

Viihtyisiä näköala-asuntoja Helsingin keskustaan

Pienoismallikuvasta selvää Merihakan tuleva rakenne. Useita korkeita rakennuksia on sijoitettu siten, että mahdollisimman monesta asunnosta tulee merinäköt. Merihakaan rakennetaan viisi 14-kerroksista tornitaloa, neljä 9-kerroksista asuintaloa, 5-kerroksinen asuntotararakenne, kolme 2-kerroksista myymälä- ja kahvirakennusta, neljä konttoritaloa, joista yksi 7-kerroksinen, kaksi 4-kerroksista ja yksi 18-kerroksinen, sekä kaksi matalaa palvelutaltoa. Rannan jalkankulkutien tuntumaan rakennetaan urheilutalo. Peruskouluun alla-asteen koulurakennus ja sen piha liittyvät 40x60 metrin suuruiseen leikkikentän välityksellä rantatien.

Asuntotyyppi ja rakentaminen

Asuntojen koko tulee vaihtelevaan yksitistä perheasuntoihin. Kesti-pinta-ala on n. 55 m² ja yleisin huoneistotyyppi 2 h+k. Ensimmäiset asukkaat pääsivät muuttamaan vuonna 1972. Koko Merihaka valmistuu vuoden 1975 aikana.

Palvelut

Merihakan omien palveluiden lisäksi ovat keskustan monipuoliset kaupalliset, hallinnolliset ja kulttuuripalvelut kävelytäisyydellä. Samoin kaikki yleiset liikennevälineet, raitiovaunut, bussit ja tuloa metro. Auto ei siis ole Merihakan asukkaalle välttämätön. Autopaikkoja rakennetaan kuitenkin riittävä määrä.

Hinnat

Asuntojen keskimääräiseksi kokonaiskustannukseksi arvioidaan nykyisen hintatason mukaisesti n. 1500 mk/m². Säästäjien arvioidun omistajavastuuden vähimmäismäärä on 600 mk/m². Pankkien Haka-säästäjille antaman vastuuveloitteen enimmäismäärä on 525 mk/m² ja yhteisten kiinteistöjen enimmäismäärä 375 mk/m². Asuntosäästäjille otetaan vain asuntoja vastaava määrä.

Liike- ja toimistotiloja

Myös liike- ja toimistotiloja voi varata Merihakasta.

HS 29.9.1970

Kuva Patric Oras, 1975. Kuva Merihaka-opas julkaisusta 1988, s. 15.

Asuntoasioissa aina HELSINGIN HAKA

Hämeentie 68, Helsinki 55, puh. 70 371.

Rakentaja johon voitte luottaa

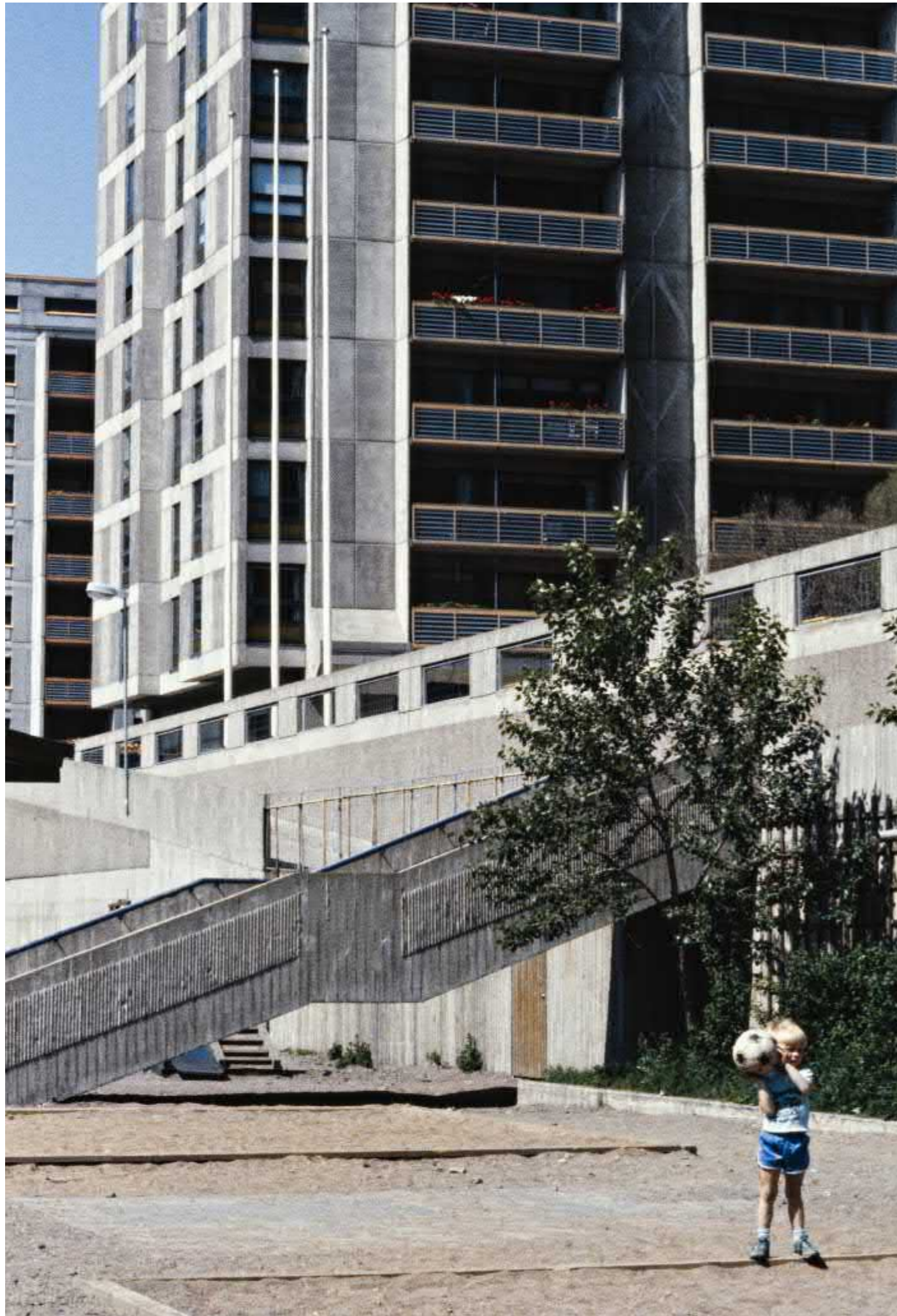
Kuva Jalmari Aarnio, ~1979. HKM.

Alue oli koko E-liikkeen käyntikortti ja monumentti, neitseellinen rakennuspaikka aivan Helsingin historiallisen ydinkeskustan jatkeena, mikä asetti rakentamiselle suuremmat laatuvaatimukset. Kun vielä muistetaan, että kyseessä oli E-liikkeen täysin suvereenisti hallinnoima hanke, missä omistaja, rakennuttaja, urakoitsija ja suunnittelu tulivat kaikki saman osuusliikkeen sisältä – millainen paikka ja millainen mahdollisuus oman manifestin luomiseen! Monista hyvistä tavoitteista huolimatta arkkitehtuurin lähtöarvot sisälsivät lähiörakentamisen ongelmatekijöitä, joiden yläpuolelle ei ollut kykyä tai halua nousta. Erkki Mäkiö & co on kirjassaan Kerrostalot 1960-1975 osoittanut analyttisesti aikakauden rakennetun ympäristön kaikkialla toistuvia kriittisiä ominaisuuksia: talojen korkeuden ja etäisyyden välinen mittakaavavirhe; liian suuri väljyys johtaa jäsentymättömiin

pihatiloihin; tilojen hierarkkisen jaon puuttuminen; julkisen ja yksityisen tilan jaon puuttuminen ja epäselvyys; arkkitehtuurin tunnistettavuuden puute; pää- ja sivujulkisivun katoaminen; sisäänkäynnin epäselvä sijoittuminen; rumat suunnittelematta syntyneet rakenteet ja/tai talot... jne.¹⁵⁴ Näistä viime mainittuja ongelmia Merihaan pysäköintitason korkeudella riittää loputtomiin, mutta rakennusarkkitehtuurin osalta Merihaka on omassa lajissaan onnistunut. Arkkitehteillä ei ole ollut keinoja eikä välineitä, oletettavasti ei myöskään kykyä, lähteä tutkimaan millaista 3-ulotteista ympäristöä ihmisen silmän korkeudelta maantasossa ollaan synnyttämässä. Merihakaa jos jotain on katseltu lintuperspektiivistä, abstraktina sommitelmana, massojen ja volyymien kuvanveistotehtävänä, sekä laadukkaiden asuntopohjien ja urbaanin kerrostalosuunnittelun ratkaisuna. Merihaan väljyys, valoisuus ja merinäköalojen tarjoaminen kaikille asukkaalle ovat toteutuneita ihanteita ja suurimpia voittoja. Väljästi sijaitsevien talojen vastapainona piha-alueiden betonisuus ja muotopuutarhamaiset kasvialtaat luovat kauniin tekstuuriin, jonka graafinen kuvio puhuttelee yläviistosta tarkasteltuna.

1950-luvulla kerrostaloarkkitehtuurille leimansa löi nauhaikkuna ja nauhparvekkeet, joilla aikaansaatiin voimakas mustavalkoinen vaakarasteri. Tätä arkkitehdit usein korostivat mustin ikkunapuitteiden ja -väleiden, vastapainona valkoisena jatkuville umpiseinäisyyksille. 1960-luvun puolivälissä elementtiteollisuus kuitenkin osoitti, ettei

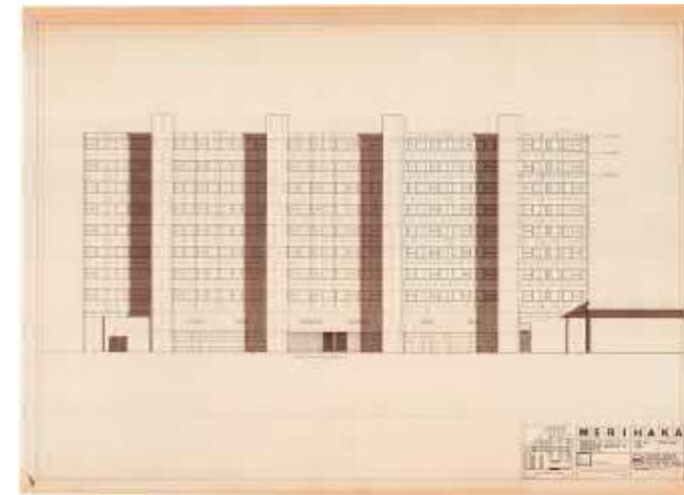
nauhaikkuna soveltunut tuotantoon ja tilalle tulivat ruutuellementit. Samalla keksittiin, että parvekkeet voidaan rakentaa erillisinä rungon ulkopuolisina torneina, omilla jaloillaan seisovina *parveketorneina*.¹⁵⁵ Merihaan kaukomaisemassa ja yleisarkkitehtuurissa asuintalojen yksi tunnusomaisimpia piirteitä ovat rakennusvolyymin ulkonevat parveketornit ja niiden vertikaalisuus. Alumiinikaiteet värikkäine kehikkoineen luovat pienetekstuurisemman horisontaalin verkoston pystylinjan vastapainona. Perusseinäpintojen elementtien kuvioinnit, pysty- tai diagonaalirasterit, luovat rakennuspaikoille mittakaavaa antavan graafisen vaikutelman.

Alumiinia

Merihaan rakennusten julkisivumateriaaleja alettiin pohtia jo hyvin varhaisessa vaiheessa suunnittelutyötä. Betoni ei ollut itsestäänselvyys, vaan muitakin vaihtoehtoja mietittiin. Monotonisen lopputuloksen välttämiseksi arkkitehdit päätyivät perusajatuksen, jossa ainakin kahta materiaalia käytettäisiin eri rakennustyypeissä samanaikaisesti. Eero Saarisen esimerkin myötä suunnittelijoiden ajatuksissa kävi säänkestävän Corten-teräksen käyttäminen julkisivuissa, mutta yleisen mielipiteen pelossa ajatuksesta luovuttiin. Saarinen oli käyttänyt materiaalia vuonna 1963 Illinoisiin valmistuneessa John Deere -traktoriyhtiön pääkonttorissa, ja Merihaan talojen toteutuneiden parvekekaiteiden horisontaalisessa ilmeessä onkin havaittavissa jonkinlaisia muistumia Saarisen työstä.

Julkisivujen osalta pohdittiin seuraavaksi polttomaalattujen alumiinilevyjen käyttöä, ja niitä tulikin rantaan sijoitettujen lamellitalojen pohjoispuolelle vaakasuoria linjoja korostamaan. Alkuperäisenä tarkoituksena oli käyttää alumiinilevyjä myös liikerakennuksessa sekä muissakin matalammissa asuintaloissa. Eloksoitua alumiiniverhousta käytettiin lopulta Merihaan paraatipuolen rakennuksissa, Verovirastossa ja Liittojen tornitalossa.

Merihaka Oy:n arkisto

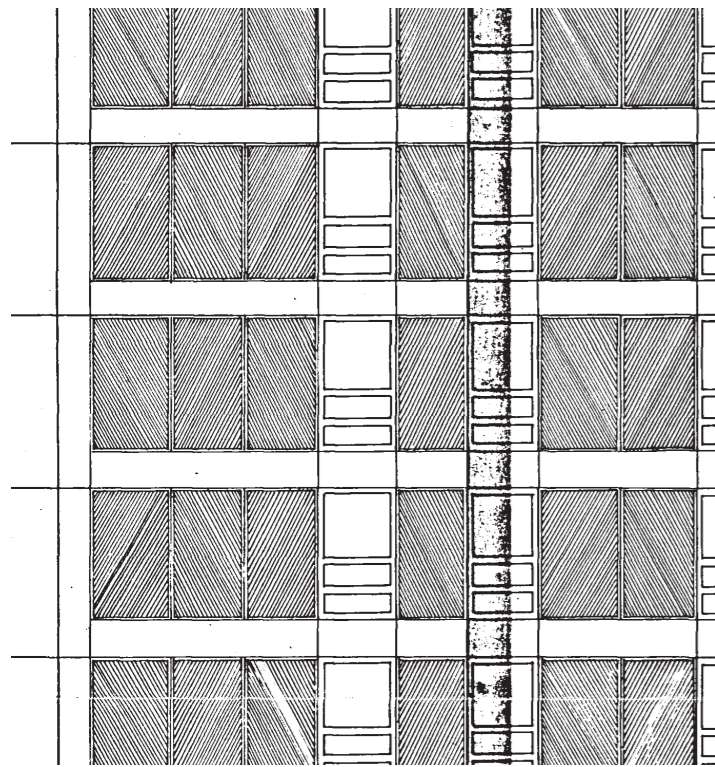
Ote Eero Saarisen suunnitelmasta John Deere pääkonttorirakennuksen corten-teräksisestä julkisivusta. www.deere.com

Kuva tuo havainnollisesti esiin Merihaan alkuperäisen ra'än, puhtaan betonin luoman läpikäyvän tunnelman. Harmaata, harmaata, missä valumuottien rakenne oli ratkaisevassa roolissa saavutetun ulkonäön kanssa. Piristettä harmaaseen haettiin metalliosien väriyksellä. Kuvaaja tuntematon, kuva tiettävästi 1987, HKM.

Lamelli L2

Hakaniemenranta 16. Luonnos 14.11.1972, missä rakennuksen ulkomuoto poikkeaa toteutuksesta kattokerroksen osalta. Ikkunanauhat on suunnitelmassa esitetty rakenteina, missä ikkunoita katkovat umpinaiset pielet. Alla Sulo Savolaisen lupapiiirustus 1993 koskien julkisivun kunnostusta. Alumiinipinnoista maintaan, että "polttomaalattu alumiini, väri Winter kimmo 6023, vaalean sininen".

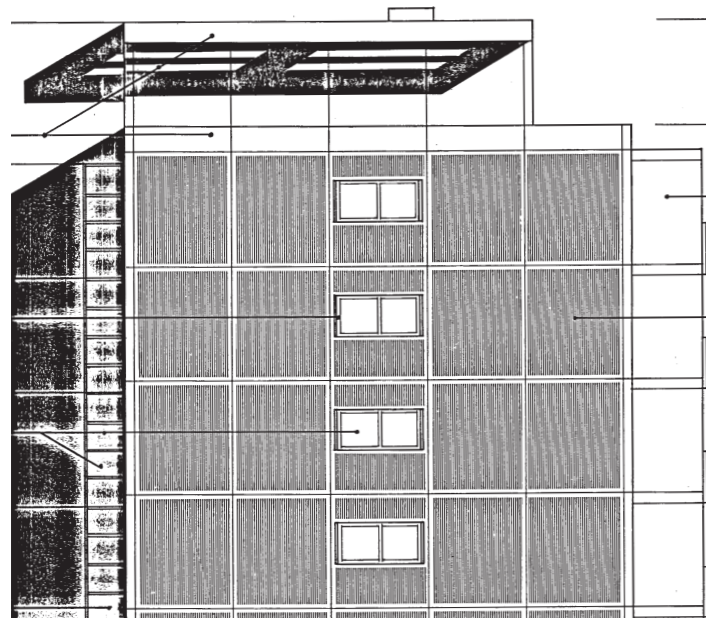

Haapaniemenkatu 16 c

Tornitalon lyhyt sivu. KK Asunto-osasto, Peter Bieber. 7.12.1972. Merihaka Oy:n arkisto.

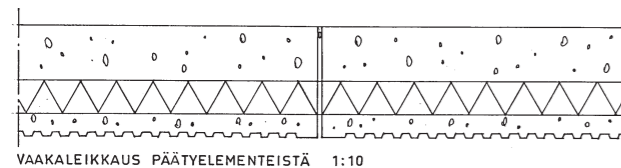
Tornitalossa T5 betonipinnat ovat edelleen naturalistisen paljaat.

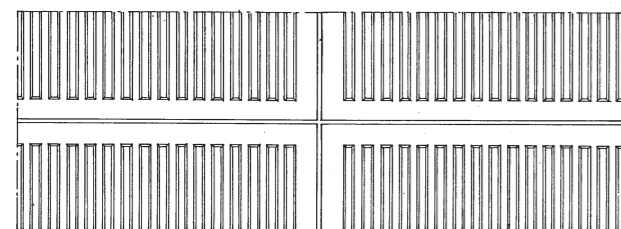
Hakaniemenranta 18 länsipääty on etäämmältä katsoen menettänyt täysin betoniurituksen tekstuurivaikutelman tasaharmaan pinnoitteen alle.

Esivanadalotua betonia kaideranteen mittakaavaa antamassa, polven korkeudella.

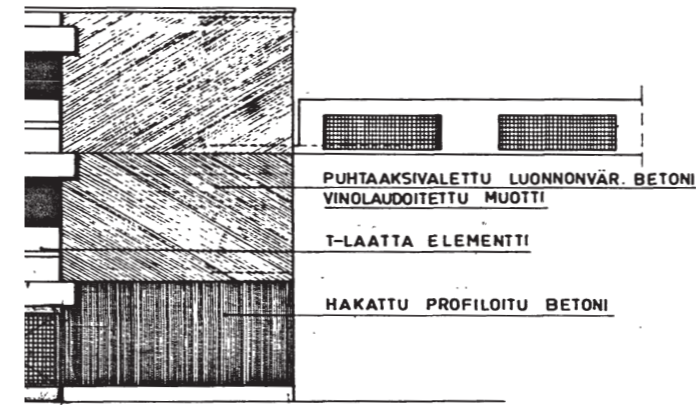
VAAKALEIKKAUS PÄÄTYELEMENTEISTÄ 1:10

OSA PÄÄTJULKISIVUA 1:10

Hakaniemenranta 18

Lamellitalojen L2 ja L3 pääty. KK Asunto-osasto, Sulo Savolainen. 18.6.1973. Merihaka Oy:n arkisto.

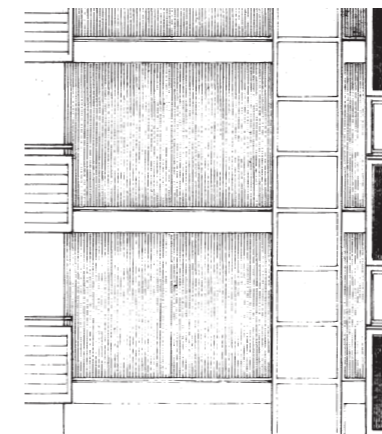

Paikoitustalo P1

Julkisivuote etelään. 20.8.1973 / rev. 27.11.1974. KK / Peter Bieber. Merihaka Oy:n arkisto.

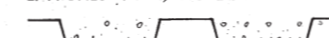
Hakattua profiloitua, eli "esivandaloitua" betonia paikoitustalon kivijalkakerroksessa.

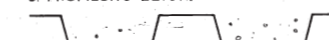
1. RIHLATTU BETONI

2. PROFILOITU HAKATTU BETONI

3. PROFILOITU BETONI

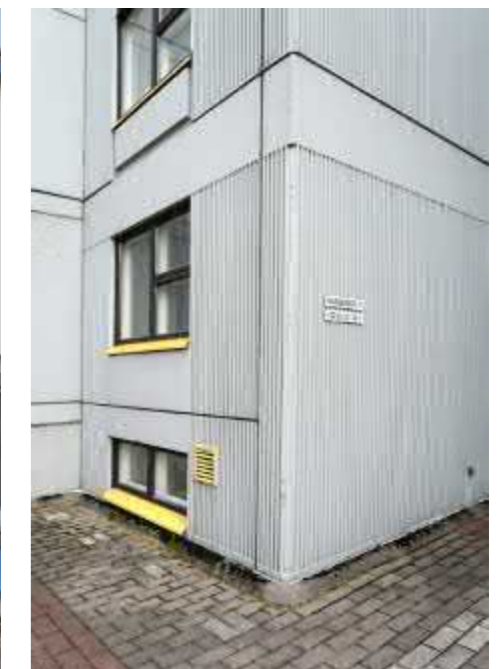

Hakaniemenranta 12

Julkisivuote, Suunnittelurengas, Unto Toikkanen. 21.11.1980. Hki, Arska.

Hakaniemenranta 12

Esivandaloitua betonia

Asuintorneissa pääasiallisesti julkisivumateriaaliksi valittiin lasikuitumuottiin valetut betonielementit, joissa koristeaiheena käytettiin diagonaalista uritusta, Arvi Ilosen ideoimana.¹⁵⁶ Julkisivuelementit olivat pieniä kuorielementtikappaleita ja vuorotteleviin suuntiin asettuva diagonaaliverkko synnyttää rakennukselle kineettisen vaikutelman. Aikakauden tusinatuotantoon, pesubetonielementteihin nähden ratkaisu on erityinen ja omaleimainen, *merihakalainen*.

Lamellitaloissa muoteissa käytettiin pystysuuntaista uritusta Sulo Savolaisen suunnitelmien mukaan. Uritetut elementit ovat selkeitä, neilötä lähestyviä kappaleita ja sukulaissieluisia muunnelmia tornitaloissa käytetyistä. Samaa menetelmää Unto Toikkanen toisti suunnittelmissaan kohteissa 1978-1980, mutta jos Savolaisen ja Bieberin uritusratkaisut ovat orgaaninen osa rakennusten arkkitehtuuria, ei Toikkasen arkkitehtuuri enää tunnista näitä juuria. Elementtiuritus muuttuu paikoin tapettimaiseksi, manieristiseksi lisäykseksi, jota käytetään paremman puutteessa.

Pysäköintitaloissa tavataan vinolaudoitettua paikallavalupintaa, jonka tekstuuri on hyvin hienojakoinen, etenkin vuosikymmenten sääkulutuksen jäljiltä. Sokkelikerroksessa sen sijaan on käytetty Merihaan alueen erikoisuutta, jota suunnittelijat kutsuivat betonin "esivandaloinniksi", mutta joka arkkitehtisuunnitelmissa kulkee säyseämpänä kuvailuna "hakattu profiloitu betoni". Rimamuottiin paikalla valetut harjanteiden ulkonemat rikottiin, jotta kiviaines tuli näkyviin.¹⁵⁷ Niin ikään kansitason kulkuväyliä ja rampeja reunustavat kaide-elementit koristeltiin esivandaloiduin betonivaluosiuksin. Melko ikävää, suorastaan vaarallisen teräväreunaista materiaalia ihmisen kosketuskorkeudelle, eikä ajatus betonipinnan vääjäämättömän tuhoamisen esivalmistelusta ole lämminhenkinen.

Moni Merihaan betonipinta on saanut päälle harmaan huoltomaalin, jolloin betonin luontainen sävykyys on peittonyt tasaharmaan pinnoitteen alle.

Puiset parvekeovet ja ikkunat sekä sokkelikerroksen vane-ripintaiset ovet: sininen Valtti Color "Juolukka"

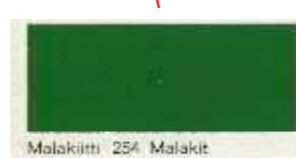
Teräksiset ovi-ikkuna-rakenteet sokkelikerroksessa: Winterin 8506 "Liekinkeltainen".

Alumiinilevyt kerrosten välissä: Winterin 6023 "Lammensininen".

Alumiiniprofiliset ikkunat: Winter 6028 "Mustikansininen".

Kaiteen alumiinikehys: Miranol 254 "Malakit". Kaiteen alumiinisäleikkö luonnonvärinen, eloksoitu.

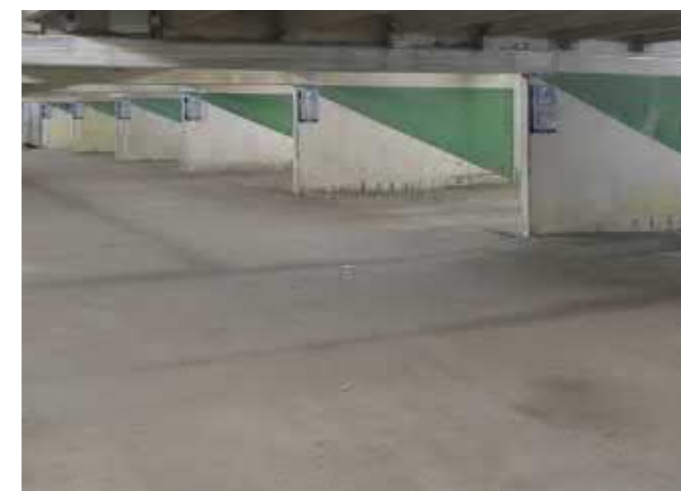
Esimerkki julkisivuvärytyksestä, lamelli L2

Värit on poimittu yllä olevasta julkisivupiirustuksesta, siihen kirjatusta merkinnöistä, ja värilaput ovat 1970-luvun värikartoista skannattuja otteita. Hakaniemenranta 16, julkisivu etelään. Sulo Savolainen. Ei päiväystä, ~1972. Merihaka Oy:n arkisto.

Rakennuksen yleisilmeessä, nykytilakuvassa värytys käy hienovaraisesti ilmi. Lamellien L2 ja L3 arkkitehtuuri on muutoinkin onnistuneen linjakasta, nauhaikkunateemaan perustuvaa, eivätkä julkisivupiirustuksessa esitetyt vertikaaliset parveketornien ylikorostetut varjot luo suunniteltua graafista vaikutelmaa (tahtoen tai tahtomatta), vaan yleisvaikutelma on horisontaalirasterin määräämä.

Pysäköintihalli P1:n maalauskoristelua. Alemmalla tasolla on vastaavaa, mutta ornessinkeltaisella.

Iloisia värejä

Asuintalojen ilme muodostuu hallitsevista harmaan sävyistä ja profiloitujen betonielementtien sekä horisontaalisten parvekenauhojen tasarytmisestä toistosta. Arkkitehti Sulo Savolaisen mukaan alun perin tarkoituksena oli käyttää tornitaloja lukuunottamatta kaikissa asuintaloissa pintarakenteena polttomaalattuja alumiinilevyjä.¹³⁸ Aie jäi kuitenkin toteutumatta, ja levytystä tuli lopulta vain Hakaniemenrannan lamellitalojen pohjoispuolelle. Alueella käytetyt tyypilliseen tapaan kirkkaita, mutta esimerkiksi laajapintaisena käydyt lamellitalojen L2 ja L3 alumiinilevyt ovat betonin harmaaseen sointuvalla murretulla sinisellä maalattut. Värimalleista sovittiin alueen suunnittelun yhteydessä, jotta rakennusten välille saataisiin yhtenäinen ilme. Asuinrakennuksissa toistuvat vihreät, siniset ja keltaiset sävyt. 70-luvun arkkitehtien niin suuresti rakastamaa sinistä "Juolukka" -petsiä käytettiin talon puisissa parvekeikkunoissa ja ovissa, ja vastaavaa "mustikansinistä" alumiinipintaisissa ikkunoissa läpi koko talon. Sama väripaletti toistuu tornitaloissa. Variaatio syntyy väripaikkojen keskinäistä järjestystä vaihtamalla. Yhdessä kaiderakenteet ovat keltaiset, sisäntulotason teräsrakenteet vihreät, ja toisessa taas päinvastoin. Varsinaista värikoodia, joka tekisi rakennuksesta yksilöllisesti tunnistettavan, värytysideaan ei sisälly. Harmautta pirstävää värytystä löytyy myös pysäköintitaloista, missä autopaikkapilttuiden väliseinissä on väripaletin mukaan maalattuja kolmioita. Suorakaiteen halkaiseminen diagonaalilla, oli se sitten betonipinnan rihlausta, tai maalausalueen rajausta, on yksi Merihaan arkkitehtuuriteemoista. Myöhemmissä Unto Toikkasen vaiheen rakennuksissa ikkunat muuttuivat epämiellyttävästi tummanruskeiksi ja sininen karkasi parvekekaiteisiin, mihin se ei olisi kuulunut.¹³⁹

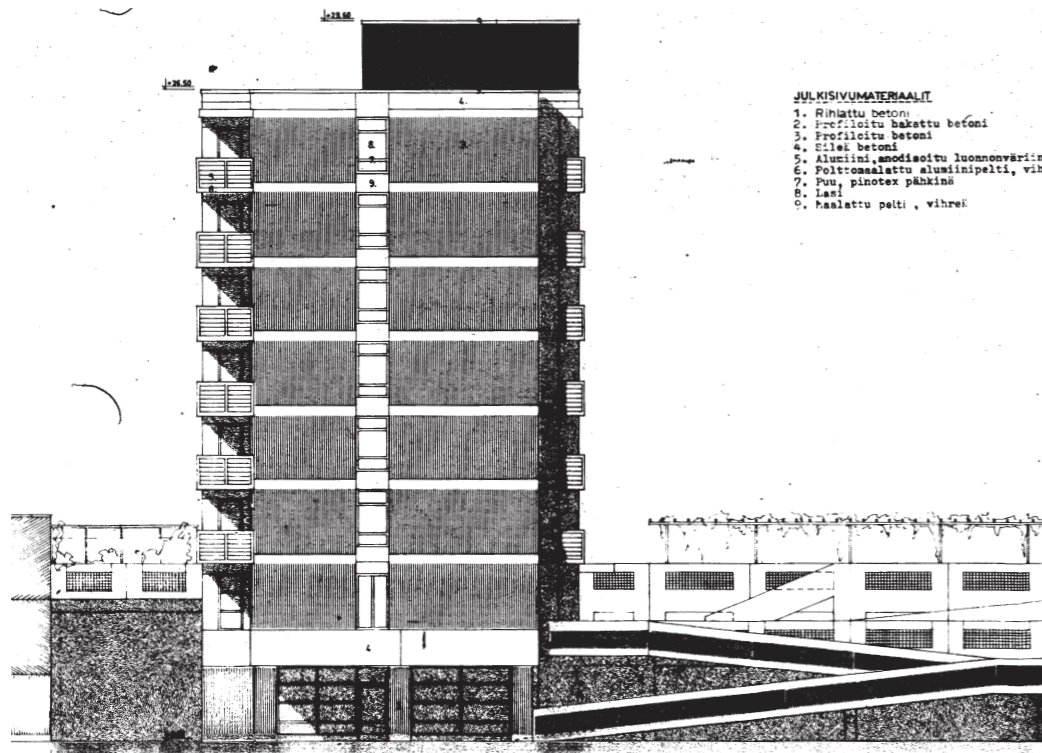

Alueella olevissa kaiderakenteissa on tyypillisesti avoin osa joka on suljettu teräsverkkorakenteella. Tämä on ap. suunnitelman mukaan maalattu Miranol 254:llä, vihreän malakitin sävyyn. Kts. Haapaniemenkatu 16 a, lupakuva T73-038812, 1972, Peter Bieber.

Hakaniemenranta 16 porrasaula.

Esimerkkejä: Hakaniemenranta 12, 14 ja Haapaniemenkatu 16

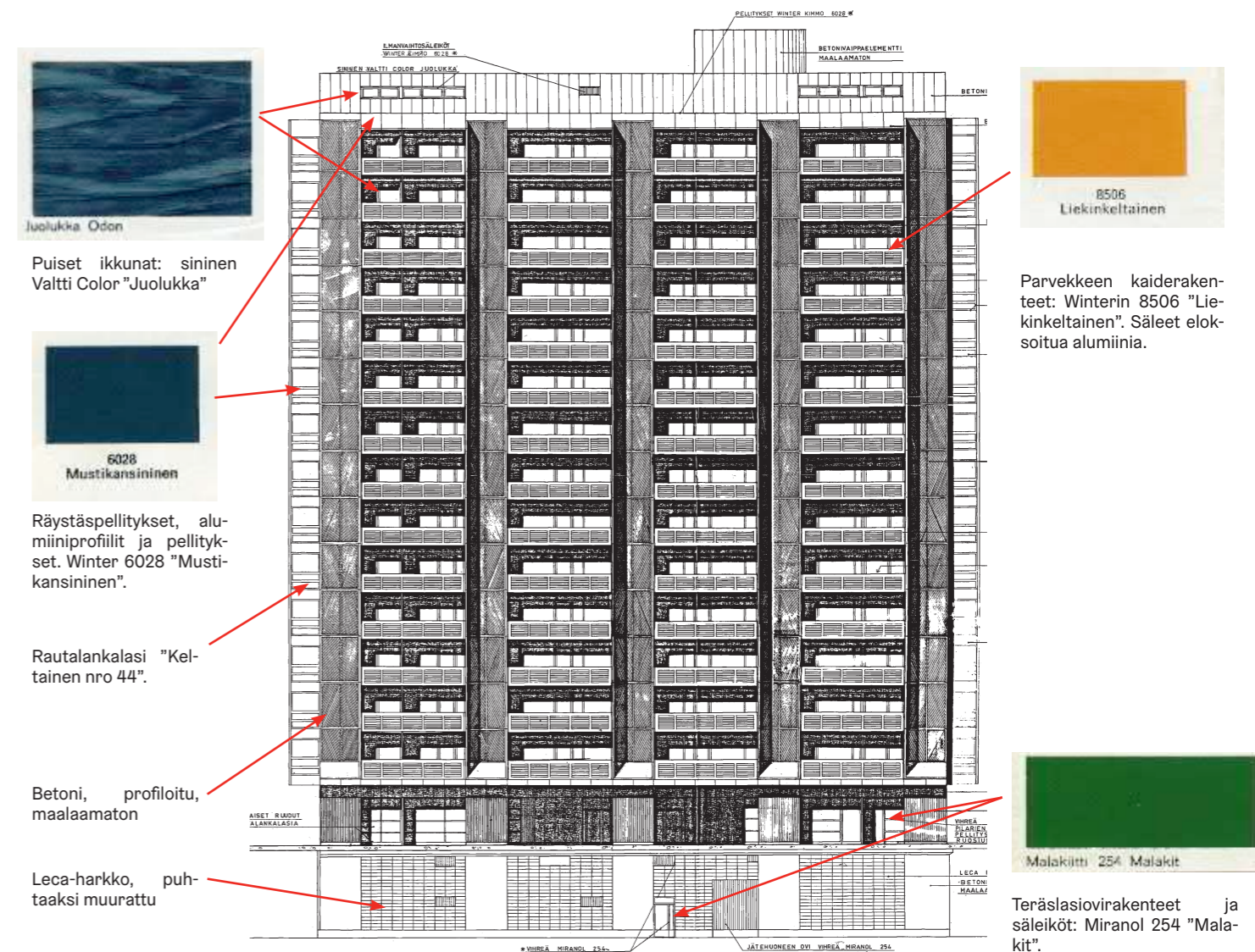
Hakaniemenranta 12
Julkisivu etelään, 20.11.1980. Unto Toikkanen / Suunnittelurengas. Hki, Arska,

Hakaniemenranta 12 (A)
Väritys perustuu murrettuun vihreään. Vihreät kaiteet ja vihreät pellitykset. Värisävyä ei ole tarkemmin määritelty julkisivupiirustukseen.

Hakaniemenranta 14 (L1)
Väritys perustuu metalliosien siniseen sävyyn, jota ei ole tarkemmin määritelty julkisivupiirustukseen. Ikkunat on määritelty Pinotex pähkinä-sävyyn. Ruskeat eivät kuuluneet alueen alkuperäiseen värityssuunnitelmaan, vaan ovat 1980-luvun kohteiden tuoma lisä alueen värikyseen.

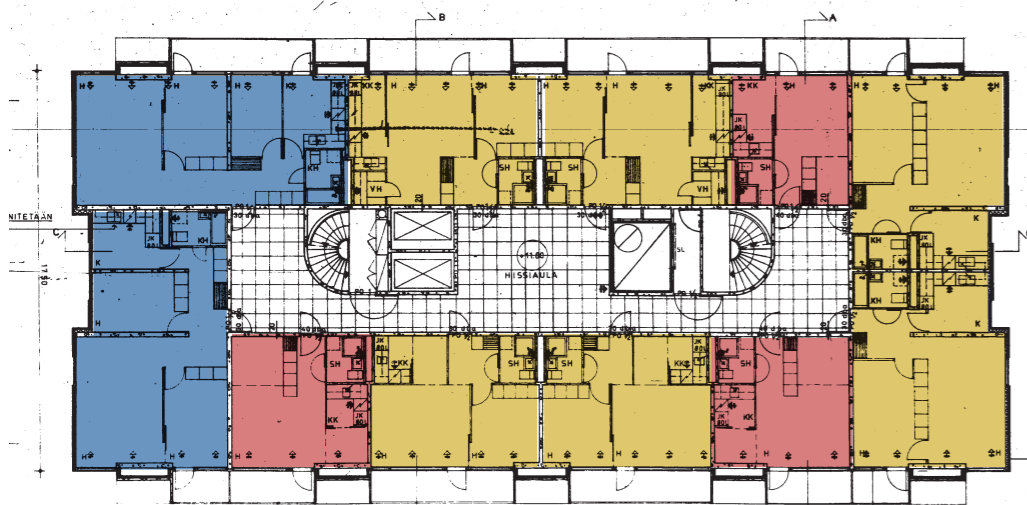
Haapaniemenkatu 16c, T3
Julkisivu länteen, Peter Bieber, 7.12.1972. Merihaka Oy:n arkisto.

Hakaniemenranta 24
Tornitalo kuuluu siihen harvalukaiseen joukkoon, jonka betonipintoja ei ole tarvinnut ylimaalata. Rakennus onkin tornitaloista nuorin, valmistunut 1985, mikä saattaa kieliä myös parempilaatuisesta betonitekniikasta.

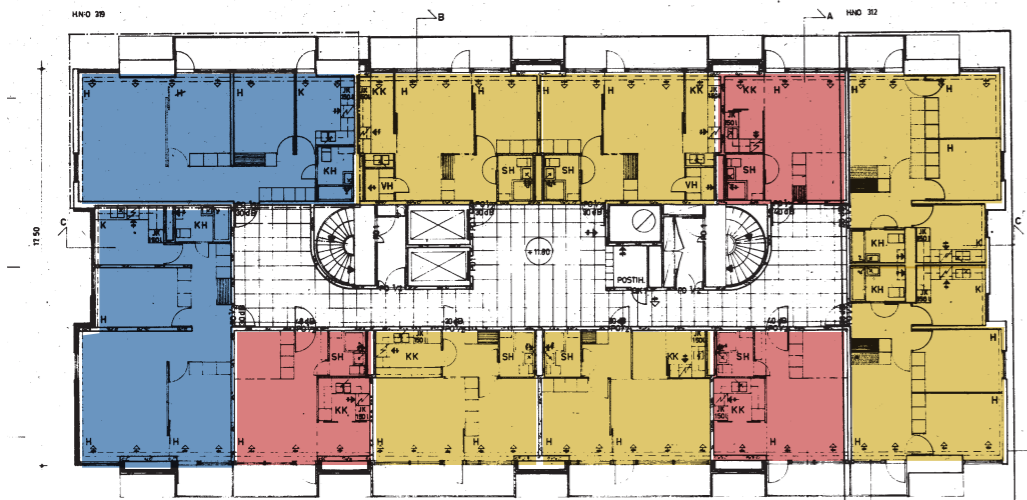
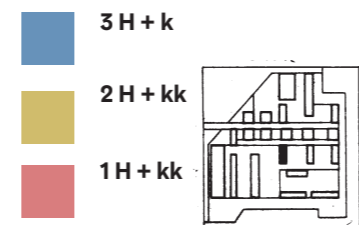

Haapaniemenkatu 16b, T2
Väritys vastaa yllä olevaa tornitaloa T3. Yllä olevassa suunnitelmassa mainittu keltainen rautalankalasi ikkunoiden alaosassa. Betonipinnat on maalattu vaalenharmaalla sävyllä 2000-luvun kunnostuksessa.

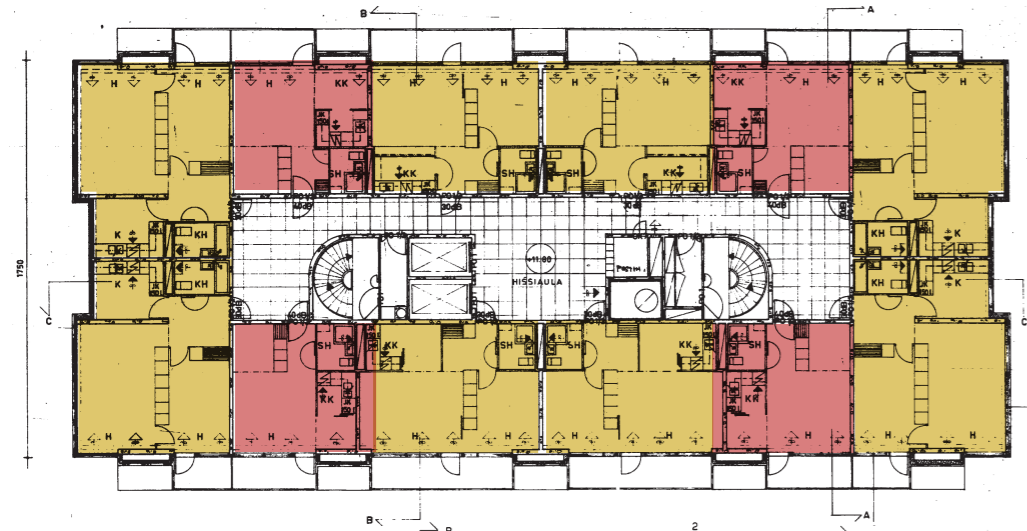
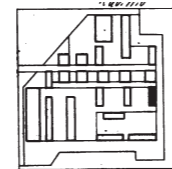
T1 Haapaniemenkatu 16 a 1. asuinkerros

"Talo A" rakennuslupasuunnitelma.
Ap. päiväys 21.10.1971 / useita revisioita aina 25.1.1972 saakka. KK Asunto-osasto. Hki, Arska.

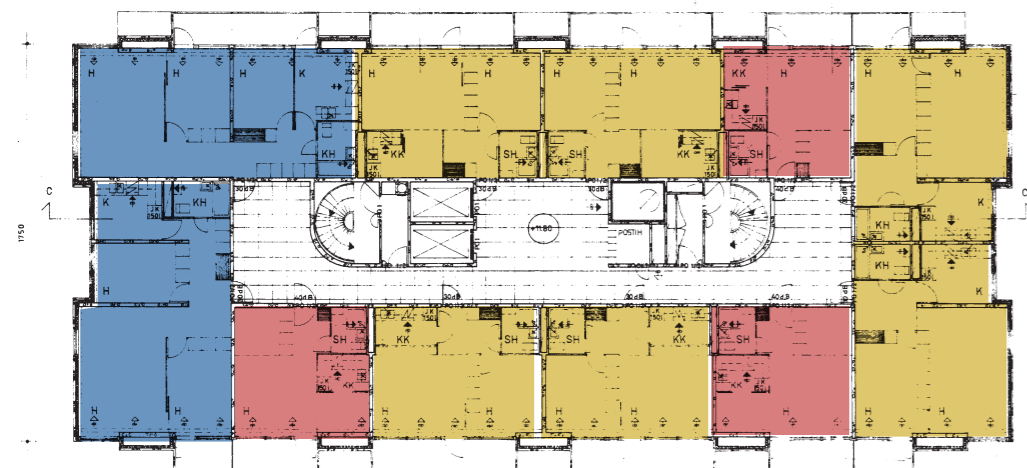
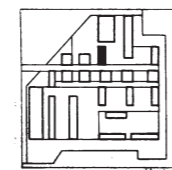
T3 Haapaniemenkatu 16 c 1. asuinkerros

"Talo C" rakennuslupasuunnitelma. 7.12.1972 / rev. 15.9.1974.
KK Asunto-osasto, Peter Bieber. Hki, Arska.

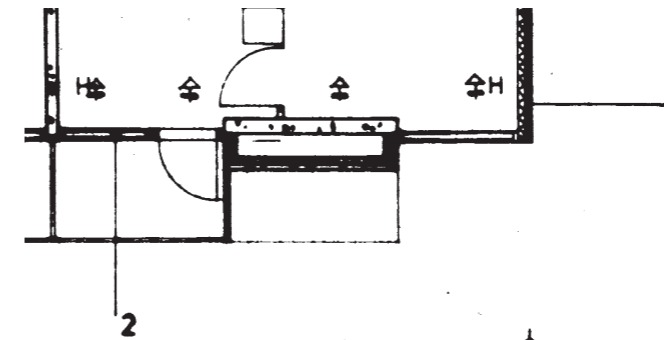
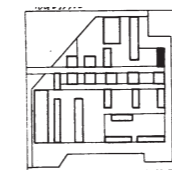
T4 Haapaniemenkatu 12 1. asuinkerros

"Talo A" rakennuslupasuunnitelma. 14.5.1973. KK Asunto-osasto, Peter Bieber. Hki, Arska.

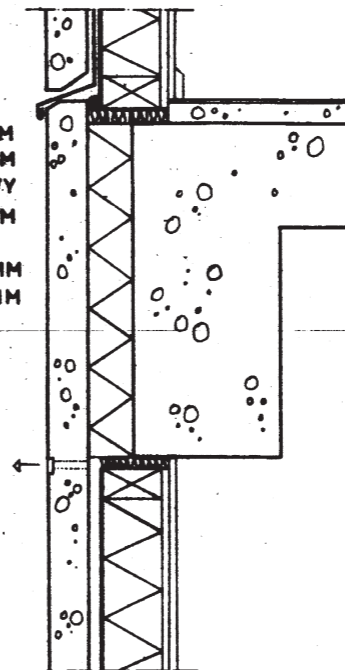

T5 Haapaniemenkatu 12d 1. asuinkerros

"Talo C" rakennuslupasuunnitelma. 16.1.1974. KK Asunto-osasto, Peter Bieber. Hki, Arska.

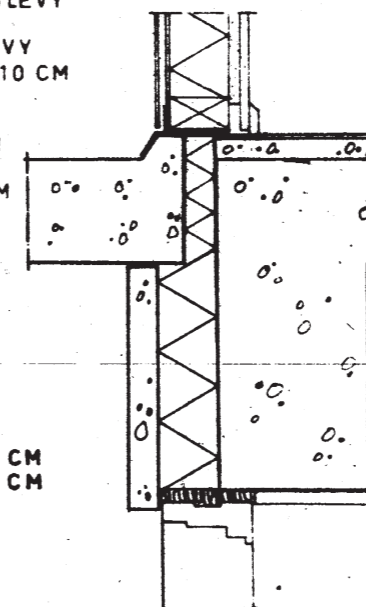

BETONIELEMENTTI 7 CM
TUULETUSRAKO 2 CM
ASBESTISEMENTTILEVY
MINERAALIVILLA 10 CM
2x4 KOOLAUS
LASTULEVY 12 MM
KIPSONIITTILEVY 13 MM

Rakenne 1

POLTTOMAALALUMIINIILEVY
ILMARAKO
ASBESTISEMENTTILEVY
MINERAALIVILLA 10 CM
2x4 KOOLAUS
TIIIVISTYSPAPERI
LASTULEVY 12 MM
KIPSONIITTILEVY 13 MM

Rakenne 2

Kaksi keskeistä rakenneleikkausta osoittavat tornitalon ulkoseinissä käytetyt rakennetyypit. Rakenne 1 on ulkovaippa, missä uloinpina on rihlatua, diagonaalikuvioitua betonielementtiä. Rakenne 2 taas on parvekkeiden sisään jäävää seinäosuutta. Nykystandardiin nähden rakenteet ovat ohuita ja lämmöneristyskyvyltään vaatimattomia.

Tornitalo rakennustyyppinä - esimerkki

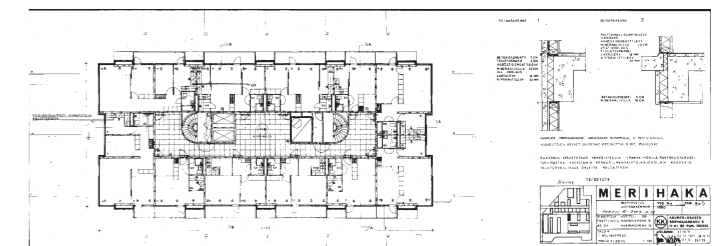
"Ensimmäisessä kansirakenteen päällisessä kerroksessa ovat asukkaiden yhteiset toimitilat, pyöräsuojat ja ulkoiluvälinevarastot. Kaksi suurta hissiä kuljettaa asukkaat kerroksiin. Kussakin kerroksessa on 11 asuntoa. Asuntojen ovissa ei ole postiluukkuja, vaan kullakin asukkaalla on käytävällä lukittava postilokero ja avoin lehtilokero. Talon ylimmässä kerroksessa ovat suuret saunat ja mattojen piiskauspaikat, joilta avautuu varmaan Helsingin komein maisema."

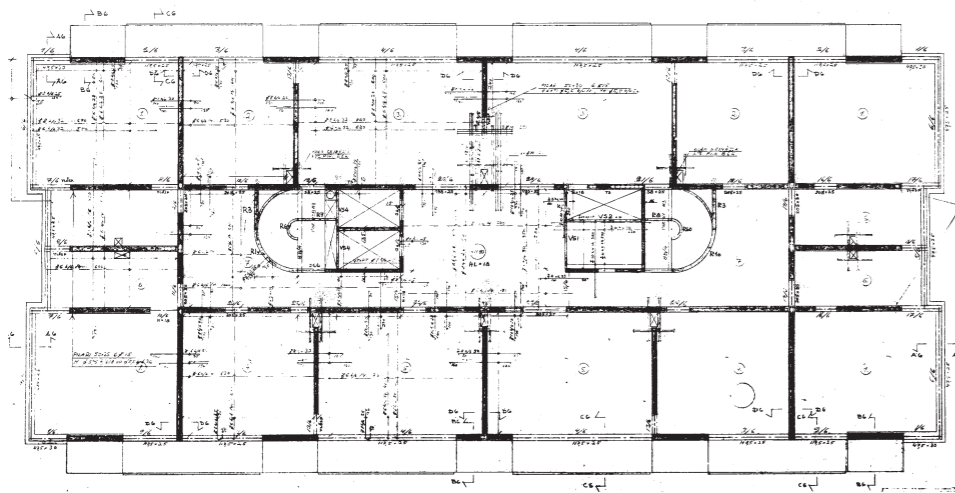
Avotakka, 8.8.1973

Merihakaan toteutettiin 5 kpl tornitaloja, jotka arkkitehtisuunnitelmissa, asemapiirustuksessa kulkevat tunnisteella T1, T2, T3..., mutta rakennuspiirustuksissa tunnisteena on enemmänkin osoite, ja siitä seuraten esim. "Talo C", Haapaniemenkatu 16 c. Rakennuksissa on 14 identtisesti järjestettyä asuinkerrosta, 1 sisääntulokerros ja 2 kellarikerrosta kannen alla. Lisäksi on 1 ullakkokerros saunaosastoinen. Kaiken kaikkiaan kerroksia on siis 18. Kannen alapuolisiin kellarikerroksiin sijoitettiin asukkaiden varastotilat, kylmäsäilytyshuoneet, talopesula ja erinäiset talotekniset aputilat. Rakennusten väljät porras- ja kerrosaulat oli varustettu kahdella hissillä ja kahdella portaalla.

Yhteen torniin saatiin järjestettyä 14x11 eli 154 asuntoa, asuinpinta-alojen vaihdelta 30 m² yksiöistä suurempiin 80,5 m² perheasuntoihin. Asuntosuunnittelu oli huolellisesti harkittua. Märkätilat toteutettiin käyttämällä valmiita tilaelementtejä jotka varusteltiin valmistajan vakiomalliston kalusteilla¹⁴⁰ Asuntojen varustetasoa kuvataan tavalliseksi. Lattioilla oli muovimatot ja parvekkeita kuvaillaan Avotakka-lehdessä (8.8.1974) pitkiksi ja kapeiksi. Artikkelissa myös arveltiin ikkunanpokioiden ja parvekkeiden ovien tummaksi petsatun puupinnan hankaloittavan asuntojen sisustusta. Vaikutuksen sen sijaan oli tehnyt asuntojen ääneneristys, joka oli perusteellisen suunnittelun myötä saatu ilmeisen tehokkaaksi.

Ensimmäisenä valmistuneen T1:n suunnitelmassa ratkaisu tornitalosta hiottiin valmiiksi, minkä jälkeen ratkaisua oli helppo toistaa ja säätää rakennuspaikan mukaan; kannen reunalla vai keskellä; sisäänkäynti idästä vai lännestä eli peilikuva. Merihaan asuinrakennuksista tornitalot ovat tiukasti integroituneita kansirakenteen geometriaan ja elimellisesti järjestelmään juurtuneita. Varhaisimman rakennuksen T1 suunnittelijaksi, ainakin allekirjoituksen mukaan, paljastuu arkkitehti Teuvo Lindfors. Myöhempien T2...T5 allekirjoittajana on Peter Bieber. Pääpiirustukset ovat keskenään lähes identtisiä. Esimerkiksi jokaisen rakennuksen T1...T5 ensimmäisen asuinkerroksen pohjapiirustukseen on liitetty samat rakenneleikkaukset 1 ja 2, tismalleen samoille paikoille, vaikka hankkeet jakautuvat 3 vuoden jännteelle.

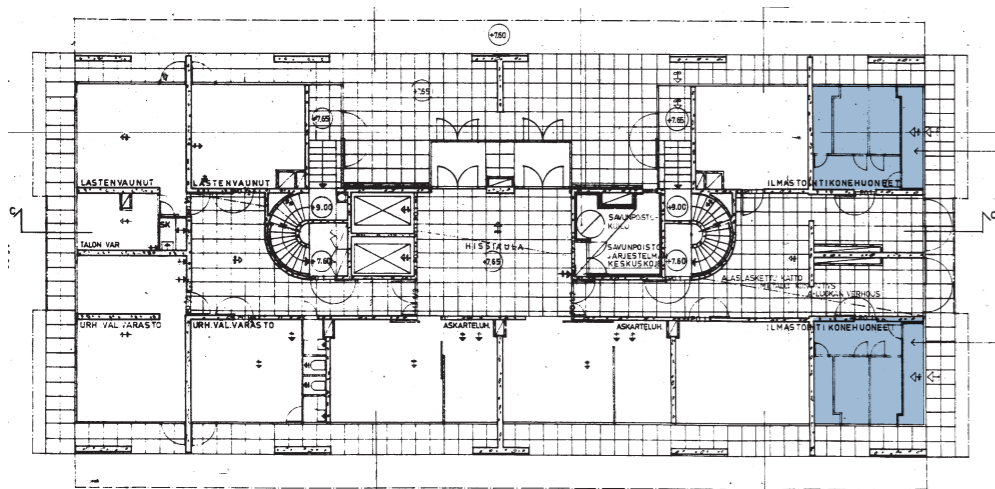

Haapaniemenkatu 16 a Rakennepiirustus

Kantavat betonirakenteet on osoitettu mustalla, seiniin jäävät aukot, joihin asennettiin joko ulkoseinärakennetta 1 tai 2, on osoitettu viivoin.

Piirustusdokumentin (mikrofilmi) heikosta laadusta johtuen esimerkiksi suunnittelijatiedot eivät käy ilmi, mutta mitä ilmeisimmin suunnittelu on tehty KK:n omana toimena. Hki, Arska. R73-038916.

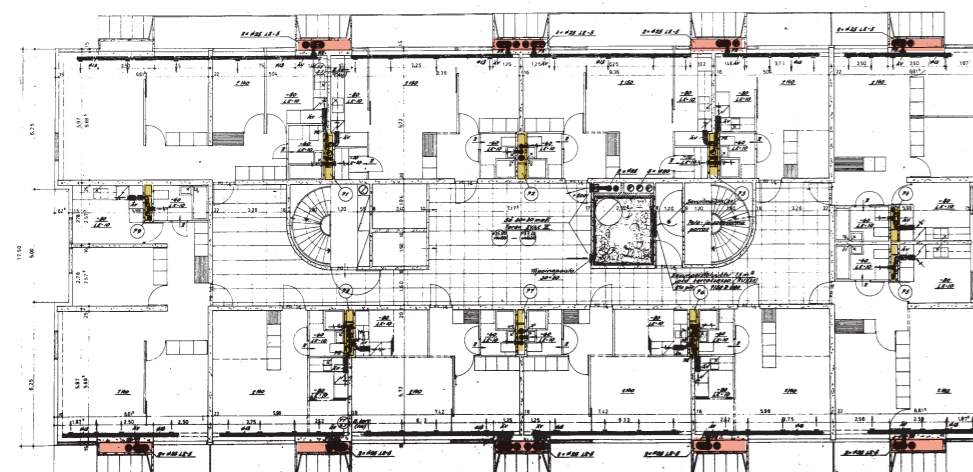

Haapaniemenkatu 16 a 1. kellarikerros

"1. kellarikerros" tarkoittaa rakennuksen sisäntulokerrosta, kansitasan kerrosta.

KK Asunto-osasto, Teuvo Lindfors. Hki, Arska.

■ Ilmanvaihdonkoneet

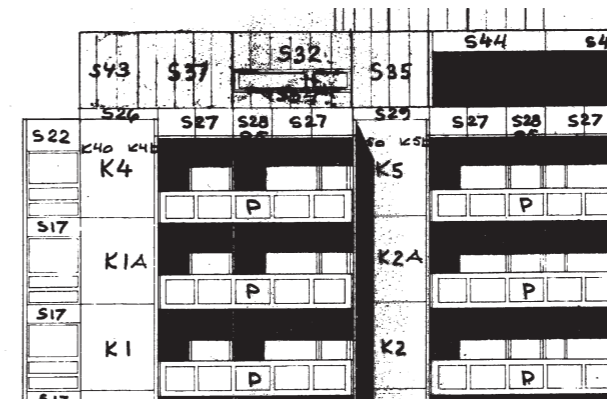

Tornitalon pohjoispään kansitasokerros; vasemmalla "ilmastointikonehuone" ja sen oikealla puolella kaksi eteistiloihin johtavaa ovea. Huomaa kahdella korkeudella olevat vetimet.

Vasemmalla lasin läpi otettu kuva Suomen Puhallintehtaan valmistamasta IV-kojeesta.

"Ilmanvaihtolaiteet, 6-10. kerros talo A", 25.10.1971, Ekono. Hki, Arska.

Punaisella on osoitettu tulo, keltaisella poisto.

"Elementtien sijoitus itäisivulla, H. Kaskelainen 4.11.1971." Hki, Arska.

Monoliittinen runkovaletyö on edennyt 8. asuin-kerroksen valmisteluihin

Seuraavan kerroksen teräsiset valumuotit ovat osittain paikoillaan

Tuloilmakanavat nousevat valmiiksi-valettuun seinärakenteeseen kiinnitettynä

Parvekelaatat on asennettu

Kerros K1

Leca-harkolla täytemuurattu kivijalkaosa, kerrokset K2 ja K3.

T1 rakenteilla. Sky-Foto Müller, 1972. HKM.

Rakennerratkaisut

Tornitalot ovat paikalla valettuja betonirakenteita. 25...30 cm paksut betoniseinät ja välipohjavalut muodostavat primaarirakenteesta monoliittisen hilan. Elementtejä on käytetty ainoastaan julkisivuverhouksena, sekundäärirakenteena ja parveketorneissa. Erkki Mäkiö & co:n luokittelun mukaan runkotyyppi on ns. *kirjahyllyrunko*, vuosien 1960-1975 perusrunkotyyppi.¹⁴¹

Kaavaselostuksessa mainitaan, että ulkoseinärakenteiden ääneneristysratkaisut tulitisiin suunnittelemaan rakennuskohtaisesti; vaadittuun eristystason määrittäjäksi lukeutui mm. rakennuksen etäisyys melu- ja saastelähteistä. Seinä- ja ikkunarakenteita tutkittiin luonnollista kokoa olleille Yleisradion äänitekniikallisessä laboratoriossa.¹⁴² Merihaan asuntoihin suunniteltiin täydellinen ilmasto. Ilmatii- viit, aukeamattomat kahden lasin ikkunat katsottiin etenkin ylimpien kerrosten osalta välttämättömiksi.

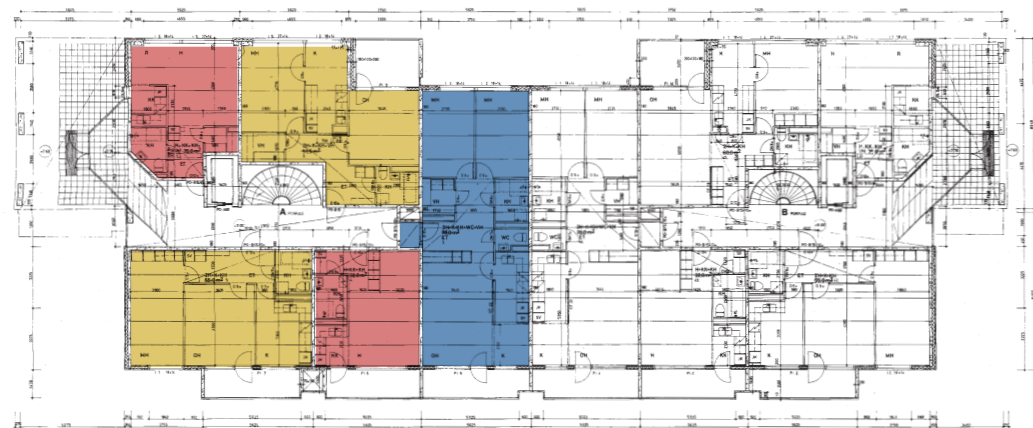
Talotekniikan eritysratkaisuja

Tornitaloissa parvekkeiden väliset umpiseinät kätkevät sisäänsä tuloilmakanaviston, mitä voi pitää myös julkisivunjäsentelyn aiheena, tai vaan oivaltavana tilankäyttönä ja rakennerratkaisuna. Arkkitehtuurin rehellisyys-ihanteeseen ja kone-estetiikkaan kuuluvana voi pitää ratkaisua sijoittaa ilmanvaihtokoneet katutilassa kaikkein näkyvimmälle paikalle, palveluakselin näyteikkunan taakse. Lasin takana, akavaariossa näkyvä talotekniikka tukee mainiosti ajatusta Merihaasta "asumiskoneena" ja manifestoi huoneilmanpuhtauden merkitystä alueen suunnittelussa.

Suunnittelin Primolle messinkisen Merihakavetimen alueen ulko-oviin.

Arvi Ilonen 10.11.2020

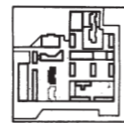

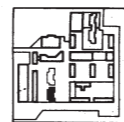
L1 Haapaniemenkatu 11 1. kerros

17.4.1979. Unto Toikkanen.
Hki, Arska.

■ 3 H + k

■ 2 H + kk

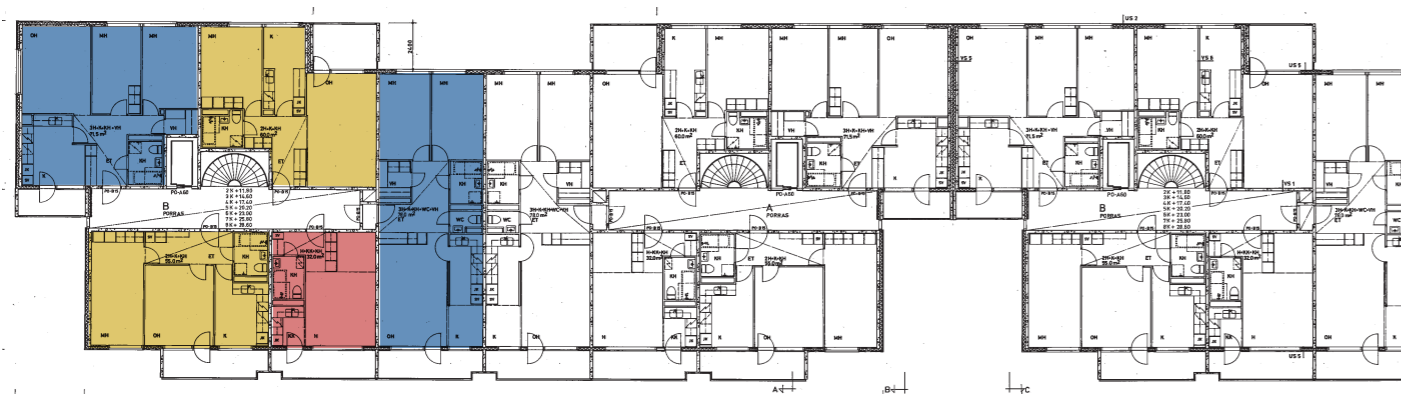
■ 1 H + kk

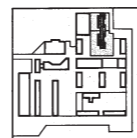
Pohjoinen lamellitalo, länsipuoli

Eteläinen lamellitalo, itäpuoli

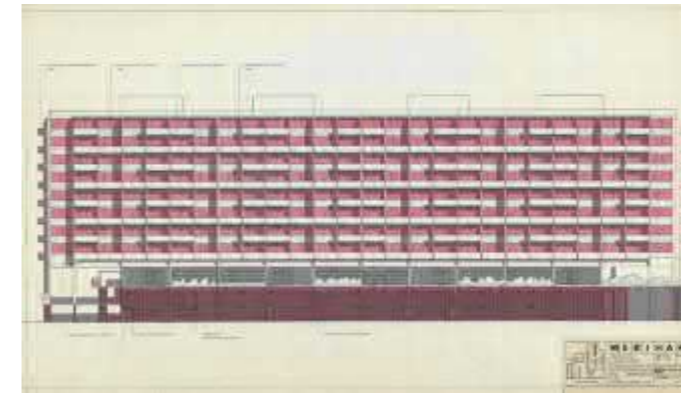
L4 Hakaniemenranta 28-30 / Haapaniemenkatu 12b KK Suunnitteluosasto, Unto Toikkanen. 3.9.1978. Merihaka Oy:n arkisto.

Kannen puoli

Rannan puoli

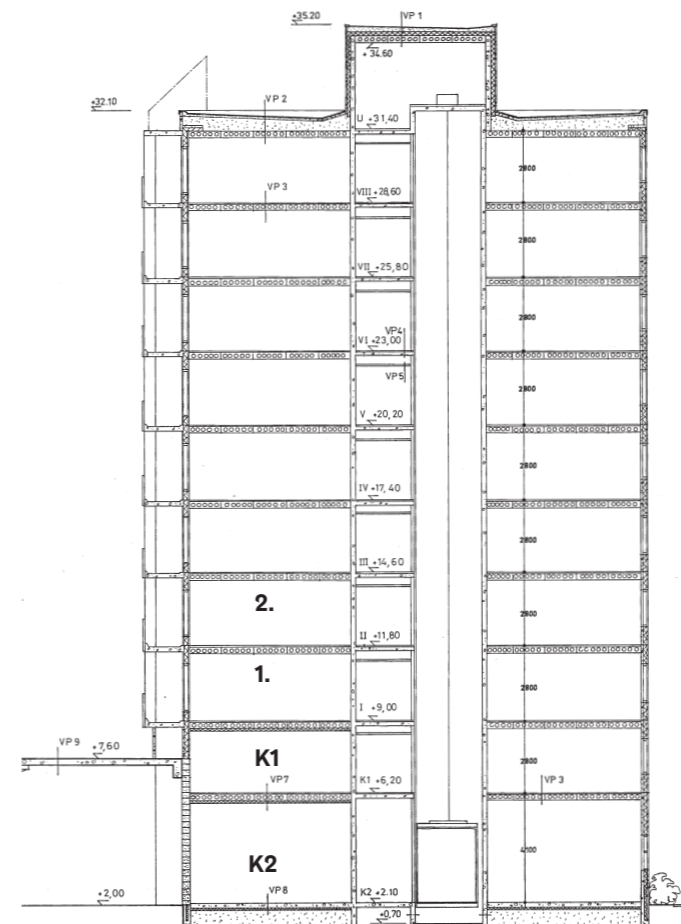

Haapaniemenkatu 12b, KK / Sulo Savolainen 1974. Merihaka Oy:n arkisto

Haapaniemenkatu 12b, KK / Unto Toikkanen 1978. Merihaka Oy:n arkisto

Mikäli Sulo Savolaisen suunnittelema lamellitalo L4 olisi tullut toteutetuksi, olisi rakennus asetettu Merihaan korkeusjärjestelmää noudattaen integroidusti paikalleen. Kansitasokerros olisi ollut selkeä, rakennusvoilymistä sisäänvedetty ja vastaavalla eleganssilla järjestetty kuin tornitaloissa. Tähän olisi sijoitettu myös pieniä asuntoja rantamaiseman puolelle, koko asunnon levyisin parveketerassein. Suunnitelma oli siis arkkitehtonisesti aivan toiselle tasolle virittynyt, kuin Unto Toikkasen laimea ja sekava toteutus.

L4 Hakaniemenranta 28-30 / Haapaniemenkatu 12b
KK Suunnitteluosasto, Unto Toikkanen. 3.9.1978. Merihaka Oy:n arkisto.

Lamellitalo rakennustyyppinä

Merhakaan rakennettiin 5 lamellitaloa, eli normaalikorkuista asuinkerrostaloa, missä yhden porrashuoneen ympärille järjestettyä pohjamuotoa, lamellia, voitiin toistaa ja kertautua näin muodostettiin *lamellitalo*. Alkuperäisen järjestyksen mukaan lamellitaloja oli tunnistella L1, L2, L3 ja L4 sekä yksi A eli asuntola. Rakennustyyppiltään A on myös lamellitalo.

Lamellitalo L1 sijaitsee pohjois-eteläsuuntaisesti, osoitteessa Hakaniemenranta 14 / Haapaniemenkatu 11. Rakennus ei ole yksi lamellitalo, kuten aluesuunnitelmatasolla oli ideana, vaan muodostuu kahdesta erillisestä vierekkäisestä kerrostalosta. Molempien suunnittelijana on Unto Toikkanen ja ne kuuluvat Merihaan 70-...80-lukujen väliseen tuotantokauteen, mikä näkyy tietyinä herpaantumisena alueen suunnitteluprinssi-peistä ja määrätietoisuuden puuttumisena. Rakennukset ovat pohjamuodoiltaan identtiset, luukuun ottamatta rakennusten sijoittelusta seuranneita pieniä eroavaisuuksia. Eteläisempi sijaitsee kiinni kansirakenteen reunassa, pohjoisempi kansirakenteen keskellä. Rakennuksen korkeuden sovitaminen kansirakenteeseen ei sisällä vastaavaa harkintaa ja juurevuutta, kuin mitä esimerkiksi tornitaloissa on nähtävissä. Talon kansitasokerros on asuinkerros (toisin kuin tornissa), ja asuntojen parvekkeet leijuvat sattumanvaraisella tavalla pihakannen päälle; olematta kannella, olematta kunnolla ilmassa. Rakennukset eivät myöskään noudata tai korreloi alueen 7,5x7,5 moduuliverkon kanssa, vaan talotyyppi tuntuu suunnittelun rakennustuotantomenetelmä edellä. Leveys perustuu 1,2 m ontelolaatan kerrannaisiin, ja ontelolaattajako on jopa piirretty pohjapiirustuksen ylikäyväksi rasteriverkoksi. Rakennusrunko on sangen syvä, 16,8 metriä, eli 14 ontelolaattaa leveä. Pystyrunko on osin paikalla valettu, osin elementeistä tehty.¹⁴³ Pituussuuntaan jako perustuu 5625 mm mittaan, ontelolaatan pituuden määräämänä. Huoneistojakauma käsittää variaation yksioista kolmioon, 32 m²...78 m², ja huoneistossa on tavanomainen asumisen standardikäsitteisiin perustunut pohjakaavio, missä pimeä ja ahdas eteinen toimii kodin kaikkien tilojen yhdyshuoneena. Ratkaisukaava on sama jota Toikkanen käytti hieman aiemmin suunnittelemaansa L4:ssä.

Vastaavin periaattein, ontelolaattamitoitukseen perustuen, on toteutettu alueen pohjoisosaan sijoittuvat lamellitalo L4, joka muodostuu kahdesta yhteenliitetystä lamellialosta, Unto Toikkasen suunnittelemana. Yhteen liittäminen käy ilmi myös siitä, että rakennus jakautuu kahdeksi eri taloyhtiöksi: Ky Merihaan Rantakuja ja As Oy Merihaan Rantapenger. Rappuja on molemmilla kaksi, lamellien ollessa peilikuvina. Myös tämä rakennus nostaa esiin eräänlaisen paradoksin. Merihaan kansirakenne tuntuu olevan rakennuksen korkeussuhteille ja järkevälle tilankäytölle enemmänkin ongelma kuin mahdollisuus. Toikkasen suunnittelemissa lamellitaloissa ensimmäinen kellarikerros (K1) on painettu puoli kerrosta alemmas, ja ensimmäinen asuinkerros (+9,0) asettuu sekavasti 1,4 metriä kansitason yläpuolelle. Samalla kerros K3 puuttuu kokonaan; on vain alempi kellarikerros K2 ja ylempi K1. Lamellitalon ylempään kellarikerrokseen (K1, +6,20) on sijoitettu myös asuntoja rannan puolelle. Ensimmäinen asuntokerros tasolla +9,0 toistuu kerroksissa 1-8. Huoneistojako on vastaava kuin lamellitalossa L1, ja samaa kaavaa Toikkanen toisti nuorimmassa, 1980 suunnitellussa lamellitalo A:ssa, Hakaniemenranta 12.

KOTIMAA

Iso raha ei yksin takaa asuntojen laatua

Tiukat kaavaohjeet parantaneet asuntoja Helsingissä

Uusi raha ei yksin takaa asuntojen laatua... Tiukat kaavaohjeet parantaneet asuntoja Helsingissä... Helsingin kaupunkisuunnitteluvirastossa haluttiin selvittää asuinrakentamisen laatua.

Kotimaa... Helsingin kaupunkisuunnitteluvirastossa haluttiin selvittää asuinrakentamisen laatua... Tiukat kaavaohjeet parantaneet asuntoja Helsingissä.

Yhteyshenkilönä Hakassa oli meidän aikamme DI Olavi Laine, joka ymmärsi näkökantojamme eikä kuunnellut elementtitehtaan vaatimuksia. Toikkasen aikana yhteyshenkilö oli joku muu.

Kuuntelijana... Yhteyshenkilönä Hakassa oli meidän aikamme DI Olavi Laine, joka ymmärsi näkökantojamme eikä kuunnellut elementtitehtaan vaatimuksia.

Kaunis talo Katajanokalla

Ilahdus... Kaunis talo Katajanokalla... Ilahdus... Kaunis talo Katajanokalla... Ilahdus... Kaunis talo Katajanokalla.

Malminkartanon mallitalo

Malminkartanon mallitalo... Ilahdus... Kaunis talo Katajanokalla... Ilahdus... Kaunis talo Katajanokalla.

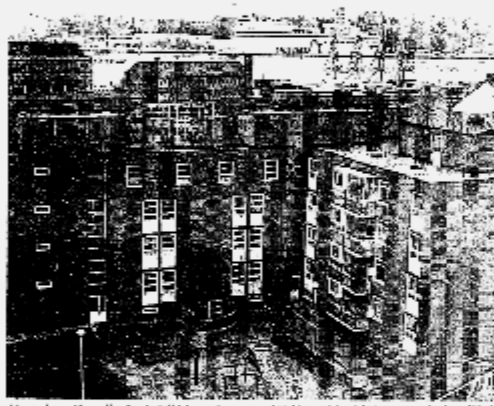
Synkkä kuva muun Suomen aravatalojen laadusta

Synkkä kuva muun Suomen aravatalojen laadusta... Ilahdus... Kaunis talo Katajanokalla... Ilahdus... Kaunis talo Katajanokalla.

Sulo Savolainen 10.10.2020

Merihaka on kuin "suuri kone"

Hakaniemenranta 14:n pitäisi olla kaiken järjen mukaan laadukas talo... Rakentamistehokkuus ja mittakaava ovat niin suuret, että Merihaasta on kadonnut kaikki luonnontehoisuus.

Merihaka on kuin "suuri kone"

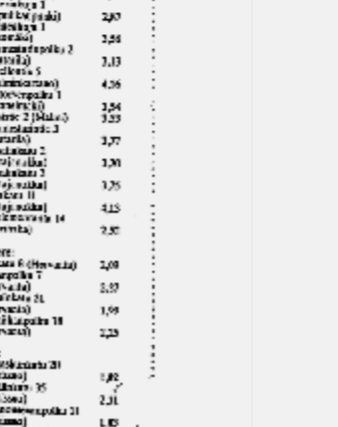
Merihaka on kuin "suuri kone"... Rakentamistehokkuus ja mittakaava ovat niin suuret, että Merihaasta on kadonnut kaikki luonnontehoisuus.

Tapulikaupungin säästötalo

Tapulikaupungin säästötalo... Rakentamistehokkuus ja mittakaava ovat niin suuret, että Merihaasta on kadonnut kaikki luonnontehoisuus.

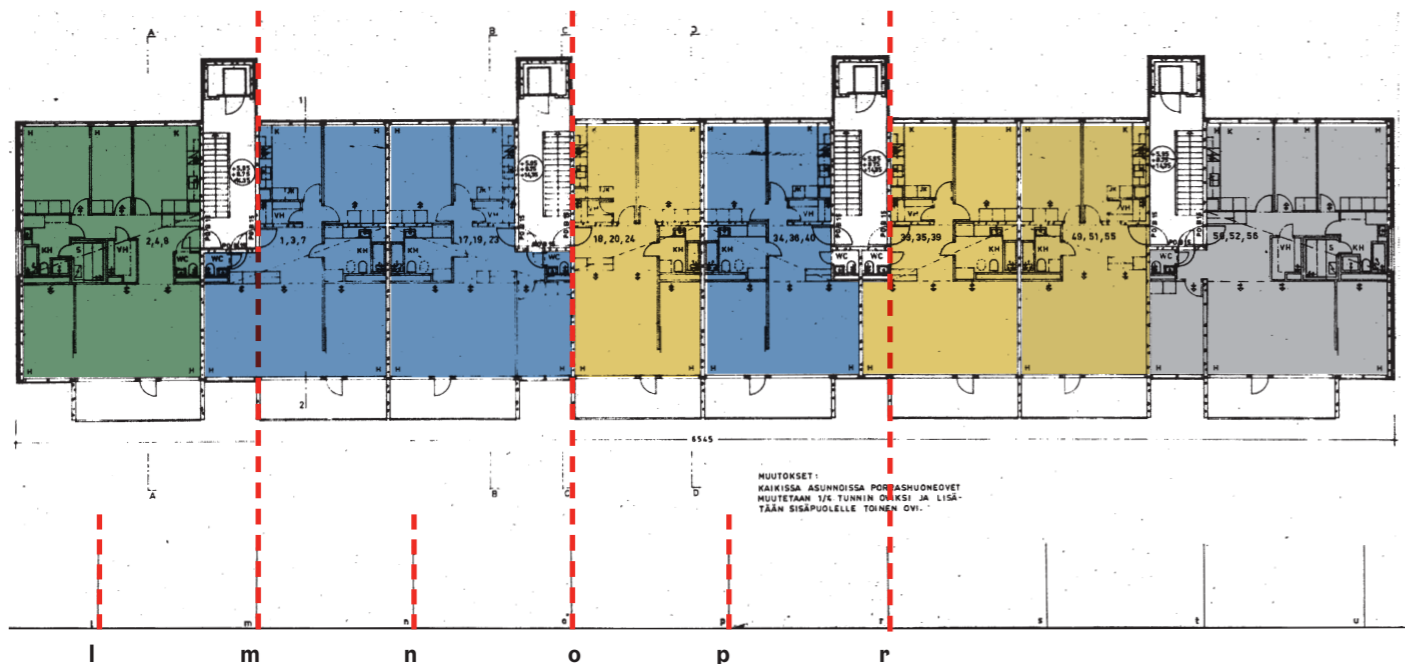
Esimerkkejä

Esimerkkejä... Rakentamistehokkuus ja mittakaava ovat niin suuret, että Merihaasta on kadonnut kaikki luonnontehoisuus.

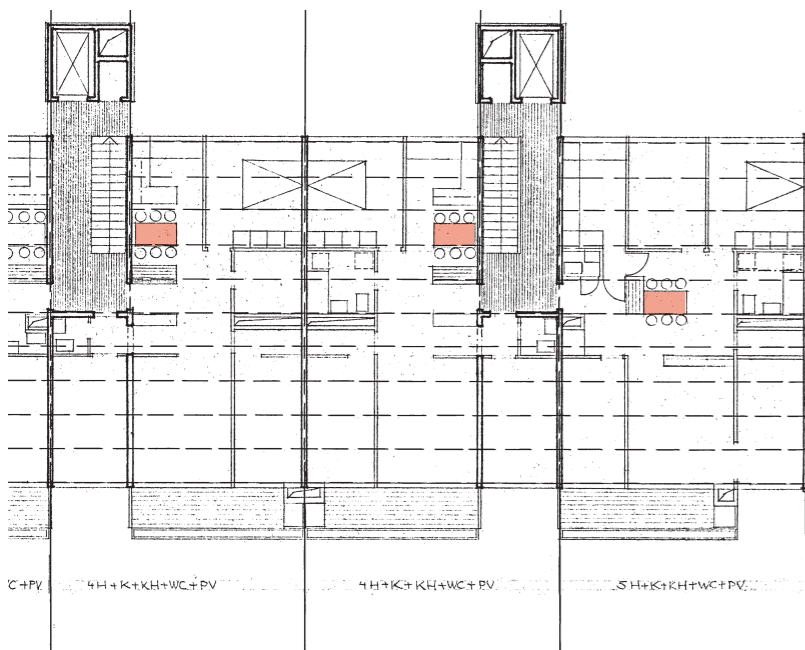
Hakaniemenranta 14:ää verrataan suureen koneeseen. Betonikansten alle jää "pimeä katakombin maailma".

Table with project details: HUONOT, As. Oy Hakaniemenranta 14, Sijainti: Merihaka, Talotyyppi: 10-kerroksinen lamellitalo, Asuntoja: 78 kpl, Rakennuskustannukset: 3 050 mk/h-m², Rakentaja: Rakennuskunta Haka, Asemakaavamääräyksiä: 18 kpl, Laatuarvio: 2,52.

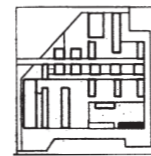

Hakaniemenranta 18

1., 2. ja 4. kerros. KK / Sulo Savolainen. Hki, Arska.

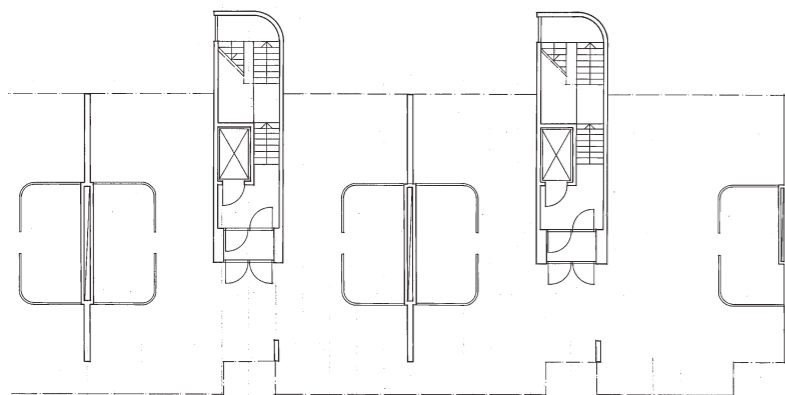
- 5H + k
- 4H + k
- 3H + k
- 2H + k

Lamellitalojen suunnittelun pääsärkynä oli minulle henkilökohtaisesti rakennusoikeuden täyttämiseksi vaadittu kerrosluku. Kun tornien korkeutta pienennettiin, vähentynyt kerrosala oli pakko siirtää lamelleihin. Tornien ja lamellitalojen suhde vääristyi. Parin kerroksen poistaminen lamellitaloista olisi parantanut tilannetta. Jo se, että pohjois-eteläsuuntaisten lamellien räystäslinja olisi jäänyt etelärannan lamellien tasolle, olisi helpottanut.

Sulo Savolainen 21.10.2020

Merihaka, lamellitalo 2, vaihtoehto F, alustava pohjapiirros 9.3.1971. Huomaa ruokailun harkittu sijoittuminen pohjamuodossa. Merihaka Oy:n arkisto.

"Merihaka. Lamellitalo 2. Vaihtoehto D, alustava. Sisäntulokerros 12.1.1971. Merihaka Oy:n arkisto.

Hakaniemenranta 16.
KK / Sulo Savolainen. Ei päiväystä, ~1972. Merihaka Oy:n arkisto.

Hakaniemenranta 16.
KK / Sulo Savolainen. L2 Luonnos 14.11.1972. Merihaka Oy:n arkisto.

L2 ja L3: Lamellitalot Hakaniemenranta 16 ja 18

Jos 1978...1980 suunnitellut lamellitalot edustavat Merihaan rakennuskannassa idealismista luopumista ja ponnetonta arkkitehtuuria, ovat Merihaan varhaisimmat lamellitalot reipas ja suoraviivainen esimerkki onnistuneesta suunnittelusta. Rakennusten paikkaan integroitumisesta kertoo myös osaltaan se, että 7,5 x 7,5 moduulilinjat kulkevat pohjapiirustuksissa mukana, määrittäen julkisivun rytmiä. Rakennukset seisovat maantasossa, yhtäällä Merihaan kentän ja toisaalta Hakaniemenrannan puistoalueen rajaamina, mikä antoi tiettyä väljyyttä rakennussuunnitteluun. Kahden kellarikerroksen (K2 ja K3) sekä kansitason kellarikerroksen (K1) problematiikka ei vaivaa rakennuksia, vaan rakennuksissa on selkeä kivijalkakerros, tai sokkeli-kerros, joka on varattu rakennuksen aputiloille ja porrasauiloille. Tämän päältä nousevat asuntokerrokset 1.-8., joiden korkeustasojen liittymisestä kansitasoon (+7,60) ei ole tarvinnut kantaa erityistä huolta. Olkoonkin, että ensimmäisen kerroksen ikkuna-aukkojen harjalinja on asetettu samaan tasoon kansitason päättävän metrisen kaidelinjan kanssa. Viivapiirustuksena selkeä linjarveto - rakennettuna ympäristönä merkityksetöntä.

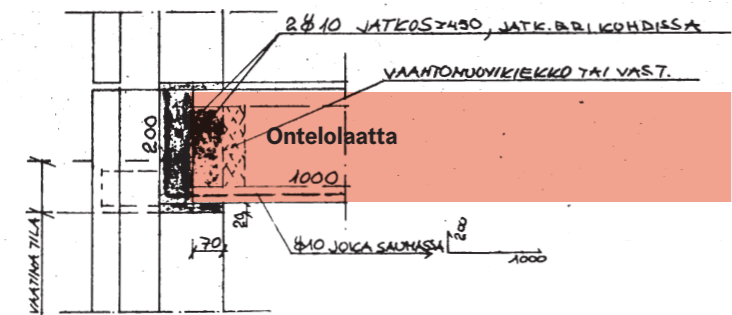
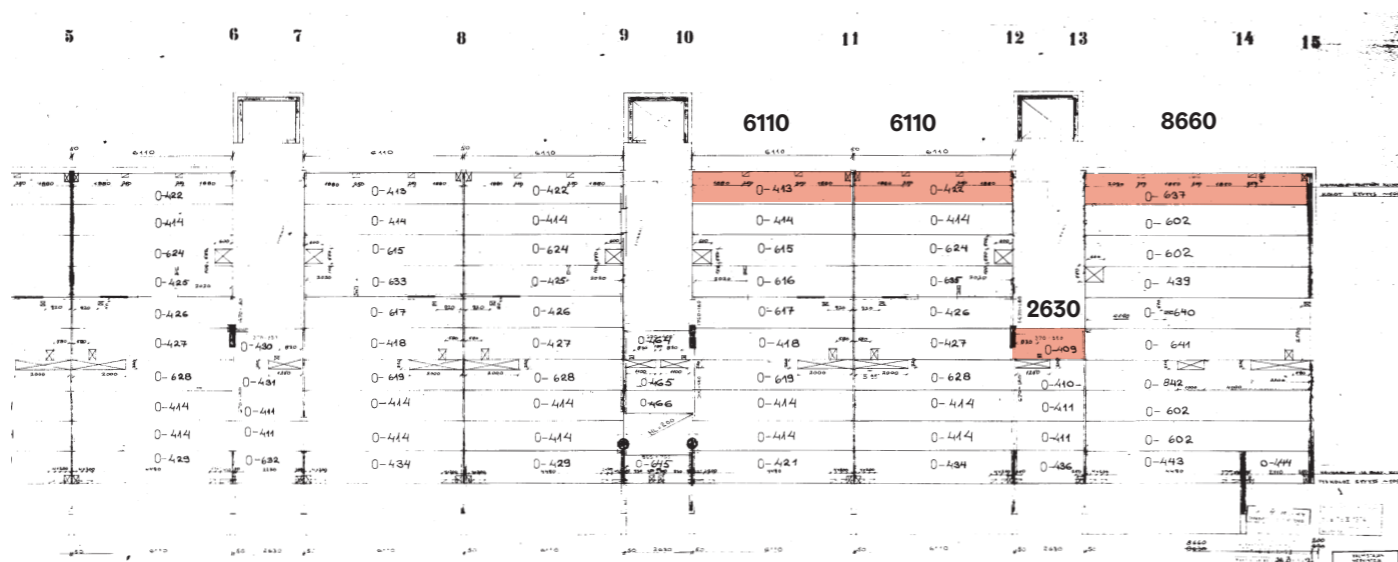
Lamellitalojen suunnittelijana oli Sulo Savolainen. Jos Unto Toikkanen ajautui ilmiselviin vaikeuksiin lamellitalon luonteessa sovittamisessa kansirakenteen korkomaailmaan, ei Savolainenkaan ole selvinnyt omasta tehtävästään ilman tiettyä tuskailua. Luonnos L2 paljastaa, että rakennuksen korkeussuhteita on jumpattu kivijalkakerroksen osalta. Kerrokset K2 ja K3 on luonnoksessa esitetty pääosin rakennuksen aputiloiksi. Ylempään kellarin (K2) rannan puolelle sijoitetut parvekkeet kuuluivat saunaosastoon, joka kuitenkin toteutuksessa siirtyi talon kattotasolle. Työn edetessä on kuitenkin päädytty laskemaan asuntokerros läpikäyvänä tasolle K2. Tai on tiedossa toinen luonnos, jossa rakennuksen julkisivurytmiä on tutkittu ja rakennus on varustettu läpikäyvällä ullakkokerroksella, missä silmiinpistävästi ei ole huomioitu kansirakenteiden olemassaoloa lainkaan. Samaan vaihtoehtoluonnosten sarjaan kuuluu katutasokerroksen pohjapiirustus, joka osoittaa kuinka ilmastavasti rakennuksen maantasokerros olisi tullut ratkaistuksi, Corbusierin (Le Corbusier) ihanteiden mukaan.

Piirustuksen otsikointi: "Merihaka. Lamellitalo 2+3, vaihtoehto F, alustava, julkisivu etelään". Merihaka Oy:n arkisto.

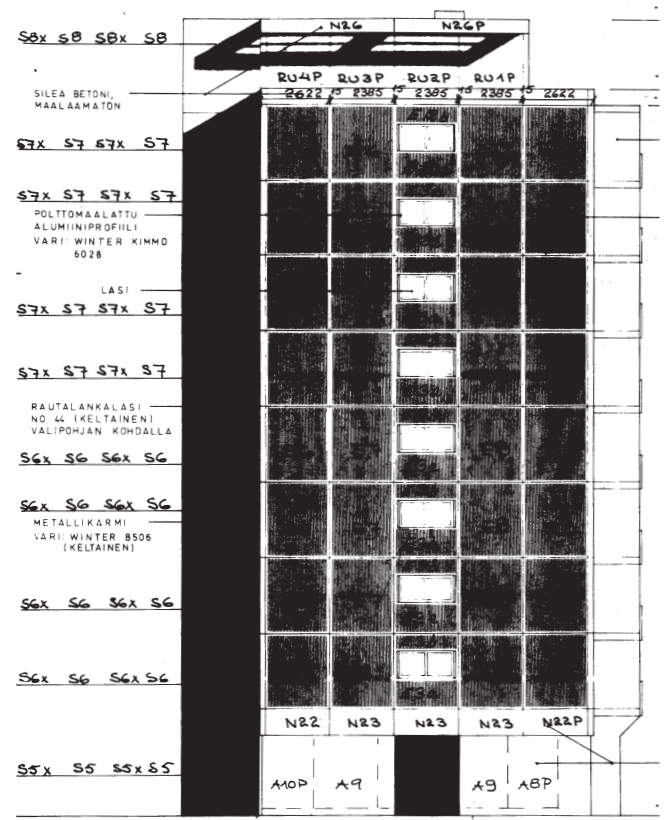
Lamellitalojen Merihaan asteikoilla korkealaatuinen ja harkittu arkkitehtuuri näkyy myös pohjamuodon ja huoneistojakauman rikkautena, sekä Savolaisen taitona tehdä tasarytmisenä toistuvan julkisivun sisään variaatioita alkaen kaksioista aina 5 huoneen päätyhuoneistoihin saakka. Oheinen luonnos pohjamuodosta tuo esiin, toteutunutta versiota paremmin, tavoitteita asuintoimintojen järjestämisestä kiinnostavalla ja harkitulla tavalla; vaikkapa ruokailuhuoneen sijoittamista huoneistoissa rungon keskipisteeseen ja asunnon aktiivisimmalle käyttöalueelle.

Hakaniemenranta 18

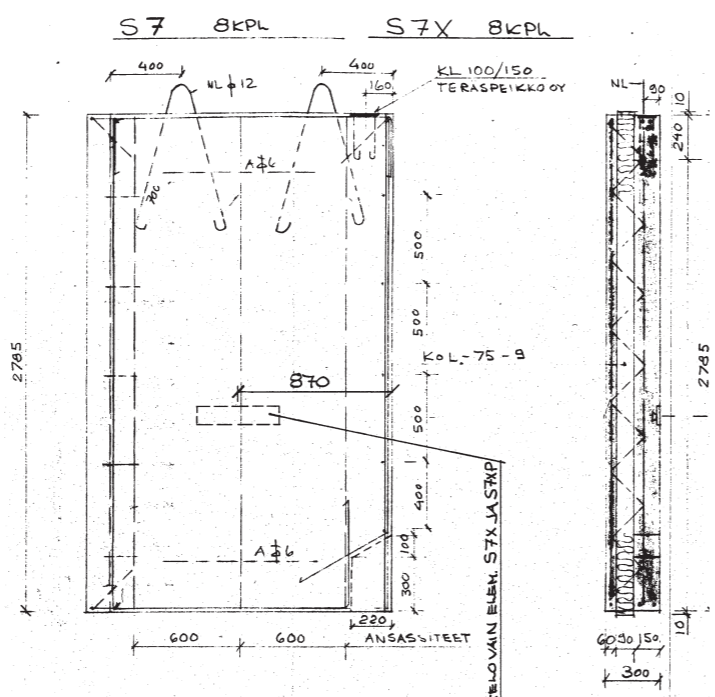
Kaavio osoittaa ontelolaatat tunnisteella O-###, sekä kantavat paikalla valetut mustat pystyrakenteet. Huomaa, että insinööri ei ole lämmennyt Merihaan moduulijonjoille, vaan on käyttänyt omia linjatunnisteitaan 1,2,3... X-akselilla. KK, Insinööriosasto. Hki, Arska.

KK Insinööriosasto. 1973. Yksityiskohta ontelolaatan ja päätyseinäelementin liittymästä. Hki, Arska.

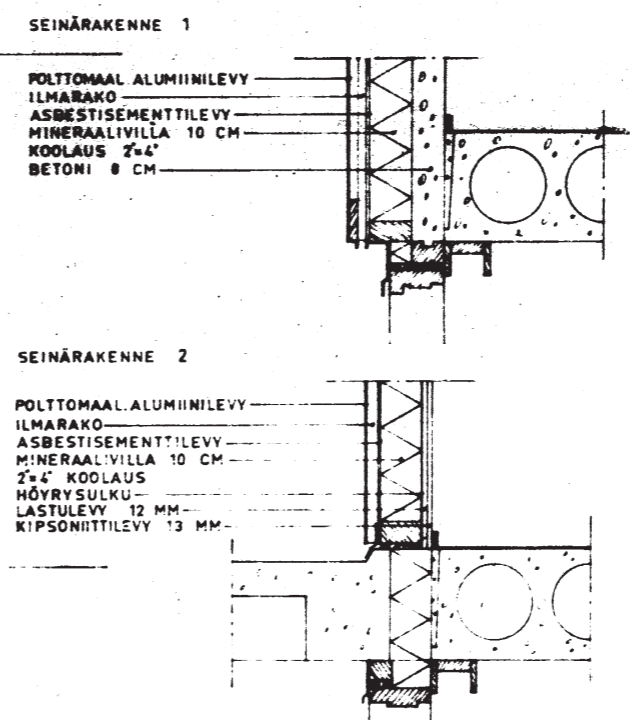
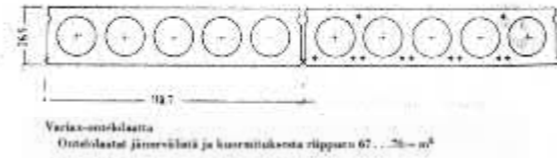
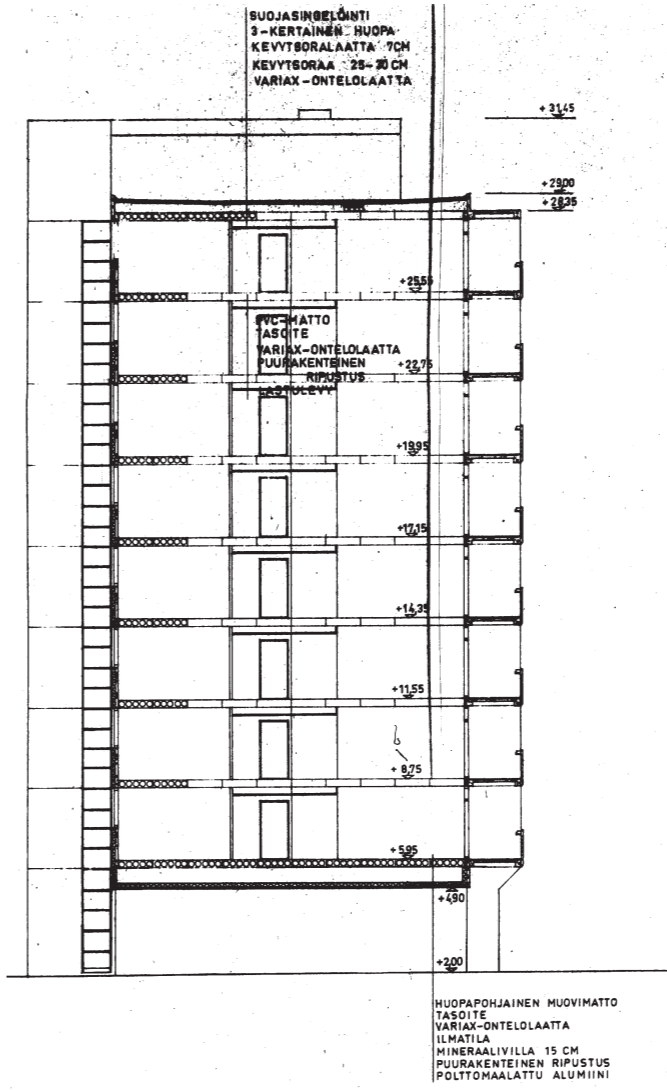
Hakaniemenranta 18

KK Insinööriosasto. Elementtien sijoitus länsipäädystä. 7.5.1974. Hki, Arska.

S7 elementti

Elementti päätyseinässä. Ulkokuori 60 mm, lämmöneriste 90 mm ja kantava sisäkuori 150 mm, jonka varaan ontelolaatat tukeutuvat (leikkaus 1-1).

Hakaniemenranta 18

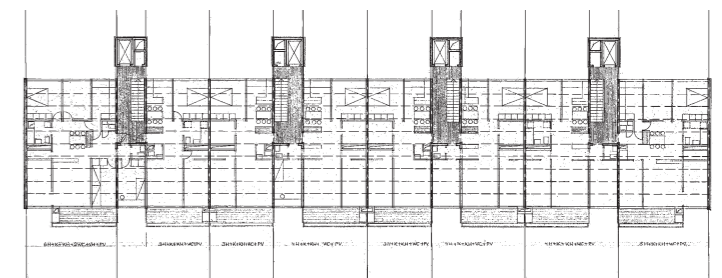
Seinä rakenne 1 on pohjoineisenä ja rakenne 2 eteläiseinä parvekkeiden kohdalla

Lamellitalon rakenteet

Suomen rakennusteollisuudessa käynnistyi 1968 tutkimus, jonka tarkoituksena oli yhtenäistää hajanaisen betonilementiteollisuuden tuotteisto. Pyrkimyksenä oli saada aikaan avoin kotimainen tuotantjärjestelmä, jolla olisi mahdollisuus toteuttaa erilaisia rakennusratkaisuja. Tämä betonilementtisysteemi sai lyhyen tunnusteen BES. Kansainväliset ja kotimaiset järjestelmät kartoitettiin, ja niiden tuhansittaisesta joukosta tutkittavaksi valittiin hedelmällisimmiksi katsotut. Kantavat seinät -malli katsottiin sen hetkiseen tuotantotekniikkaan parhaiten soveltuvaksi, esimerkiksi pilari-palkki-järjestelmän sijaan. Lyhyesti ottaen seinät olivat kantavia elementtejä, jotka kannattelivat vaakarakenteina käytettyjä ontelolaattoja, ja julkisivuelementit saattoivat olla, tarpeen mukaan, joko hyötykuormaa kantavia tai itsensä kantavia. Paloista koottu talo jäykistettiin paikalla valetulla porrashuoneella ja toisinaan myös hissi-tornilla. Kun kaikki rakennuksessa käytettävät elementit olivat täsmälleen samoja moduulimitoitettuja elementtejä, saatiin tuotantokoneistoa suoraviivaistettua ja rakentamisen muuttui nopeatahtiseksi asennustyöksi.¹⁶⁴

Erityisesti ontelolaatan mukaan tuleminen mullisti asunto-tuotantoa BESin myötä. Ontelolaattoja alettiin valmistamaan Suomessa kahdella tehtaalla, kahtena eri sovelluksena, joista Parasten kalkki Oy:n tuote oli nimeltään Variax-laatta. Tätä HAKA käytti BES-koerakennuskohteessa Matinkylässä 1971.¹⁶⁵ Esijännitetty teräsbetoninen ontelolaatta oli 1,2 metriä leveä ja pituus vaihteli 3,0...9,9 metrin välillä. Tästä muodostui pukekielessä *pitkälankkujärjestelmä*, joka antoi arkkitehdille uusia vapauksia rakennussuunnitteluun. BES:n vaikutus jäi Merihaan ensimmäisen vaiheen kohteissa ontelolaatan käytön tasolle: *"BES-järjestelmää ei käytetty. Sen kehittäminen oli käynnissä samaan aikaan, kun Merihaan taloja jo suunniteltiin. Toisaalta korkeiden talojen rakenteiden suunnittelussa oli omat ongelmansa, joita BES ei olisi ratkaissut."*¹⁶⁶

Merihakaan ontelolaatta näyttää löytäneen tiensä heti tuotannon alkumetreillä. Lamellitalosta L2 on tehty 1971 päivätty luonnos "ontelolaattasovituksella". Ja kun piirustuksessa sen todetaan olevan vaihtoehto F, lienee muunkinlaisia rakenteellisia vaihtoehtoja ollut aiemmin kartalla. Ontelolaatan määräävyys näkyy hyvin pohjapiirustukseen vedettyinä pystyinä jakolinjoina. Missä jakolinja, siinä ontelolaatan pituusjatkos eli kantava seinä ja huoneistojako. Ontelolaatta- ja elementtirakenteina on toteutettu Merihaan kaikki nuoremmat lamellitalot.

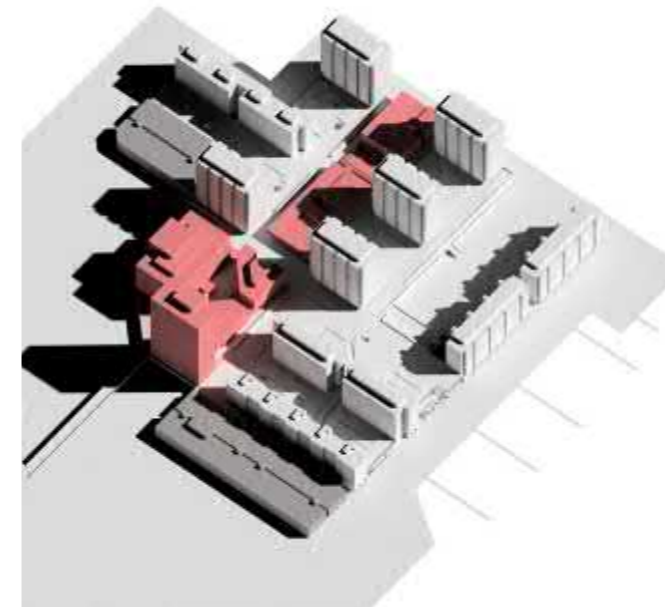
Merihaka, lamellitalo 2, vaihtoehto F, alustava pohjapiirros 9.3.1971. Lisähuomautuksella "ontelolaattasovellus". Merihaka Oy:n arkisto.

8. Merihaan rakennukset - toimistot ja palvelut

Toimistorakennukset

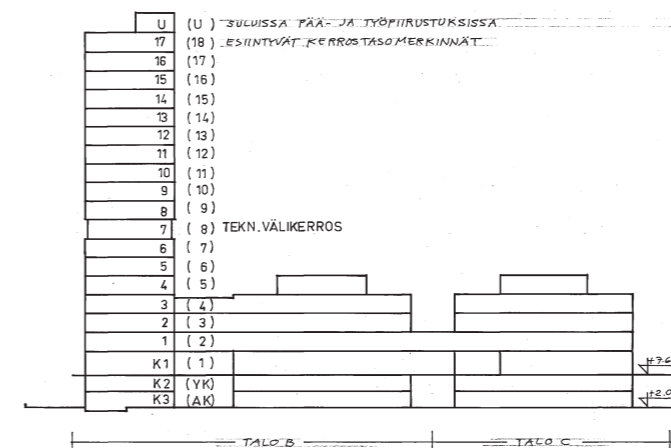
Merihakaan valmistui perättäisinä vuosina 3 keskeistä rakennusta: Helsingin Veroviraston toimistorakennus 1974, Myymälärakennus 1975 ja Liittojen rakennus 1976. Merihaan neljäs ”yleinen tai liikerakennus” eli palloilutalo on ajallisesti alueen viimeisimpänä 1986 valmistunut rakennus, mikä myös näkyy sen arkkitehtonisen ilmeen ja materiaalin käsittelyn monipuolistumisena. Merihaan arkkitehtiryhmässä Arvi Ilosen roolina oli yleishyödyllisten rakennusten suunnittelu, myymälärakennusta lukuun ottamatta, mikä myös näkyy tietyssä kädenjälkenä suhteessa Bieberin torneihin ja Savolaisen lamellitaloihin. Rakennukset ovat yleisilmeeltään kireitä, kurinalaisia ja systemaattisia. Rakennusten tekstuuri muodostaa universaalin x-, y-, z-suuntaisen hilan, systeemin joka jatkuu rakennuksesta toiseen, ja erilliset rakennukset näyttävät maisemassa toisiinsa liimautuneilta. Ilosen alumiinipintaiset rakennukset ovat konstruktivististen ihanteiden ruumiillistumia.

Asuinrakennuksista poiketen toimistotalojen julkisivuissa on käytetty alumiinilevyjä ja avaruusajan virtaviivaisuutta huokuvia pyöristettyjä kulmia. Alumiini naturel, eli eloksoitu luonnonväri, yhdistää materiaalin raakoihin betonipintoihin, ja Merihaan harmaus säilyy sen vahvimpana identiteettiväriinä. Toisaalta tornin itäisen julkisivun puolella olevat kaksi hissitornia on verhoiltu pystyurituilla betonielementeillä, ja samaa on käytetty myös rakennuksen kansitason alle jäävässä jalustassa. Tehosteväriä rakennuksessa on Merihaan väriskalaan kuuluva tumma sininen, Winterin värikartan 6028 eli *mustikansininen*, jolla on maalattu rakennuksen knallimainen hissikonehuone ullakolla. Samaa sinistä on käytetty otsikossa olevien liittoja osoittavien kirjaintunnisteiden taustalla olevassa pinnassa, joka suunnitelmien mukaan on *värillistä julkisivulasia nro 8*.

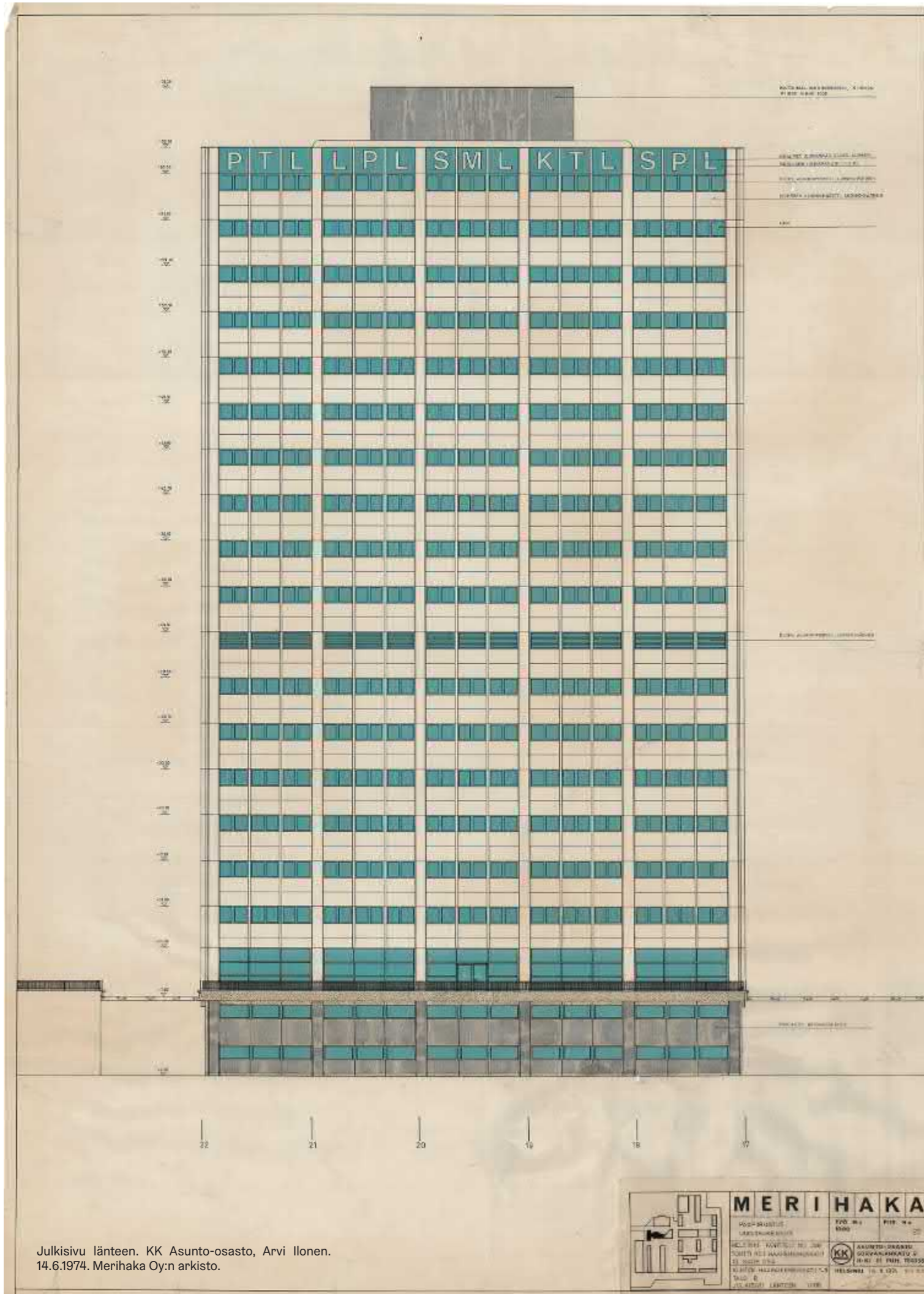
Helsingin rakennusvalvontaviraston arkiston kokoelmaan kuuluva mikrofilmattu / skannattu perspektiivipiirustus, vailla viitetietoja. Liittyy alkuperäiseen lupahakemukseen 10-1615-73-A.

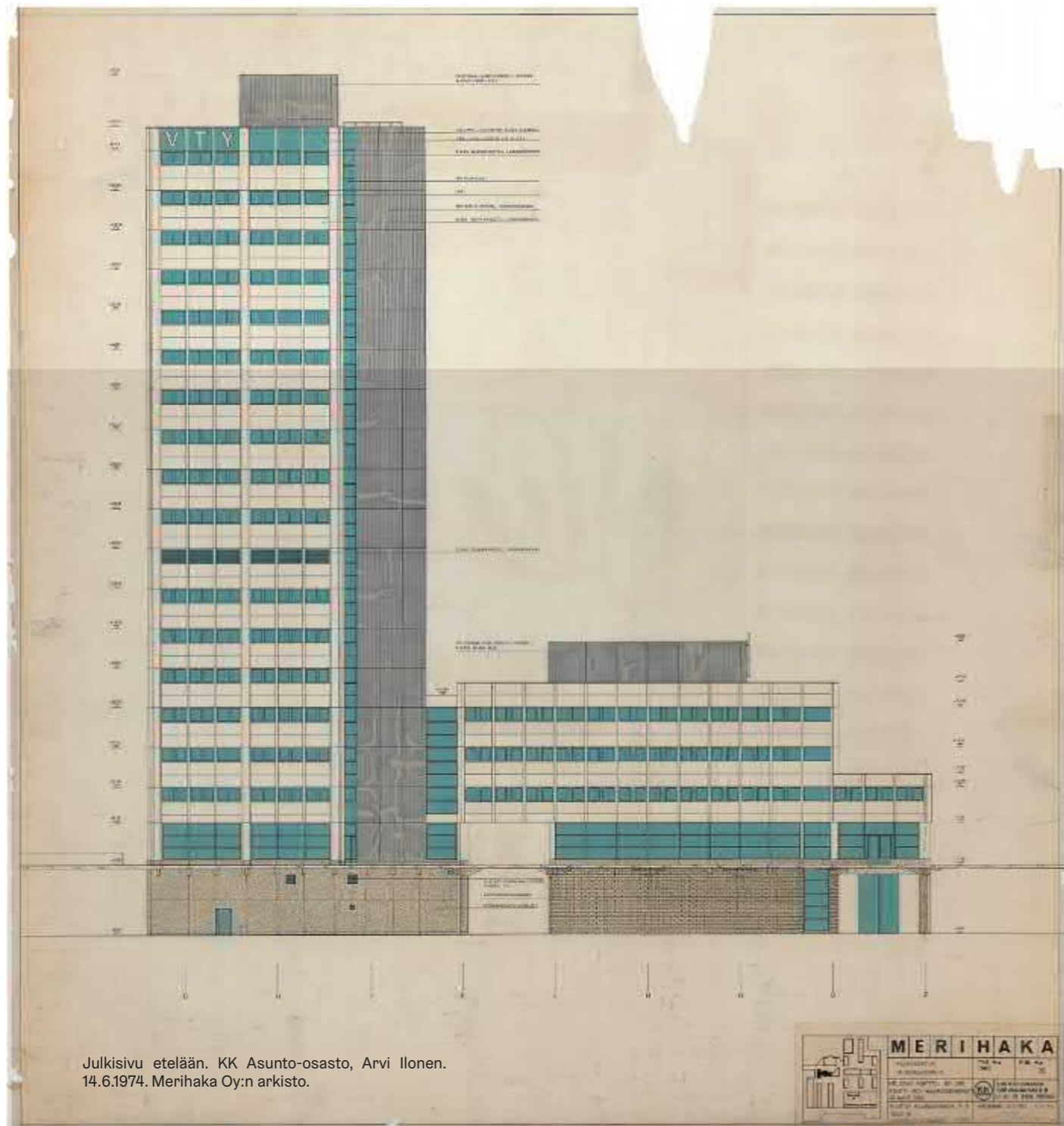
”Kiinteistö Oy Haapaniemenkatu 7-9, hissikerrostasojen yksilöintikaavio”. KK Asunto-osasto, 22.7.1974. Merihaka Oy:n arkisto.

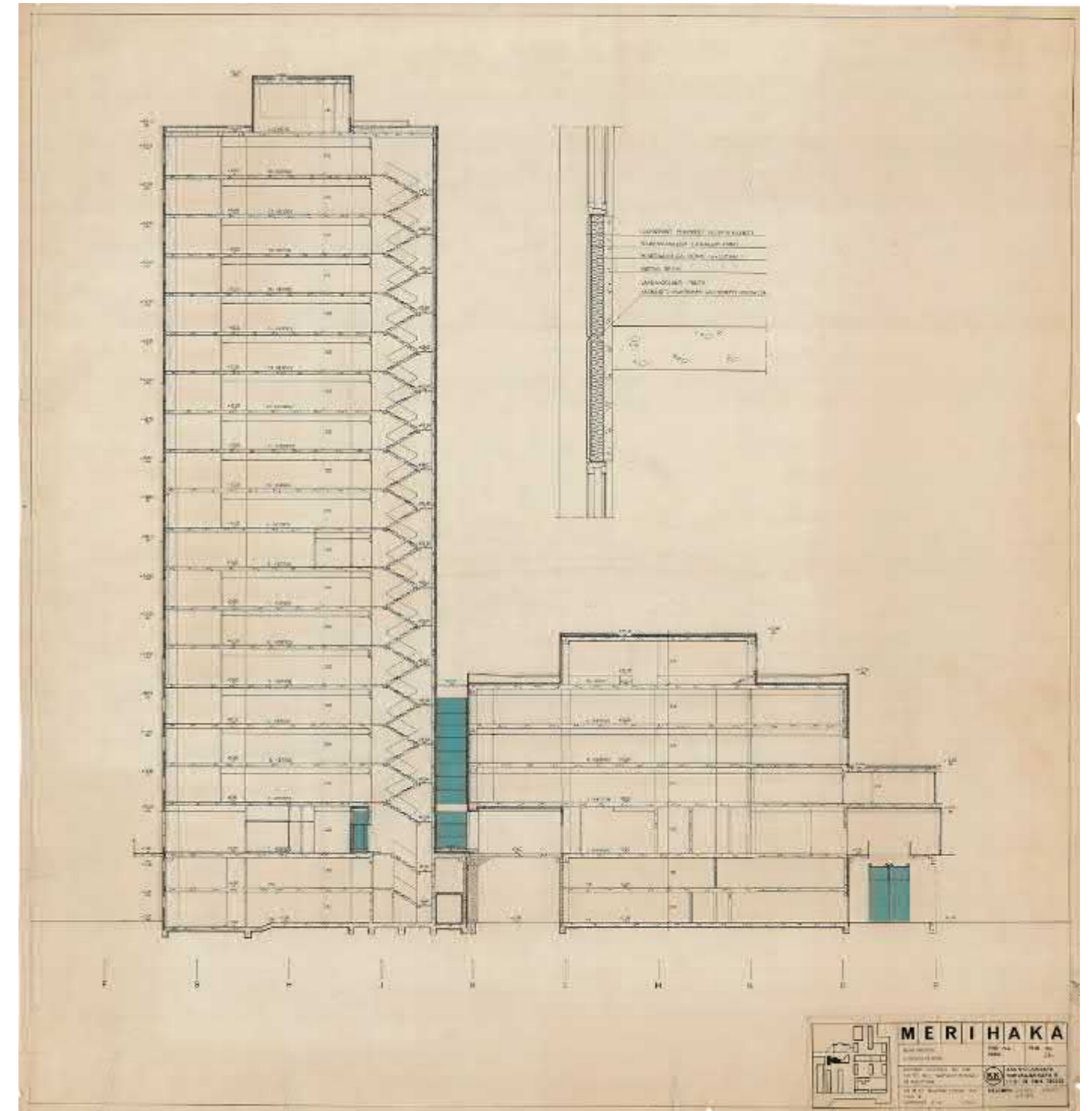
Tuukka Kaila, valokuvateos, Merihaka 2001. Nykytaiteenmuseo Kiasma. finna.fi.

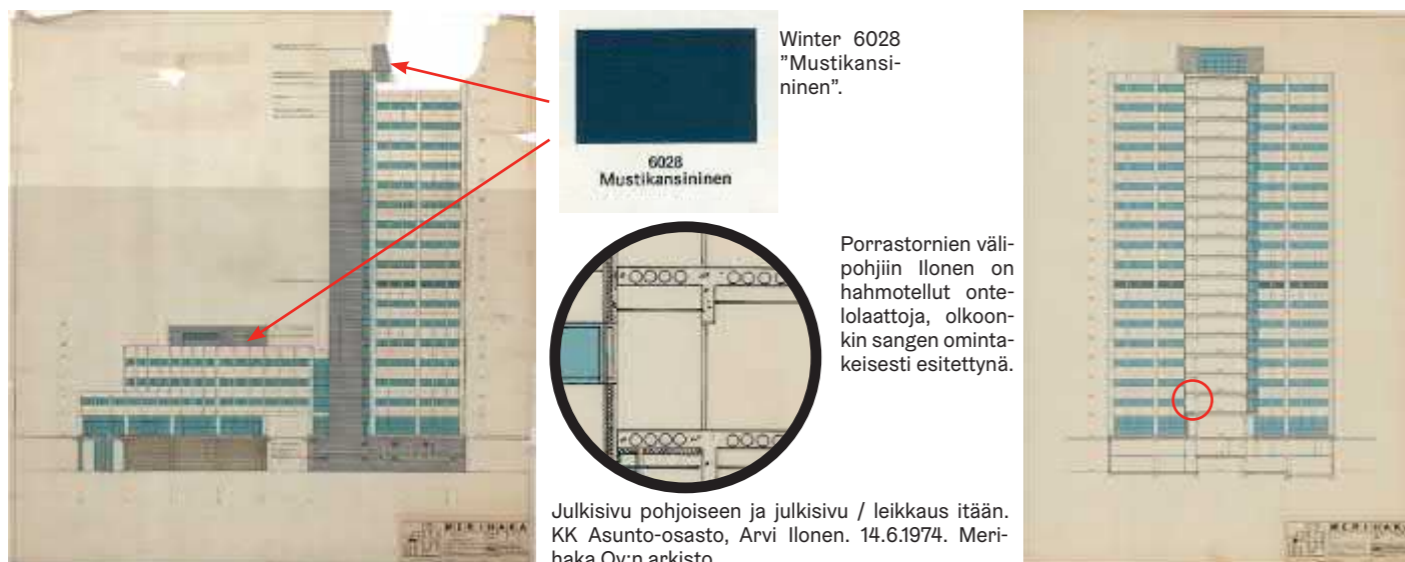
Julkisivu länteen. KK Asunto-osasto, Arvi Ilosen. 14.6.1974. Merihaka Oy:n arkisto.

Julkisivu etelään. KK Asunto-osasto, Arvi Ilonen. 14.6.1974. Merihaka Oy:n arkisto.

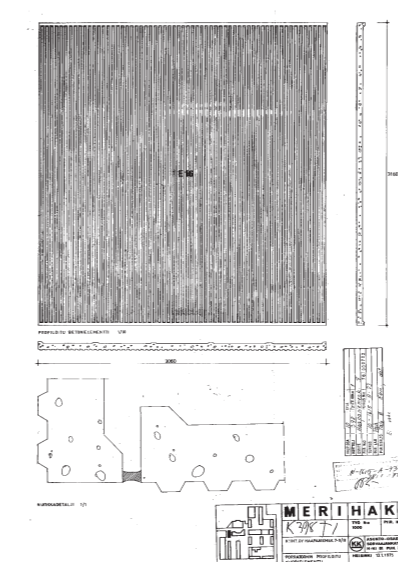
Leikkaus. KK Asunto-osasto, Arvi Ilonen. 14.6.1974. Merihaka Oy:n arkisto.

Winter 6028 "Mustikansininen".

Porrastornien välipohjiin Ilonen on hahmotellut ontelolaattoja, olkoonkin sängen omintakeisesti esitettynä.

Julkisivu pohjoiseen ja julkisivu / leikkaus itään. KK Asunto-osasto, Arvi Ilonen. 14.6.1974. Merihaka Oy:n arkisto.

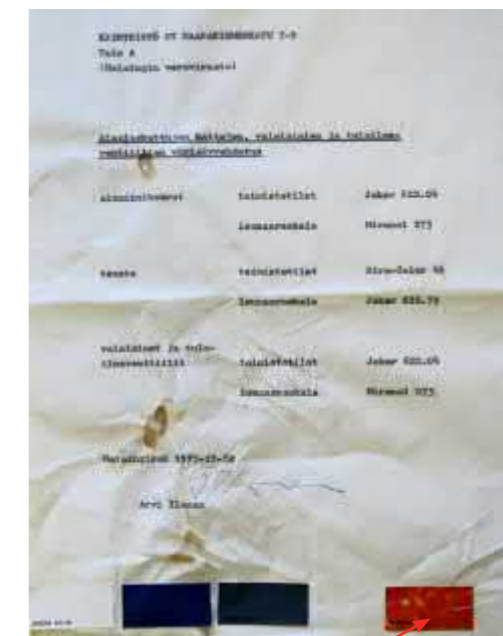
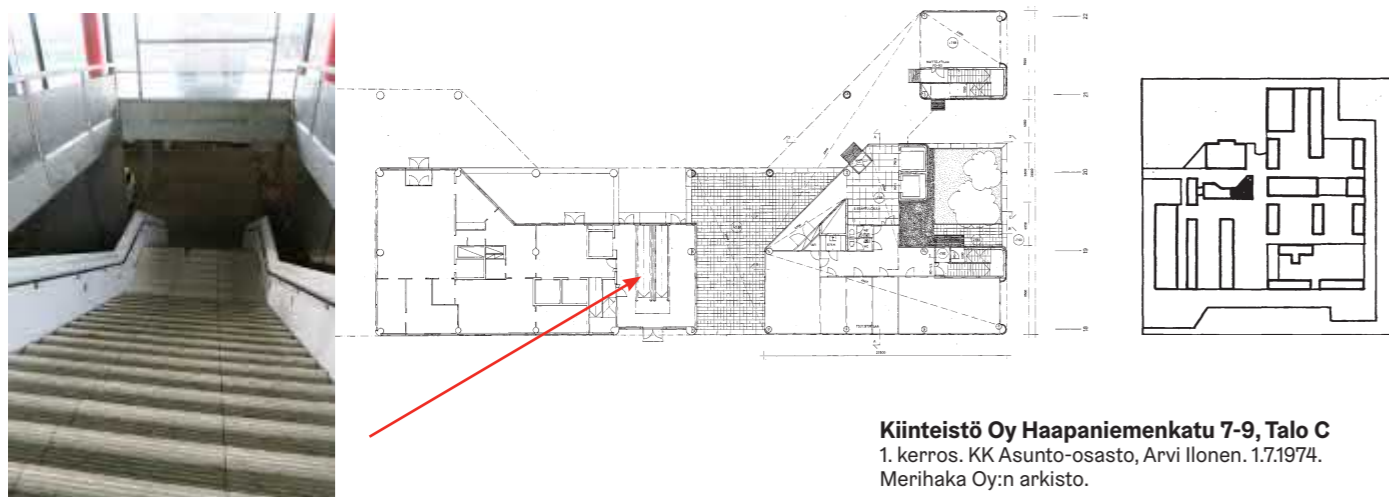
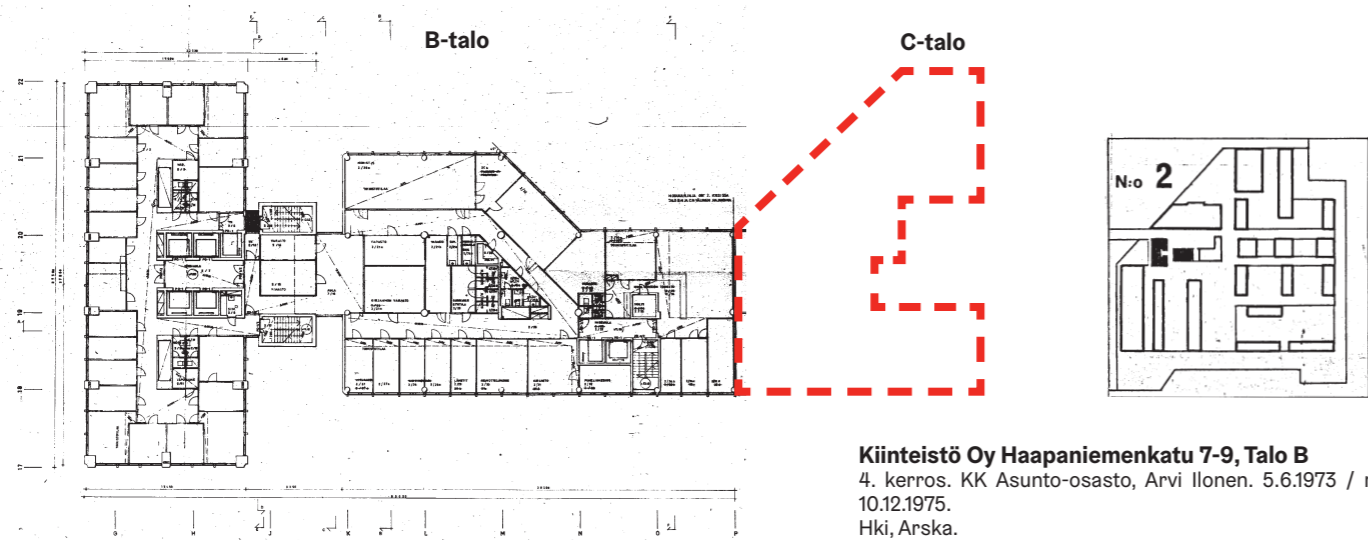
"Porrastornin profiloitu kuorielementti". KK Asunto-osasto, Arvi Ilonen. 13.1.1975. Hki, Arska.

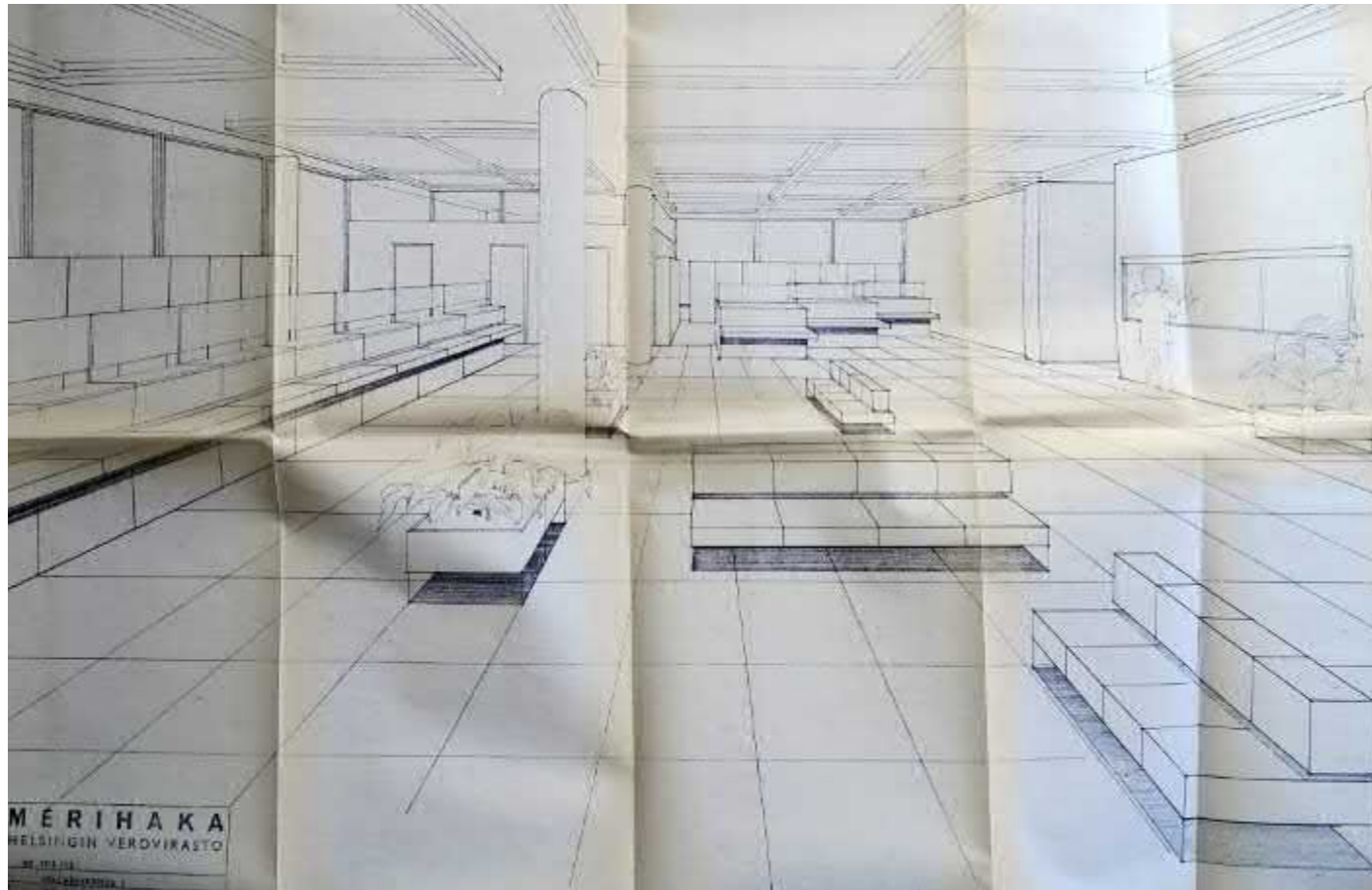

Matalat toimisto-osat B+C

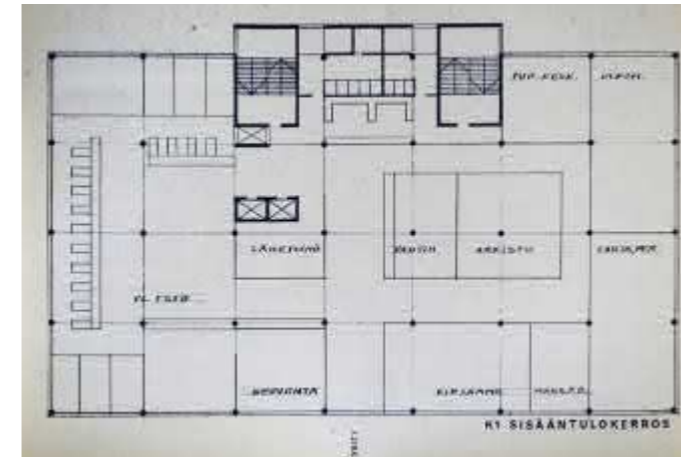
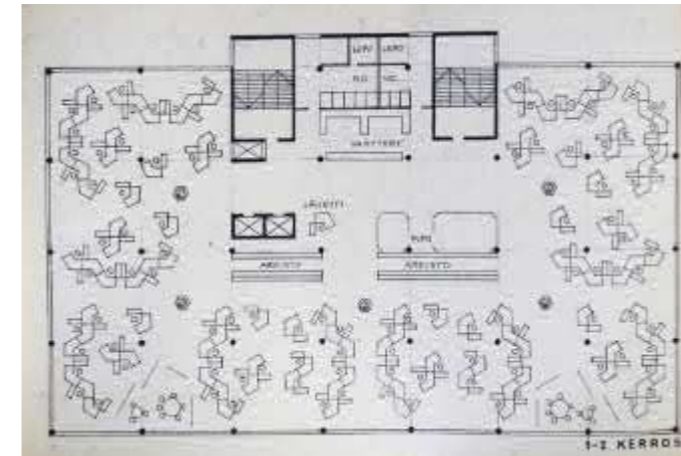
Haapaniemenkatu 7-9 matala toimisto-osa muodostuu itse asiassa kahdesta erillisestä suunnitteluhankkeesta, taloista B ja C, mutta ilmeisesti samanklaisesta toteutuksesta. Talo B on elimellisesti torniosaan liittyvä, kaksi toimistokerrosta ja yhden maantasokerroksen käsittävä siipi. Talo C on puolestaan tämän melko monihaaraisesti massoiteltu jatke. Rakennuksen (B+C) kansitasokerros on sisäänvedetty ja päämoduuliverkkoon (7,5x7,5) asemoidut pilarit seisovat vapaasti. Rakennusten saumakohdassa on porrassousu kellarin autopaikoitusosalta kannelle. Suunnitelman mukaan tässä oli alunperin rullaportaat, mutta nykyiset ovat kiinteät. Joka tapauksessa porrassousu oli muihin nähden huomattavan leveä ja edustava, keskeinen saapumisreitti niin Liittojen taloon kuin Verovirastoon. Merihaan pääteemat kevyestä ja vastaanottavasta kansitasokerroksesta, ”iloisin värein” maalattuna, toistuvat rakennuksessa. Tietoa värityksen alkuperäisestä määrittelystä ei ole, mutta väritystä tukeva Arvi Ilosen laatima dokumentti löytyy Veroviraston rakennushankkeesta, 12/1973 päivätynä. Olkoonkin että ohje koskee sisäväritystä, väripaletissa mukana oleva Miranol 273, Tulenpuna, voisi olla esikuvana nykyiselle huomiota herättävän punaiselle värikorosteelle. Oletettavammin sävy on kuitenkin 274, Signaalipunainen, joka löytyy Palloilutalon varhaisesta suunnitelmasta 1975. Punaista on käytetty teräsikkunarakenteissa ja nykyinen punainen lienee huoltomaalattua pintaa. Rakennuksen alakaton kaseiteissa on väreinä sininen talon B puolella ja vihreä talon C puolella. Värisävyt sopivat aiemmin selostettuihin väriin, Mustikansininen ja Malakit, ja kattokasettien pintakäsittely vaikuttaa myös punaisia vanhemmalta, mahdollisesti alkuperäiseltä.

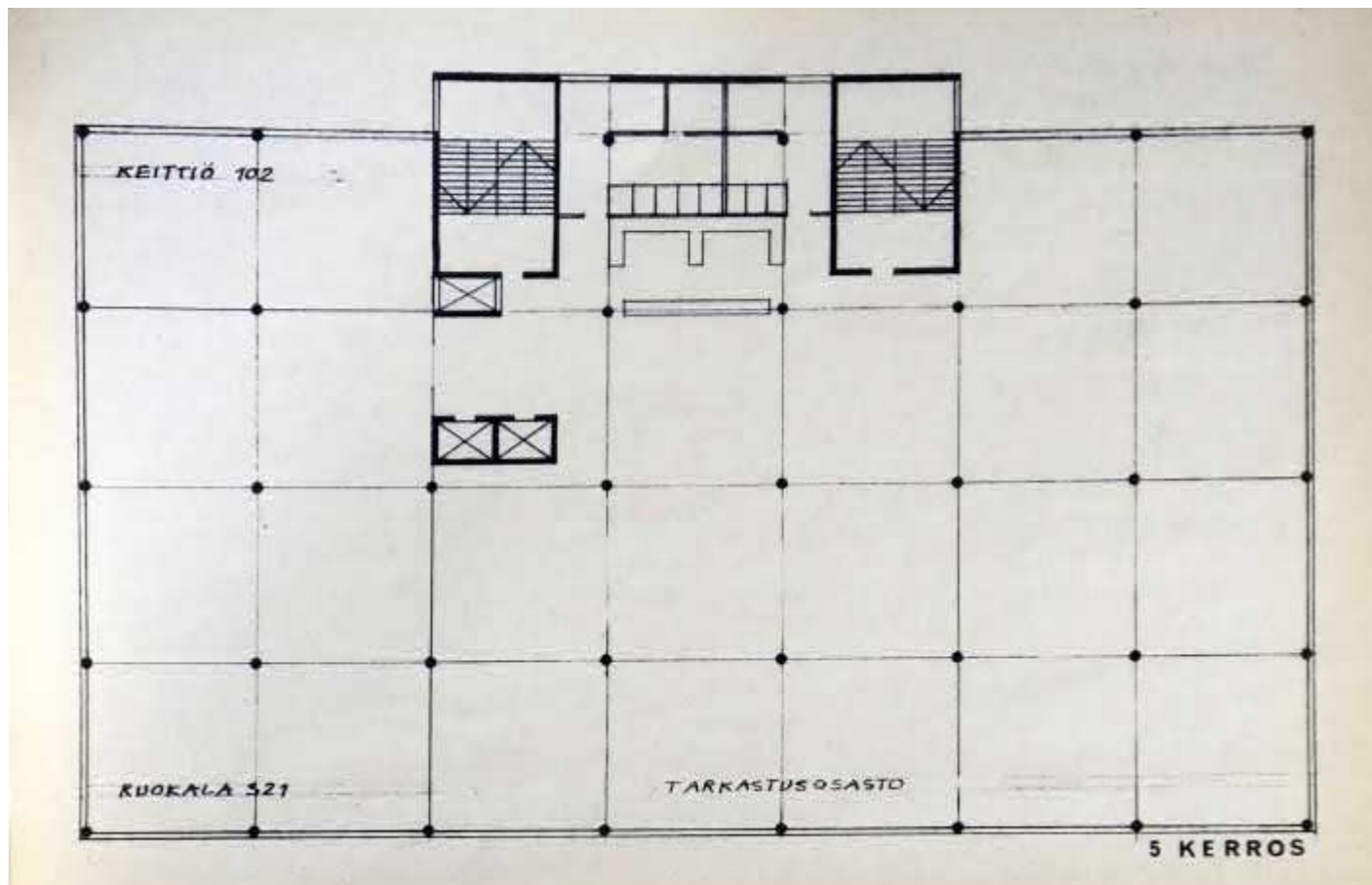
- Tulenpuna 273 Etänoo
 - Miranol 273, "Tulenpuna".
 - Signaalipunainen 274 Signaali
 - Miranol 274, "Signaalipunainen".
- Asiakirja Merihaka Oy:n arkistossa.

Veroviraston "Kellarikerros 1, perspektiiviluonnos 11.2.1974." Sirkka Pohjonen ja Olavi Hänninen, sisustusarkkitehdit SIO. Merihaka Oy:n arkisto.

Arvi Ilosen kaaviomainen sarja Veroviraston pohjapiirustuksia 17.5.1972. KK Asunto-osasto. Merihaka Oy:n arkisto.

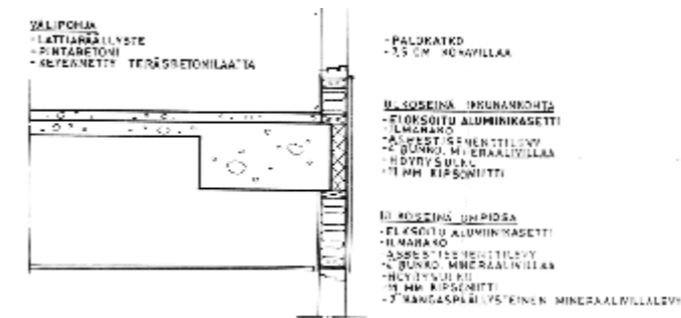
Arvi Ilosen kaaviomainen sarja Veroviraston pohjapiirustuksia 17.5.1972. KK Asunto-osasto. Merihaka Oy:n arkisto.

Maisemakonttori Helsingin Verovirastolle

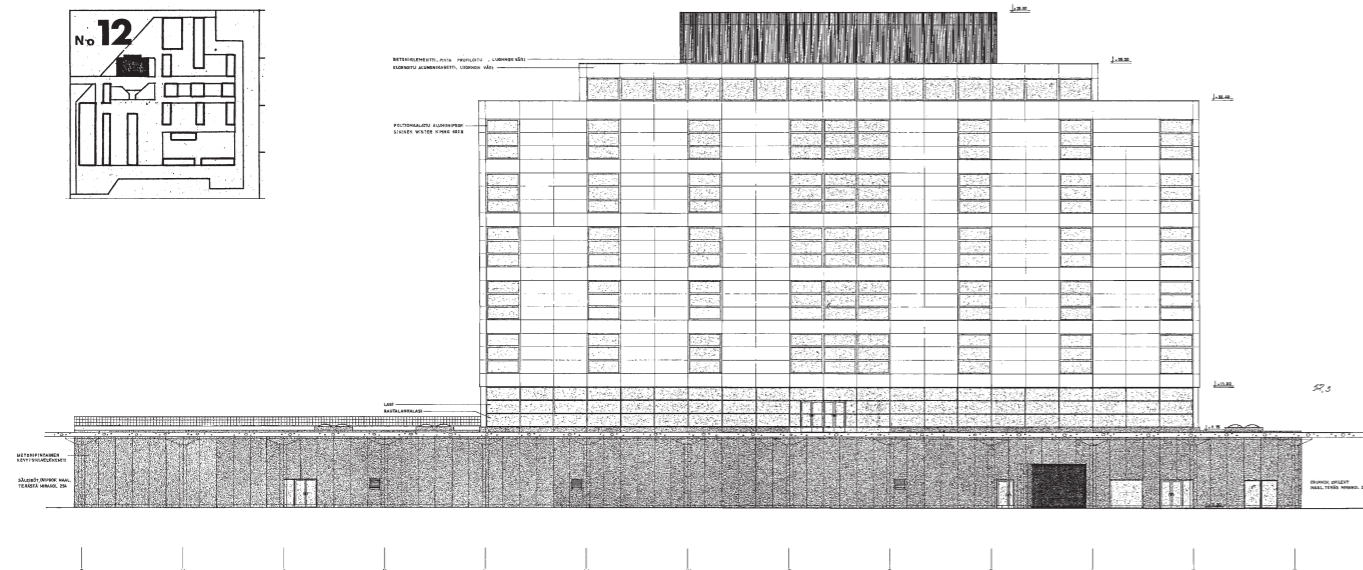
Veroviraston käyttöön suunniteltiin tornitalon pohjoispuolelle mukkea toimistotalo, jossa sovellettiin aikakauden uutta ajatusta avotilaan perustuvasta maisemakonttorista, jollaisia Suomeen oltiin rakennettu tässä vaiheessa vain muutamia. Suunnittelutyötä johti arkkitehti Arvi Ilonen, yhteistyössä rakennuksen tulevan käyttäjän kanssa. Oppia haettiin niistä muutamista maisemakonttoreista, joita Suomeen oli jo ennätetty rakentaa. Oheiset Arvi Ilosen pohjapiirustuskaaviot osoittavat kuinka pohjamuodon 7,5x7,5 perusmoduulin sisään oli järjestettävissä huonejakoa, tai vapaana virtaavaa toimistotilaa. Hankkeessa mukana olleet sisustusarkkitehdit Sirkka Pohjonen ja Olavi Hänninen olivat virittäytyneet täydellisesti x-, y- z-geometrisen arkkitehtuurin maailmaan ja piirtäneet perspektiiviluonnoksen Veroviraston sisääntulokerroksesta. Piirustus on kuin yhden pakopisteen perspektiivikuvan harjoitustehtävä.

Veroviraston alkuvaiheissa pohdittiin käyttäjän kanssa heille sopivaa toimistotyyppiä. Siihen aikaan verojen oikeellisuutta varmistettiin ryhmätyöllä johon avotilatoimisto soveltui parhaiten. Maisemakonttori suunniteltiin neljän L:n (Ijus, Ijud, Iuft ja Iayout) periaatteita noudattaen. Huonekorkeus 3 m oli vaatimuksena. Päädyttiin neliökenttiin 7,5x7,5 ja pyöreisiin pilareihin. Välipohjat olivat paikalla valettuja, kuppikivennettyjä laattoja ilman palkkeja. Veroviraston suunnittelu ei ollut työlästä, se oli lähinnä kenttien monistusta. Sisustussuunnittelu (Sirkka Pohjonen, ei KK:ssa) vaati enemmän aikaa.

Arvi Ilonen, 10.11.2020

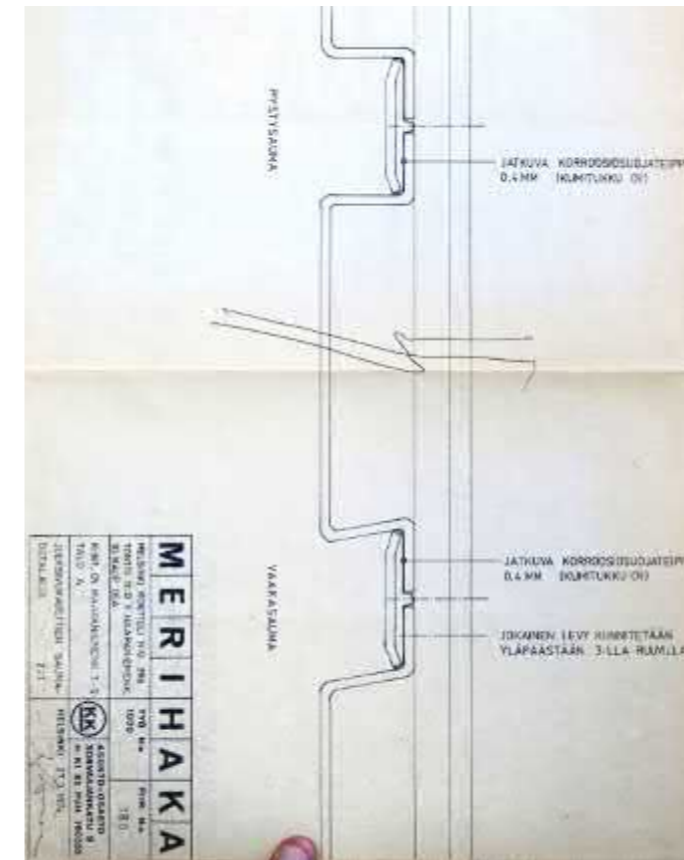
Virastotalot itsessään olivat tunnusomainen hyvinvointialtiokehitystä ilmentänyt rakennustyyppi. Tehokkuusajattelu kytkeytyi erityisesti virastorakentamiseen, ja suunnittelussa pyrittiin mahdollisimman yleispätevään ja käytännölliseen lopputulokseen. 1970-luvun virastorakentamisen hulluina vuosina Sörnäisiin entisille teollisuustonteille nousivat myös Haapaniemenkatu 4:n massiivinen virastotalo sekä Opetushallituksen käyttöön tullut rakennus Hakaniemenrantaan, joka sai myöhemmin kiusallisen kunnian voittaa Suomen rumin rakennus -mielipidekyselyn. 1970-luvun alussa oli tiedossa, että uusia virastotaloja tarvittaisiin lähes puolet lisää olemassa olevasta määrästä vuoteen 1978 mennessä. Erityisesti Pasilan virastokeskuksen valmistuminen vuonna 1978 toi massiivisen lisän Helsingin virastotilakantaan.

**Helsingin verovirasto
muuttaa pilvenpiirtäjään
Valtuusto hyväksyi Merihaan**

24.2.1972, US.

Kiinteistö Oy Haapaniemenkatu 7-9, Talo A.
Julkisivu etelään, 27.11.1972. KK Asunto-osasto, Arvi Ilonen. Merihaka Oy:n arkisto.

Julkisivukasetin saumadetalji, 27.3.1974, Arvi Ilonen. Alla Veroviraston uritettu betonielementti, rakennusvalvonnassa hyväksytty Arvi Ilosen 30.3.1973 allekirjoittama suunnitelma. Merihaka Oy:n arkisto.

Ulkohahmoltaan rakennus muodostaa kokonaisuuden Liittojen matalien toimistorakennusten kanssa. Sylimäisen pihan aksiaalisesta keskipisteestä käydään kohti sotilaisesta seisovaa katosta. Verovirastoon saapumiselle on luotu monumentaalisuutta, joka on omaan virittämään palvelurakennukseen saapuvat nöyrään käytökseen. Peltinen linnake, kuin Ankkalinnan rahasäiliö, ei hevillä avaa kukkaron nyörejä, saati käännä kuulevaa korvaansa veronmaksajan huolille.

Rakennuksen runko on paikalla valettu, pilari-laatta-systeemiin perustuva moniliitti. Ulkoseinärakenteessa on sileä alumiinikasetointi, naturel. Sen lisäksi rakennuksen kivijalkakerroksessa on käytetty muusta Merihaan materiaalipaletista poikkeavaa ”betonipintaista kevytsoraelementtiä”. Vastaavia käytettiin mm. Aarno Ruusuvooren Tapiolaan suunnittelemassa WeeGee Talon umpijulkisivuissa 1960-luvulla. Massiivinen yksiaineinen elementti on lämmöneristävä, tosin vaatimattomasti. Kivijalkakerroksen ja kansitason terässäleikköihin on määriteltä sävyksi vihreä Miranol 254, jota näyttäisi olevan myös katosta kannattelevissa hoikissa teräspilareissa. Kun Liittojen talossa rakennuksen vesikaton päälle kohoava hatuosuus on siniseksi maalattua peltiä, on se verovirastossa uritettua betonia.

Matkan varrella ehdotin asuintornien julkisivuksi diagonaaliprofiloitua betonielementtejä ja liikerakennusten materiaaliksi alumiinikasetteja. Asuintornien parvekkeen etulevyksi transparenttia alumiinisäleikköä, joka tarjoaa kurkistuksen pihalle.

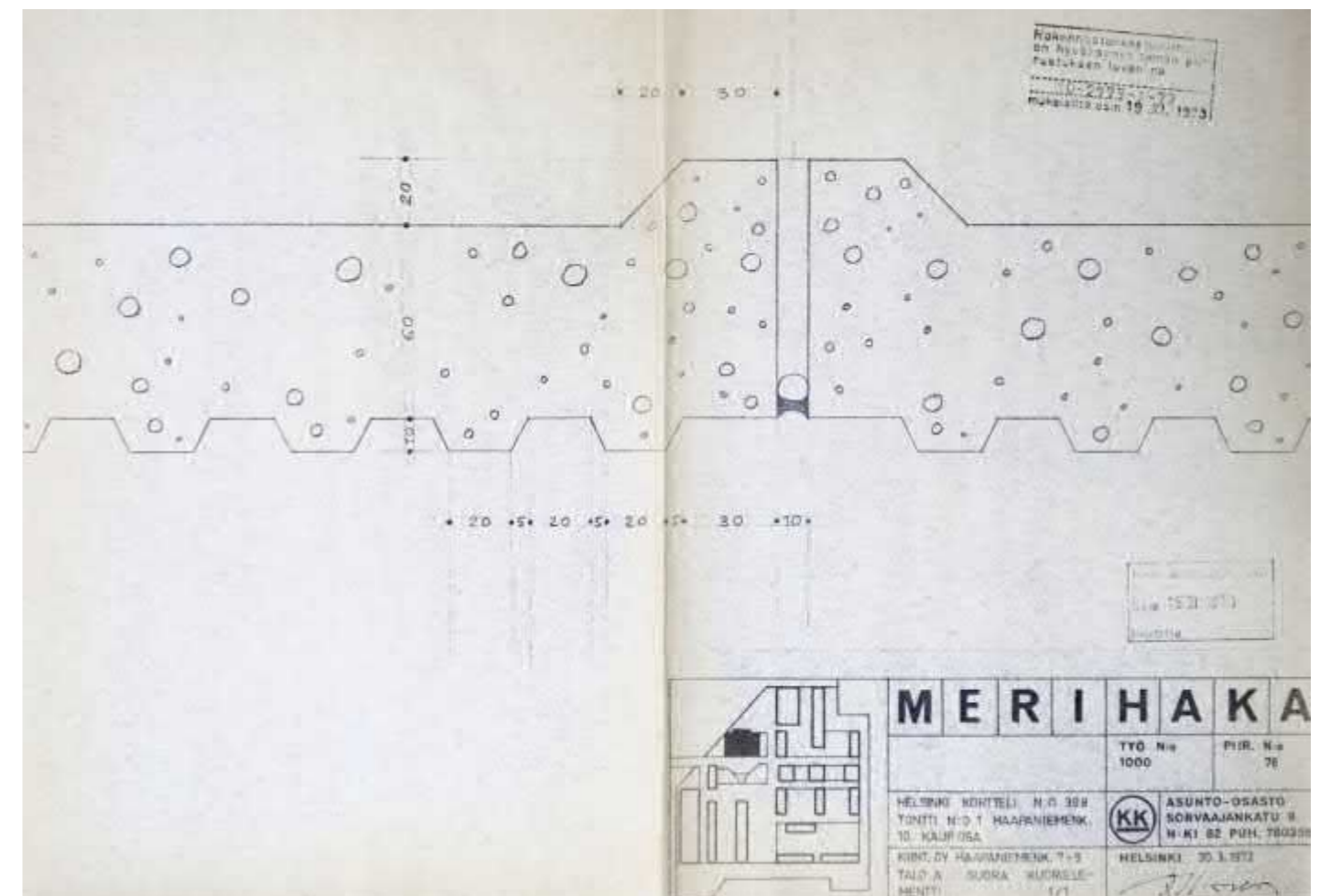
Arvi Ilonen 10.11.2020

Verovirastolle valmistuneen seitsenkerroksisen toimistotalon pääsisäänkäynnissä konstruktivististen ihanteiden mukainen moduliurudukko rytmittää julkisivua. Siinä toistuvat myös alueelle tyypilliset siniset, vihreät ja punaiset tehostevärit.

Miranol 254

Teuvo Aura Merihaan harjannostajaisissa: Helsingin asuntotuotanto jäi kolmasosan tavoitteesta 1973

Helsingin viime vuoden asuntotuotanto-ohjelman tavoitteesta (6200 asuntoa) jäi kolmannes toteutumatta lakkojen ja asuntolainojen hylkäämisen vuoksi, sanoi ylipormestari Teuvo Aura Merihaan kolmansissa harjannostajaisissa torstaina. Ennakkotietojen mukaan valmistui viime vuonna vain noin 4000 asuntoa.

Aura sanoi, että Helsingin vakiluvun pitämiseksi ennallaan olisi vuosittain rakennettava noin 7000 asuntoa.

"Asuntopula kaupungissa näyttää jatkuvan suunnilleen entisellään samoin työpakkajien lisääntymisen", Aura sanoi. Asuntolainojen puutteesta johtuen asuntolainojen saanti Helsingin alueella huomattavasti vaikeutunut, Aura sanoi.

Merihaka on Auran mukaan yksi uusista rakennuskohteista, jotka osittain selätyt konitoristimista ja selätyt asukkaita kantakaupungista.

Verovirastoon maisemakonttorit

Merihaan kolmansissa harjannostajaisissa pidettiin Asuntokeskuskunta Hakaniemen asuntola ja Helsingin veroviraston rakennuksen nousu harjakorkeuteen. Tunnolla oli apua kaksi viikkoa sitten tapahtuneen hissionnettomuuden vuoksi, jossa neljä rakennustyöläistä sai surmansa. Heidän muistolle on omistettu kirjallinen hetki. Harjannostajaiset vietettiin onnellisimmin läheisyydessä sijaitsevan kirkon työssä.

Nyt harjakorkeuden saavuttanut Hakaniemen kolmas 14-kerroksinen asuntorakennus. Se on nyt 154 huoneistoa. Pääosan valmistuu ensi vuoden aikana vielä kaksi kahdeksankerrosta lamellitaloa ja yksi tornitalo sekä pieni ostoskeskus. Jo valmistuneissa kahdessa siinä asuu noin 600 ihmistä. Kaikkiaan tulee asuntoja Merihaka "ykköseen" noin 3000 hengelle.

Verovirasto ja kolmas asuntola valmistuvat ensi syksyyn mennessä. Veroviraston talosta tulee kuusikerroksinen, ja maisemakonttorit on valmiina kerroksessa. Eri puolilla kaupunkia sijaitseva verovirasto aloittaa siellä toimintansa syyskuun alkuun asti valmistu-

Merihaassa nousi nyt harjakorkeuteen kolmas 14-kerroksinen asuntola (etualla). Tässä rakennuksessa tapahtui kaksi viikkoa sitten hissionnettomuus, jossa kuoli neljä rakennustyöläistä. Harjakorkeuteen nousi myös takana näkyvä Helsingin veroviraston talo.

kaupungin rakentama jalankulkusilta Sornaisten rantatien yli. Helsingin pormestari Antti Pelkosen mukaan Merihaka "ykköseen" tulee noin sata työpäikkää. Valitsemista yksiköistä valmistuu keuhkokuume- ja alitaita Merihaka "kakkosen" rakennustyöt. Hakaniemen asuntola on osittain valmiina. Sornaisten rantatien yli on nyt aloitettu rakentaa asuntola noin 2000 ihmiseksi sekä liikelaajuuksia.

Merihaka "ykköseen" suunnitellaan myös urheilutalon rakentamista mutta asia on vielä keskeisenä kaupunkin lautakunnissa. Verovirasto on Auran mukaan ensimmäinen kaupungin toimista toteutettava kaupunkin maisemakonttoritkaisu. Samalla se on kaupungin suurinpa yhteistyössä toimittava hanke. Haka myi veroviraston kaupungille kokonaispakettina, joka maksaa noin 20 miljoonaa. Kaupunki osti osakkeet Hakaniemen, joka taas siirtyi vastaamaan rakennuksen suunnittelusta kokonaisvastuulla.

Ilme muuttuu siistimmäksi.

"Tietysti asumista halitaa se, että rakentaminen on kesken. Väliaikaiset rakennelmat, rakennustelineet ja -rojut tekevät alueesta epäsiistin", sanoo Merihaka Oy:n isännöitsijä Aulis Leppänen.

"Näin ison asuntola-alueen toimivuus on keskeisenä helppo, mutta toistaiseksi asukkaat ovat olleet tyytyväisiä keskustan lähellä olevaan rauhalliseen asuntola-alueeseen. Sellaista he ovat Merihaasta hakeneetkin."

Sanojensa tueksi Leppänen kertoo, että vain yhdessä tornissa on 27 asuntoa tyhjään, muista taloista asunnot ovat menneet kaupaksi. Hakaniemen kerrotaan, että huoneistoja myydään yhden asunnon viikkovauhdilla.

Palveluja on Leppäsen mukaan riittävästi. "Lyhyen kävelymatkan päässä Hakaniemenissä tavoitetaan monipuoliset palvelut ja Merihaassa on kauppa, pesula, kampaamo, hammaslääkäri ja — verovirasto".

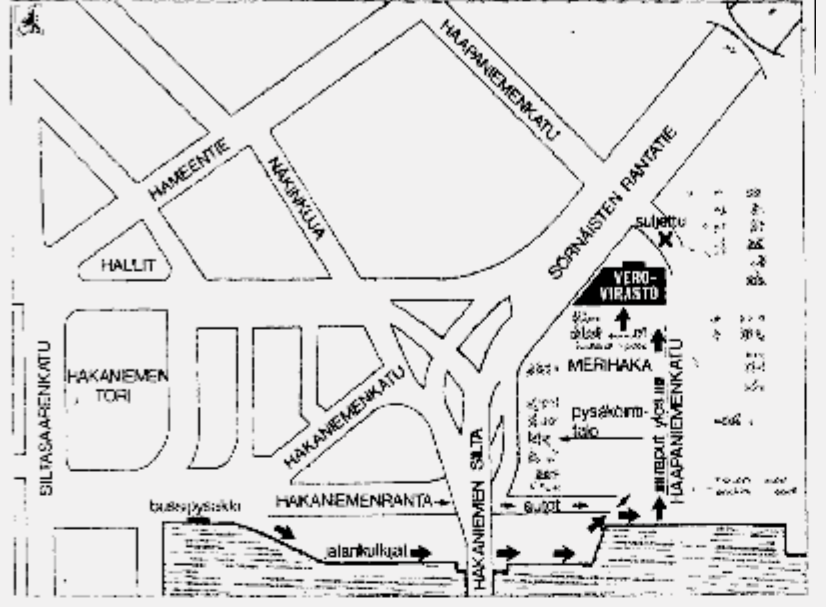
Rakennusmiehet oppaina Helsingin verovirastoon

"Meitte tosta nyt ensin noiden lautojen välistä ja noiden rakennustelineiden alta ja kierrätte kilometrin verran sinne talon toiselle puolelle niin sieltä se sitten löytyy", selvitti Merihaassa rakennusmiehes tottuneesti sitä, miten Helsingin verovirastoon pääsee.

Mies oli rakentamassa veroviraston kävelysiltaa, joka valmistuu vasta kesällä. "Ei tässä tänään on mitään muuta chinyt tekemään kun oppaana seisomaan, Ainakin tuhat henkeä on rämpinyt tästä työmaan poikki ja kironnut niin pirusti."

Helsingin verovirastossa muutettiin tuoreen kolmasosan talon rakennustelineiden alta ja kierrätte kilometrin verran sinne talon toiselle puolelle niin sieltä se sitten löytyy", selvitti Merihaassa rakennusmiehes tottuneesti sitä, miten Helsingin verovirastoon pääsee.

Verovirastossa muutettiin tuoreen kolmasosan talon rakennustelineiden alta ja kierrätte kilometrin verran sinne talon toiselle puolelle niin sieltä se sitten löytyy", selvitti Merihaassa rakennusmiehes tottuneesti sitä, miten Helsingin verovirastoon pääsee.

Helsingin verovirastoon Merihaassa pääsee silään vain yhdessä ovesta, joka on rannan puolella. Keskenrakennusalueella on paras tulla Hakaniemenrantaan pitkin. Haapaniemenkadulla on noustava rappuja katulaaun yläpuolelle, jossa päätoivasta pääsee suoraaan yläönpalvelutaloon.

Verovirastossa muutettiin tuoreen kolmasosan talon rakennustelineiden alta ja kierrätte kilometrin verran sinne talon toiselle puolelle niin sieltä se sitten löytyy", selvitti Merihaassa rakennusmiehes tottuneesti sitä, miten Helsingin verovirastoon pääsee.

Verovirastossa muutettiin tuoreen kolmasosan talon rakennustelineiden alta ja kierrätte kilometrin verran sinne talon toiselle puolelle niin sieltä se sitten löytyy", selvitti Merihaassa rakennusmiehes tottuneesti sitä, miten Helsingin verovirastoon pääsee.

Verovirastossa muutettiin tuoreen kolmasosan talon rakennustelineiden alta ja kierrätte kilometrin verran sinne talon toiselle puolelle niin sieltä se sitten löytyy", selvitti Merihaassa rakennusmiehes tottuneesti sitä, miten Helsingin verovirastoon pääsee.

Verovirastossa muutettiin tuoreen kolmasosan talon rakennustelineiden alta ja kierrätte kilometrin verran sinne talon toiselle puolelle niin sieltä se sitten löytyy", selvitti Merihaassa rakennusmiehes tottuneesti sitä, miten Helsingin verovirastoon pääsee.

Jatkosuunnittelusta sovittiin Lappeenrannan uusi keskusta toteutumassa

Lappeenranta (HS) Kymmenisen vuotta paikallisen polkenut Lappeenrannan keskustan suunnittelu on tänä päivänä uutta vauhtia. Jatkosuunnittelu periaatteista sovittiin kaupungin ja sisäasiainministeriön kesken perjantaina Lappeenrannassa. Nyt pidetään työtin mahdollisena, että uutta asemakaavaa päästään toteuttamaan jo ensi vuonna.

Suomen sisäministeriön ja kaupunkien välillä on käynnissä keskustelu Lappeenrannan keskustan suunnittelusta. Suomalainen suunnittelija on ollut paikallaan valtuuston puolesta maantieteellisyys ja paikalliset arvot. Keskustan suunnittelu on keskeinen osa kaupunkin kehitystä ja sen toteuttaminen on tärkeä tehtävä.

Verovirastossa muutettiin tuoreen kolmasosan talon rakennustelineiden alta ja kierrätte kilometrin verran sinne talon toiselle puolelle niin sieltä se sitten löytyy", selvitti Merihaassa rakennusmiehes tottuneesti sitä, miten Helsingin verovirastoon pääsee.

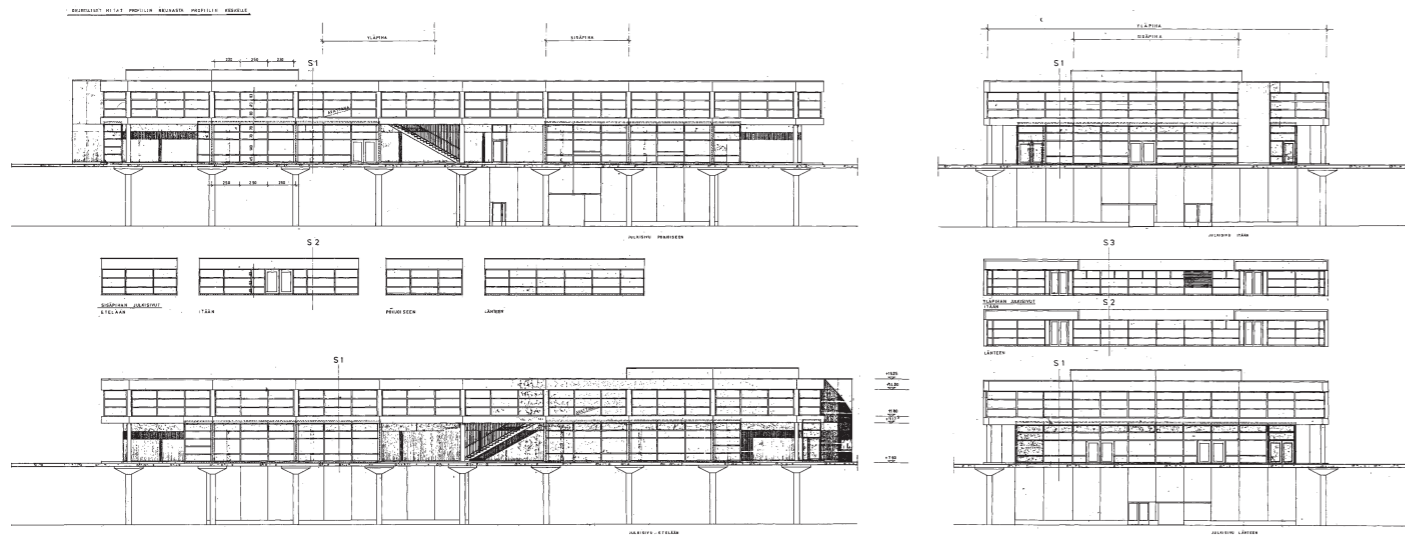
Verovirastossa muutettiin tuoreen kolmasosan talon rakennustelineiden alta ja kierrätte kilometrin verran sinne talon toiselle puolelle niin sieltä se sitten löytyy", selvitti Merihaassa rakennusmiehes tottuneesti sitä, miten Helsingin verovirastoon pääsee.

Verovirastossa muutettiin tuoreen kolmasosan talon rakennustelineiden alta ja kierrätte kilometrin verran sinne talon toiselle puolelle niin sieltä se sitten löytyy", selvitti Merihaassa rakennusmiehes tottuneesti sitä, miten Helsingin verovirastoon pääsee.

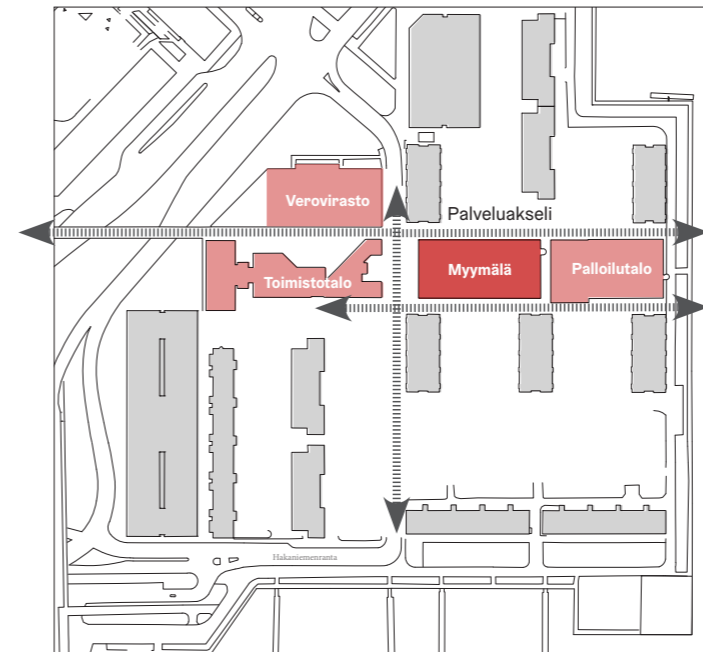
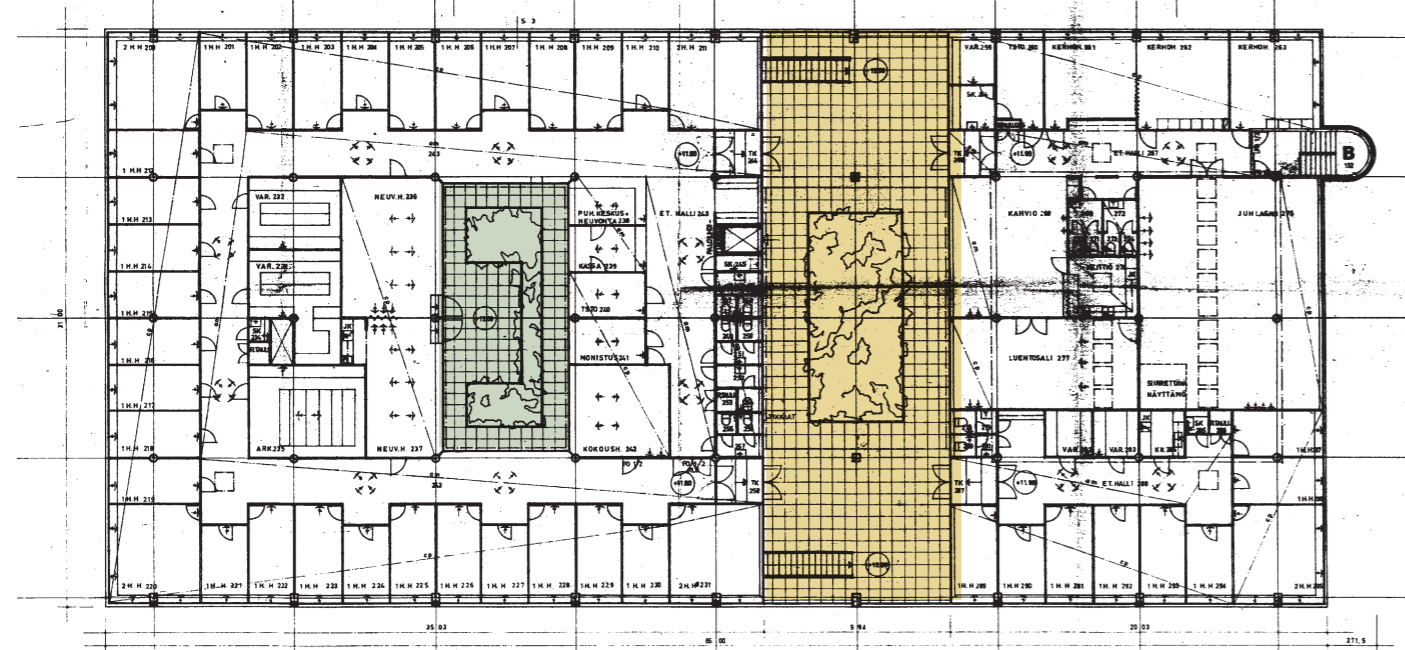
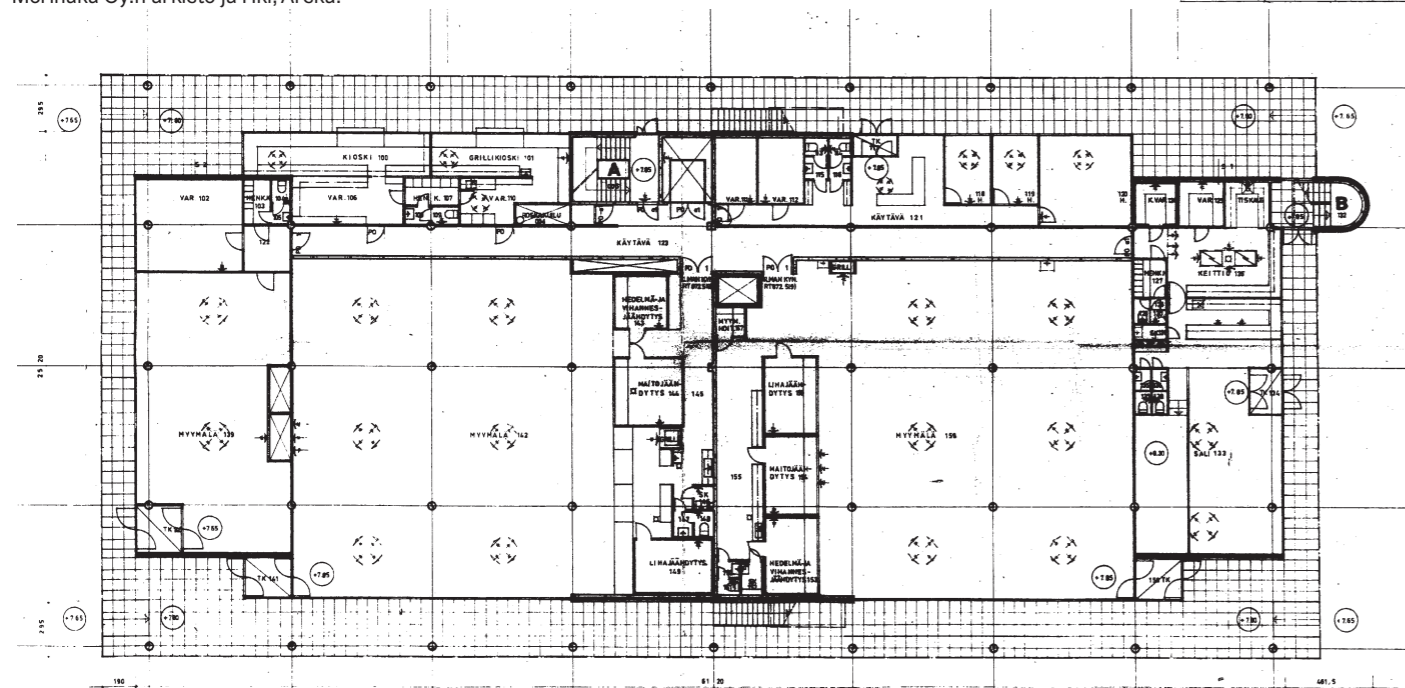
Verovirastossa muutettiin tuoreen kolmasosan talon rakennustelineiden alta ja kierrätte kilometrin verran sinne talon toiselle puolelle niin sieltä se sitten löytyy", selvitti Merihaassa rakennusmiehes tottuneesti sitä, miten Helsingin verovirastoon pääsee.

Verovirastossa muutettiin tuoreen kolmasosan talon rakennustelineiden alta ja kierrätte kilometrin verran sinne talon toiselle puolelle niin sieltä se sitten löytyy", selvitti Merihaassa rakennusmiehes tottuneesti sitä, miten Helsingin verovirastoon pääsee.

Verovirastossa muutettiin tuoreen kolmasosan talon rakennustelineiden alta ja kierrätte kilometrin verran sinne talon toiselle puolelle niin sieltä se sitten löytyy", selvitti Merihaassa rakennusmiehes tottuneesti sitä, miten Helsingin verovirastoon pääsee.

Haapaniemenkatu 14, Merihaan liikekiinteistö Oy
Julkisivut, 1. ja 2. kerroksen pohjat. 21.6.1973. KK Asunto-osasto, Peter Bieber.
Merihaka Oy:n arkisto ja Hki, Arska.

Villa Savoye, Le Corbusier 1929.
www.khanacademy.org

Berliinin kansallisgalleria, 1968 Mies van der Rohe.
www.curbed.com

Haapaniemenkatu 14:n liikerakennus

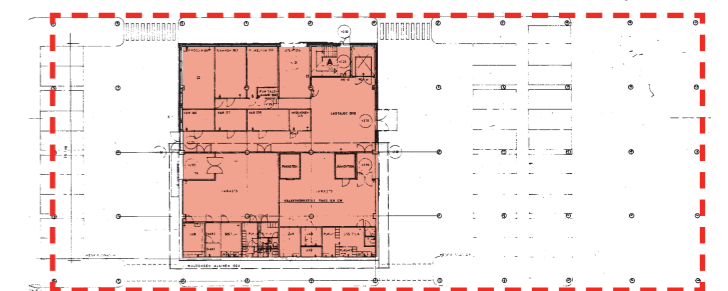
Myymälä- ja toimistorakennus, kuten piirustuksen otsikoinnissa lukee, oli Merihaan suunnitteluryhmästä Peter Bieberin kädenjälkeä. Suunnitelma valmistui 1973 syksyllä ja rakennus syyskuussa 1975. Omassa tyylilajissaan rakennus on hieno uudelleentulkinta niistä teemoista, joiden juuret johtavat Ranskaan, funktionalistisen arkkitehtuurin ikoniiseen Villa Savoye'n huvilaan 1929, ja jota tavataan vaikkapa Mies van der Rohen Berliinin kansallisgalleriarakennuksessa 1968. Ylipäätään ajatus kevyestä ja rakennusvolyyminista sisäänvedetystä kansitasokerroksesta Merihaan rakennusarkkitehtuurin yhtenä kantavana teemana tulee myymälärakennuksen hahmossa erityisen korostuneesti esiin, kuten myös tämän modernismin arkkitehtuurin teema-avaliikoiimaan kuuluvan perusratkaisun lähteet. Mies van der Rohe oli miesiläisten arkkitehtien jumalhahmo, jonka arkkitehtuurin konstruktivistista ylivoimaisuutta ihailtiin ja ruudukkoon sovittaminen nähtiin yleispätevänä järjestelmänä erinäisten rakennustehtävien ratkaisemiseksi. Mitään erityisen omaleimasta tulkintaa Bieberin myymälärakennus ei tarjoa temaan, vaan tyytyvä tavallaan siististi ja loppunsaakka harkittuna esittelemään berliiniläisen koulukunnan parhaimmistoa pohjolan uudisasukkaiden iloksi.

Rakennus on vahvasti modulaarinen, 7,5x7,5 mittajärjestelmässä pysyttelevä. Rakennuksen kansitason alle jäävä umpinainen osa käsittää ainoastaan 4x3 moduulia, kun kannen yläpuolinen rakennus kattaa 4x8, sekä 2,5 metriä uloketta molemmissa päädyissä ja seinärakenteen vaatimat 0,5 metriä molemmilla pitkillä sivuilla. Näin ollen rakennuksen äärimitat ovat 31x65 metriä. Rakennus kuuluu siihen lopultakin harvalukuisen joukkoon, missä kansirakenteen sienipilarit kannattelevat yhtäältä kansirakennetta, ja toisaalta sen päällä olevaa taloa.

Laatikkomuodosta ulostyöntyvä kaaripäätteinen porras on sukulaissieluinen irtiotto Villa Savoye'n kattokerroksen vapaamuotoiselle seinäkkeelle. Toisen kerroksen peristyylipiha-teema löytyy niin ikään Savoye'sta; "sisäpiha" ja "yläpiha", vihreällä ja keltaisella oheiseen piirustukseen merkityt alueet. Julkisivut ovat puhdasta ja sileää betoniva-lua, tai kansitasolla käytettyä esivandalotua, elementteinä, ja paikalla valettua pilari-laatta-systeemin rakennetta.

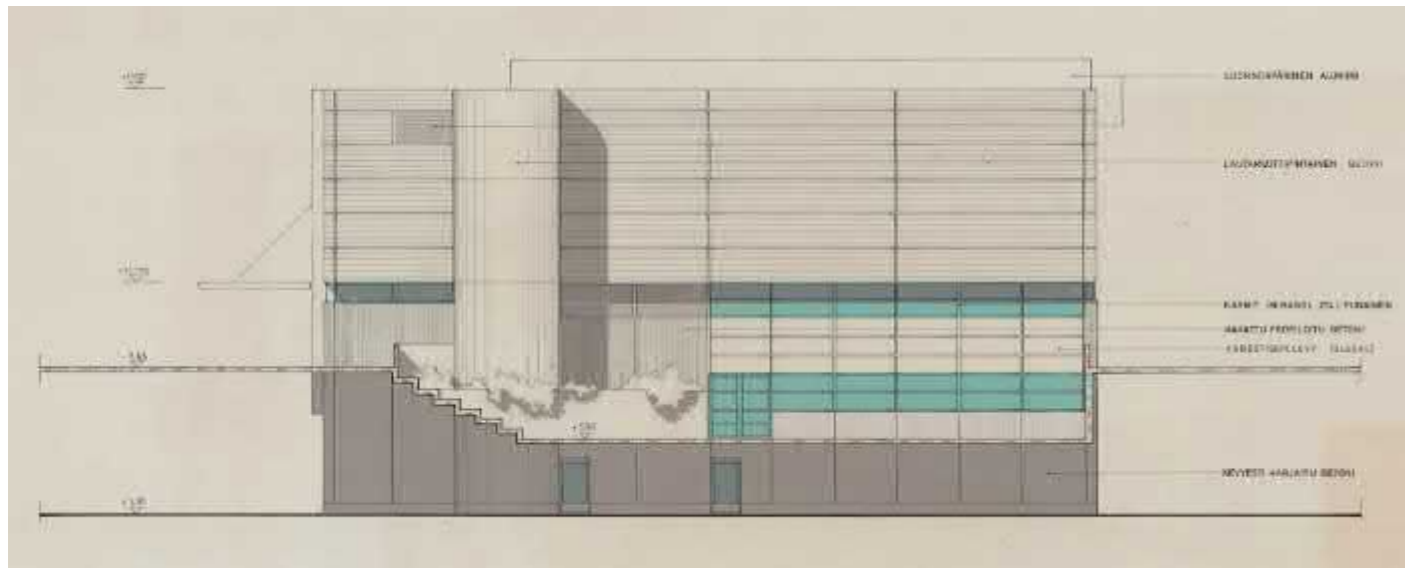

- Vihreä rautalan-kalasi
- Sileä betoni
- Esivandaloitu betoni
- Ap. betonilaatit

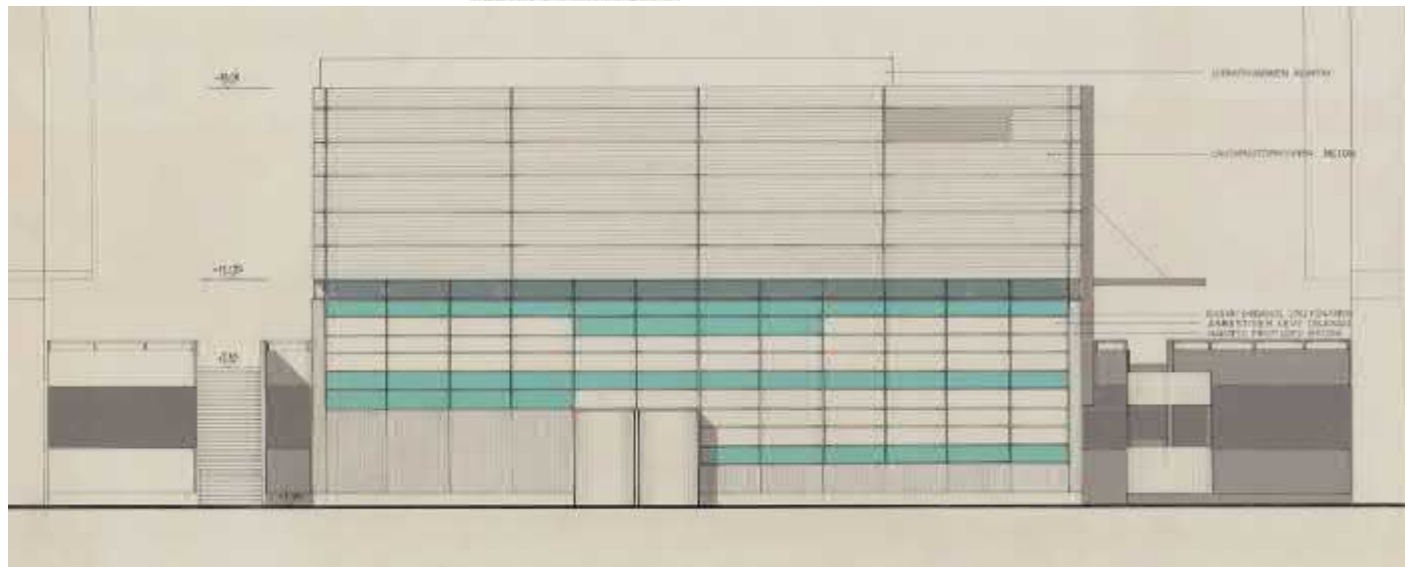

SEINÄRAKENNE 1	
TERASBETONI	5 CM
MINERAALIVILLA	9 CM
TERASBETONI	15 CM

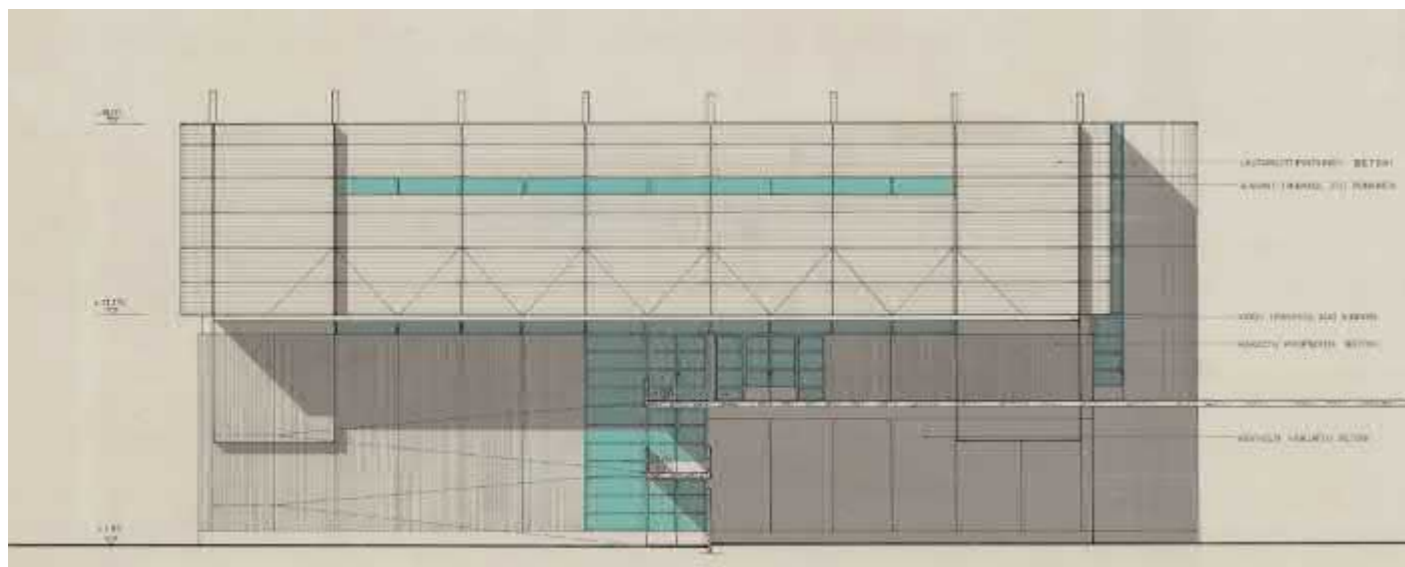
SEINÄRAKENNE 2	
TERASBETONI	5 CM
MINERAALIVILLA	9 CM
KALKKIHIIEKKATIIILI	8,8 CM

Miranol 348, "Ruiskukka". ■ Miranol 274, "Signaalipunainen". **Länteen**

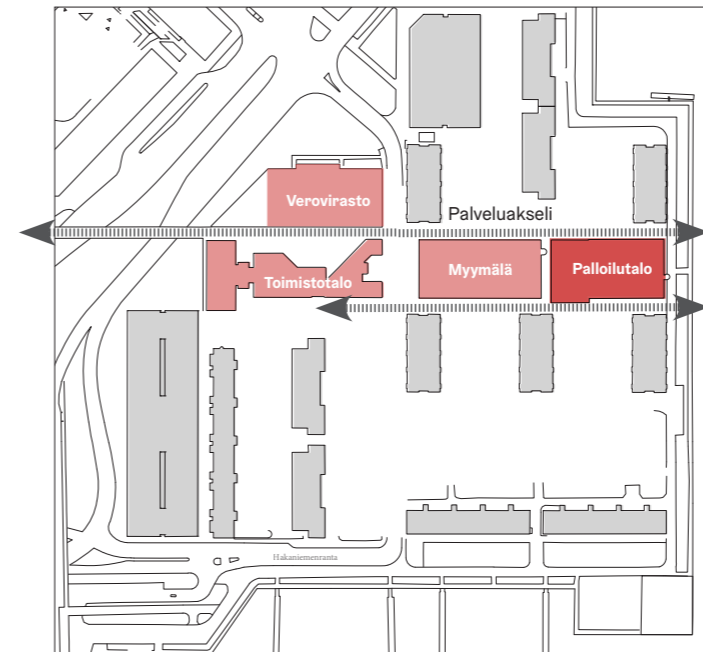

Itään

Pohjoiseen

Haapaniemenkatu 14, Merihaan liikekiinteistö Oy.
Kuntotalo. KK Asunto-osasto, Juhani Helén. 25.4.1975. Merihaka Oy:n arkisto.

Palloilutalo

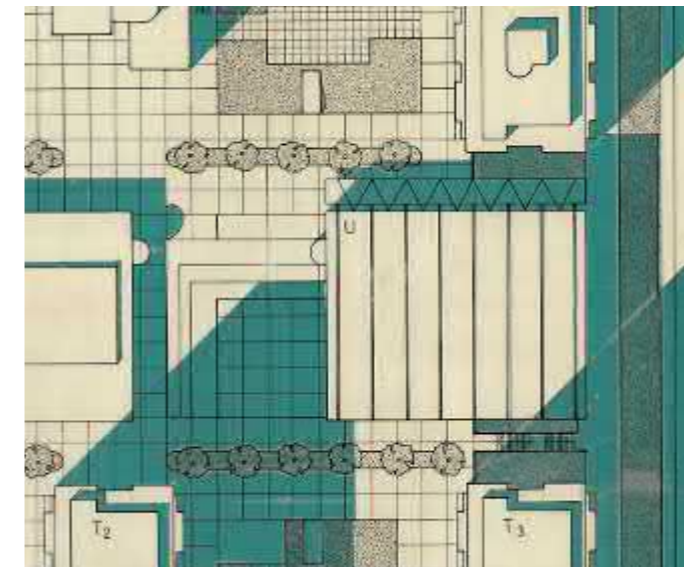
Merihaan aluesuunnitelmaan sisältyneen rakennusperhesarjan nuorimmainen on palveluakselin ja samalla koko rakennusprosessin päättäneet *Palloilutalo*. Rakennus valmistui 1986.

Hanke liikuntapalvelurakennuksen saamisesta Merihaan oli tapetilla pitkään. Varhaisessa aluesuunnitelmassa rakennus kulkee tunnistella U, urheilu tai uimahalli, ja 1981 tehdystä asemakaavamuutoksessa kaavaillaan, että vähintäänkin rakennuksen yhteyteen, sen länsipuolelle, voisi tulla uimahalli. Ellei sitten koko rakennuksesta. 1960-..70-luku oli Suomessa ylipäätään uimahallien rakentamisen kultakautta, kunnes 1980-luvulla rakennusinto romahti. Joka tapauksessa ajatus kaupungistuvan yhteiskunnan liikuntapalveluista yleisen uimahallin muodossa oli yksi aikakauden ilmiöistä.

Tiedossa oleva varhaisin, vuodelle 1975 päivätty rakennussuunnitelma liikuntarakennuksesta kulkee otsikolla *Kuntotalo*. Se on laadittu KK:n Asunto-osastolla, ja suunnitelman allekirjoittajana on Juhani Helén. Rakennuksen julkisivut on piirretty elegantisti konstruktivismiin ja systeemiarkkitehtuurin hengessä ja rakennus sopii hyvin palveluakselin muiden rakennusten sarjaan. Rakennuksen julkisivumateriaalina olisi ollut lautamuottipintaiset vaakasuuntaiset ja kapeat betonielementit ja jalustakerroksessa pystysuuntainen hakattu profiloitu betoni, kuten viereisessä myymälärakennuksessa. Teräsrakenteiden "iloisesta värityksestä" löytyvät piirustuksiin merkityt vahva sininen ja punainen. On oletettavaa, että nämä ovat ne sävyt, joita on käytetty myös muissa palveluakselin varrella olevissa rakennuksissa tehosteina.

Rakennus on massaltaan 4x4 moduulin kokoinen noppa, johon pääsisäänkäynti olisi tapahtunut kansitasolta, koko julkisivun mittaisen vaijerikannatteen katoksen suojajamana. Noppamassasta ulkonee kaaripäätteinen porrastorni, pariksi myymälärakennuksen vastaavalle rakenteelle.

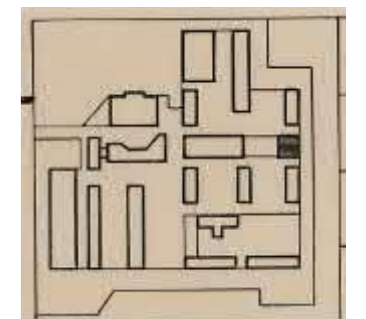
Rakennus paljastaa myös kiinnostavia yksityiskohtia palveluakselin ja koko kansikerroksen päättämisen tavasta Merihaan itäisellä reunalla. Monumentaalisten (nykyisten) portaiden sijaan tarjolla on kapeahko ramppi, joka luikertelee spagettimaisena alas maantasalle. Pitkän katoksen oli ajateltu sääsuojaavan myös ramppia. Eteläpuolella on suoravartinen porttas, joka näkyy myös aluesuunnitelmassa. Länsipuolelle muodostuu L-mallinen ulkoilmakatsomontapainen rakenne, joka laskeutuu tasolle K2 / +5,00. Senkin hahmo on nähtävissä aluesuunnitelmassa.

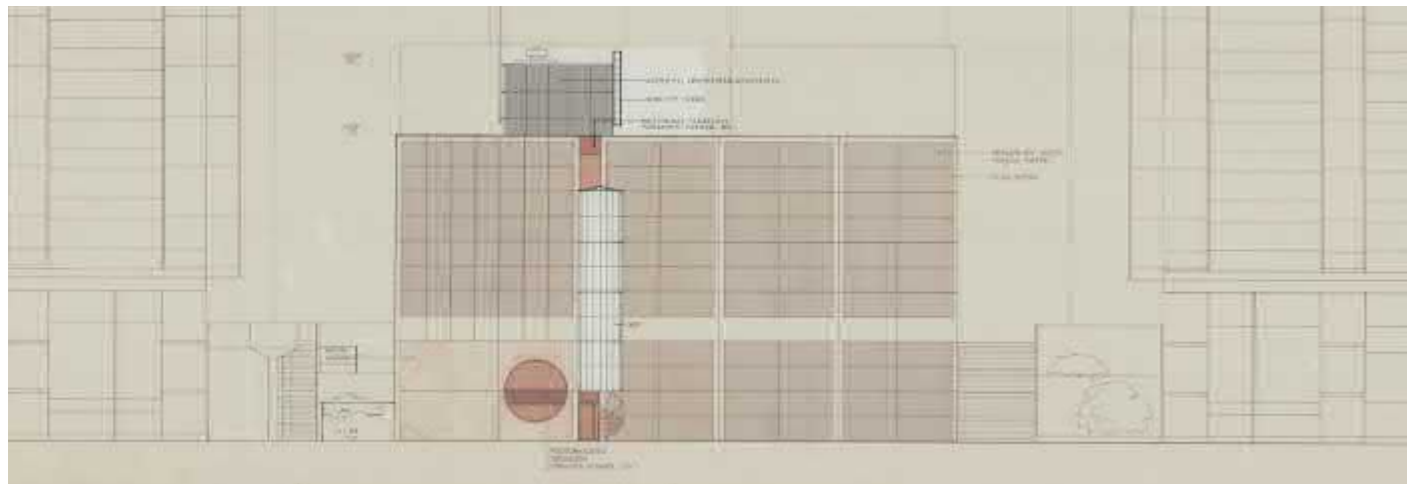

Aluesuunnitelma ~1971. Merihaka Oy:n arkisto.

Ortoilmakuva 1988. kartta.hel.fi

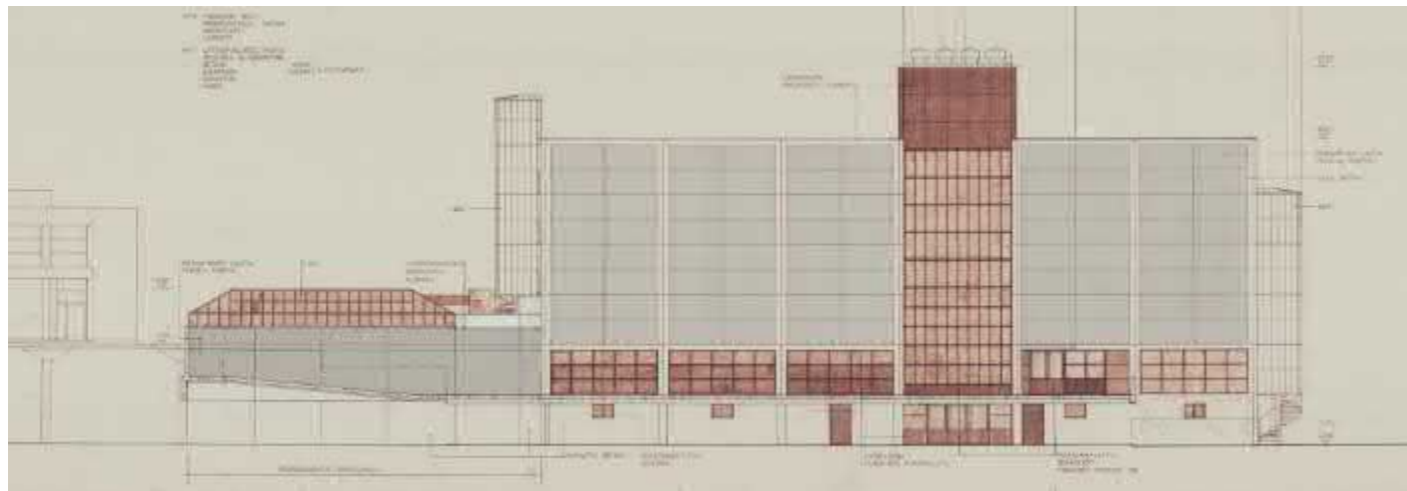

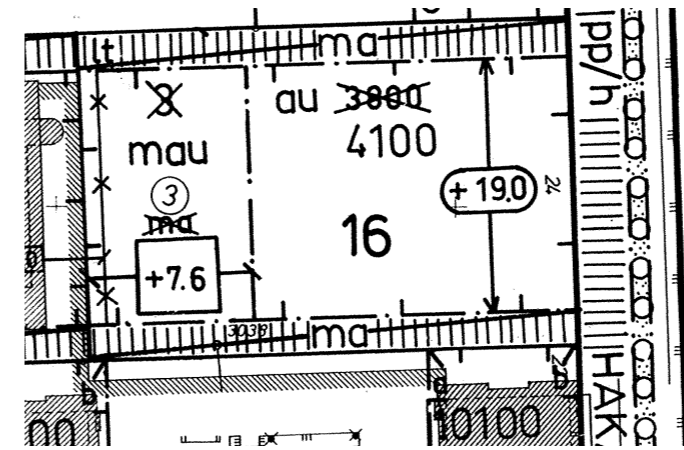
Merihaan Palloilutalo Oy

Suunnittelurengas Oy Cooplan Consultants Ltd, Arvi Ilonen ja Unto Toikkanen, 10.6.1983. Merihaka Oy:n arkisto.

Itään

Etelään

Asemakaavamuutos 1981, 8428.

Rahoitusvaikeuksista johtuen Kuntotalo-hanke ei edennyt toteutukseen.¹⁶⁸ Uudet suunnitelmat piirrettiin vasta 1983, jolloin Kulutusosuuskuntien keskusliitto suunnitteluosastoinen oli muuttunut Suunnittelurengas Oy Cooplan Consultants Ltd -nimiseksi sanahirviöksi. Rakennuspiirustuksissa rakennuksen suunnittelijaksi on nimetty Arvi Ilonen, hänen aiemman luonnosvaiheen suunnittelupanoksensa siivittämänä¹⁶⁹, ja suunnitelmien hyväksyjänä on Unto Toikkanen. Petri Eerikäinen muistelee, että ”80-luvun alussa tein luonnoksia Palloilutalosta ja sen uimahallijatkkeesta. Muistan hyvin ihmetelleeni (TKK:n rationaalisen opetuksen saaneena) Arvin ideoimaa pyöreää ikkunaa, joka jakaantuu kahden kerroksen osalle. Postmodernismi oli nousussa.”¹⁷⁰

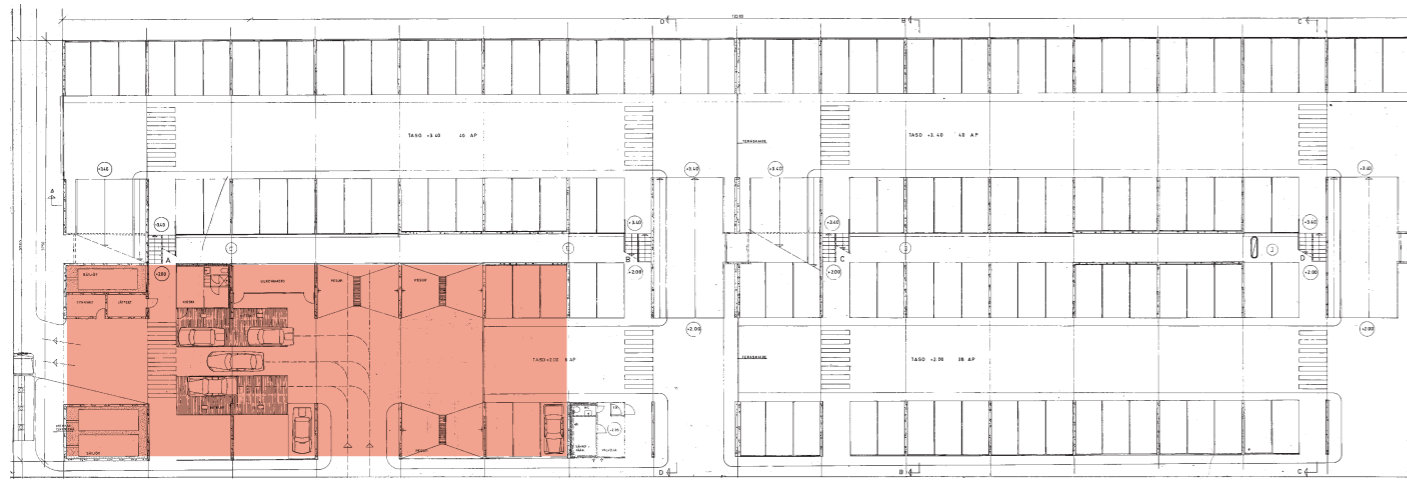
Merihaan asemakaavaa oli 1981 muutettu siten, että aiemmin ajatellun ulkoilmakatsomon paikalle voitiin nyt rakentaa ”pihakannen alainen tila uimahallia varten, jonka tarvitsemat kattovaloikkunat saa sijoittaa pihakansirakenteisiin”.¹⁷¹ Kaavoittajan tavoitteena oli, että kansi +7,60 olisi jatkunut ehjänä rakennuksen yli, ja ainoastaan kattoikkunat, ehkä harvaksen sijoiteltuina prismoina, olisivat puhkaisseet kannen. Rakennuslupamenettelyssä tämä päätettiin toisin ja matala rakennusosa nousi harjakorkeuteen +10,85. Suunnitelmissa sen todettiin olevan ”määräaikainen urheiluhalli”, ikäänkuin parempaa olisi tulossa myöhemmin tilalle, mutta rakennusosa on edelleen olemassa ja käytössä. Ympäristön kannalta ratkaisu on heikko, ruma ja ristiriidassa Merihaan rakennusperiaatteiden kanssa. Ratkaisun epämääräisyys kertautuu rakennuksen eteläpuoleisessa porras-ramppi-tasanne-välitasanne-rakenteessa, joka on ympäristönä epämiellyttävää sekä pienilmastoltaan tuulista. Päähallin arkkitehtoonisessa ilmeessä alkoi näkyä 1970-luvun kurinalaisuuden sijaan 1980-luvun monimuotoisuutta ja uusia materiaalivalintoja. Teräslasiset porraslieriöt ja sisätilassa vailla merkitystä oleva pyöreäikkuna kertoivat uudistumisen tarpeesta. Betonin sijaan julkisivun päämateriaaliksi valittiin Pukkilan keraaminen porfyryrilaatta, jota käytettiin Suomessa yleensä WC-tilojen lattioissa.

Helsingin keskusta-alueen rakennustyyppien joukossa palloilutalo on harvinaisuus. Vain liikuntakäyttöön suunniteltuja rakennuksia ei keskusta-alueelle oltu rakennettu sitten vuoden 1952 Olympialaisten. Varhaiset harvalukuiset liikuntarakennukset ovat väistyneet uudemman rakentamisen tieltä, kuten voimistelulaitosrakennus Helsingin yliopiston päärakennuksen tontilta 1930-luvulla. Keskustan muuttamat palloilusalit ja uima-altaat liittyvät aina oheistoimintona johonkin asuin- tai liikerakennukseen. Hakaniemien luolastoon sijoittuneet liikuntatilat ovat helpottaneet keskusta-asujien salitarpeita, siinä missä lukuisat kuntosalit. Mutta asukasmäärän nähden Merihaan hallilakin luulisi olevan suuri kysyntä. Siihen nähden rakennus on uskomattoman nuhjuisessa kunnossa. Nykyisessä peruskartassa rakennus kulkee virheellisellä tunnisteella ”paikoitustalo”.

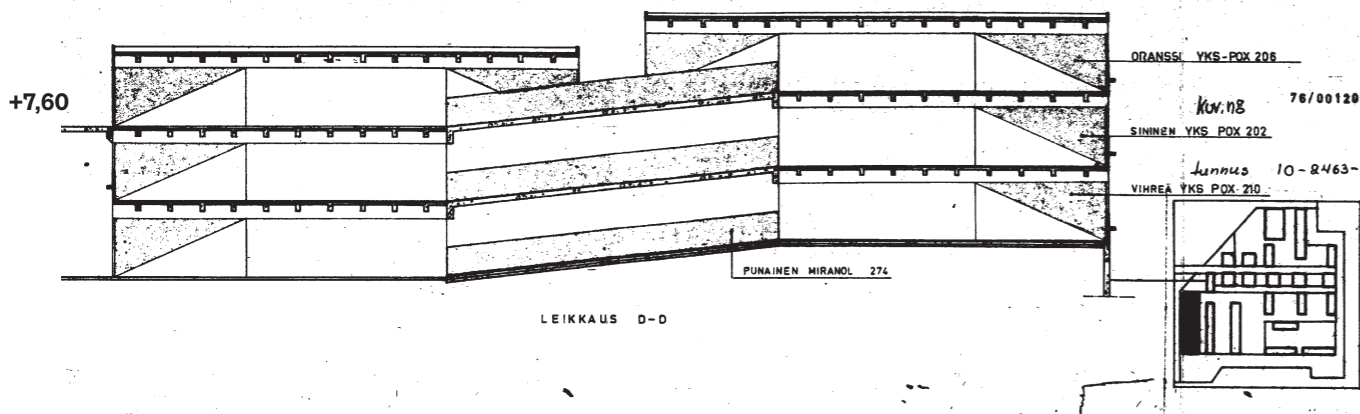
9. Merihaan rakennukset - pysäköintitalot

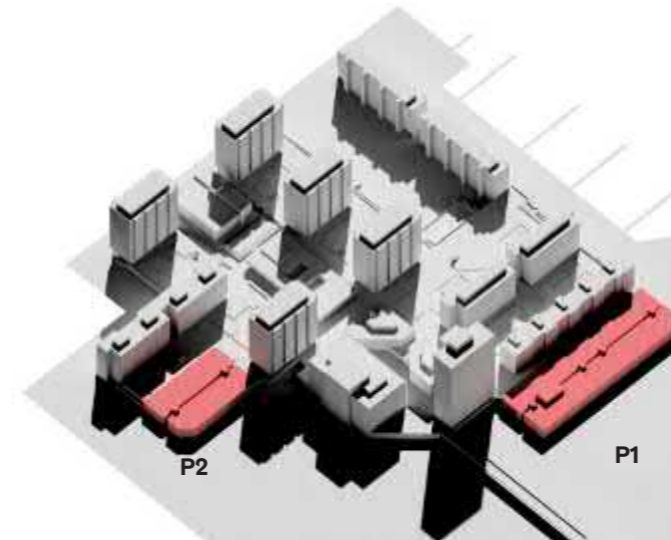

Bensiinasema ja autopesula

Kiinteistö Oy Hakaniemenranta 10, Pysäköintitalo P1
Pohjapiirros +2,0 ja +3,4. KK Asunto-osasto, Peter Bieber,
2.1.1974 / rev 3.5.1974. Merihaka Oy:n arkisto.

20.8.1973. Väriytyssuunnitelma, Peter Bieber. Hki, Arska.

P2

P1

Pysäköintitalot

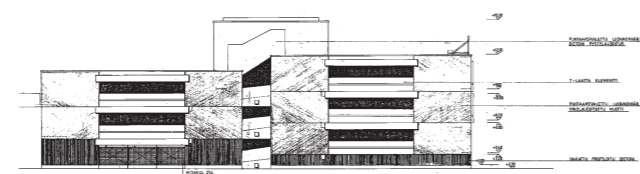
Vaikka Merihakaa kattavan kansialueen alapuolinen pilari-metsä on käytännössä varattu pelkästään pysäköintiin, ei tämä yksinään tyydyttänyt alueen pysäköintitarvetta. Näin ollen alueelle rakennettiin kaksi erillistä pysäköintiin tarkoitettua rakennusta. Lehti uutisessa¹⁷² julkaistujen tietojen mukaan pysäköintitilaa alueelle rakennettiin 1800 paikkaa, joista pysäköintitaloihin 500.

Kuten aiemmin on selostettu, alue suunnitelmassa pysäköintitalot sijoitettiin alueen läntiselle reunalle, toimimaan puskurivyöhykkeenä Sörnäisten Rantatien melua vastaan. Rakennuksista eteläisin, P1 valmistui kahdessa jaksossa 1975 ja 1980. Pohjoinen P2 valmistui 1983. Pysäköintitalon, eli suunnitelmassa paikoitustalon, tyyppiratkaisun laati Peter Bieber. Pohjoisen talon suunnittelijana toimi KK:n arkkitehti Unto Toikkanen, mutta se toistaa P1:ssä tehtyjä ratkaisuja.

Modulaarisen järjestelmän abstraktista näkökulmasta katsottuna pysäköintitalo P1 on avainasemassa. Sen lounasnurkka muodostaa koko Merihaan origon, koordinaattipisteen A:1. Rakennus kasvaa tästä pohjoiseen 16 moduulin verran ja itään 6. Sen äärimitat ovat siten 120x37,5 metriä. Kun muistetaan, että 7,5x7,5 moduuli alueelle valittiin nimen omaisesti autopaikkojen järkevän mitoituksen näkökulmasta, ovat pysäköintitalot P1 ja P2 luonnollisesti ja elimellisesti tämän mittajärjestelmän mukaisia. Pysäköintitalot on massoina halkaistu keskeltä siten, että rakennusosien väliin muodostuu kapea valokuilu. Siivut on jaettu kolmeen kerrokseen, kolmeksi pysäköintitasoksi ja keskenään puolen kerroksen porrastukseen. Näin ajoramppeja nousee aina puoli kerrosta kerrallaan. Merihaan järjestelmään kuului, että suurta autokantaa varten oli varattu oma bensiinijakeluasema ja autopesula pysäköintitalo P1:n yhteyteen.

Autopilittuiden huomiovärimaalaus on Peter Bieberin suunnittelema; lupa-
piirustuksessa sävyn tunniste on "vihreä YKS-POX 210".

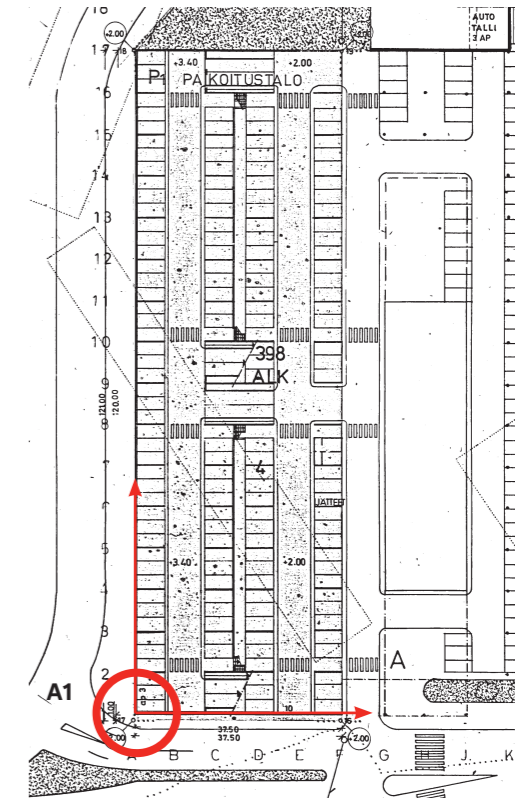

20.6.1973. Julkisivu etelään. Peter Bieber. Merihaka Oy:n arkisto.

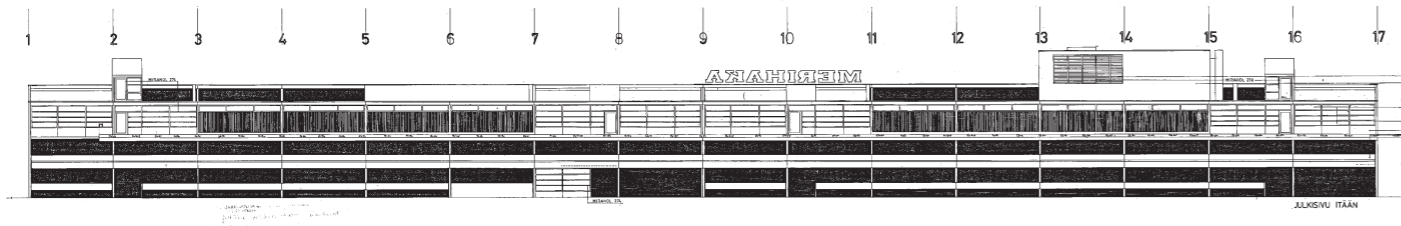
Pysäköintitalon P1 ensimmäinen rakennusvaihe on valmistunut.
Sky-Foto Müller, 1976. HKM.

Tunneliajoreitti pysäköintitalon P1 itäisivulla. Päällä kansi ja kannen päätävä kaideviritys. Autoille tarkoitettua ympäristöä, eli täydellisen epäinhimillistä.

Asemapiirustus, ote. KK Asunto-osasto. Peter Bieber, 20.8.1973.
Merihaka Oy:n arkisto.

Ajoramppi, oranssilla maalatut kaiteet ja originaalit valaisimelliset teräs-rakennneosat.

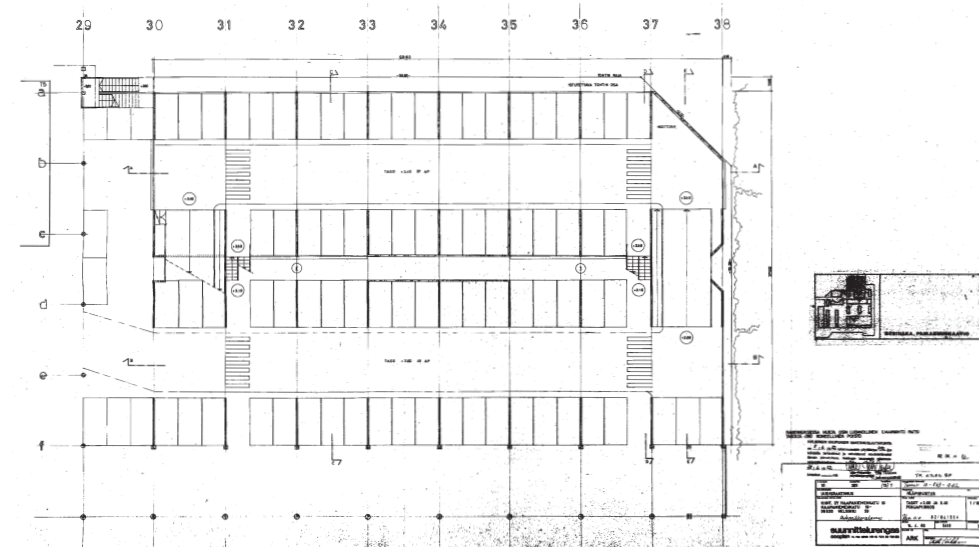

Pysäköintitalosta Hakaniemen suuntaan avautuva näkymä; kuin eläintarhan karhulinna.

Kannen eli idän suuntaan sommiteltu julkisivu on arkkitehtigrifiikkana ansiokas, rakennettuna ympäristönä hirveä. Piirustuksen mustat, pystyviivoitetut ja vaakaradoitetut rasteripinnat luovat elävän kuvan rakenteen tekstuureista. Pääosa julkisivusta jää kuitenkin kannen alapuoliseen synkkään ja pimeään alamaailmaan. Eivätkä piirustuksen mustattu aukot eli pysäköintikansien teräsverkoilla suljetut aukot ilahduta *julkisivuna*, paikalla koettuna kellaritilana. Täällä ei todellakaan ole tarkoitus viihtyä, ja ympäristön painostavasta ilmapiiristä johtuen jo pelkkä auton turvallinen säilyttäminen herättää huolenaihetta. Merihaasta ulospäin antavat julkisivut ovat luku sinänsä, ja niiden drastista bunkkerimaisuutta on käsitelty otsikon Merihaka - liittymisen mantereeseen - otsikon alla.

Kansitasolta +7,60 katsottuna pysäköintitalo näyttyy yksikerroksisena, teräslasipintaisena rakenteena, joka on maalaus käsitelty Merihaan väripaletin mukaan. Ikkunoiden ja ovien teräsrakenteet on maalattu Bieberin suunnitelmalla signaalipunaisella ja osa lasiruuduista on vihreäsävyistä rautalankalasia. Siinä pieni iloinen lisäys muuten harmaasävyiseen betonirakennukseen. Kansien istutusaltaat ja puusto muodostavat rakennusta pehmentävän ja peittävän verhon, varsinkin P2 talon itäpuolella.

Autoilevalle on luotu värikoodaus, jonka tavoitteena on helpottaa ympäristössä suunnistamista. Autojen pilttuiden seinät on koristeltu kerroksittain vihrein, sinisin ja oranssein kolmioin. Värejä on myös ajosilttojen kaiteissa.

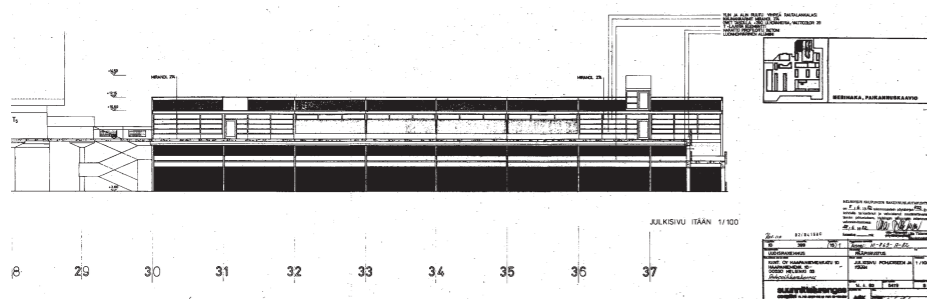
Kiinteistö Oy Hakaniemenranta 10 Pysäköintitalo P1

Yllä. Julkisivu itään. KK Asunto-osasto, Peter Bieber, 20.8.1973 / rev. 27.11.1974. Merihaka Oy:n arkisto.

Alla. Julkisivu itään.

Kiinteistö Oy Haapaniemenkatu 10 Pysäköintitalo P2

Pohjapiirustus tasot +2,0 ja +3,4 sekä julkisivu itään. Suunnittelurengas Oy / Unto Toikanen, 14.4.1982. Hki, Arska.

Julkisivun liitos Hakaniemen suuntaan

P2 talon itäistä julkisivua

Vihreä rautalankalasi

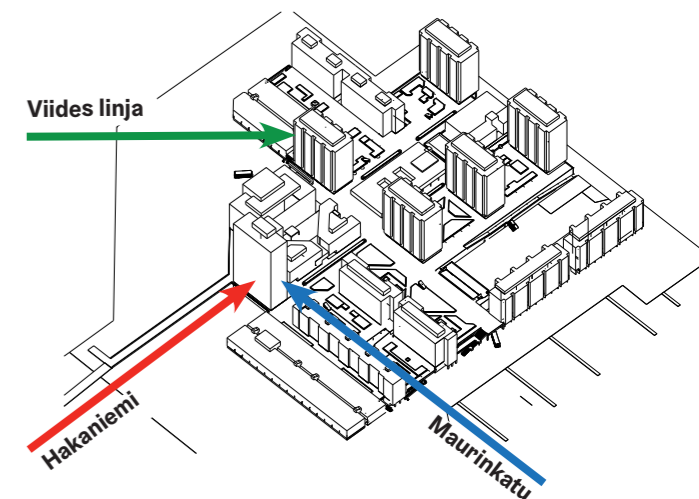
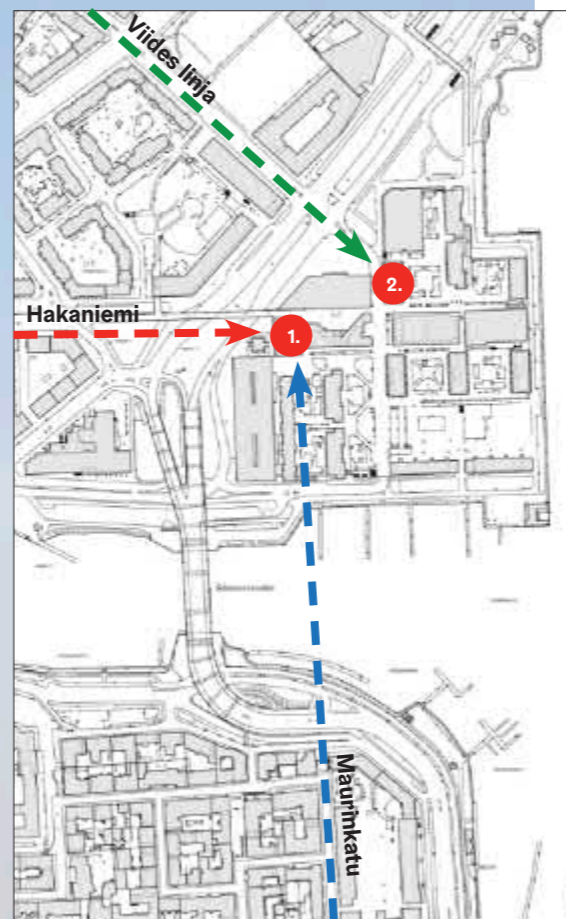
Valtti Color 29, Smaragdi, vaneripintaisissa ovissa kerrostasoilla.

Miranol 274, "Signaalipunainen", teräs-ovissa ja -ikkunoissa sekä teräskaitteissa.

10. Merihaan rajat ja reunat

Kaukomaisema

Merihaan alue sijoittuu noin puolen kilometrin päähän itään Hakaniemestä. Keskustaan matkaa muodostuu noin puoli-toista kilometriä. Etelässä ja idässä vastassa on meri, pohjoisessa ja lännessä Sörnäisten rantatie ja vuonna 2022 purettavaksi kaavailtu Hakaniemen silta. Alueelta avautuvat vaihtelevat näköalat Kalasatamaan, Tervasaareen ja Kruununhakaan. Laajuudeltaan alue käsittää kaikkiaan 6,3 hehtaaria, 2 korttelia ja 19 rakennusta. Rakennettua aluetta rajaavat kaksi kolmikerroksista parkkitaloa lännessä ja pohjoisessa. Pohjoisena puskurivyöhykkeenä on lehtikuisin istutettu Pannukakunpuistikko. Merihaan kansitason alitse kulkee Haapaniemenkatu, josta on yhteys Sörnäisten rantatielle. Asukkaita on tätä nykyä noin 2300.

Halusimme liittää Merihaan muuhun kaupunkirakenteeseen. Tämä tehtiin sijoittamalla korkeita rakennuksia ympäristön katujen visuaalisiksi päätteiksi. Näin yksi asuintorni on Viidennen linjan - Haapaniemenkadun linjassa. Toimistotorni on paitsi Hakaniemen hallin suunnasta lähestyttäessä myös Kruununhaan Maurinkadun suunnan kiintopisteenä.

Sulo Savolaisen tiedonanto 26.10.2020

Koilliseen Merihaasta rakentuu parhaillaan entisen Sörnäisten sataman alueelle levittäytyvä Kalasataman asuinalue. Tulevaisuudessa tulee alue nivoutumaan tiiviimmin osaksi kaupunkirakennetta, kun Hakaniemenrantaan kaavailtu asuinalue valmistuu. Merkittävimmin Merihaan luonteeseen tulee kuitenkin vaikuttamaan Kruunusillat-hanke, joka yhdistää 10 kilometrin raitiotieyhteydellä Laajasalon, Korkeasaaren ja Kalasataman keskustaan. Merihaan osalta linjaus tulee kulkemaan sen eteläistä rantabulevardia pitkin, jolloin alueesta muodostuu tärkeä julkisen liikenteen solmukohta.

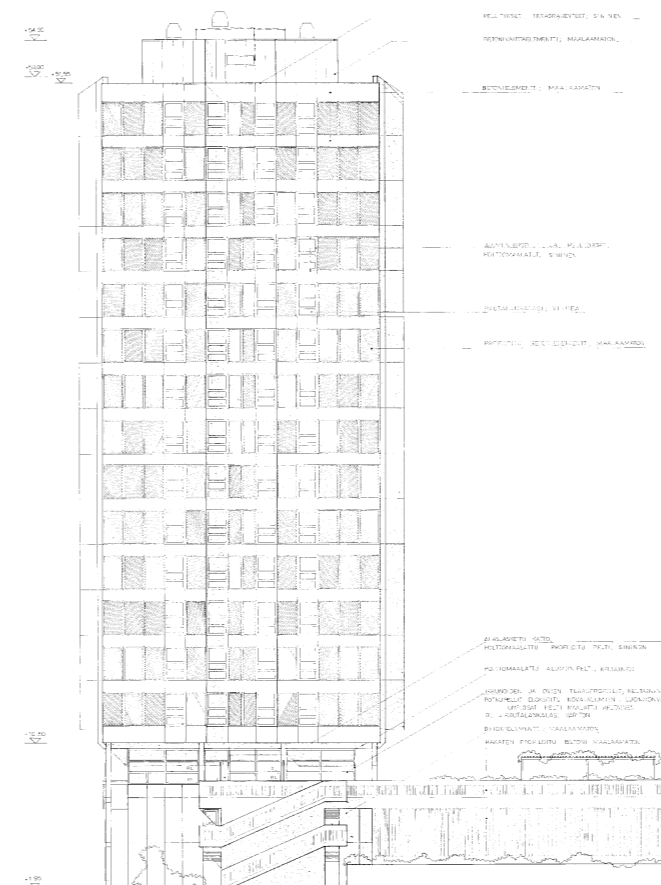
1. Merihaan lähestyminen Kaikukadulta johdettua ylikulkusiltaa pitkin on kauniina päivänä suorastaan miellyttävä kokemus. Vasemmalla välkehtii meri, oikealle jää Pannukakunpuistikon lehtikuusiasetelma. Lehvästön taakse piiloon jäävät pohjoisreunan bunkerimaiset julkisivut.

2. Näkymä Kaikukadun ylikulkusillalta lounaaseen. Merihaan siluetti on verhoutunut vihreään. Katutasoa rajaavat julkisivut peittyvät näin säädyllistä vaikutelmaa luovan näkösuojan taakse.

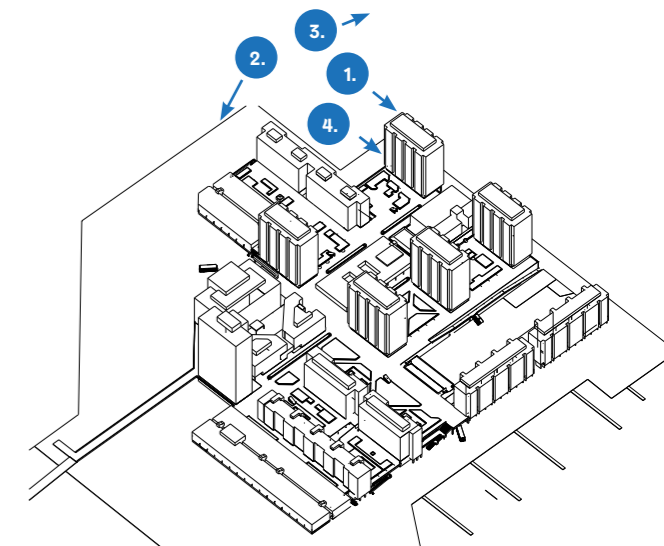
3. Näkymä Kaikukadun ylikulkusillalta Koilliseen. Heti Merihaan ulkopuolella ovat rantakaistaleen valloittaneet vapaa-ajan toiminnot. Rosoisen maiseman runollisuudesta ammentava "Leblon on kesäkeidas Sörnäisten Rantatiellä. Leblon tarjoaa kaiken, mitä kesäpäivään tarvitaan: aktiviteetteja joogan ja suppuksen muodossa, ravintoloita nälän iskiessä, baarin ja katetun terassin sekä illan tullen päryttäviä bileitä." (Helsingin kaupunki)

Haapaniemenkatu 12 d, As Oy Merihaan rantakulma, julkisivu pohjoiseen, Suunnittelurengas Oy / Unto Toikkanen 4.10.1982. Piirustuksessa myös kansitasoa rajaava katutasolta nähtävä asetelma. Profiloitun betoniseinän edustalle istutuskaukaloon sommiteltu kasvillisuus on armollinen ele, joka on johtanut omalla tavallaan viehättävän reunustan muodostumiseen (yo. kuva). HKI Rakvv.

4. Pohjoispään itäosassa, rantabulevardin varrella, on betonin maisemointi onnistunut saavuttamaan runollisen ilmaisutason. Patinoituneissa on pinnoissa on aimo annos ristiriitaisia tunteita herättävää eleganssia, suurkaupungeille ominaista vilkkaana kuohuvan elämän ja ympäristön käymistilan yhtäaikaista ilmentymistä.

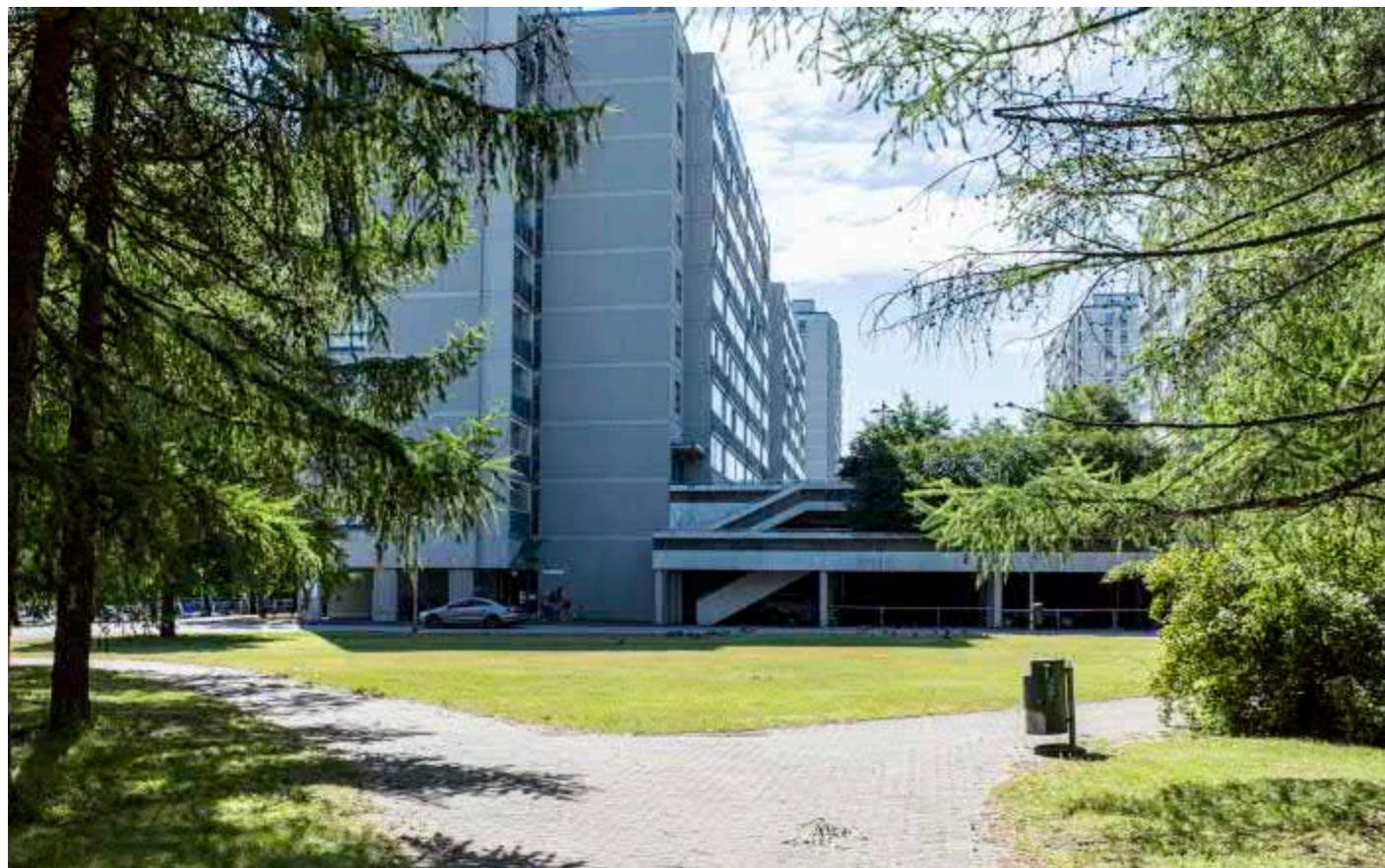

Suhde mantereeseen

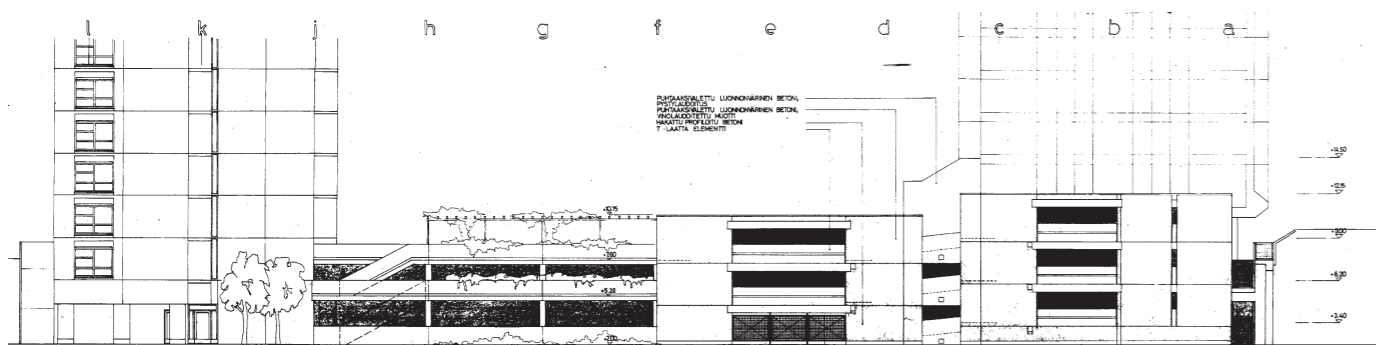
Linjalla 38

Alueen pohjoispäässä kaupunkirakenteen modulaarinen järjestelmä katkeaa kuin veitsellä leikattu voileipäkakku, ja leikkauspinta paljastuu esiin. Merihaan linnoituksen vihreänä vallihautana näyttävä pohjoinen rajavyöhyke on jäänyt inhimillisestä näkökulmasta katsoen vaille helposti ymmärrettäviä käyttötarkoituksia, rantabulevardiin rajautuvaa itäreunaa lukuunottamatta. Sörnäisten rantatien kuohunnan paheellisuudesta vakuuttuneet suunnittelijat pyrkivät kaikin käytettävissä olevin keinoin sijoittamaan rakennetun ympäristön mahdollisimman kauas liikenneväylästä. Tuloksena syntyi nurmialueille omistettu laajahko puskurivyöhyke, joka herättää miellelyhtymiä erityisesti perifeerisemmillä alueilla tavattaviin, liikenneinfrastruktuurin määrittelemiin ympäristöihin. Keskellä tiiviisti rakennettua kaupunkia tarjoaa käytetty ratkaisu omituisen muistijäljen aikakaudesta, jona Helsinkiin pohdittiin sovitettavaksi jos jonkinlaista maan pinnalta jalustalle kohotettua moottoritieunelmaa.

Alueen rajavyöhykkeellä osoittaa kaupunkirakenteen materiaattisen luonteensa, ja lopputulos rakennettuna ympäristönä on yksinkertaisesti ruma ja välinpitämätön. Muodostuu julkisivusommitelma, missä Merihaan kolme pääkomponenttia yrittävät epätoivoisesti etsiä keskinäistä kolmisointua, mutta ääni on riitaisia, suorastaan korvia raastava. Asuinrakennuksen korkeuksiin kohoava pääty huutelee omiaan. Kansirakenteen terassoituva ja varjoihin katoava pääte mumisee toista. Ja katutasossa rähisee pysäköintilaitos bunkerimaisine epäjulkisivuineen. Kerrostalo + kansirakenne + pysäköintihalli -yhtälö luo sattumanvaraista, harkitsematonta ympäristöä. Ainakaan se ei ole kokonaisuus, jota oltaisiin harkiten suunniteltu kaupunkirakenteen julkisivuna tai toimivana liitospintana Sörnäisten ja Kallion suuntiin.

1. Merihaan rakennettujen pohjoisreunan ja Sörnäisten rantatien väliseksi puskurivyöhykkeeksi suunniteltu Pannukakunpuistikko on istutettu lehmuksin ja lehtikuusin. Liikenteen melu kantautuu puistikkoon tehokkaasti, eikä viheralueella ole kaunista puustoa lukuunottamatta mainittavia virkistysarvoja.

Kuva yllä. Pysäköintilaitos P2, julkisivupiirustus pohjoiseen, Suunnittelurengas Oy / Unto Toikkanen, 14.4.1982.. Piirroksen vauhti ja virtaviivaisuus luovat esteettisesti miellyttävän vaikutelman, todellisuus (kuva 1) ei. HKI Rakvv.

JULKISIVU POHJOISEEN 1/100

2. Pannukakunpuistikko ei tarjoa kummoisiakaan aistielämyksiä; viheralueen aktiivisin käyttäjäryhmä lienevät tätä nykyä valkuposkihanhet.

3. Sörnäisten rantatien vastaiset istutukset ovat paikoin komeita ja runsaslukuisia. Tien suuntaisesti kulkee kevyen liikenteen väylä, taustalla porrasyhteys Kaikukujalle johtavalle ylikulkusillalle.

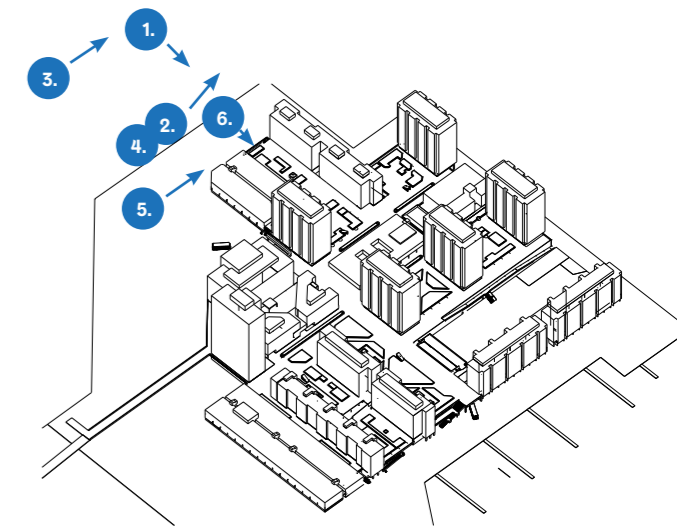
4. Puistikon koillisnurkkaa rajaa Kaikukadun ylikulkusilta. Lehtikuusien siivilöimä valo on alueen esteettisesti miellyttävien piirre.

5. Näkymä itään. Autoille vai ihmisille? Kevyen liikenteen väyläksi merkityllä kulkutiellä on ajorajatamainen yleistuntu.

6. "Kauneus ei tarkoita vain esteettisesti miellyttävää, vaan suuria tunteita herättävää kokemusta. Kauneutta voi olla ulkoisesti rumassa esi-neessä, jonka maanläheinen pinta tai painavuus tuntuu käsissä miellyttävältä tai rauhoittavalta."

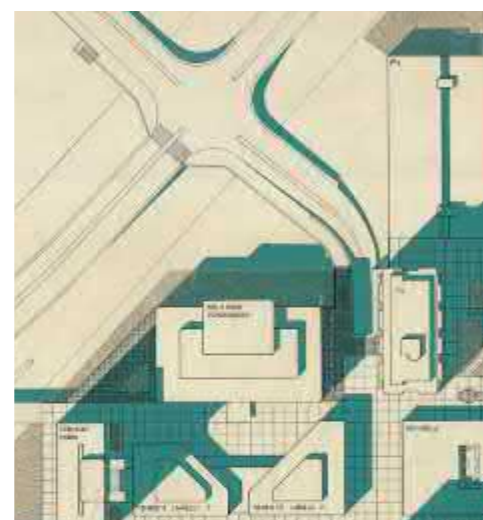
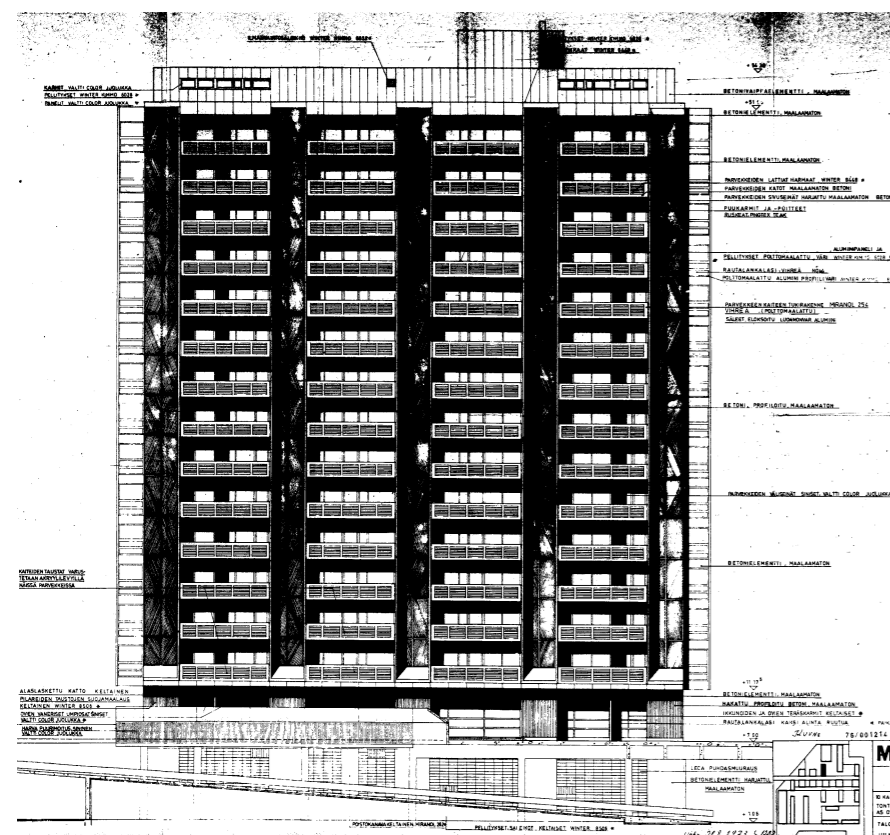
Merihaka on mattomainen systeemi, 7,5x7,5 ruuduissa toistuva megarakenne, joka ei artikuloituneesti ala mistään, eikä pääty mihinkään. Järjestelmä vain lakkaa olemasta. Ja kohta missä x-akselin linja nro 38 kulkee, on samalla kaupunginosan raja. Merihaan näkökulmasta moduuliverkon ulkopuolella ei ole mitään, tai siellä voi (si) olla mitä tahansa. Tai, jos halutaan, moduuliverkko voi jatkua tapahtumahorisontin taakse.

Katutasolta onnistuu Merihaan lähestyminen luontevasti oikeastaan vain pohjoisesta Haapaniemenkatua pitkin, Sörnäisten rantatien ylittävän suoajatien kautta. Alun perin oli liikennevirtojen ohjaus Merihaan alatasen syövereihin tarkoitus toteuttaa tien ylittävän eritasoristeyksen avulla. Toteutumatta jääneestä liikennetarkistuksesta muistuttaa osaltaan alueen pohjoisreunan suunnitteleamattoman oloinen luonne laajahkoine nurmikenttineen. Toinen merkitteellinen pohjoinen saapumisreitti Merihakaan kulkee Kaikukadun kohdalta johdettua ylikulkusillan pitkin. Maan tasoon Merihaan päässä laskeutuva ramppi yhtyy alueen rantabulevardiin. Sillalta katutasolle laskeuduttaessa ensimmäisenä oikealla tervehtivät Pannukakunpuistikon komeat lehtikuuset. Mainittakoon sivuhuomautuksena, että entinen Pannukakun saari ei sijaitse sen kohdalla. Liikennemelun vaivaama pieni puistikko on virkistysarvoiltaan kyseenalainen; lehtikuusten välistä kauniisti siivilöityvästä valosta huolimatta on viheralue ainakin ihmisen näkökulmasta kategoriassaan nimensä mukainen suoritus.

Puistikon eteläpuolelta erottuvat alueen länteen ja pohjoiseen rajautuvat päädyt kansirakenteen ja pysäköintilaitos P2:n muodostamina muurimaisina möhkäleinä. Etualalla kulkee asfaltoitu kevyen liikenteen yhteys, joka kuitenkin hahmottuu tietämättömälle jalankulkijalle moottoriliikenteelle varattuna väylänä; ollaanhan sentään pysäköintilaitoksen reunustalla. Maalaamattomat, diagonaalilaudoituksella profiloituneet elementit kerrostuvat toistensa päälle raskaina ja etäännyttävinä, tarkoituksenmukaisina. Julkisivua reunustaa vihersuunnittelun "kukkanen", olemattoman levyinen nurmikaistale. Seinämaalauksen pesusta betoniin jääneet harmaat haamukuvat sointuvat kepeästi eleettömään kokonaisuuteen. Pinnat ovat totisia, aukot surumielisiä ja raskaita. Pimeyden lomasta pilkkottaa kuitenkin piristykseenä kannen välitasolle istutettu puusto.

1. Merihakaa voi lähestyä luontevasti jalan maan tasolta pohjoisesta Sörnäisten rantatien ylittävän suojatien kautta. Pohjoiseen kurottautuvaa paikoitustaltoa kiertää koruton, asfaltoitu kulkuväylä. Ympäristön suunnittelemattoman oloinen luonne kumpuaa osaltaan toteutumattomista yksityiskohdista: varhaisissa ajatuksissa oli Sörnäisten rantatien ylittävä eritasoristeys, jonka oli tarkoitus laskeutua näillä main ja yhtyä Haapaniemenkadun kannenalaisten tasoon. Nyt vastaan tulee paikoitustalon muurimainen seinämä ja mitoitukseltaan vaatimatonta portaikko. Alatasen syövereistä löytyy myös hissi; rampin myöten nousu kannelle onnistuu pysäköintilaitoksen itäpuolelta.

Kuva yllä. Päiväämätön asemakaavan havainnepiirustus osoittaa eritasoristeuksen toteutumattoman periaateratkaisun. Merihaka Oy:n arkisto.

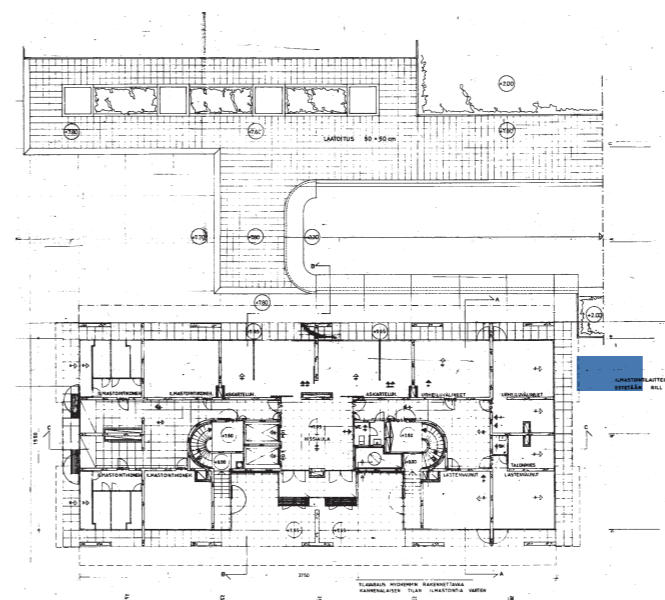
Kuva vasemmalla. Haapaniemenkatu 12a, julkisivu länteen, KK Asunto-osasto, 14.5.1973. Julkisivupiirustuksessa näkyy toteutumatta jäänyt Sörnäisten rantatieltä Merihaan alatasolle laskeutuva ajoneuvoliikenteen ramppiyhteys. HKI Rakvv.

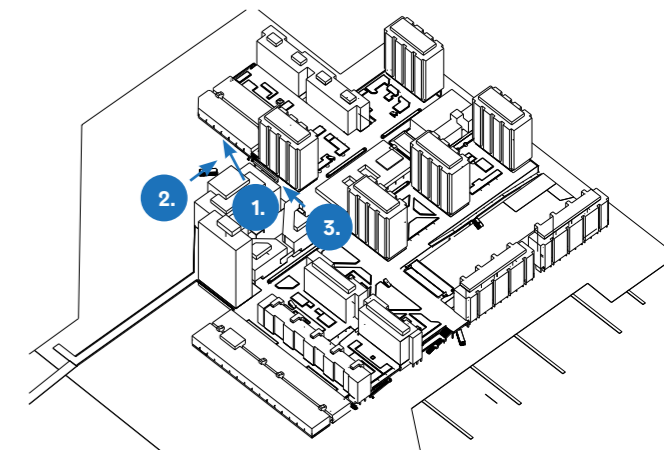
2. Ajoaukon veistoksellinen sommitelma. Porrasmuoto lisäti suunnitelmiin ilmeisesti vasta, kun eritasoristeuksen toteuttamiskelpoisuus oli luovuttu. Alatasen Leca-harkotettu seinämä antaa kannenalaisten tiloille omanlaisen ilmeen. Oikealla siivu Merihaan asumiskoneen luonteelle ominaisella tavalla näyttäytyvä ilmanvaihtokanavisto.

3. Kansitasolta tarkasteltuna näyttäytyy rampin nousulle varattu tila kannesta leikattuna siivuna. Maalattu betoninen suojaseinä toimii selkämyksenä penkeille ja istutuksille.

Haapaniemenkatu 12a, 1. kellarikerros, pohjapiirros. KK Asunto-osasto, 28.8.1973. Piirustuksessa näkyy kannesta rampin nousua varten leikattu alue ja alkuperäinen, 50x50 cm betonikiveys. Sinisellä osoitettu myöhemmin suunnitelmiin ilmaantuneen porrasmuotoon likimääräinen sijainti. HKI Rakvv.

Kierroksella raitin ympäri ajatus kirkastuu palaten tosiasioiden äärelle. Tätä ympäristöä ei suunniteltu ihmisille, vaan autoille. Lähellä hulmuava Sörnäisten rantatie on alueen rakennusaikana ollut nykyistäkin meluisampi. Ilman verhoutuessa anteeksiantavaan savusumuun olisi arkkitehtonisten taidonnäytteiden soveltaminen juuri tähän nurkkaan ollut huonosti optimoitu ajankäyttöä.

Pysäköintilaitos P2:n kohti länttä suuntautuvan julkisivumuurin edustalla näyttäytyy ympärille levittäytyvä maisema vielä aiempaakin kummuttavampana. Liikenneympyrän keskusalue muistuttava ympäristö herättää kysymyksen, johon löytyykin vastaus varhaisista suunnitelmapiirustuksista. Alun alkaen oli Sörnäisten rantatien ylitse tarkoitus johtaa Haapaniemenkadun suunnasta nouseva eritasoristeys. Sen oli tarkoitus laskeutua ja yhtyä Merihaan alatasoon juuri näillä main. Kansitasolle samasta suunnasta aikovat jalankulkijat olisi puolestaan ohjattu Haapaniemenkadun länsipuolelta nousevan ramppiyhteyden kautta.

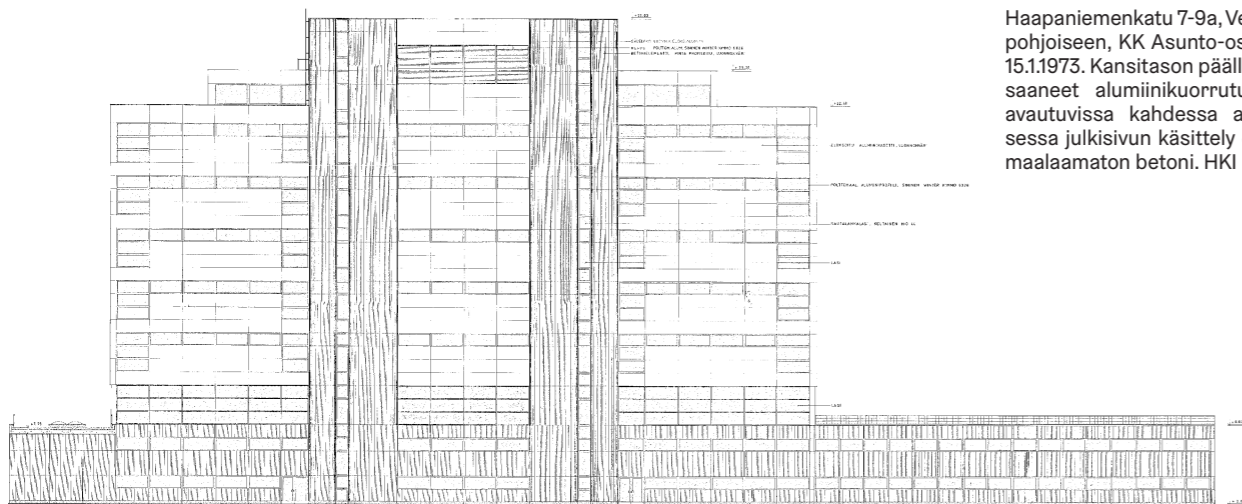
Muuttuneiden suunnitelmien myötä rampit jäivät rakentamatta, paikalle tehtiinkin taseristeys ja suojatie sijoitui Haapaniemenkadun itäpuolelle. Tuloksena Merihaan reunavyöhykkeeksi jäi yksinäinen nurmetettu kolmio, jolta keskelle liikennemerta pudotetun kulkijan pelastaa ystävällisesti katutasolle laskeutuva Merihaan pelastustikas, aistikkaasti muotoiltu kansitason tavoittava porrasmuoto. Tätä yhteyttä ei varhaisemmista piirustuksista löydy, vaan ratkaisun taustalla ovat nimenomaan Haapaniemenkadun suojatien kautta saapuvien jalankulkijoiden lähestymistarpeet. Toteutumattoman ajoramppiyhteyden tilavaatimukset kummittelevat myös kansitasosta leikatun kaistaleen ja sen päädyistä löytyvän betonisen bunkeriseinämän muodossa.

1. Toimistorakennusten muuri piiloutuu häveliäästi lehtikuusten taa. Etualalla Haapaniemenkadulta syövyttävän suojatien jatkeeksi asfaltoitu kulkutie; taaempi väylä on varattu autoliikenteelle. Alkuperäisten suunnitelmien mukaan tämä alue olisi eritasoristeyksen laskeutumisaikaa.

2. Näkymä itään. Verovirastoa kiertää asfaltoitu kulkutie, joka palvelee rakennuksen toissijaisia sisäänkäyntejä. Lännessä kulkutie päättyy kuin seinään, jatkuen nurmialueena.

Haapaniemenkatu 7-9a, Verovirasto, julkisivu pohjoiseen, KK Asunto-osasto / Arvi Ilonen, 15.1.1973. Kansitason päälliset kerrokset ovat saaneet alumiinikuorituksen, katutasolle avautuvissa kahdessa alimmassa kerroksessa julkisivun käsittely on pystyprofiiloitu, maalaamaton betoni. HKI Rakvv.

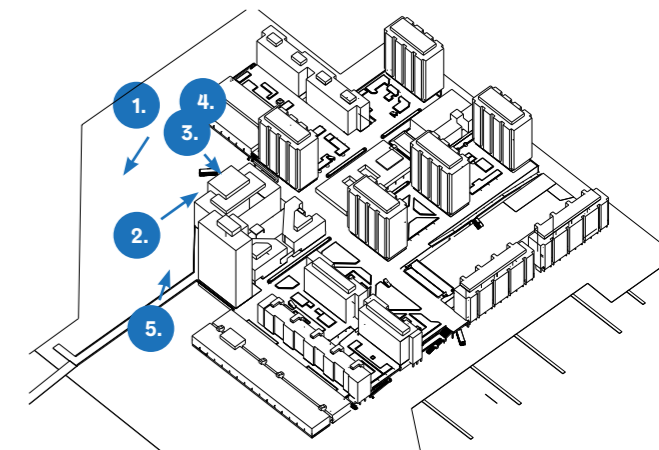
3. Toinen katutasolle avautuvista kulkuyhteyksistä; K2-kerros, sisäänkäynti A.

3. Veroviraston katutason julkisivua kiertävä ikkunanauha, edustallaan nurmikaistale.

Ortokuva osoittaa selkeästi, mistä Merihakaa kiertävässä epämääräisessä vihervyöhykkeessä on kyse: suojautumiselta vauhdikkaan läpiajo liikenteen haitoilta. Hakaniemen siltaan liittyvät liikennekiemurat ovat luoneet kantakaupungin perinteisemmästä luonteesta poikkeavan typologian. Helsingin kaupungin karttapalvelu, ortokuva 2015.

Kohti länttä ja Hakaniemeä jatkuu katutason maisema edelleen muurimaisena. Veroviraston katutasolle avautuvat kerrokset ovat rakennuksen yleisilmeestä poiketen maalaamatonta, pystysuoralla profiloinnilla pintakäsittelyä Leca-betonielementtiä. Seinustaa elävöittää nauhamainen ikkunarivi, edustallaan nurmikaistale. Jalankulkuyhteys on muodostettu palvelemaan virastorakennuksen yksittäisiä, luonteeltaan ilmeisen toissijaisia katutasolle avautuvia sisäänkäyntejä. Pysäköintitalo P1 lännen puolelta harkittua jalankulkuyhteyttä ei enää löydy lainkaan, vaan kansirakennetta kiertää ainoastaan autotien kurveja myötäilevä nurmikaistale jossa ei ole tarkoitus kulkea..

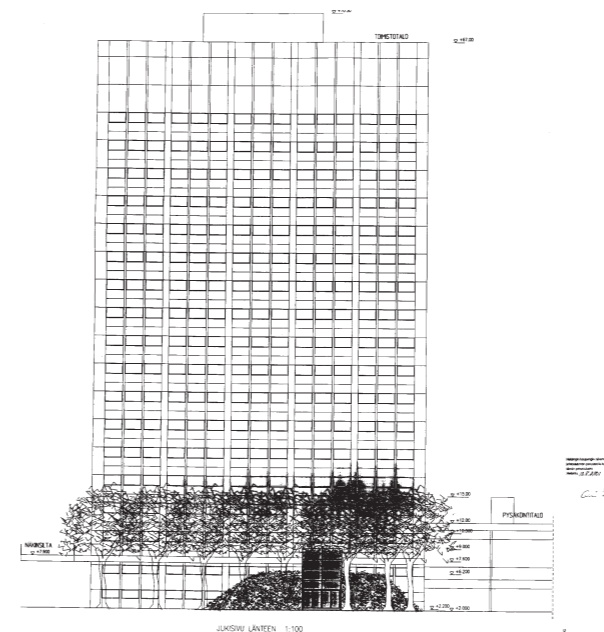
4. Veroviraston länteen suuntautuva kaksijakoinen ilme: maan tasolle avautuvien alimpien kerrosten osalta on päädytty pystyprofiiloituun, käsittelemättömään betoniin. Eloksoiduin alumiinilevyin päällystetty osuus nousee näkyville kansitason päältä. Puskurivyöhykkeenä Sörnäisten rantatietä vastaan on muodostettu laajahko nurmialue, johon on istutettu lehmukia ja lehtikuusia.

1. Alueen länteen suuntautuva reunama on kaukomaisemassa alumiinikasvoinen ja etenkin kauempaa katsoessa kasvillisuuden pehmentämä. Tuuhean lehmusvyöhykkeen ohella sillan kupeesta löytyy myös sympaaattisia pajuja. Liikennevihreää on yllin kyllin.

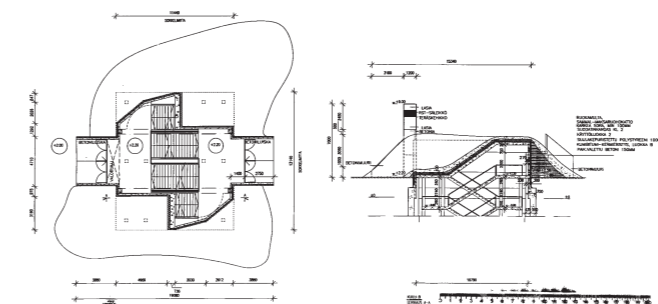
2. Paikotustalon muodostama muurimainen rakennusmassa pilkahtaa lehvästön välistä. Hakaniemen sillalta lähestyttäessä koko komeus on nähtävissä lähes kokonaisuudessaan. Merihaan kansitason nurmettomuutta kompensoi alueen edustalle asettautuva liikennevihreän suuri määrä. Taustalla Miina Äkkijyrkän vuodelta 2006 peräisin oleva Joy-niminen teos.

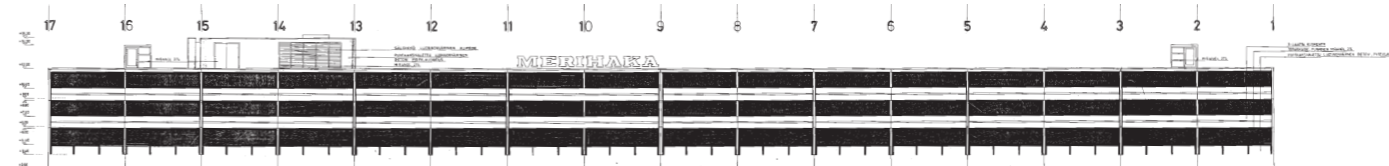
Merihaan kalliosuoja, julkisivu länteen, L. Vahtera, 25.9.2001. HKI Rakvv.

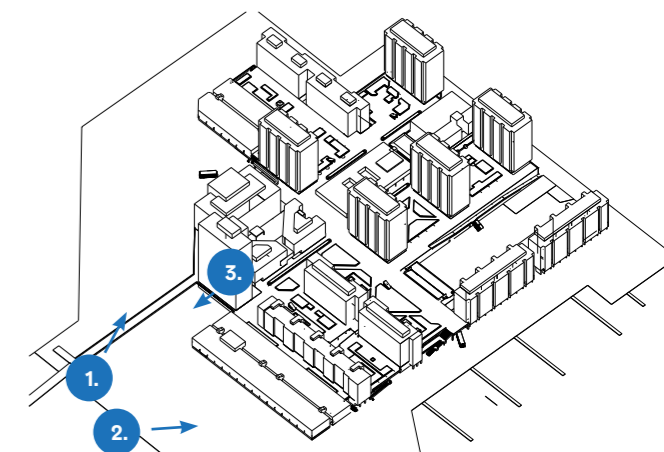
3. Merihaan väestönsuoja, joka sijoittuu maan alle Hakaniemen torin ja Merihaan väliselle alueelle valmistui vuonna 2003. Suojaan tuli tilat noin 6000 lähialueen asukkaalle. Normaalioloissa tilat palvelevat liikuntahallina, johon sisäänkäynti tapahtuu Hakaniemen torin itäpuolelta: maan alta löytyy mm. neljä salibandykenttää. Merihaan päähän, liittojen talon edustalle, valmistui maan tasoon jokseenkin maisemoitu "Porraskuulu B". Unhotuneen oloinen sisäänkäyntirakennus lienee tarkoitettu palvelemaan vain tositilanteessa. Suunnittelijatiedoista löytyy nimi L. Vahtera.

Merihaan kalliosuoja, porraskuulu B, L. Vahtera, 25.9.2001. HKI Rakvv.

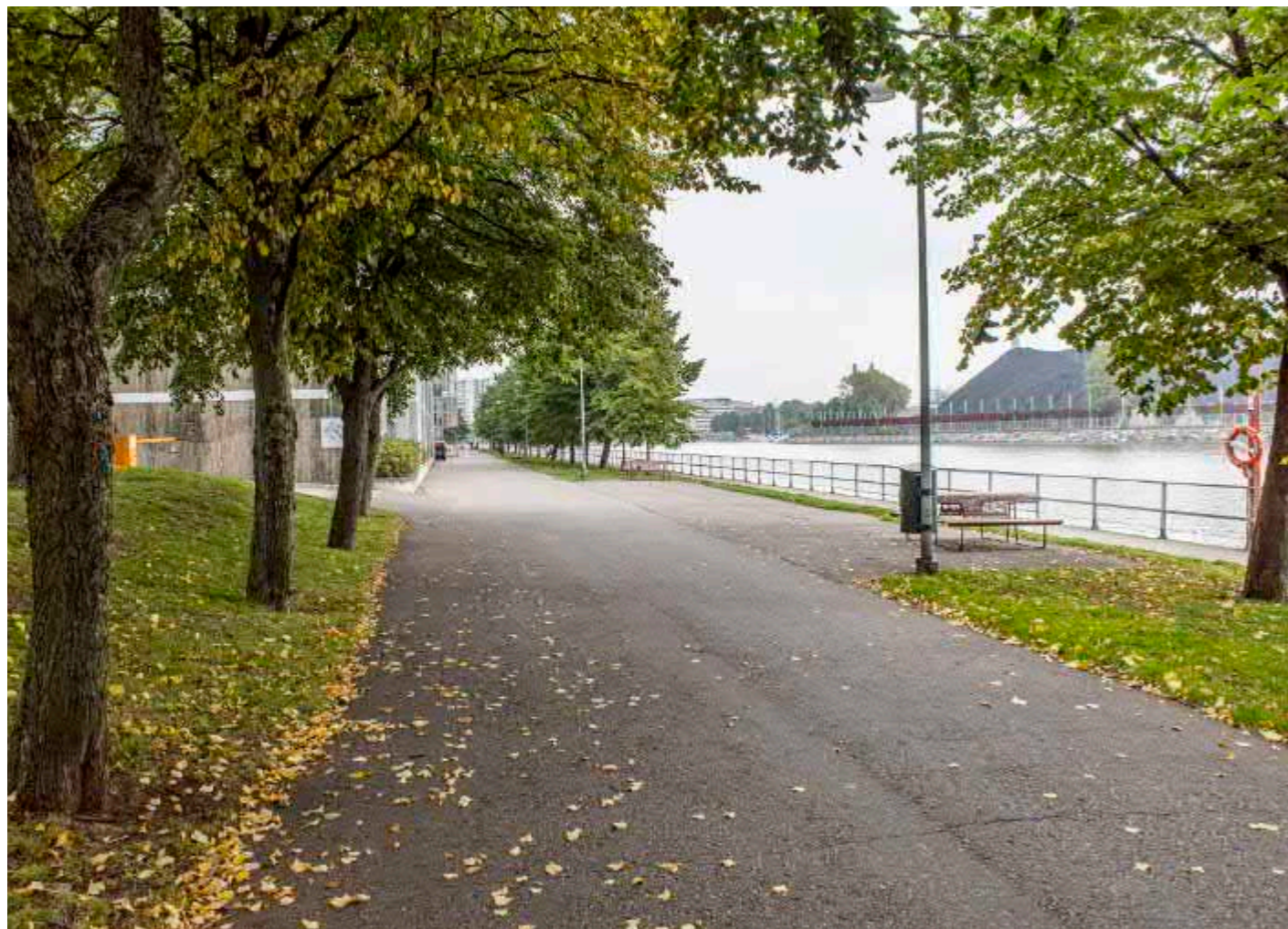

Pysäköintilaitos P1, julkisivu länteen, KK Asunto-osasto / Peter Bieber, 2.1.1974. HKI Rakvv.

Merihaan länsilaidan kaupunkirakennetta määrittää suuresti äänenieristys. Sörnäisten Rantatien liikennemelua vastaan suojauduttiin rakentamalla toimistotaloja ja pysäköintilaitoksia puskurivyöhykkeeksi alueen asuinrakennuksille. Suojautumistarpeesta - mitä tahansa vastaan - tuli kirjaimellisesti tärkein ja dominantein ohjenuora alueen reunaa ja kaupunkirakenteellista liitosta suunniteltaessa. Länsilaidalla Merihaka-systeemin reunus muodostuu moduulilinjassa A olevasta pysäköintilaitos P1:n pitkästä länsijulkisivusta. Matematiikkaleikissä rakennus on myös sikäli kiinnostava, että alueen origo sijaitsee sen lounaisnurkassa: $X=A$ ja $Y=1$. Siitä Merihaka levittäytyy edelleen.

Nykyisin kaupunkimaisemassa 3-kerroksisen pitkän pysäköintilaitoksen olemassaoloa tuskin edes havaitsee. Merihakaa ympäröivien maa-alueiden keski-ikäinen puusto verhoaa rakennusta. Yhtäläillä Veroviraston kivijalkakerros jää puuston suojaan, ja Liittojen tornikin tunkee puuhorisonin päältä kohti taivasta. Kaupunkimaisemassa Näkimsilta sujahtaa arvoituksellisesti latvusten sisään. Kruununhakaan johtava silta tilaavineen liityntärampeineen rajaa myös tehokkaasti katutason näkymiä Merihaan lounaisnurkassa. Sillan alle muodostuva tila ajoväyliseen on karheaa, urbaania epäympäristöä, luoden paikkoja hylätyille ajoneuvoille ja elämästä vieraantumisen kokemuksille. Alueen rosoisuus on myös innottanut mm. poliisisarjojen kuvaspaikkana 2010-luvulla, Karppi-sarjassa.

1. Näkymä Merihaan rantabulevardilta etelästä pohjoiseen. Vasemmalla alueen ainoa maavaraisiksi jätetty piha-alue, joka nykytilassaan tarjoaa kattauksen hiekkakentälle sijoitettuja erikseen aidattuja leikki- ja liikuntapaikkoja. Oikealla hämmöttää urbaanin alueen graafisena elementtinä Hanasaaren voimalaitoksen hiilikasa. Ranta-alueet ovat lähes kauttaaltaan aidattu metalliverkkoaidalla.

2. Jalankulkijalle Hakaniemenrannan itäpuolinen rantareitti tarjoaa kahtalaisia näkymiä. Yhtäältä avaruutta merelle päin, toisaalta eri tavoin käsitellyjä umpielementtejä ja satunnaisia sisäänkäyntejä, ja tietenkin betonisia istutuskaukaloita.

Vielä vuonna 1987 oli rantareitti tällainen hiekkakerämaa. Jan Alanco, 1987, HKM.

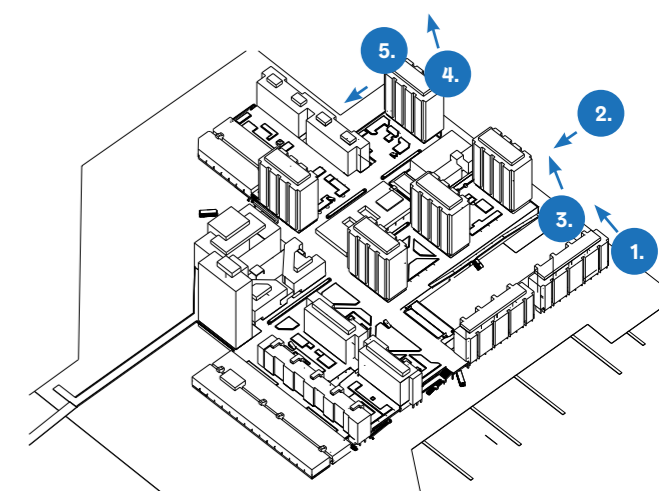
3. Itäisen maisemareitin eteläpääty näyttäytyy jokseenkin rationaalisena...

4. ... pohjoiseen askeltaessa katkeaa kulkutie aidan väliintuloon.

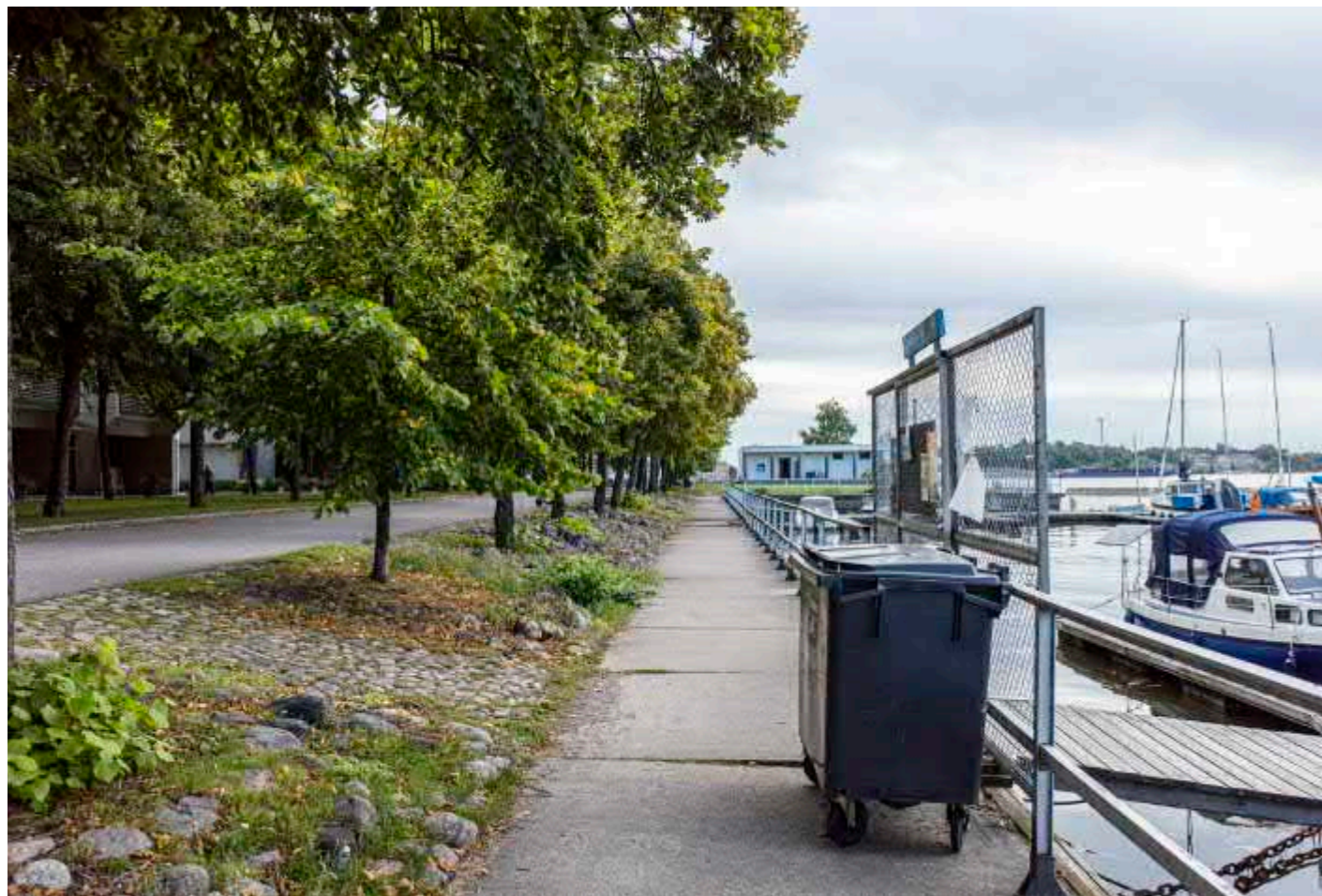
5. Merihaka väsyi omaan rationaalisuuteensa aivan alueen pohjoispäädyssä. Tuloksena iloisesti kiemurteleva kinttopolku. Taustalla hämmöttää Kaikukadulta lähtevään jalankulkusiltaan löyhästi liittyvä suuriielementin ramppi.

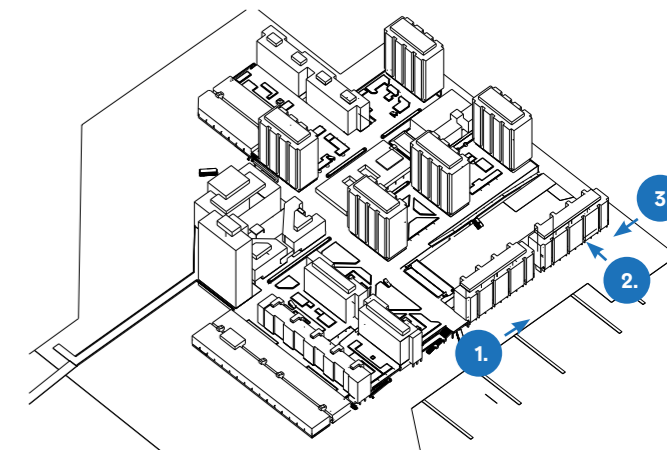
Rantabulevardi, suhde mereen

Merihakaa ympäröivä rantaviiva täytti nykyiseen muotoonsa alueen rakentamisen yhteydessä. Suorakulmaista estetiikkaa noudattelevaa rantamuuria kiertää kevyen liikenteen reitti. Sitä kautta alue on saavutettavissa Hakaniemen rantaa myöten aina Pitkältä sillalta saakka ilman ainuttakaan suojatien ylitystä. Vastaava, Sörnäisten rantatietä reunustava kulkuyhteys kiemurtelee alueelle myös koillisesta. Hakaniemestä rantaa pitkin lähestyttäessä säteilee Sörnäisten rantatien vaikutus mainittavammin ainoastaan Merihaan läntiseen reunaan, jossa näkymiä hallitsevat vuonna 2022 purettavan Hakaniemen sillan rakenteet ja asfaltoitujen pintojen runsaus. Moottoriväylien väliselle vyöhykkeelle onkin muodostunut mm. autojen pitkäaikais säilytykselle omistettu urbaani joutomaa, pian katoava historian kulkua kuvastava kerros sekini.

Alueen kaupunkirakenteellisen pussinperämäisyyden myötä on sitä kiertävän rantabulevardin yleistunnelmasta muodostunut rauhaisa, jopa unelias. Ympärillä levittäytyvä kerroksellinen maisema liittyy kokemukseen kuitenkin kaupunkimaisen tunnun. Horisontissa siintää vaikuttava galleria kaupungin kehitysvaiheita ja moni-ilmeisyyttä kuvastavia rakennetun ympäristön monumentteja: koillisesta ja itään suuntautuvassa kaukomaisemassa kohoavat Sörnäisten uudiskäyttöön muokatut teollisuusrakennukset ja Merihaan kaavaratkaisuunkin tiiviisti vaikuttanut Hanasaari vesitoksellisine hiilivuorineen. Taustalla hämmöttää parhaillaan rakentuva Kalasataman asuinalue. Laajentuvan kaupungin alle meritäyttöjen myötä kadonneesta lähisaaristosta puolestaan muistuttaa kaakkoisessa horisontissa siintävä virkistyskäytölle pyhitetty Tervasaari. Etelästä nykyään jo ymmärtäväisen katseensa suo Kruununhaan virkamieskaupunginosa, lännessä puheenvuoron saa 1960-luvun moottorikaupunki-ihanne. Paletti on kirjava, ja luo vastapainoa alueen sisäiselle yhtenäisyydelle.

3a. Rantabulevardin eteläreunan reittihierarkia. Rantaa reunustava betonilaattapolku on verkkaisen liikehinnän areena. Penkkejä löytyy sekä etelä- että itäreunan reittien varrelta.

3b. Leveä, asfaloitu kevyen liikenteen väylä on nopeakulkuisempien ohikulkijoiden ja pyöräilijöiden valtakuntaa.

1. kuva yllä. Hakaniemenrannassa toteutuu lupaus Merihaasta tunnelmaltaan merellisenä kaupunginosana. Rantaraitti on pääosin autoliikenteeltä rauhoitettu, kulku käy huoltoajoa lukuun ottamatta ainoastaan Haapaniemekadun kansitason alaiselle osuudelle. Rantabulevardin lehmusrivit kätkevät kesäaikaan tehokkaasti taakseen rannan lamellitalot. Jätehuollon läsnäolo on sinänsä suotuisa ilmiö, mutta käytetty säiliömalli voisi maastoutua paremmin. Samoin on laita laiturialueiden porttirakennelmien, jotka sinänsä sointuvat hyvin yhteen alueeta kiertävän tilapäisen oloisen aidan kanssa.

2. Kuva vasemmalla ja alla. Etelään avautuva merellinen lehmuskujanne on päässyt melko tuuheaksi. Jalankulijan tasolta katsottuna rannan lamellitalot jäävät kesäisin pimentoon. Varhain keväällä tilanne on toisenlainen.

3c. Tuuhea lehmuskujanne rajaa tehokkaasti lamellitalot julkisemmasta kulkureitistä. Etualalla nurmikiveystä.

3d. Rakennusten editse kulkee betonilaatoitettu polku. Rannan talojen edustat ovat hyvin hoidettuja ja siistejä.

Juuri rantareitiltä tarkasteltuna ankkuroituu Merihaka luontevimmin osaksi ympäröivää kaupunkia, katsellen tyyneästi etäältä sen arkista eloa autovirtoineen, auringonlaskuine- ja nousuineen. Silloin tällöin puksuttaa ohitse Korkeasaaren lautta, toisinaan voi nähdä Hakaniemen sillan alla menneiden vuosikymmenten aikana majoilleen rantojen miehen haamun liukuvan tyvenessä hädin tuskin kelpoisella lotjallaan. Pohjoisrannassa velloo Sightseeing-alusten kirjava säilytysatama; Hanasaaren voimalaitokselta kaikuvat logistiikan metalliset kalskahdukset.

Merihaan kansitasolta rantabulevardille laskeuduttaessa huomaa yläpuolisen strukturoidun maailman jäävän henkisesti huomattavan etäälle rannan luonnonläheisestä ja avarasta tunnelmasta. Maan tasolta meri on läsnä muutoinkin kuin kuvana horisontissa, olkoonkin, että rantavyöhyke on lähes kauttaaltaan rajattu huolimattoman oloisella metalliverkkoaidalla. Yhtä lailla sopusointuisen viimeistelmättöminä näyttäytyvät venelaitureille pääsyä rajaavat porttirakennelmat. Satama ja sen käyttöön liittyvät aktiviteetit tuovat alueelle menoa ja meininkiä, ainakin kesäisin. Joka tapauksessa muodostuu veneilyharrastuksen läsnäolo keskeiseksi alueen luonnetta määrittäväksi identiteettitekijäksi.

Rantavyöhykkeen julkisen tilan käsittelyssä toistuvat kansitasollakin nähtävät kompaktikaupunkimaiset piirteet: kasvillisuudelle ja koviille pinnoille varattu tila on rajattu tarkasti, eikä sattumanvaraisuudelle ole muutamia tahattomia poikkeuksia lukuun ottamatta jäänyt sijaa. Rannan kasvillisuusvyöhykkeet muodostuvat pääosin kapeista nurmi-alueista ja lehmusriveistä, pensasistutuksiakin on. Alueen kaakkoisreunaan on sijoitettu lehmuskujanne, jonka väliin jää nurmialue. Ratkaisulla on tehokkaasti rajattu rantaan sijoitettujen lamellitalojen sisäänkäynnit kevyen liikenteen väylästä. Rantamuurin merenpuoleista reunaa puolestaan rajaa kapeahko betonilaatoitin päällystetty kulkuväylä, maisemareitti. Meri-ilmaston ja ajankulun yhtälön kirjavoittamalta kulkutieltä avautuu urbaani maisema. Ansiokkaan kaupunkioppaan avulla rantareitin kiertämällä on mahdollista saada kattava katsaus Helsingin kaupunkikehityksen historiaan.

1. Veneliyyin liittyvät rakenteet ovat eräs Merihaan tunnusomaisista piirteistä. Ranta-alueen tunnelma on runsaiden aitojen takia muodostunut paikoin sulkeutuneeksi. Alueen kaakkoiskulmaan noussut Kulttuurisauna on kuitenkin osaltaan vaikuttanut suotuisasti sen virkistyskäyttöön, tarjoten saunapalveluiden ohella mahdollisuuden merelliseen pulahdukseen.

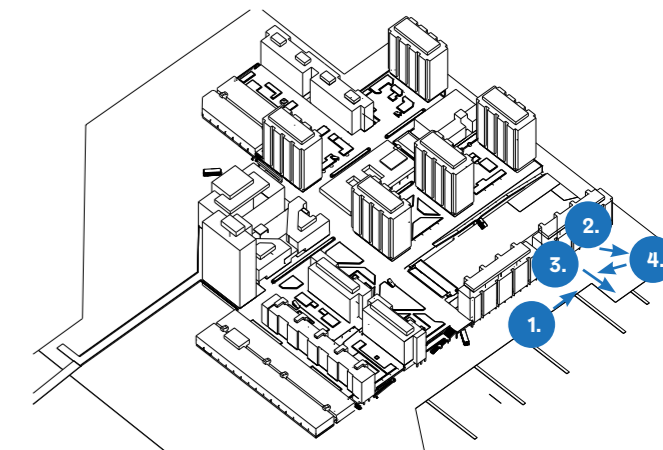
2. Etualan nurmialueelle kaaavailtiin alun perin paviljonkimaista kahvilarakennusta. Taustalla vuonna 2013 avattu Kulttuurisauna. Taustalla betoniset aaltonmurtajat, Tervasaari ja Katajanokka.

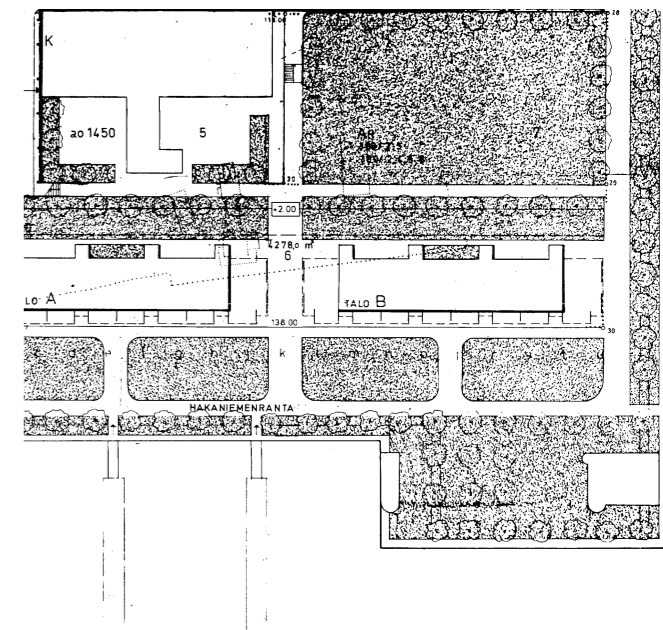
3. Merihaan suorakulmaisen ja kontrolloidun ilmeen viehättävimpiä vastavoimia on Kruununhakaan katselevan rantapenkereen betonikiveyksen välistä puskeva itsepäinen puu. Ranta-alueen yleisilmeessä on havaittavissa vihreän infrastruktuurin positiivinen vaikutus rakennetun ympäristön rappiolle: luotaantyöntävyys muuntautuu vehreyden avittamana ajan kulkua armollisesti kuvastavaksi patinaksi.

4. Suljetut satamatoiminnot rajoittavat osaltaan ranta-alueiden virkistyskäyttöä, mutta toisaalta juuri veneliyy ja siihen liittyvät aktiviteetit tuovat alueelle elämää. Kansitasoin ulkopuolelle rakennettujen lamellitalojen porrashuoneet avautuvat rantareitille. Talojen edustaa maisemoivat lehmusrivit. Rantamuuria rajaavan kömpelön metalliverkkoaidan olemus on huolimaton, väliakaisratkaisua muistuttava.

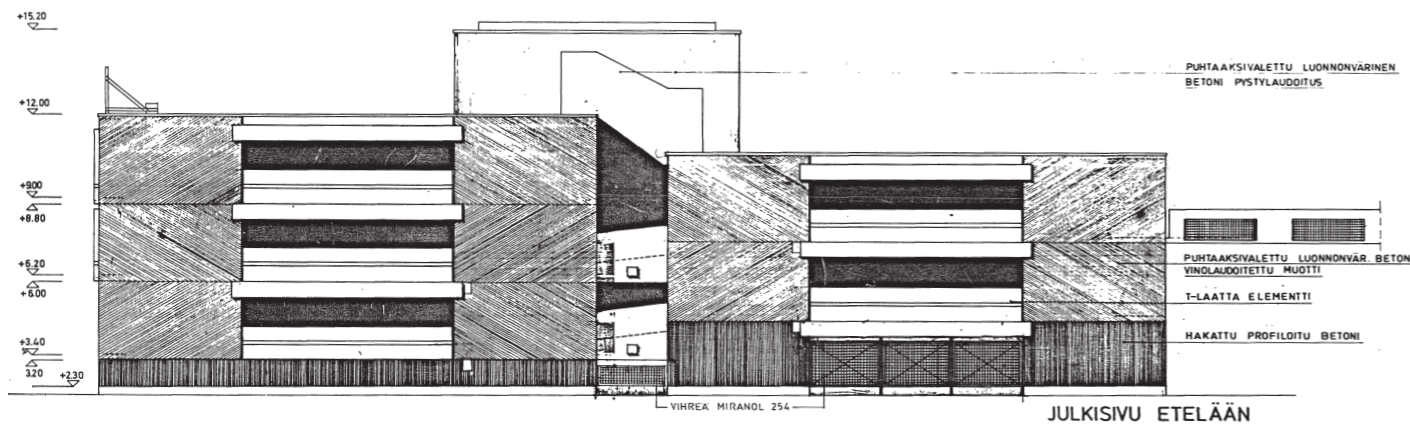
Alkuperäisissä suunnitelmissa kaavailtiin meren äärelle, etelärannan kaakkoisnurkkaan paviljonkimaista rantakahvilarakennusta. Nyt alueella sijaitsee avarahko nurmikenttä, jota tähdittää vuonna 1974 paikalle hankittu Risto Salosen Heijastuksia-veistos. Nurmikentän itäpuolelle aivan vesirajan tuntumaan valmistui vuonna 2013 Helsingin muotolupäkaupunkivuoteen 2012 liittyvänä hankkeena Tuomas Toivosen ja Nene Tsuboin suunnittelema Kulttuurisauna, jonka myötä ohikulkua ja korkeintaan pikaiseen maisemapsähdykseen rohkaissut sopukka on saanut arvoisensa virkistätymiskohteen.

Asemakaavaan merkitty kahvilatontin sijainti, jolle rakennettiin vuonna 2012 Kulttuurisauna. Puustoa on merkitty piirustukseen toteutunutta enemmän. HKI Rakvv.

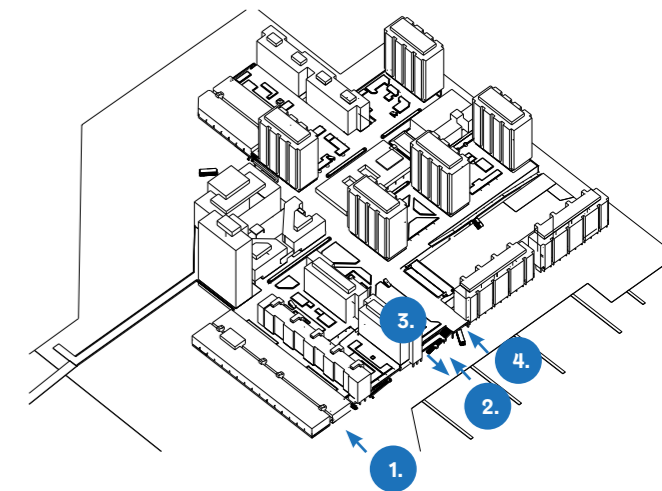
1. Hakaniemestä rantareittiä seurailevaa tai sillalta laskeutuvaa tervehtivät Merihaan päässä tällaiset näkymät. Liikenteen infrastruktuuri on leveästi läsnä, ja erityisesti vieressä vilkkaana sykkivä moottoriliikenteen valtakunta tuntuu paitsi korvissa myös alueen yleisessä olemuksessa. Etualalla näkyvässä pysäköintilaitoksessa P1 toimii autokorjaamo, eikä rakennus ole toistaiseksi käynyt läpi alueen asuintalojen ilmeeseen vaikuttanutta betonielementtien maalausoperaatiota. Pikantina yksityiskohtana umpeen pellitetty aukotus.

Pysäköintilaitos P1, julkisivu etelään, KK Asunto-osasto / Peter Bieber, 2.1.1974. HKI Rakvv.

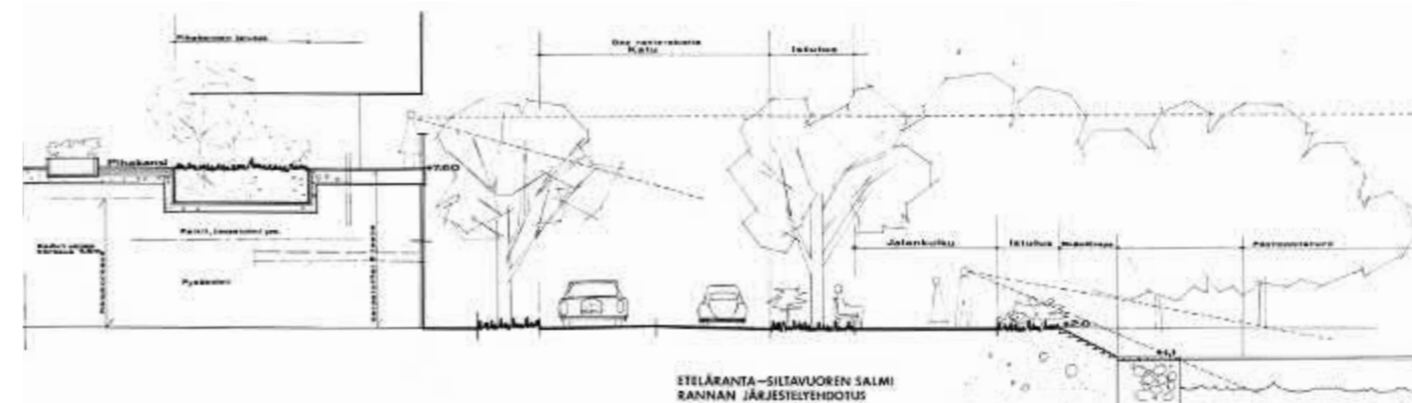
2. Kansitasolle pääsee jalkautumaan rannalta useampaakin reittiä pitkin. Tässä kenties veistoksellisin yhteys yläkertaan. Tässä kansitasoa kannattelevat sienipilarit on tuotu näkyväksi osaksi maisemaa sijoittamalla niihin portaiden lepotasot. Varsinaisen kansitason ja maanpinnan väliin jää vielä "aurinkokansi", jolle on sijoitettu penkkejä.

3. Kannen alta avautuvat Kruununhakaa esittelevät merimaisemat ovat myös valittujen parkkiruutujen luontaiset.

4. Rantavyöhykkeen olemukseen vaikuttava selkeä vedenjakaja löytyy kohdasta, jossa Haapaniemenkatu tekee mutkan painuen Merihaan syövereihin liittyäkseen toisessa päässä Sörnäisten rantatiehen. Tästä itäänpäin rauhoittuu ranta-alue jalankululle ja pyöräilylle.

Ote Merihaan asemakaavaselostuksesta 1970, jossa esitetyn periaatteen mukaisesti toteutus myös pääpiirteittäin tapahtui.

11. Elämää Merihaassa

"Harmaan sementin, silitetyn kiven, lasin, kaakelin kovasärmäiseen kanjoniin on tehty hiekkalaatikko ja istutettu pensaita. Tässä keitaassa keskellä huikeaa Merihakaa Helsingissä leikkii lääkintävoimistelija/perheenäiti Raija Alaranta poikansa Antin, 2, kanssa. Suomalaisen asumisen toinen ääri on tässä, missä tehokkaat talot kolhivat pilviä toisella puolellaan hiilivuori, toisella meri ja nelikaistainen moottoriväylä.

»Olemme kovin tyytyväisiä. Yhteydet ovat mainiot, asunto hyvä, talo huolella rakennettu, ihmisiä on ympärillä paljon, Mieheni, lääkäri, tahtoo silti maalle. Niin että tämä on tilapäinen ratkaisu», rouva Alaranta kertoo.»

Suomen Kuvalehti 16.7.1976

Eeva Rista, 1982, HKM.

Elämänmeno Merihaassa 1980-luvulta nykypäivään

”Aamulla kello seitsemän jälkeen on Hakaniemeen johtavalla kävelysillalla hiljaista: vain muutama ihminen kävelee pois päin Merihaasta. Ennen puolta kahdeksaa alkaa liikenne sillalla vilkastua ihmisten lähtiessä työhön. Samoin näkyy kymmenkunta koululaista matkalla kouluihinsa. Näihin aikoihin vilkastuu myös kulku Merihakaa kohti virastoissa työssä olevien kiirehtiessä työpaikoilleen. Muutama äiti lastenvaunujen kanssa ylittää sillan, ilmeisesti matkalla viemään lapsiaan päivähoidon Merihaan ulkopuolelle. Myös Merihakaan näkyy tulevan muutamia lapsia hoitoon alueen ulkopuolelta. Liikenne Merihakaan johtavilla silloilla hiljenee puoli yhdeksään mennessä.”

Kävelykansi on niin ikään hiljainen ennen yhdeksää. Sitä mukaa kun kello käy, vilkastuu elämä, mutta vilkkaimmillaankin alue on hyvin rauhallinen. Aamutoimia sävyttää lasten vienti hoitopaikkoihin talosta toiseen, Merihakaan muualta tai päin vastoin. Kioskin avauduttua kello kahdeksan on heti muutama ostaja paikalla. He ostavat ohi kulkiessaan tupakkaa, pastilleja yms. pientä – ei mitään aamiaistarvikkeita. Kymmeneen mennessä kannella hiljenee: kaikki ovat asettuneet tahoilleen. Virastossa käy asiakkaita harvaksen.”

Merihaka-raportti 1981, s. 51-52

Merihaan asukasprofiili muodostui alkujaan muista vastaavankaltaisista alueista poikkeavaksi. Asuntosäästäjien keskuudessa tehdyn tutkimuksen mukaan Merihaan asunnot kiinnostivat erityisesti yli 40-vuotiaita kaupunkilaisia alle 20-vuotiaiden osuuden jäädessä 14 prosentin tuntumaan. 174 Suurin kysyntä oli pieneköille asunnoille kysytyimmän asunnon ollessa 2 huonetta + keittiö. Asukkaat tulivat pääosin Itä-Helsingistä sekä keskustan alueelta. Ensimmäisten joukossa alueelle toukokuussa 1973 muuttaneet noin 300 asukasta saivat tottua varsin keskeneräiseen ympäristöön. Alkuvaiheessa kulku asuntoihin tapahtui vielä maantason autotasokerroksen kautta, ja jalankulkusilta Hakaniemeen saatiin odotella aina vuoteen 1975 saakka. Alueen ympäristöolosuhteiden asettamista rakennusteknisistä vaatimuksista johtuen asuntojen hinnat kohosivat tasolle, joka vaikutti myös asukasprofiilin muovautumiseen keskimääräistä keskiluokkaisemmaksi.

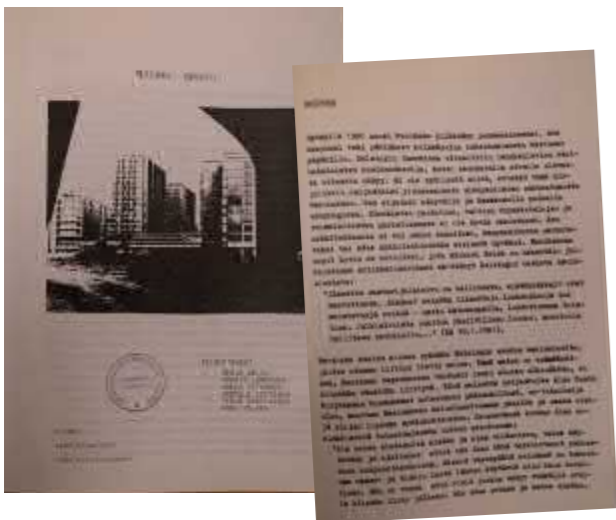
Kiintoisan ja kriittiseksi luonnehdittavan katsauksen Merihakalaisten elämään tarjoaa Helsingin yliopiston sosiaalipolitiikan laitokselle vuonna 1981 tehty Merihaka-raportti, joka valottaa suunnitteluhistorian ohella erityisesti asukkaiden kokemuksia elinympäristöstään. Raportin mukaan vuonna 1980 Merihaassa asui erityisen paljon opiskelijoita, joita oli etenkin alivuokralaisina. Lapsia, nuoria ja eläkeläisiä sitä vastoin oli keskimääräistä vähemmän. Alueen eloa kuvataan pääosin uneliaaksi ja rauhalliseksi. Raportin perusteella Merihaasta piirtyy kuva työssäkäynnin ja kotiinpaluun rytmien tahdittamana hiljaisena saarekkeena, jossa elämä keskittyi tiiviisti ikkunaruuhtujen takaisin yksityisiin pienoismaailmoihin, television ja merinäköalojen äärelle. Yksityisen ja anonyymien asumiskoneen vastavoimaksi asettui kansirakenne, joka satoi alueen rakennukset niin teknisesti kuin henkisesti osaksi yhtä kokonaisuutta.

Yhteiseksi koetusta asuinympäristöstä pyrittiin huolehtimaan. Alueen yhteisöllisyyden ja viihtyisyyden kehittämiseen tähdännyt Merihaka-seura perustettiin vuonna 1980. Alkuvaiheessa seura järjesti alueella iltamia ja lastenjuhlia, mutta huolehti myös asukkaiden edunvalvontatehtävistä.¹⁷⁵ Lisäksi jokaiseen taloon perustettiin talotoimikunnat, joiden toiminta tähtäsi niin ikään ylläpitämään ja lisäämään asumisviihtyvyyttä vaalimalla ympäristön kuntoa ja yleistä järjestystä. Alkujaan Merihaan kansirakenteen alla sijaitsevan paikoitustason pelättiin aiheuttavan ilkkivaltaa, mutta pian huoli osoittautui aiheettomaksi, ja ainoastaan asukkaiden yhteistiloissa oli ilmennyt jonkinasteisia järjestyshäiriöitä:

”Merihaan taloyhtiöillä on jokaisessa talossa alunperin nuorille vapaa-ajankäyttöön suunnitellut tilat, mutta koska niihin alkoi tulla paljon nuoria toisista kaupunginosista, oli järjestyksen ylläpito mahdotonta ja toimintaa jouduttiin rajoittamaan. Nykyisin isännöitsijä vastaa tilojen käytöstä ja käytäntö voi olla hyvinkin vaihtelevaa.”

Merihaka-raportti 1981 s. 67

Merihaka-seuran toimittamana alkoi myös vuonna 1980 ilmestyä Merituuli-lehti, jossa käsiteltiin paikallisia ajankohtaisia asioita. Vuonna 1987 Merihaassa etsittiin kadonnutta ankkuria, joka oli löytynyt maaperästä alueen viimeisen parkkitalon rakennustöiden yhteydessä, mutta sittemmin salaperäisesti kadonnut. Ankkuri löytyi lopulta vuonna 1988, ja se asetettiin näytteille kansialueelle Näkinsillan päähän, jossa se yhäkin sijaitsee.

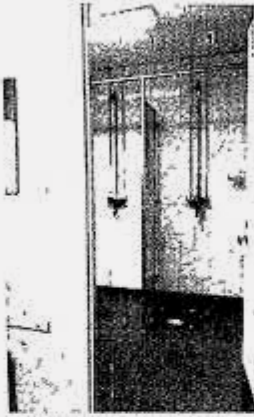
Merihaka-raportti 1981, Helsingin yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos

Sosiaalisuihkun hanat auki Merihaassa

Asunnottomille rakennettiin pesupaikka parkkitilasta

Suomen ensimmäinen sosiaalisuihku Helsingin Merihaassa avasi luvunsa yleiseen käyttöön kello 7 lähtien. Jo vartin kuluessa avaamisesta kuuma vesi ryöpsähti rannan miesten harteille. Kymmenen ukkoa ja yksi nainen joivat ilmeisellä tyytyväisyydellä kaupungin ilmaisia avajaiskahveja palvelukeskuksen kunniksi.

Helsingin kaupungin sosiaalivastaston päihdehuoltotoimisto yrittää toisinaan etsiä uusia keinoja asunnottomien alkoholisten auttamiseksi. Parinsadan neljän suuruiset palvelukeskukset tiit tulevat tosi tarpeeseen parakaupunkiseudulla on noin 3 000 asunnottomaa alkoholistia eikä yhtään kunnallista pesupaikkaa. Hakaniemen seutu on vuosikymmeniä kärsinyt vessojen ja peseytymispaikkojen ylikantamisesta.

Suomen ensimmäiset sosiaalisuihkut hohtavat vielä puhtaana.

Vahvistari Seppä, palkan pomo Jorma, laitospäällinen Anneli ja emäntä Seija ovat vuosia työskennelleet laitapuolen lähimmäisten auttamiseksi ja tiedävät miten heihin suhtautua.

tänsä kokeellista, koska Suomessa ei ole vastaavaa palvelukeskusta tietävästi missään. Ruotsissa ja Tanskassa vastaavia paikkoja on ollut jo vuosia ja hyvällä menestyksellä. Meille saa tulla missä kunnon tahansa kunhan pystyy itse hoitamaan itsensä. Umphumalassa ei sisälle pääse."

Merhaan sosiaalisuihku lämmitetään siltöjen alla tai putkan kylmällä betonilla nukunutta. Seitsemältä paasee suihkuun, ja voi samalla vetäistä 3 markalla 50 pennin aamupuuron, maidon ja tulun voi-leivän. Fatta eli sosiaalihuolto avataan kello 9 ja Pitkänsillan Alko kello 10.

Jos asunnottomien alkoholisti on turhautunut juomiseen ja itsestunto tuntuu orastavan, hän voi jutella Jorma Lehtovuoren kanssa tulevaisuudestaan ja päästä samalla istumalta hoitoon — jos vain itse haluaa.

"Palvelupisteemme perustuu taylorin vapaaehtoisuuteen. Tämä ei ole mikään kaupungin rysi. Kukaan ei kysy mitään, eikä kontrolloi. Meillä ei tyrytetä myöskään mitään aatteellisia tai hengellisiä evaita: pelkkää puuroa, pullaa, kahvia ja leipää suihkuun ja pesukoneen lisäksi". Lehtovuori muistuttaa.

remontin jälkeen puhtaaksi ja asiakkaat olivat alikalla lyotya kaupungin uutavasta kadesta, itse palvelupisteeseen ei varmasti löydy pelkan osoitteen perusteella. Pieni vaatimaton ovi on roskapönttöjen katveessa, parkkitasossa pakokaasujen ja elementtiväidäkon seassa. Ylitäsoissa, useita yhteiskunta-

luokkia ylempänä asustavat entinen pääministeri, verohallitus jne... Merhaan toimintakeskuksen pav-ohjaaja Jorma Lehtovuori mainostaa uutta työpaikkaansa osuvasti. "Puhtaus on jo puoli ruokaa eli suihku ja pesukoneen käyttö eivät maksa mitään ja ruokakin on puoli-ilmaista. Toiminta on tois-

auttaa asiakkaita pyykinpesussa. Suunnitteilla on lisäksi sairaanhoitajan ja sosiaalioyhtekijan puoli-päivävirka, jos varoja löytyy budjetista.

Suihkuun ennen fattaa ja Alkoa
Vaikka toimintakeskus hoitaa

Menhaan sosiaalisuihkut on remontoitu entisiin AA-kerhon ikkunatottoman keilartitloihin Hakaniementä 12 e:n. Kolme suihkua miehille, yksi naisille, pukuhuoneet, pesuhuone hupputehokkaidella pesukoneella linkoonen sekä uvara kahvi- ja seurustelutila ovat asunnottomien alkoholisten käytössä arkisin toistaiseksi kello 7-14.

Henkilökuntaa on vastaavan pav-ohjaajan lisäksi emäntä, vahvistari ja laitospäällinen, toka

HS 4.8.1987

Onhan sentään meri

Napanuora Merihakaan

Aamu. Sähkövalojen viestikappula liikkuu keittiöstä keittiöön. Päivä virkoon ja lävyyliä syöksee liikennettä.

Merihaka. Yli tuhat kuppia kahvia joka aamu.

Puolikahtena kävelysillalla on liikettä. Merihaka hengittää työmarkkinoille työntekijöitä ja vetää samalla sisään toimistoihin. Hanasaaren voimalaitos puhalttaa savua kylmään ilmaan.

Merihaka on 2 000 helsinkiläisen kotikonttu, jota on asutettu Hakaniemen torin lähistöllä jo kahdeksan vuotta. Vilkaasti liikennöidyn Itävälän ja meren välillä kohonnut asuma-alue on vakiintunut kaupunkisuunnittelun sanastoon samaan tahtiin kun uusia taloja on rakennettu kapealle kaistaleelle.

★

Alussa maa oli autoja ja tyhjiä. Wärsilän, elannon tehtaiden, Hanasaaren voimalan ja Partekin betonitehtaan naapuritontti kaavoitettiin teollisuusalueeksi.

Mutta Wärsilä halusi luopua tontista ja rakennuskunta Haka ostaa sen. Alue tarjosi Hakan mukaan "mahdollisuuden suurehkon asuntomäärän tuottamiseen asuttavuudellaan yhtenäiselle alueelle meren tuntumaan".

Helsingin Yliopiston Sosiaalipoliittikan laitoksen julkaisusarjassa ilmestynyt Merihaka-raportti kuvaa armottomasti vaiheita, joiden seurauksena alue kaavoitettiin asuinalueeksi.

Ensimmäiset talot kohosivat vuonna 1973.

★

Merihaka. Autojen pyörät kottavat maata, ihmisen jalat betonin. Korkeat talot katsovat toisiaan tai merta. Ulkoseiniä peittää profiloitu betoni ja elaksoitu alumiini.

★

Päivä. Muurahaissilla ei ole huolto-tietä näillä tasanteilla. Autot ovat kotona, ihmiset töissä. Betonipihoilla on tyhjää, mereltä tuulee.

Päiväkodin lapset leikkivät kanaverkoilla ja laudalla eristetyssä paikassa, jonka läpi ei näe merta. Vain Hanasaaren hiihtäjä tuijottaa leikkipaikan aidan takaa kuin mörkö, mustana ja pelottavana.

Lapset eivät pääse tipahtamaan kaiteen yli maahan. Joskus pallo livahtaa aidan yli ja lapsi huutaa: "Hei, se putoi tonne K-kakko-seen."

Sillä katso, maa on mitattu ja numeroitu autojen paikoiksi. Tasanteen reunalla irvistelevät teräskangot kuin ruskeat hampaat.

Joku kotiruouva palaa kaupasta. Kioskilla on asiaks sillon tällöin. Iltapäivä tuo koululaiset.

Työikäisiä on 78 prosenttia Merihaan asukkaista. Lapsia ja vanhuksia on vastaavasti keskimääräistä vähemmän. Taloudellisesti merihakalaiset ovat vahvoja. Asunnot ovat enimmäkseen omia. Työssäkävien suurimmat ryhmät muodostavat toimihenkilöt, palvelualan työntekijät ja johtajat.

Eikä hyvinvointi ole ihme. Tällaisessa miljöössä on parasta olla itsekin joutain kovaa materiaalia.

Paluu. Mereltä tuulee kuten ai-

na. Jalankulkusiltojen napanuorat työntävät työstä palaavia kotihin-sä, kohtuuhinsa.

Betonikansilla on luketta, hissit kantavat asukkaita ja kauppa-ka-seja.

Elämä keskittyy asuntoon. Pik-kukakkonen aloittaa lapsiperhei-den illan, uutiset muiden.

Tänään kotona. Merihakalaiset harrastavat muualla. Kahvilaa ei ole eikä korttelikapakkaa, joten seurankiepit suuntaavat Hakaniemen palvelupisteisiin.

Sisälle ei kannu liikenteen melu, eikä tehtaiden jymy. Huoneistossa on turvassa ilman saasteita ja naa-pureita. Moni pitää lemmikkiä, joka on aina eläin, ei lemmikkis-tä, -tati eikä -lapsi.

★

Merihaka. Olematon luonto, mutta on sentään meri. Asukkaat viihtyvät vaikka puutteita ei ole vaikea luetella. Merihaka-raportti-sa todetaan, että asukkaiden täy-tty viihtyä tavallaan Merihaasta huolimatta. Asuinvihtyvyyden edellytykset tulevat muista asioista, esimerkiksi alueen keskeisestä sijainnista.

Koti on Merihaassa yleensä kaksi tai kolmen huoneen ja keittion huoneisto. Koti on tälläkin paika-kka, missä "ollaan vaan ja katotaan telkkaa". Siellä lataudutaan huo-miseen, työhön.

Yö. Ilmanvaiholla betonikansi on yhtä tyhjiä kuin päivällä. Televisio päältä pälvän ja valot sammuvat makuuhuone makuuhuoneelta.

Heidi Köngäs

HS 28.11.1981

Helsingin suosituin tai ainakin käydyin virasto viime viikkoina on ollut verovirasto, jonne kaupunkilaiset jonottavat jo aamukuudesta. Uusiin verokortteihin haetaan muutoksia.

TEKSTI: SELJA LAMBERG
KUVAT: HANNU LINDROOS

VEROJONOSSA

Suomen Kuvalehti 31.3.1989

"Leikkauksesta toipuva Kalevi Sorsa kotiparvekkeellaan Helsingin Merihaassa". Apu-lehti 21.9.1990

Urhon Grilli Merihaassa
Haapaniemenkatu 14 A

Auki ark. 17—22
la 17—22
su 17—22

Annos ranskanperunat, pihvi, juustoraaste 12 mk

Hampurilaisia
— ananas, kinkku, mausteet 9,50 mk
— juustoraaste, mausteet 10,00 mk

Terveisin
Urho

1980-luku

Myöhäisemmät vaiheet 1980-luvulta nykypäivään

"Klaustrofobinen autotaso ja betoninen, autio asuin-kansi antavat Merihaalle tilana skitsofreenisen, mutta kaikkia aisteja koskettavan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen omaleimaisuutensa. Kaupunginosan concrete & steel -asenne ja davidlynchmäisyys eivät muutu puutarhakaupungiksi; kuitenkin emme kuule asukkaiden valittavan. Jokin siinä viehtää myös satunnaista vierailijaa: lähiö on rauhallinen, oli se sitten kilometrin tai kahdenkymmenen kilometrin päässä keskustasta.

Merihakalainen tila ei ole kaksikulotteinen palapeli, vaan limittäin ja päällekkäin ajassa ja paikassa, ihmisen kokemusmaailmasta ponnistava nelikulotteinen tippaleipä. Fyysinen tila ja modernin suunnittelun katastrofi, ihmisen sisäinen mentaalinen tila ja ihmisen statuksesta ja sosiaalisesta kontekstista riippuva sosiaalinen tila, joka voi syntyä myös merihakalaisessa virtuaalimaailmassa; näistä syntyy merihakalainen tila.

Merihaan henki on myös osa Helsingin henkeä, ristiriitassako?"

Merihaka Itä-Saksa 2000, Ilkka Hiltunen

Elämänmeno hiljalleen valmistuvassa Merihaassa vakiintui 1980-luvulle tultaessa rauhanomaisiin, merituulen ja voimalaitoksen huminan sävyttämiin uomiinsa. Aamuisin kello kahdeksan jälkeen pitkin Näkimsiltää Hakaniemeen laskeutuivat hahmot työpaikoilleen alueen ulkopuoliseen todellisuuteen. Betonikannen alta luolastosta pörstelivät kiireisimmät autoineen kohden ympäröiviä moottoriväyliä. Kansitasolla uuteen päivään herätään jokapäiväisten rutiinien saattamana: lapsia kuljetetaan hoitopaikkoihin talosta toiseen. Leikkipaikkoja löytyi kansitasolta ja eteläkärjen maavaraiselta alueelta, jonne oli tarkoitus rakentaa pysyvä koulu väliaikaisen parakkikoulun sijaan. Puolen päivän maissa eloa tuovat ruokailijat ja virastoissa asioivat. Muuten liikkeellä on lähinnä vain vanhuksia. Verkkaisen elämänmenon myötä alueella käytössä ollut korttelipoliisitoiminta lopetettiin tarpeettomana 1980-luvun alkuun mennessä.

Alkujaan Merihaasta löytyi kioski ja kauppa, myöhemmin pubikin. Kahvistarpeeseen vastasi seurakunta vapaaehtoisvoimin pyörittämässään kerhohuoneistossa. Suurin osa palveluista löytyi kuitenkin lyhyen kävelymatkan päästä Hakaniemestä.

2000-luvulla alueen ravintolaelämä on vilkastunut. Nyt Haapaniemenkatu 4:n liikerakennuksesta löytyi jo kaksi luonteeltaan erilaista pubia; pienempi Meri Pub ja suurempi Sir Oliver. Oli myös lounasravintola. Julkinen elämä Merihaassa oli siis omalla merkillepantavalla tavallaan samankaltaista kuin etäämmälle kaupungista rakentuneissa lähiöissä, joissa paikallishenki vastaavalla tavalla tiivistyi sakeimmilleen mataliin ostoskeskuksiin perustetuissa ravitsemusliikkeissä.

Huoltoyhtiöt

Merhaan asunto-osakeyhtiöiden, kiinteistöyhtiön ja liikekiinteistöjen isännöinti, huolto- ja valvontatehtävistä huolehtii kaksi huoltoyhtiötä. As. Oy Haapaniemenkatu 26:ssä vastaa Talotek Oy, kaikista muista Helsingin Merihaka Oy.

Talotek Oy (As. Oy Haapaniemenkatu 26:n huoltoyhtiö)

Toimisto: Börsinkatu 45, 00180 Helsinki, puh. 644 701
Aukioloaika: arkisin klo 8–16
Päivystyspuhelinnumero 24 tuntia vuorokaudessa: 644 701
Perustettu: 1969
Työntekijöitä: 135
Kiinteistöhuoltopalveluja n. 100 kuntosössä.
Tavanomaisten huolto- ja korjaus- ja sähkötyöjen ohella Talotekillä on A-ryhmän sähkötyöryhmän asennus- ja korjaus- ja sähkötyöryhmä, jolle on näin mahdollista antaa sähköasennus- ja korjauspalveluja.

Helsingin Merihaka Oy

Toimisto: Haapaniemenkatu 14, 00530 Helsinki, puh. 750 181
Kirjanpito ja vuokratilintalot: Haapaniemenkatu 16 A-talo, puh. 701 3951 (kirjanpito), 753 0773 (vuokratilintalot)
Aukioloajat: arkisin klo 8–16
Päivystyspuhelinnumero 24 tuntia vuorokaudessa: 716 722
Perustettu: 1973
Työntekijöitä: 15
Asuinhuoneistoja: 1326
Asukkaita: 1.1.1987 2153
Asuntoneitoja: 60,498
Osakkaat: seitsemän asunto-osakeyhtiötä, neljä kiinteistöyhtiötä, kaksi liikekiinteistöä

Helsingin Merihaka Oy on merihakalaisten yhtiöiden omistama ja hallitsema huoltoyhtiö, joka ei pyri voittoon eikä jaa osinkoa, vaan toimii omakustannusperiaatteella. Merihaka on asemakaavallinen kokonaisuus, joka on edellyttänyt kävelykannen ja autopaikotustilojen rakentamista. Tämän vuoksi merihakalaisten yhtiöiden väliset asiat on järjestetty sopimuksin. Merihakalaiset yhtiöt vastaavat yhteisesti mm. kävelykannen puhtaanaapidosta, valaistuksesta, istutuksista. Kustannukset sisältyvät yhtiöiltä perittävään huoltomaksuun. Kaikkien yhtiöiden autopaikotustilat on sopimuksella luovutettu huoltoyhtiön hallintaan, joka puolestaan vuokraa autopaikat autonomistajille ja vastaa kaikista kuluista. Huoltoyhtiön ja sen osakkaiden väliset pelisäännöt on määritelty huoltosopimuksessa.

Merihaka-opas. 1998.

Huoltoyhtiön keskeisiä tehtäviä ovat:

- isännöinti, joka käsittää hallinnolliset, taloudelliset ja työsuhteisiin sekä kiinteistön kunnonhallintaan liittyvät tehtävät
- huolto, joka käsittää mm. yleiset huolto- ja korjaustyöt kuten esim. ns. yleisetkiväyt, valvonta, tekniikan, ulkoalueiden ja istutusten hoito, tavalliset korjaustyöt, energiataloudellisen sovittelemisen ja kiinteistön valvontajärjestelmien hoitamisen, kiinteistön korjaus- ja saneeraustöiden hoitamisen ja järjestämisen
- kiinteistöjen yhteisen tilojen kuten esim. porrashuoneiden ja saunojen siivouksen valvonta.

Merihakassa ovat taloyhtiöt toimineet vuokrasopimuksella suoraan siivousliikkeen kanssa.

Huoltoyhtiö hoitaa huoltosopimuksessa tarkoitettujen omakustannushintain.

Huoltoyhtiön yhtiökokous vahvistaa vuosittain yksikköhinnan, mikä perustella huoltoyhtiöllä on oikeus perästä omakustannukset.

Huoltoyhtiö vastaa veloituspäätöksensä noudattamalla asuinrakennusten osalla asunto- ja kiinteistö- ja toimisto- ja liikekiinteistöjen osalla kaavanmukaisia kerrosneliömetrimääriä kerroksittain 0,9:llä.

Rakenteilla olevat pöytäsovitteet ja muutamat siivoukset. (Kuva: Anne Kärräntinen)

Asumiseen liittyvää tietoa

Autopaikotus

Autot tulee ehdottomasti pysäköidä vain niille varatuille paikoille. Autopaikat varataan isännöitsijätoimistosta ja niiden vuokrauksesta tehdään kirjallinen sopimus. Vieraspaidat ovat bussipysäkki kulkulla (nro 638–645, 675–677 ja 750–764). Alueen asukkailla ei ole vieraspaidojen käyttöoikeutta.

Avainpalvelu

Jos avain unohtuu, laitoshenkilöt avaavat huoneistojen ovet enlistä korvausta vastaan päivystysaikoina.

Varmuuslukkojen avaimien kaksoiskappale olisi syytä antaa isännöitsijätoimistoon säilytettäväksi. Huoneiston oven lukon sarjajuuksu tulee tilata talon yleisavaimen sarjaan.

Hiljaisuus asunnoissa

Asukkaiden yörauhaa häiritsevää toimintaa ei sallita klo 22,00–7,00. Perhejuhlista tms. tilaisuuksista, jotka saattavat kestää myöhempään kuin klo 22,00, tulisi etukäteen sopia naapurien kanssa.

Reikiin poraus seinin ja muu sellainen häirintä tai työskentely, joka aiheuttaa runkoalun talossa on suoritettava arkisin klo 19,00 mennessä. Viikonloppuisin on tilalasta toimintaa pidättäytymistä kokonaan.

Jokaisessa Merhaan-talossa on askarteluhuone, joihin voi lunastaa avaimen isännöitsijätoimistosta.

Hissit

Hissin toimintahäiriössä paina hälytysnappia n. 15 sek. Odota rauhallisesti. Avun saapumisen kestä vuorokauden ajankohdasta riippuen n. 5–20 minuuttia.

Muutolosuhteissa on vältettävä hissien käyttöä arkisin aamulla klo 7–9 ja ilta-aikavälillä klo 16–18.

Ilmanvaihto, lämpö, patterit

Merhaan alueen taloissa ilma vaihtuu koneellisesti. Tämä merkitsee sitä, että tulo- ja poistoilma kiertetään puhaltimien avulla. Ilmastoinnin toimivuus perustuu tulo- ja poistoilman keskinäisiin paine eroihin. Jos nämä paine-erot muuttuvat, ilmastoitus ei toimi toivotulla tavalla. Ilmastoinnin parhaan mahdollisen huoneistokohtaisen tuloksen aikaan saamiseksi on vältettävä ikkunoiden ja parvekkeiden aukkipitoa.

Kiukaan liesikuvun poistoilma-aukossa olevat rasvaodotusputket tulisi pestä n. kahden viikon välein. Suodattimien tukkeutuminen saattaa aiheuttaa huoneistokohtaisia ilmastointihäiriöitä. Liesituuletinta ei saa asentaa suoraan horisontaaliseen liiterikäykki, sillä silloin koneellisen ilmanvaihdon vuoksi muissa huoneistoissa ilmanvaihto häiriintyy.

Huoneistojen lämpötila on säädetty 22 asteeseen. Huoneistojen patteriverkostot toimivat keskimäärin lämpötilan mukaan. Ellei ilmastoinnin kautta tuleva lämpö riitä, patteritermostaatti avaa venttiilin ja myös patterit lämpenevät. Älä peitä ikkunaverhoilla lämpöpatteria. Tärkeistä ikkunoiden ja ovien tiivisteet ja vaihda ne tarvittaessa usein.

Huonelämpötilaa ei pidä alentaa turhaan lämmällä. Jos esim. patteriventtiiliä sulkevat, et saa sopivaa lämpötilaa, ilmoita tästä isännöitsijätoimistoon.

Lähehuolto – jätekuuti

Haapaniemenkatu 12:ssa, Hakaniemenkatu 26:ssa (12 ul) ja Haapaniemenkatu 16 A, B ja C-taloissa on jätteenjätteen varten jätekuuti.

Talon yleinen siisteys ja jätekuutin toimivuus vaativat, että kullakin pidettävä jäte on huolellisesti pakattava muov- tai paperipussellin ja pussin suu on tiukasti suljettava. Jätekuutiin ei saa laittaa puhalluslaitteita, sanomalehtiä yms., koska ne tukevat kuitun. Näitä varten on jono-ovitasoilla jätteenkielto.

Muiden talojen jätteenkielto sijaitsevat ajoneuvotasolla talojen päädyssä tai ulko-ovien läheisyydessä.

Jätteenkielto viereen ei saa jättää vanhoja huonekaluja, jääkaappeja, televisioita yms. hylättyä tavaraa, vaan ne on kuljetettava omistamiseksi katuopistolle.

Kävelykansi

Autolla ajo kävelykannella on kielletty lukuunottamatta hälytysajoneuvoja, poliisia ja huoltajajoneuvoja. Muutto taloihin ja pois tulee tapahtua kannen alla autopaikotustasolla.

Kannen ulkoiluttaminen kävelykannella on kielletty.

Mallit ja vuodevaatteita saa laulettua arkipäivinä klo 8.00–12.00 ja 16.00–18.00.

Lauantaina ja juhla-aattoina klo 9.00–12.00.

Haapaniemenkatu 12 A, 16 A, B- ja C-taloissa tuuletustelineet ovat L-keinoisissa. Muissa taloissa ne ovat autopaikotustasolla ulko-ovien läheisyydessä.

Parvekkeet

Kukkien kasvatelu ja parvekkeiden pesu on suoritettava niin, että vesi ei vaurioita kukaan.

Uunien ruokkia asuntojen parvekkeilla on kielletty.

Kätköjen asennus ja tuuletus parvekkeiden kuitilla on kielletty.

Vuotteita ja mattoja ei saa ripustaa tuuletumaan tai kuivumaan parvekkeille siten, että ne ovat pihalle tai kadulle nähtävissä.

Merihaka eilen ja tänään

Arkkitehdin 6/2007 pääkirjoituksessa käsiteltiin oivaltavasti muun muassa 1970-luvun betonilähiötä, esimerkiksi Merihaka ja Itä-Pasila. Merihaka ei kuitenkaan koskaan saanut Arkkitehti-lehdessä sellaista arvostusta, kuin edellä mainittu pääkirjoitus, myös Jorma Mukalan artikkeli Arkkitehdissä 5/2007, antaa ymmärtää. Arkkitehdissä 10-11/1965 ei suinkaan esitelty Merihaan ensimmäisiä luonnoksia, vaan täysin eri suunnitelmaa: Erik Kråkstromin työryhmän Wärtsilän toimeksiannosta vuonna 1965 laatimaa Kone ja Sillan alueen järjestelyehdotusta. Kyseinen osa-alue muodostui neljästä yli 20-kerroksisesta toimistornista, matalista liiketilaosista, pääosin maantasossa sijaitsevasta jalankulkuverkostosta sekä kahdesta merenpinnan alapuolelle sijoituvasta huolto- ja pysäköintitasosta.

Vasta alueen siirryttyä myöhemmin Asuntokeskuskunta Hakan omistukseen alkoi Merihaan suunnittelu pääosin asuinalueeksi Kulutusosuuskuntien Keskusliiton, eli KK:n asunto-osaston toimesta. Rakentaminen käynnistyi vuonna 1972.

Merihakakin koki suunnittelu-prosessin kuluessa huomattavia muutoksia. Alkuperäisessä suunnitelmassa korkeat talot olivat todella korkeita ja matalat matalia. Viranomaiset pitivät torneja kuitenkin liian korkeina ja madalsivat niitä. Kun jännite korkeiden ja matalien talojen välillä hävisi, kokonaisvaikutelma muuttui puromaiseksi, ovat Merihaan suunnittelijat todenneet.

Merihaka valittiin vuoden 1973 betonirakenteeksi innovatiivisen materiaalikäytön vuoksi. Rakennettu ympäristö -lehdessä 4/2006

arkkitehti Ulla Vahtera toteaa:

"Merihaka, suomalaisen betonirakentamisen uljas manifesti, jonka totaaliselle rohkeudelle ei valmistumisensa jälkeen ole löydetty lähimainkaan vertaista, katoaa erilaisten maali- ja impregnointikerrosten alle. Prosessi Merihaan materiaalisesti ehyen ja juuri sen takia uljaan arkkitehtuurin muuttumisesta joukoksi keskinkertaisia rakennuksia on käynnissä kovaa vauhtia, eikä asia tunnu kiinnostavan ketään."

Erkki Juutilainen
arkkitehti SAFA

- 1 Arkkitehti-lehdessä 10-11/1965 esiteltiin "Kone ja Sillan alueen järjestelyehdotus". Suunnitelman oli laatinut arkkitehti Erik Kråkström avustajinaan Kirjo Mikkola, André Schütz, Juhani Pallasmaa ja Jussi Virtanen. Suunnitelma ei toteutunut, ja paikalle rakennettiin myöhemmin Merihaka.
- 2 Merihaan betonielementtilähiö rakennettiin Helsinkiin vuosina 1972-75. Alueen yleissuunnitelma tehtiin Kulutusosuuskuntien Keskusliiton, eli KK:n asunto-osastolla (myöhemmin Suunnitteluengas), ja asemakaavoitus Kaupunkisuunnitteluvirastossa.

Merihaka past and present:

- 1 Issue 10-11/1965 of the Finnish Architectural Review presented the plan "Kone ja Sillan alueen järjestelyehdotus" designed by architect Erik Kråkström with the assistance of Kirjo Mikkola, André Schütz, Juhani Pallasmaa and Jussi Virtanen. The plan was never implemented; instead, a complex known today as "Merihaka" was built on the site.
- 2 The highly controversial Merihaka concrete project was built in Helsinki between 1972 and 1975. The general plan was prepared by the Housing Department of the Central Union of Consumer Societies KK (later Suunnitteluengas) and zoning by the City Planning Department.

Kirjoita vastakaikupalstalle, pituus enintään 2000 merkkiä: ark@safa.fi

Arkkitehti 10-11/1965

ivakuvat.com

Lannistavaa vai kannustavaa arkkitehtuuria?

Distressing or encouraging architecture?

Julkisessa keskustelussa on viime vuosina puhuttu pelon maantieteestä: kaupunkien väkivaltaisista ja pelottavista alueista ja paikoista. Pelon arkkitehtuurista on kuitenkin keskusteltu vain vähän. Juhani Pallasmaan esse "Ahdistuksen ja alistamisen tilat – piilevä väkivalta arkkitehtuurissa" on kiinnostava johdatus arkkitehtuurin pimeälle puolelle. Esimerkiksi Aarne Kinnunen esittää kirjassaan *Estetiikka*, että ymmärtääksemme kauneutta tulee meillä olla myös erityinen rumuuden taju. Selvyden vuoksi todettakoon, ettei Pallasmaan artikkelin aiheella ole mitään tekemistä tässä samassa numerossa esiteltävien uusien rakennusten kanssa. Esimerkiksi uudet suomalaiset koulut edustavat parhaimmillaan miellyttävää ja inspiroivaa oppimisympäristöä, millä on osansa myös karkisjaan kansainvälisessä oppimistulosten Pisa-arviointiohjelmassa.

Ensimmäiset ja oikeastaan ainoat kerrat olen kokenut asuinympäristöni ahdistavaksi, kun jouduin asumaan kaksi lyhyttä jaksoa opiskelijakerrostaloissa Helsingin Itä-Pasilassa pari vuosikymmentä sitten. En tarkoita aikeaa opiskelijasuuta, vaan kokea betonielementeistä pystytettyä ja betonikansilla katettua kaupunginosaa, sen hiipivästi masentavaa ja lamaannuttavaa vaikutusta. Itä-Pasilan tuolloin uusi rautatieasemakin tuntui, ja tuntuu edelleen, tyydydessään luotaantyöntävältä paikalta. Ympäristön viiltävä rumuus alkoi pilkkuhijaa turruttaa, oli muutettava pois. Jokaisella on varmasti kokemuksia ahdistavista ja rumista ympäristöistä. Suoranaista pelon arkkitehtuuria on sen sijaan vaikeampi yksilöidä - ja useimmilla ihmisillä lienee luontainen tarve kiertää kaukaa ja unohtaa kammottavat paikat. Helsingistä tulee ensimmäisenä mieleen Merihaka, jonka betonikannen alainen pimeä katukulu on mitä parhain rikoselokuvien kuvauspaikka.

1970-luvun betonilähiöitä on tietysti helppo arvostella. Merihakaa ja Itä-Pasiliaa suunniteltiin 1960-70-luvulla ulkomaisten konekaupunkiesikuvien mukaisesti, vilpittömän tulevaisuuskon vallassa. Työhön osallistui useita tunnettuja arkkitehteja, joista ainakin viidestä tuli myöhemmin

Julkisessa keskustelussa on viime vuosina puhuttu pelon maantieteestä: kaupunkien väkivaltaisista ja pelottavista alueista ja paikoista. Pelon arkkitehtuurista on kuitenkin keskusteltu vain vähän. Juhani Pallasmaan esse "Ahdistuksen ja alistamisen tilat – piilevä väkivalta arkkitehtuurissa" on kiinnostava johdatus arkkitehtuurin pimeälle puolelle. Esimerkiksi Aarne Kinnunen esittää kirjassaan *Estetiikka*, että ymmärtääksemme kauneutta tulee meillä olla myös erityinen rumuuden taju. Selvyden vuoksi todettakoon, ettei Pallasmaan artikkelin aiheella ole mitään tekemistä tässä samassa numerossa esiteltävien uusien rakennusten kanssa. Esimerkiksi uudet suomalaiset koulut edustavat parhaimmillaan miellyttävää ja inspiroivaa oppimisympäristöä, millä on osansa myös karkisjaan kansainvälisessä oppimistulosten Pisa-arviointiohjelmassa.

Ensimmäiset ja oikeastaan ainoat kerrat olen kokenut asuinympäristöni ahdistavaksi, kun jouduin asumaan kaksi lyhyttä jaksoa opiskelijakerrostaloissa Helsingin Itä-Pasilassa pari vuosikymmentä sitten. En tarkoita aikeaa opiskelijasuuta, vaan kokea betonielementeistä pystytettyä ja betonikansilla katettua kaupunginosaa, sen hiipivästi masentavaa ja lamaannuttavaa vaikutusta. Itä-Pasilan tuolloin uusi rautatieasemakin tuntui, ja tuntuu edelleen, tyydydessään luotaantyöntävältä paikalta. Ympäristön viiltävä rumuus alkoi pilkkuhijaa turruttaa, oli muutettava pois.

Jokaisella on varmasti kokemuksia ahdistavista ja rumista ympäristöistä. Suoranaista pelon arkkitehtuuria on sen sijaan vaikeampi yksilöidä - ja useimmilla ihmisillä lienee luontainen tarve kiertää kaukaa ja unohtaa kammottavat paikat. Helsingistä tulee ensimmäisenä mieleen Merihaka, jonka betonikannen alainen pimeä katukulu on mitä parhain rikoselokuvien kuvauspaikka.

1970-luvun betonilähiöitä on tietysti helppo arvostella. Merihakaa ja Itä-Pasiliaa suunniteltiin 1960-70-luvulla ulkomaisten konekaupunkiesikuvien mukaisesti, vilpittömän tulevaisuuskon vallassa. Työhön osallistui useita tunnettuja arkkitehteja, joista ainakin viidestä tuli myöhemmin

listattu vain Siltamäki mataline taloineen ja vehreine sisäpihoineen. En tiedä montakaan betonilähiössä asuvaa arkkitehtiä. Iso osa helsinkiläisistä arkkitehteista, tiukimmat modernistit ja minimalistit mukaan lukien, asuvat perinteikkäästi kantakaupungin vanhoissa kivikorinteissa tai Käpylän puutarhoissa ja muilla pienillä alueilla viehättävien puutarhojen keskellä.

Rakentamisen arki niin Suomessa kuin muissakin maissa luultaa pääosin edelleen kaavamaisista ja aikeaa ympäristöä. Mnitteet siitä kaadetaan usein arkkitehtikunnan nis kaan, vaikka Suomessakin vain pieni osa kaikista uusista rakennuksista on arkkitehtien suunnittelema - monissa kunnissa ja pikkukaupungeissa vain muutama prosentti. Ja arkkitehtien suunnittelemissakaan kohteissa tärkeimpiä ratkaisuja ei yleensä määrittele suunnittelija, vaan poliitikot, tilaajat ja rakennuttajat.

Parhaat kohteista löytyy hienoa arkkitehtuuria, mutta miten saataisiin aikaiseksi kauniimpaa ja viihtyisämpää arjen ympäristöä? Vaikka Suomesta löytyy paljon hyviä arkkitehteja, ovat arkkitehtitoimistot keskittyneet Helsingin ohella muutamaa suurempaan kaupunkiin, ja maakunnissa niitä ei juuri ole. Monet rakennuttajat ja rakennusliikkeet vierastavat niitä arkkitehtitoimistoja, jotka eivät tyydy halvimpain tusinaratkaisuihin vaan pyrkivät parempaan ja kestävämpään arkkitehtuuriin. Suunnittelijoita valitaan liian usein halvimman hinnan perusteella, vaikka jokainen talo pitäisi suunnitella huolella ja rakentaa kestäväksi jopa satoja vuosia. Hinnatki pailussa ei ole sijaa myöskään kestävä kehitystä edistävillä ratkaisuilla. Rakennuttajien kannattaisi järjestää nykyistä enemmän arkkitehtuurikilpailuja tavallistakin hankkeista, sillä kilpailun ja hyvän suunnittelun kustannus on aivan mitätön, kun lasketaan rakennusten ylläpito- ja huoltomenot useita vuosikymmeniä, paremmasta toimivuudesta ja esteettisistä puhumattakaan.

Laadukkaana pidetty arkkitehtuurikin voi olla joskus ahdistavaa, ja inhimillisessä toiminnassa tapahtuu välillä erehdyksiä. Vaikka kaikilla on oma näkökulmansa arkkitehtuuriin, on kuitenkin voinna, että välipitämättömällä ja oskelmoivalla suhtautumisella rakentamiseen saadaan aikaan ainnastaan huonoja olinympäristöjä.

Kaunista, inhimillistä ja aisteja ravitsevaa rakennustaide tehdään koko ajan - se vain on hyvin pieni osa koko rakentamisen määrästä.

Päätoimittaja Harri Hautajärven pääkirjoitus Arkkitehti-lehdessä 6/2007.

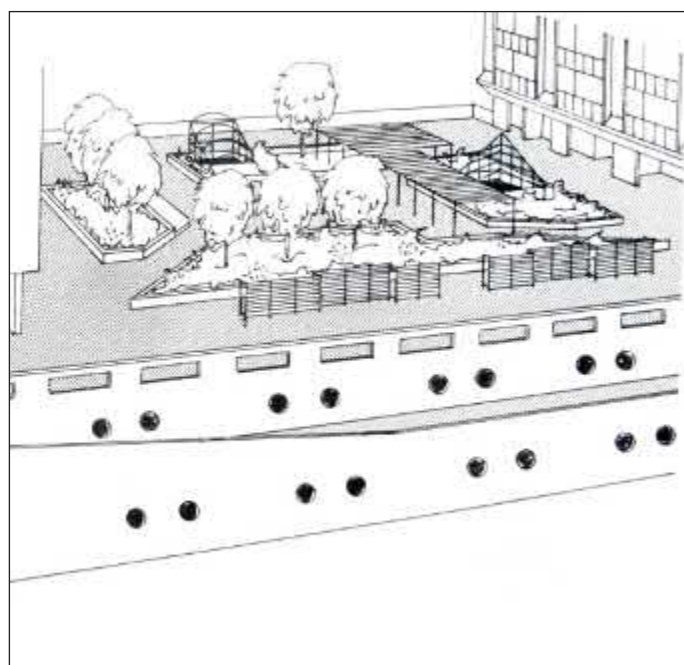
Merihakaa ei saanut kohde-esittelyä Arkkitehti-lehdessä. Sitä on tosin käytetty kuvitukseen, kuten 3/1974 numerossa olevaan artikkeliin "Ministeriö kaavoituksen ohjaajana". Kuvatekissä todetaan "Asuntoalue Merihaka, Helsinki, rakenteilla".

12. Muutos- ja kunnostustöitä

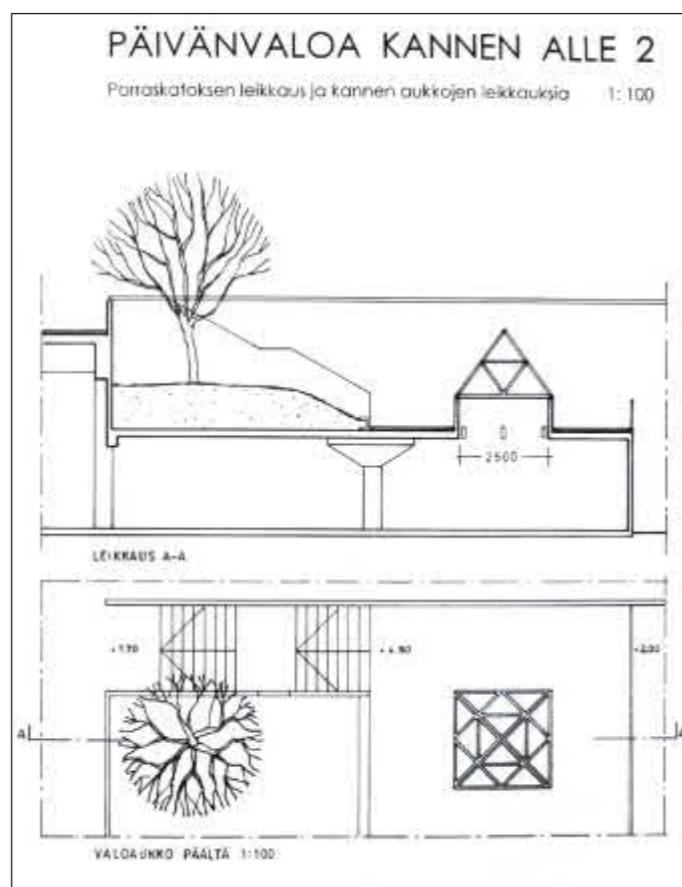

Valokuva Merihaasta 1990-luvulta osoittaa julkisivukorjausten myötä tapahtuneita muutoksia rakennusten ilmeessä. Etualalla nähtävissä lamellitaloissa korjaustöitä ei ole vielä tehty, eli elementit ovat maalaamattomia. Tornitaloissa elementit saivat pintaansa maalikerroksen 1990-luvun puolivälissä alkanneiden julkisivuelementtien kunnostustöiden yhteydessä. Myös toinen lamellitaloista on kuvanottohetkellä käynyt läpi vastaavan kunnostuksen. Kuvaaja tuntumaton, 1990-luku, HKA.

Arkkitehti Sulo Savolaisen laatimia konkreettisia parannusehdotuksia Merihaan alueelle. Pääpiirustuksia liitteineen oli 43 kappaletta ja työsekä detaljipiirustuksia 30 kappaletta. Kansialueen uutta betonikiveystä lukuunottamatta mikään ehdotuksista ei toteutunut, sillä osa taloyhtiöistä piti toteutusta liian kalliina. Sulo Savolaisen arkisto.

1990-luvun julkisivukorjaukset

Merihaan alueelle sijoittuneet laajamittaisemmat perusparrannus- ja korjaustyöt alkoivat 1990-luvulla, kun vanhimmat alueen rakennukset olivat saavuttaneet noin 20 vuoden iän. Korjaustöitä alettiin suunnitella ensin vanhimpien tornitalojen julkisivuihin, joiden osalta erityisen ongelmalliseksi oli muodostunut ulkoseinäelementtien raudoituksen ruostumisesta johtuneet halkeamat.¹⁷⁶ 1970-luvulla betonin laatu ei ollut erityisen hyvää, ja sen lisäksi teräsverkot sai sijoittaa lähemmäs elementin ulkopintaa kuin myöhemmin oli tullut tavaksi. Näiden tekijöiden yhdistelmä oli ankarissa merellisissä olosuhteissa johtanut edelle kuvattuihin ongelmiin. Betonielementtien korjausmenetelmät olivat vasta kehitymässä, ja Merihaan tornitalojen julkisivukorjausten yhteydessä tehtiin myös tutkimustyötä parhaiden menetelmien löytämiseksi. Korjaustyöt päätettiin aloittaa alueen vanhimmasta tornitalosta. Menetelmäksi valittiin laastipaikkaus, jossa elementtien kunnostamiseen käytettiin tarkoitusta varten kehitettyä betonisementtilaastia. Ajatuksena oli pyrkiminen alkuperäisen betonin kanssa yhteneväisten lämpö- ja kosteusliikkeen kesto-ominaisuuksien saavuttamiseen. Korjaustöiden viime silauksena maalattiin kunnostetut elementit sementtimaalilla. Julkisivukorjaukset jatkuivat myöhemmin 1990- ja 2000-lukujen aikana, ja tällä hetkellä suurin osa rakennuksista on käynyt läpi kunnostustyön.

2000-2003 kansiremontti

Seuraava akuutti ongelma oli kansitason rakennevaurioista aiheutunut vuotaminen. Vettä saivat niskaansa alatasolla niin bussia odottelevat kuin autotkin. Kansirakenteen osalta ongelmien taustalla oli arkkitehti Sulo Savolaisen mukaan toteutusvaiheessa tehty päätös käyttää eristysmattojen sijasta vesitiivistä betonia, joka oli johtanut pakkasvaurioiden syntymiseen kantaviin rakenteisiin.¹⁷⁷ Rakennusarkkitehti Jouni Huurra laati suunnitelman, joka käsitti laajasti koko kansirakenteen alueen korjaamisen sienipilareista alkaen. Suunnitelmat löytyvät Helsingin Arska kokoelmasta osoitteen Haapaniemenkatu 12 alta. Suunnitelman mukaan pilarien varret hiekkapuhallettiin, lakkiosasta tuli vesipiikata pois 10...30 mm, tehdä laastikorjaukset ja pilarien pinnoitus. Pinnoitus näkyy nykyisin pilarien vaaleutena ja sileytenä.¹⁷⁸

Tositomiin ongelman korjaamiseksi päästiin vuonna 2003 alkaneessa laajamittaisessa remontissa. Töiden yhteydessä jouduttiin kannen päältä purkamaan kaikki rakenteet istutusaltaita ja porraskatoksia myöten. Seuraavana kesänä uudelleen rakennettuihin istutusaltaisiin sijoitettiin uutta kasvillisuutta, mm. isotuomipihlajoita ja ja vuorimäntyjä.¹⁷⁹ Asukasaktiivisuuden ansiosta myös rantabulevardin varrelle saatiin paljon kaivattuja penkkejä, joita ei aiemmin ollut puliukkopelon vuoksi rohjettu hankkia. Merihaan istutuksia hoitaa oma täyspäiväisesti palkattu puutarhuri, mikä näkyy erityisenä rakkautena istutusten hyvään ylläpitoon ja mitä mielikuvituksellisimpien kasvilajisommitelmien aikaansaamiseen.

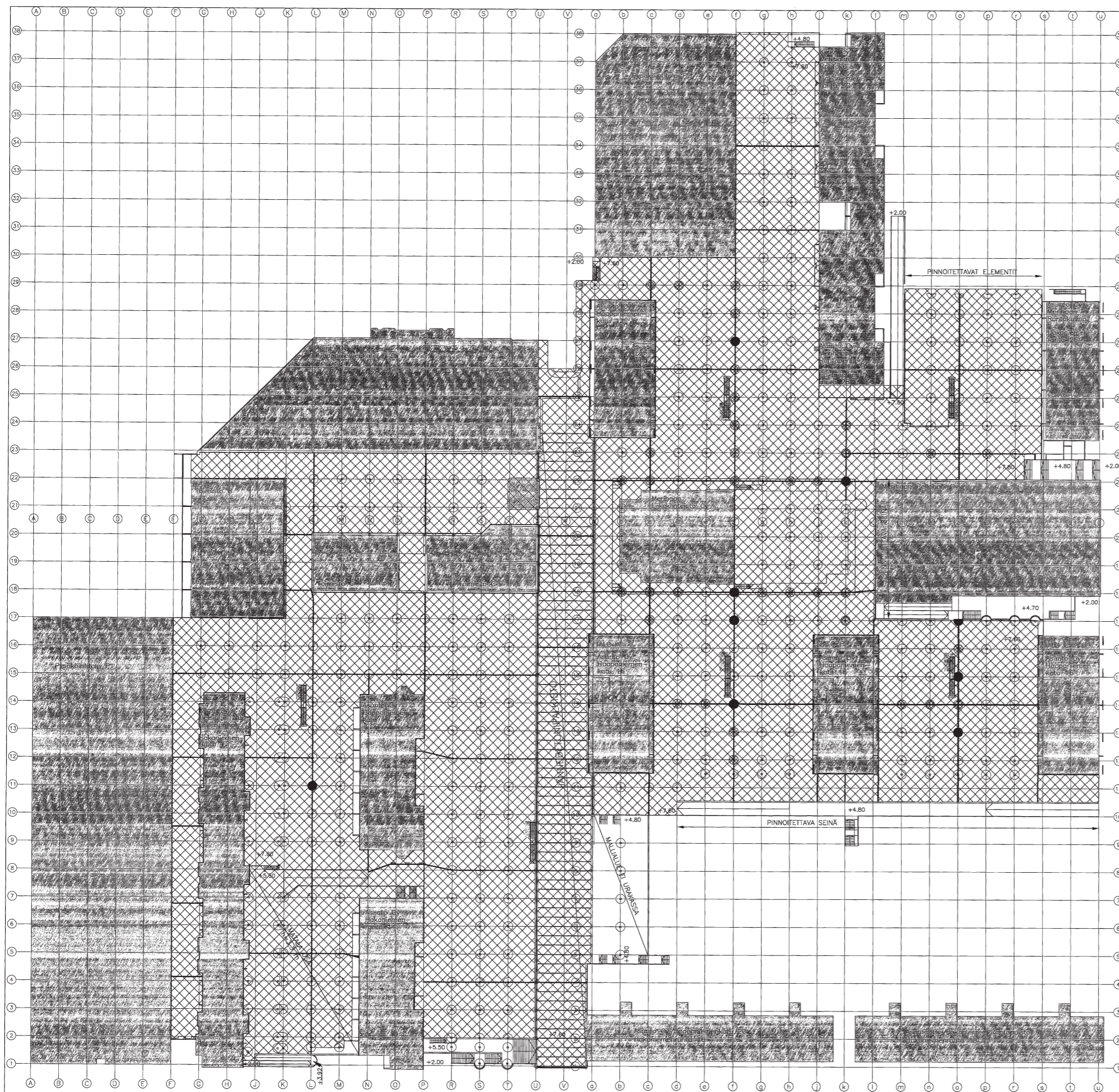
Samoihin aikoihin esitteli Merihaan arkkitehti Sulo Savolainen laatimiaan yksityiskohtaisia suunnitelmia alueen ilmeen parantamiseksi. Suunnitelmiin kuului mm. kannenalaisten tilojen ilmeen parantaminen maalaamalla pilarit ja toteuttamalla aukotuksia seiiniin ja kansiin.¹⁸⁰ Ehdotukseen lukeutui myös ajatus kattaa Näkinsilta ja varustaa se rul-

laportaalla. Laaditulta listalta toteutui lopulta ainoastaan kansirakenteen uusi kiveys, sillä 13 taloyhtiöstä 2 piti ehdotettuja suunnitelmia liian kalliina toteuttaa.¹⁸¹ Uuteen kiveykseen käytettiin kolmea eriväristä betonikiveä, joilla kanteen tehtiin kuviointeja jäsentelemään sen osia ja vähentämään yksitoikkoisuutta. Pelastusautoja varten oli kannella vahvistettuja reittejä, jotka merkittiin käyttäen punaisia kiviä.

Sulo Savolaisen ehdotus kate-tusta Näkinsillasta. Kuvat: Sulo Savolaisen arkisto.

 KORJATTAVA ALUE

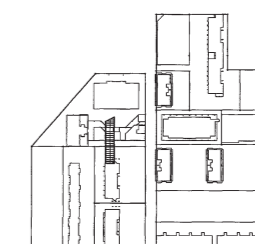
● = AIKAISEMMIN MANTTELOITU PILARI

⊙ = KORJAUSTAPA 1

⊗ = KORJAUSTAPA 2

TOIMENPITEET

1. KANNEN ALLE JOHTAVIEN PORTAIDEN KATON OSALLE TEHDÄÄN KONESAUMATTU PELTIKATE. PORTAIDEN BETONIPINNAT PINNOITETAAN.
2. PORTAIDEN ALAPÄÄHÄN TEHDÄÄN LISÄSKELMAT.
3. KANNEN SIENIPILAREIDEN RAPAUTUMAT KORJATAAN JA PILARIT PINNOITETAAN.
4. HAAPANIEMENKADUN KOHDALLA OLEVIEN JÄNNEPALKKIEIDEN ALAPINNAT MAALATAAN.

RAKENNUSVALVONTAVIRASTON
vahvistama 22.3.2011
199 s
Helsinki 25.3.2011
Tina Ruuska
osastosihteeri

Kuvaus no. 5642- 244-12

K.oso./Kylä	Korttel./Tila	Tontti/Reko	Vironnoston erikseenmerkintä/varten
SÖRNÄINEN 399		10	10-28-11-0
Rakennustöiden nimi	Päätös	Juoksa.no	
JULKISIVUMUUTOS	PÄÄPIIRUSTUS		
Rakennuskohteen nimi ja osoite	Päätöksen sisältö	Mk/Koko	
AS OY HAAPANIEMENKATU 12 HAAPANIEMENKATU 12 00530 HELSINKI	KORJATTAVAT ALUEET POHJAPIIRROS	1:500	
Huura Suunnittelija JOONI HUURA Pääsuunnittelija RENE KILPI 27.12.2010	Suunnitteluselin, työn numero ja päätöksen numero ARK 6088-701		

Hel, Arska.

Merihaan rantabulevardin itäiseen päätepisteeseen tyhjäksi jääneelle kahvilatontille valmistui vuonna 2013 Tuomas Toivosen ja Nene Tsuboin suunnittelema Kulttuurisauna. Yleinen sauna avasi saunomisen ohella mahdollisuuden ympärivuotiseen veden äärelle pääsyyn.

Lähiympäristön kehityshankkeet

Vuonna 1998 esiteltiin Kaupunkisuunnitteluviraston tilaama Sörnäisten rantatien ympäristön kaupunkikuvallinen yleisuunnitelma. Arkkitehtitoimisto B&M:n laatimien suunnitelmien mukaan Hakaniemen sillan kummallekin puolelle olisi sijoitettu uudisrakentamista. Merihaan osalta rakennuksia olisi tullut länsipuolisen parkkihallin ja kahden lamellitalon edustalle suunnilleen nykyisen ravintolalaja Väiskin kohdalle. Samassa yhteydessä esiteltiin ajatus Sörnäisten rantatien ilmeen kohentamisesta lehmukseen reunustetuksi bulevardiksi. Tuolloin kaavailtiin myös pikaraitiotielinjausta Hakaniemen torilta Merihaan kautta Kalasatamaan ja Arabianrantaan. Osa ehdotuksessa esitellyistä ajatuksista jäi elämään, ja myöhemmin 2010-luvulla järjestettiin arkkitehtuurikilpailu Hakaniemenrannan täydennysrakentamisesta.

Merihaan väestönsuoja

Vuonna 2000 alettiin Merihaan asukkaille louhia väestönsuojaa Hakaniemen torin ja Sörnäisten rantatien väliselle alueelle.¹⁸² Alun perin jo 1970-luvun puolella vireille pantu hanke pääsi toteutusvaiheeseen, kun Helsingin kaupunki oli vihdoon löytänyt suojalle sopivia normaaliajan käyttäjiä. Tiloihin sijoitettiin neljä salibandykenttää ja kahvila. 1990-luvun varhaisemmissa suunnitelmissa oli myös maanalaisen huvipuiston toteuttaminen. Vuonna 2002 valmistuneen väestönsuojan kapasiteetiksi tuli 6000 henkilöä, ja pysäköintitilaa saatiin. Merihaan puolelle toteutettiin Sörnäisten rantatien ja kansialueen väliselle nurmialueelle porraskuilu väestönsuojaan.¹⁸³

Kulttuurisauna

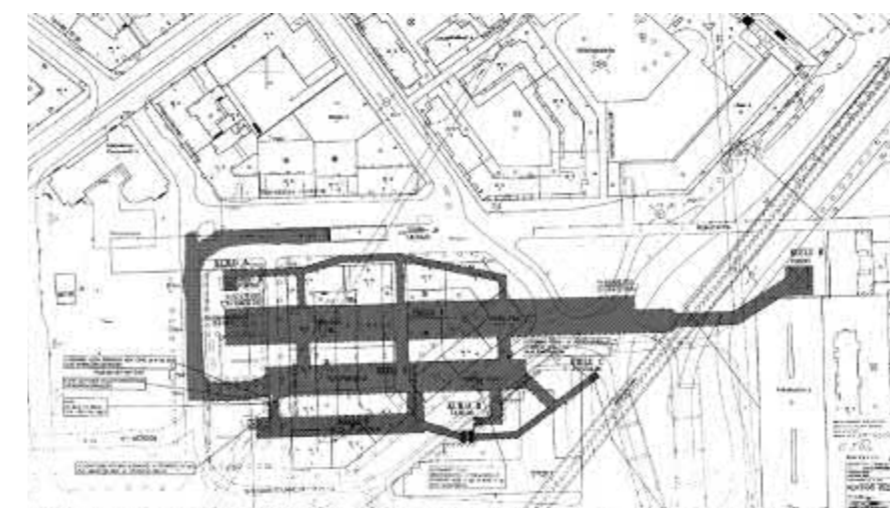
Helsingin muotoilupääkaupunkivuosi 2012 toi Merihakaan uuden julkisen rakennuksen, kun arkkitehti Tuomas Toivonen ja suunnittelija Nene Tsuboi rakennuttivat rantabulevardin päätepisteeseen tyhjäksi jääneelle kahvilatontille Kulttuurisaunan. Rauhalliseen sopukkaan sijoitettu kalkitusta betonista, puusta ja lasista valmistettu rakennus oli Helsingin ensimmäinen uusi julkinen sauna 50 vuoteen. Saunasta muodostuikin alueelle omintakeinen, urbaanin elämäntavan yhteisöllisyydenkaipua lääkinnyt merellinen keidas.

Vuoden 2015 Kansi III -hanke

Kansi III-hankkeen myötä uusittiin vuoden 2015 aikana Merihaan valaistus sekä kannen päällä että kannen alla pysäköintitiloissa, alueen opastuskyltit, autolämpöpäikat ja kameravalvonta. Näkyvin uudistus olivat pihatiloihin sekä kansirakennetta kiertäviin betonikaiteisiin asennetut LED-valaisimet. Kaukomaisemaan puolestaan vaikutti eniten valkoisella valolla toteutettu kattovalaistus.

Vuonna 1998 esiteltiin suunnitelma Sörnäisten rantatien ympäristön kehittämisestä. Esitellyt ajatukset sisälsivät myös myöhempiin suunnitelmiin vaikuttaneen Merihaan alueelle ulottuvasta täydennysrakentamisesta. Kallio-lehti 27.9.1998, HS 22.9.1998 ja HS 11.9.1998.

Merihakalaiset saivat väestönsuojan vuonna 2002, vuosikymmenten viivästyksen jälkeen. Maan alta löytyy mm. neljä salibandykenttää ja kahvila. Tiloihin rakennettiin porrasyhteys Merihaan länsipuolelle Sörnäisten rantatien ja Liittojen talon väliin jätetylle nurmialueelle. HRakv.

Rakennusluvut ja muutokset

Vuosi	Lupatunnus	Kuvaus
Haapaniemenkatu 7-9a (Verovirasto)		
1972	10-2799-72-A	KK Asunto-osasto, arkkitehti Arvi Ilonen.
1996	10-1346-96-C	Arkkitehtitoimisto Timo Jokinen Oy. Ikkuna-aukotuksen muutoksia 2.-6. kerroksessa.
1996	10-4330-96-C	Arkkitehtitoimisto Timo Jokinen Oy. Hissi- ja IV-konehuoneen katolle jäädyttimet, kaiteet ja ulkoporras.
2004	10-2988-04-D	Arkkitehtitoimisto Topi Tuominen Oy. Henkilökuntaruokalan ja keittiön käyttötarkoituksen muutos toimistotiloiksi.
2005	10-1114-05-D	Arkkitehtitoimisto Topi Tuominen Oy. Sisätilamuutoksia, julkisivun kunnostus ja julkisivurakenteiden uusimista; ulkoseinän vahvuus kasvanut, uudet 3K-ikkunat, jne.
2010	10-3436-10-D	HMT Arkkitehdit Oy. Kellaritasolla olevan arkiston muutos ja siitä seuraten uudet poistoilmahormien 'pömpelit' pihakannelle.
2013	10-0372-13-B	Jeskanen-Repo-Teränne Oy. Sisätilamuutoksia ja pieniä julkisivumuutoksia; esim. lasiovien uusintaa ja mainoslaitteita seiniin.
Haapaniemenkatu 7-9bc (Liittojen talo)		
1973	10-1615-73-A	KK Asunto-osasto, arkkitehti Arvi Ilonen.
1987	10-3138-87-C	Kirsti Kasimo ja Merja Härö Arkkitehdit Ky. 10. Kerroksen käytävätiloja muutettu toimistoiksi.
1987	10-2945-87-C	Suunnittelurengas Oy, Unto Toikkanen. Sisäntuloalasta erotettu pikapankki ja vahtimestarin päivystystila sekä muutettu toimistotilojen huonejakoa ja rakennettu sauna.
1997	10-1780-C-97	Arkkitehtitoimisto Timo Jokinen Oy. Uudet alumiinirakenteiset lisäikkunat vanhojen ikkunoiden ulkopuolelle: "kerrosten ikkunoihin asennetaan luonnonväriseksi eloksoidut alumiini-ikkunat ja vanhat julkisivukasetit siirretään samaan pintaan etuikkunoiden kanssa."
2002	10-3681-02-C	Tammerneon Oy, Kari Vuorinen. Kahden valomainoksen "UUTISPÄIVÄ Demari" asentaminen kiinteistön julkisivuihin.
2010	10-1982-10-C	ISS Oy, Vesa Tiilikka. Profiloitujen betonipintojen kunnostus; "vaalea harmaa Tkkurila Symphony L497".
2015	10-0644-15-D	Huura Oy, Jouni Huura. Portaen uusiminen, liukuporras puretaan.
2015	10-0718-15-D	AJH Team Ky, Juhani Harju. 11. Kerroksen toimistohuoneiden muutos majoituskäyttöön.
Haapaniemenkatu 10		
1982	10-0869-82-A	Suunnittelurengas Oy, arkkitehti Unto Toikkanen.
2002	10-4253-02-D	Sulo Savolainen. Merihaan pihakannen peruskorjaus.
Haapaniemenkatu 11		
1979	10-0780-79-A	KK Suunnitteluosasto, arkkitehti Unto Toikkanen.
2002	10-4249-02-D	Sulo Savolainen, arkkitehti. Pihakannen korjaus ja pihalaatoituksen uusiminen.
2005	10-3555-05-C	Julkisivujen kunnostus, ikkunoiden uusiminen MSE ja parvekelasitus. Suomen talokeskus Oy.

Vuosi	Lupatunnus	Kuvaus
Haapaniemenkatu 12		
1973	10-1314-73-A	KK Asunto-osasto, arkkitehti Peter Bieber.
2001	10-0882-01-C	Julkisivumuutoksia.
2002	10-4248-02-D	Sulo Savolainen, arkkitehti. Pihakannen korjaus ja pihalaatoituksen uusiminen.
2011	10-0028-11-D	Pihakansien laaja korjaus ja suunnitelmissa osoitettu pihakansien alle johtavat portaat (4 kpl). Huura Oy, rakennusarkkitehti Jouni Huura.
Haapaniemenkatu 12d / Hakaniemenranta 26		
1974	10-0228-74-A	Rakennuslupa, Peter Bieber. Ei toteutunut.
1982	10-1939-82-A	Rakennuslupa ja revisiot 10-2153-83-C, 10-1183-85-C. Suunnittelurengas Oy, arkkitehti Unto Toikkanen. As Oy Merihaan rantakulma.
1983	10-2153-83-C	Suunnittelurengas Oy, Unto Toikkanen. Rakennusaikaisia muutoksia.
1985	10-1183-85-C	Suunnittelurengas Oy, Unto Toikkanen. Sisätilamuutoksia 5-9 kerroksissa sekä 11-12 ja ullakolla.
1992	10-3525-92-C	Insinööritoimisto Eero Paloheimo ja Matti Ollila. Huoneistojen B 125 ja B 126 yhdistäminen, uusi oviaukko.
2002	10-4251-02-D	Pihakannen korjaus ja pihalaatoituksen uusiminen. Sulo Savolainen, arkkitehti.
Haapaniemenkatu 14		
1973	10-1514-73-A	KK Asunto-osasto, Peter Bieber. Myymälä- ja toimistorakennus.
1989	10-3151-89-C	Suunnittelutoimisto Heikki Kuronen. Myymälä muutetaan kahvilaksi.
1994	10-1446-94-C	Myymäläarkkitehdit Oy. Kioskitilaan tuulikaapin rakentaminen.
1994	10-1965-94-C	K-valomainokset julkisivuun.
1995	10-3637-95-C	1. kerroksen liikehuoneisto muutetaan ravintolaksi. Ravintola Meritähden muutoksia.
1998	10-3746-98-C	Myymälän muutos kahvilaksi
2000	10-3228-00-C	Merihaan Liikekiinteistö Oy. Hissin rakentaminen.
2002	10-4250-02-D	Sulo Savolainen, arkkitehti. Pihakannen korjaus ja pihalaatoituksen uusiminen.
2003	10-3070-03-D	J. Koskinen. Asiakaspaikkojen lisääminen.
2007	10-3532-07-D	AIR-IQ Oy. Ravintolan keittiön muuttaminen varastoksi ja tupakointitilan rakentaminen.
2008	10-1098-08-C	Betonipintojen hiekkapuhallus ja pintakäsittely, ikkunoiden ja ovien maalaus-kunnostus. Insinööritoimisto Jorma Huura Oy.
2009	10-3701-09-D	TeknoPlan Oy. Märkätilamuutos. Uusi liikuntarajoitteisten WC-tila, 1. ja 2. kerros.
2014	0-0191-14-D	Ari Oksman. Muutoksia ravintola Sir Oliverissa ja asiakaspaikkamäärän lisäys.

Rakennusluvut ja muutokset

Vuosi	Lupatunnus	Kuvaus
Haapaniemenkatu 14b / Hakaniemenranta 24, Merihaan Palloilutalo Oy		
1981	10-2534-81-A	Suunnittelurengas Oy, Unto Toikkanen. Tennis ja Squash -halli 3363 m2, tilapäinen palloiluhalli 654 m2.
1985	10-0535-85-C	Suunnittelurengas Oy. Muutoksia hissitasoilla ja kuntoilutiloissa.
1985	10-3585-85-C	Käyttötarkoituksen muutos tasolla +4,75.
2002	10-4518-02-B	Arkkitehtitoimisto Unto Toikkanen. Käytävätilan laajentaminen.
Haapaniemenkatu 16 a, c, b eli T1, T2 ja T3		
1972	10-1389-72-A	Haapaniemenkatu 16a, 16b, 16c. KK Asunto-osasto, arkkitehti Peter Bieber.
1994	10-1883-94C	T1, T2, T3. 'Julkisivujen kunnostus', betoni ja peltipintojen korjaus. Suunnittelijaksi merkitty CT Heikkinen Oy, eli silloinen CT-laastit. Lupasuunnitelmissa mainitaan mm. että betonipintaan "maalattu väri, Vetonit 22, harmaa", ja metallipintaan "Rautaruukki 35, sininen".
1997	10-2827-97-C	T1, T2, T3, osa ikkunoista uusittu. Suomen Talokeskus Oy. 2-kertaiset sisään-ulosaukeavat vaihdettu lämpölasillisiksi MSE-ikkunoiksi, ulkopuolelle alumiinia.
2002	10-1545-02-D	T1, T2, T3. Pihakannen peruskorjaus ja porrassousujen rakentaminen pihakannen ja K3 välille. Sulo Savolainen, arkkitehti.
2010	10-0782-10-C	T2, T3, julkisivujen kunnostus. Suomen Talokeskus Oy. Mainitaan mm. "Betoni, pinnoituskäsittely betonin harmaalla; parvekkeiden puuikkunat ja parvekeovi maalattu tumma sininen, alkuperäisen mukainen; parvekkeiden sisäpuoliset betonipinnat pellitys, ikkunoiden yläpuoliset seinäalueet, kattopinnat, maalattu taitettu valkoinen...".
Hakaniemenranta 10		
1973	10-2463-73-A	KK Asunto-osasto, arkkitehti Peter Bieber. Pysäköintitalo; Kiinteistö Oy Hakaniemenranta 10.
1980	10-0164-80-C	Jakeluasema.
1985	10-2285-85-C / 10-1543-87-C	Suunnittelurengas Oy. Muutos; julkisivuaukkoihin teräs- ja puuritiilit.
2000	10-4235-00-C	Lohman arkkitehdit Oy. Autohuoltamon eli autokorjaamon tilat muutettu osittain näyttelytilaksi.
Hakaniemenranta 12		
1980	10-2560-80-A / rev. 10-943-82-C	Suunnittelurengas Oy, arkkitehti Unto Toikkanen.
1986	10-2554-86-C	Helsingin kaupungin rakennusvirasto, talosuunnitteluosaston arkkitehtitoimisto. Askartelu- ja varastotilamuutoksia AA-kerhon päivätoiminnan käyttöön 2. kellarissa.
1993	10-1346-93-C	1. kerroksen tilojen muutos isännöitsijätoimistoksi.
1993	10-2952-93-C	Askarteluhuoneen muutos liikehuoneistoksi 1. Kerroksessa, varastotilan muutos kiinteistön hoitoa palvelevaksi toimistotilaksi.
2002	10-4246-02-D	Pihakannen korjaus ja kiveystavan uusinta. Sulo Savolainen, arkkitehti.
2006	10-0775-06-C	Laaja julkisivukorjaus ja materiaalien uusinta. Vahnen arkkitehdit.

Vuosi	Lupatunnus	Kuvaus
Hakaniemenranta 14		
1979	10-1753-79-A	KK Suunnitteluosasto, arkkitehti Unto Toikkanen. As Oy Hakaniemenranta 14.
1991	10-3533-91-C	Huoneisto B40 jakaminen kahdeksi.
2002	10-1989-02-D	Julkisivujen korjaus; osa eteläseinän betonielementeistä uusittu. Insinööritoimisto Korjausrakennus-tekniikka Oy.
2002	10-4245-02-D	Pihakannen korjaus ja kiveystavan uusinta. Sulo Savolainen, arkkitehti.
2013	10-0176-13-C	Ikkunoiden uusinta MSE ja teräsövien maalaus. Doventus.
Hakaniemenranta 16 ja 18 (Haapaniemenkatu 20)		
1973	10-0509-73-A	KK Asunto-osasto, arkkitehti Sulo Savolainen, talo A (Hakaniemenranta 16) Huom; ap suunnitelmissa ei katolla olevaa saunaosastoa, tms.
1973	10-1616-73-A	KK Asunto-osasto, arkkitehti Sulo Savolainen, talo B (Hakaniemenranta 18) Huom; ap suunnitelmissa ei katolla olevaa saunaosastoa, tms.
1993	10-0298-93-C	Hakaniemenranta 16. Sulo Savolainen. Kivijalkakerrokseen graniittiverhous; "graniittilevyt värisävyllään hakatun betoniprofiloinnin kivaineistun mukaiset".
1993	10-3339-93-C	Hakaniemenranta 16. Sulo Savolainen. Julkisivujen pintakäsittelyjen kunnostusta (?), uusi suunnitelma kivijalkakerroksen graniittiverhouksesta.
1998	10-2420-98-C	Hakaniemenranta 18. Arkkitehtitoimisto Öhrnberg Oy. 'Julkisivusaneeraus' rakennuksen päädyissä. Betonielementtien uusimista, ikkunat uusittu MSE-ikkunoiksi. Insinööritoimisto Lauri Mehto Oy.
2002	10-4242-02-C	Hakaniemenranta 16. Sulo Savolainen. Pihakannen portaiden nousun ja kaidekorkeuden muokkaus.
Hakaniemenranta 28 ja 30 (Haapaniemenkatu 12)		
1978	10-1699-78-A	KK suunnitteluosasto, arkkitehti Unto Toikkanen. Kiinteistö Oy Merihaan Rantakulma ja As Oy Merihaan rantapenger; yhteinen päälupa ja rakennesuunnitelmat. Aiempi osoite Haapaniemenkatu 12.
2002	10-4252-02-D	Pihakannen korjaus ja kiveystavan uusinta. Sulo Savolainen, arkkitehti.
2002	10-4247-02-D	Pihakannen korjaus ja kiveystavan uusinta. Sulo Savolainen, arkkitehti.
2006	10-2572-06-C	Hakaniemenranta 30. Tia Lehtonen. Grillikatoksen rakentaminen.
2007	10-3742-07-D	Hakaniemenranta 30. Osa kellaritilasta muutetaan talopesulaksi.
2009	10-0072-09-C	Hakaniemenranta 28. Julkisivujen kunnostus, MSE-ikkunat. Doventus.
2010	10-1039-10-D	Hakaniemenranta 30. Julkisivujen kunnostus, MSE-ikkunat. HSSR, Helsingin seudun suunnittelu- ja rakennuspalvelu Oy.

Lähteet ja kirjallisuus

Nykytilavalokuvat

Arkkitehtitoimisto Okulus Oy ellei muuta mainita.

Lyhennykset

HBL = Hufvudstadsbladet, HS = Helsingin Sanomat. Lisää lyhennyksiä, ks. alla.

Arkistolähteet

Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkisto (HKM)

Helsingin kaupunginarkisto (HKA)

Maistraatin pöytäkirjat
Maistraatin rakennuspiirustukset
Kaupunginhallituksen mietinnöt
Rakennuskonttori / Rakennusvirasto, puisto-osaston istutusluettelot
Sinetti-arkisto

Helsingin kaupunkiympäristön katu- ja puisto-osaston arkisto (KPOA)

Arvoympäristökortit
Suunnitelmapiirrokset (KAO-, PUO- ja VIO-sarjat)

Kansallisarkisto (KA)

Digitaaliarkisto
Kaupunginhallituksen mietinnöt
Rakennushistorian kokoelma

Kansallisgalleria (KG)

Arkistokokoelmat

Kansalliskirjasto (KK)

Doria-arkisto

Kaupunkimittausosasto (KMO)

Asemakaavakooste
Ilmakuvat
Kantakartat

Maanmittauslaitoksen arkisto (MMLA)

Svenska Litteratursällskapet i Finland (SLSF), arkiv

Internet-lähteet

Helsingin kaupungin karttapalvelu. http://kartta.hel.fi/

Helsingin kaupunginmuseo. https://www.hel.fi/hel2/kaumuseo/arkisto/ratikkasivut/vuokraautot.htm

Juha-Matti Granqvist. https://blogs.helsinki.fi/sveaborg-project/2013/04/28/viikon-vainaja-kollegioasessori-anders-kocke/

Museovirasto. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. www.rky.fi.

Tiedonannot

Arkkitehti **Sulo Savolainen**. Useita sähköpostitse annettuja tietoja ja asiakirjoja.

Arkkitehti **Arvi Ilonen**. Sähköpostitse annettuja tietoja.

Arkkitehti **Petri Eerikäinen**. Sähköpostitse annettuja tietoja.

Arkkitehti **Ritva Luoto**. Sähköpostitse annettu hyväksyntä Peter Bieberin henkilökuvan käyttöön

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Huom. Tässä luettelossa ei ole mukana sanomalehti- ja aikakauslehtiartikkeleita, jotka on mainittu alaviitteissä.

Hakkarainen, Helena. Pitkänsillan pohjoispuolen teollisuusalueiden syntyvaiheista ja rakentumisesta. Narinkka 1982, Helsingin kaupunginmuseon vuosikirja 1983.

Hautajärvi, Hannu. Kannustavaa vai lannistavaa arkkitehtuuria? Arkkitehti 6/2007.

Hautamáki, Ranja ja Julia Donner. Kaupungin muuttuvat luonnot. Tahiti, 9(2), 5–21. 2019. https://doi.org/10.23995/tht.88067

Heikkilä-Kauppinen, Marja. Pääsuunnittelijan pätevyyden toteamisen lyhyt historia. Rakennettu ympäristö 2/2016.

Ikkala, Marja-Leena (toim.). Museoviraston rakennushistorian osaston aikakauskirja 2. Museovirasto. Rakennushistorian osasto 2008.

Juutilainen, Erkki. Merihaka eilen ja tänään. Artikkeli Arkkitehti-lehdessä 1/2008.

Kervanto Nevanlinna, Anja. Helsingin historia vuodesta 1945: 4, Voimat jotka rakensivat Helsinkiä 1945-2010. Helsinki 2012.

Koho, Timo. Suomalaisen arkkitehtuurin 60-luku - Konstruktivismi ja järjestelmäajattelu. Rakennustieto, Helsinki 1994.

Kämäräinen Aune, Aino Pietarinen ja Pirjo Tiippana. Merihaka-opas. Helsinki: Merihaka-seura 1988.

Laakkonen, Simo (toim.). Näkökulmia Helsingin ympäristöhistoriaan: kaupungin ja ympäristön muutos 1800- ja 1900-luvuilla. Helsinki 2001.

Laakkonen, Simo (toim.). Nokea ja pilvenhattaroita: helsinkiläisten ympäristö 1900-luvun vaihteessa. Helsinki: Helsingin kaupunginmuseo 1999.

Laakso, Erno. Elävä kompaktikaupunki – kohtaamisen mahdollisuudet 70-lukulaisessa kaupunkitilassa. Kandidaatintyö, Aalto-yliopisto, Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu 2015.

Luukko, Unto. Rakentajan elämänkaari. Helsingin Hakan noususta Haka-konsernin tuhoon 1938-1994. Helsinki 2000.

Mikkola, Juulia. Puurakenteinen modulikonstruktivismi ja Talo Thorsbo. Diplomityö, Teknillinen korkeakoulu, Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu 2003.

Mustonen, Pertti. Kaupungin sielua etsimässä - Kertomus Helsingin kaupunkisuunnittelusta Bertel Jungista nykyaikaan. Tampere 2010.

Mononen, Veijo. Wärtsilä Oy:n sekä Kone ja Silta Oy:n fuusio suomalaisen metalliteollisuuden rakennejärjestelyn osana 1930-luvulla. Taloushistorian opinnäyte, Jyväskylän yliopisto 2000.

Mäkelä, Mika. Kallion saneeraus modernistisen kaupunkisuunnittelun esimerkkinä. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, Geotieteiden ja maantieteen laitos 2013.

Mäkiö, Erkki & Co. Kerrostalot: 1960-1975. Helsinki. Rakennustieto 1994.

Norppa, Miika. Helsingin kantakaupungin kehittyminen 1550–2018 – historialliset kaupunkiroolit, kaupunkisuunnittelu ja arkkitehtuuri. Helsinki 2019.

Putkonen, Lauri ja Helena Hakkarainen. Helsingin kantakaupungin teollisuusympäristöt: teollisuusrakennusten inventointiraportti. Helsinki: Kaupunginmuseo 1995.

Rakentajain kalenteri 1976. Rakentajain kustannus Oy.

Schönach, Paula. Kaupungin savut ja käryt. Helsingin ilmansuojelu 1945-1982. Helsinki 2008.

Toivonen, Jokke & Malmström, Tuula. Meidän Kallio: ei päivää ilman Elantoa. Helsinki 2019.

Tuuri, Antti. Lemminkäisen sata vuotta - Merisatamasta maailman ääriin. Lemminkäinen Oy. Helsinki 2010.

Virtanen, Mauri (toim.). Siltasaari - ennen ja nyt. Helsinki: Siltasaariseura 1993.

Vuorinen, Juha. Hyvinvointivaltion avoin muoto. Väitöskirja, taidehistoria, Helsingin yliopisto. Helsinki 2005.

Waris, Heikki. Työläisyhteiskunnan syntyminen Helsingin Pitkänsillan pohjoispuolelle. Helsinki 2016.

Selvitykset

Arkkitehtitoimisto Schulman Oy. Helsingin Mylly, Kaikukatu 5 ja Sörnäisten rantatie 19, rakennushistoriaselvitys. 2010. Tilaaja: Senaatti-kiinteistöt Oy.

Arkkitehtitoimisto Hannu Puurunen Oy. Lappeenrannan virastokortteli, rakennushistoriaselvitys. 2012. Tilaaja: Senaatti-kiinteistöt Oy.

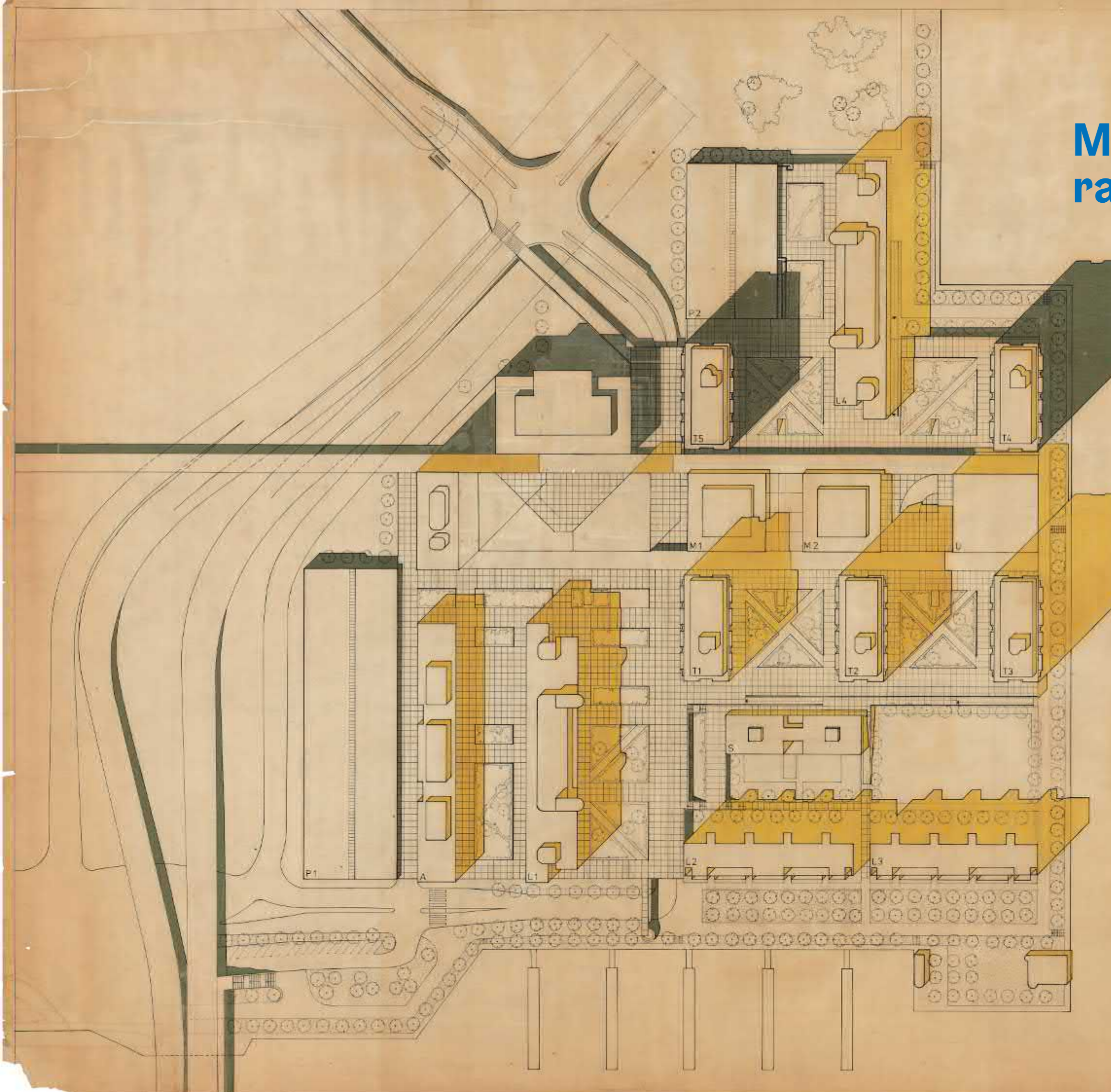
Arkkitehdit Mustonen Oy. Pohjolan toimitalo Lapinmäentie 1: rakennushistoriaselvitys ja arkkitehtuurianalyysi. 2013.

Helin, Merja; Lampinen, Maarit; Pitkänen, Kalle; Seitamo, Hannele; Vartiainen, Pirjo; Vilkkö, Anni. Merihaka-raportti. Helsingin yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos 1981.

Breitenstein, Joakim. Asukkaiden Merihaka – 1980 ja 2010. Aalto-yliopisto, Teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtuurin koulutusohjelma. Kandidaatintyö 2010.

Terho, Olavi. Asemakaava ja asemakaavan muutos. Selostus. Helsinki 10. kaupunginosa, Sörnäinen TK 292. 1997.

Merihaan kaupunkirakenteen arvot

	MERIHAKA	TYÖ N:o 1000.	PIIR. N:o
KORTTELI SÖNNÄISTEN KANERYD 12 HELSINKI 52	ASEMAPIIRUSTUS	KK	KAUNTO-Osasto CORVAARIRATU 3 HELSINKI 11 12 17 5/1977
1:500			

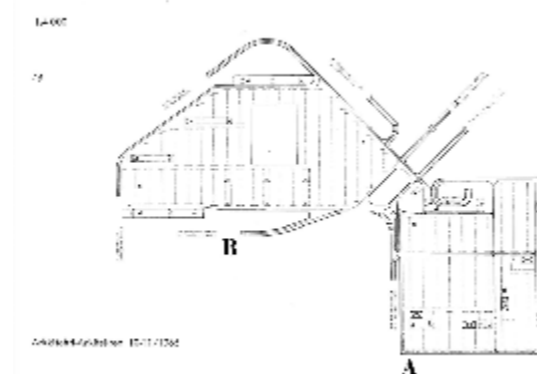
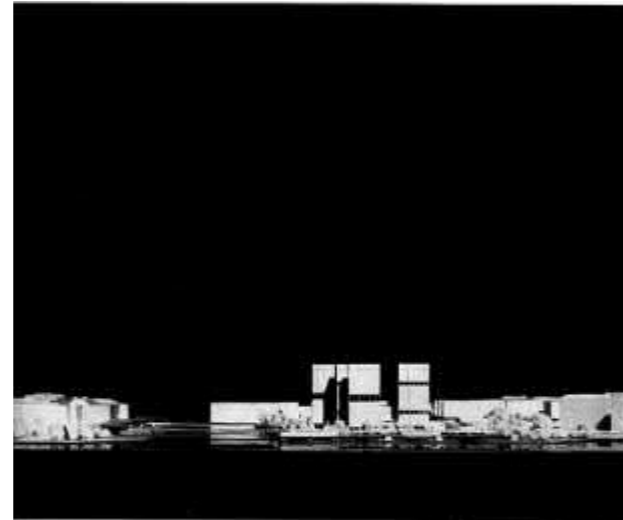
Pilvenpiirtäjälähiön juuret

1960-luvun voimakas kasvusuhdanne, maaltamuutto ja aluerakentamishankkeet ruokkivat Suomen ahnasta kaupungistumisprosessia. Syntyi kilpailu, missä yhdyskunnat jaettiin voittajiin ja häviäjiin. Oli kasvukeskuksia ja niiden vastapainona autoitettava maaseutu. Helsinki kasvoi ulospäin, mikä tarkoitti niin kunnan sisäisten perifeeristen ja koskemattomien luonnonalueiden hyödyntämistä väljään asutorakentamiseen kuin kehyskuntien voimakasta rakennusbuumia. Kun neitseellistä tai tehottomasti rakennettua maata vallattiin yhtäällä massiivisiin aluerakentamishankkeisiin, tapahtui Helsingin kaupunkikeskustan vanhoilla reuna-alueilla toisensuuntainen rakennemuutos. Keskustan kupeeseen 1860-luvulta lähtien kasvanut ja sitä ruokkinut värikäs ja monipuolinen teollisuus- ja tuotantolaitostoiminta siirtyi etäämmälle ja vanha rakennuskanta jäi vaille tarkoitusta. Hakaniemenrannan matala, sekalainen, villi ja historiallisesti kerrostunut romanttinen teollisuusrakennuskanta ei nauttinut 1960-luvun ilmapiirissä arvostusta. Hyötyrakennusten hyödyllisyys uudelleenkäyttöön ideoituna ei kuulunut keinovalikoimaan. Sen sijaan tilalle tarjottiin tehokkuutta, puhtautta, liikkeen dynamiikkaa, uutuudenviehätystä, modernia rationaalisuutta ja jännittäviä tulevaisuuden utopioita.

Tämän ilmapiirin kohinasta maan pinnalle ponnahti Merihaka. Prosessin käynnisti Erik Kråkströmin ehdotus 1965 Wärtsilän omistuksessa olleen teollisuusalueen muuttamisesta asuinrakentamiseen. Kaupunkirakentamisen pokeripeli avattiin kovilla panoksilla. Nyt rakennettaisiin korkeita tornitaloja. Kråkströmin sanoin alueelle tehtäisiin *kaupungin silhuettia rikastuttava uusi korkea rakennusryhmän muodostama vertikaalikomponentti*. Maata oli tarkoitus vallata mereltä suurilla täyttöalueilla ja rantaviivoja oikomalla. Kråkströmin modernistinen metropolisateliitti oli arkkitehtoonisilta arvoiltaan elegantti esitys ja harkittu sommitelma hoikkine torneineen ja litteine rakennusmassoineen. Toisin Aarne Ervi oli luonut jo saman konseptin Tapiolaan, keskustorin ja sen juurelle levittyvien matalampien liike- ja palvelurakennusten kaupunkitilasarjan, missä myös autoliikenteen huomioiminen oli näkyvässä roolissa.

Toteutunut Merihaka-hanke lähti liikkeelle Rakennusliike Haka:n ostettua Wärtsilän alueen. Kråkströmin avasta alettiin pukea toteutuskelpoiseen muotoon, mikä tarkoitti rakennustehokkuuden huomattavaa nostamista. Olihan E-liikkeesen kuulunut Haka Suomen aluerakentamiskohteiden suurin tuottaja omine suunnittelu- ja toteutusorganisaatioineen, poliittisia voimasuhteita unohtamatta. Merihaan arkkitehtiryhmän muodostivat E-liikkeen suunnitteluorganisaation eli Kulutusosuskuntien Keskusliiton Asunto-osaston, lyhyesti KK:n arkkitehdit Sulo Savolainen, Peter Bieber ja Arvi Ilonen. Tämä kolmikko loi Merihaan periaateratkaisut. Massiivinen rakennushanke venyi 1960-luvun lopulta aina 1980-luvun alkupuolelle saakka, ja loppukauden kohteiden suunnittelu jäi Unto Toikkasen käsiin.

Merihaka syntyi siinä kaupunki-ideologioiden rajapinnassa, missä 1950-luvulta käynnistynyt modernismin aalto oli saavuttanut jokseenkin yltiöpäisen ja kriittittömän tulevaisuudenuskon, mutta joka hetikohta 1970-luvun energiakriisin vaikutusten saattamana oli tulossa uudelleenarvioitavaksi. Merihaan massiivinen ja systeemipohjainen rakennushanke oli kuitenkin jo pitkällä, ja vaikka tuotantokoneet pysäytettiin muutamaksi vuodeksi, oli kertomus vietävä loppuun. Luotu systeemi oli jäykkä ja pakkopaita loppuvaiheen toteutuksesta vastanneille.

Maaperä ja asenneilmasto Merihaan istuttamiselle oli muokattu otolliseksi Erik Kråkströmin vuoden 1965 ehdotuksella. Arkkitehtilehdessä julkaistu ehdotus täytti puolet lehdestä ja loppupuoli oli varattu keskeisten arkkitehtien kirjoituksille Helsingin silhuettista ja korkean rakentamisen mahdollisuuksista. Arkkitehti 10/1965.

Hakaniemensilta, 1961. Kuva Foto Roos. HKM.

Liikennerruuhkaa 1960-luvulla Kulosaarensillalla, pyrkimässä kohti Helsingin keskustaa. Kuvaaja tuntematon, HKM.

Liikennevirtojen kuohuvat kosket

1960-luvulla Helsinki - Espoo - Vantaa alkoi hahmottua repalaisena alueena, jota kutsuttiin pääkaupunkiseuduksi. Reunoilla olivat vielä perifeerisemmät maalasitajat Kirkkonummi ja Sipoo. Autoistuminen ja liikennevirtojen jouheva hallinta alkoivat näytellä vuosi vuodelta keskeisempää roolia kaupunkirakenteen kehittämässä. 1962 käynnistyi *Helsingin ohikulkutien* eli Kehä III rakentaminen, joka otti PK-seudun syleilyynsä. Näin Suomi jakautui Kehä III sisä- ja ulkopuolisiksi käsitemaailmoiksi.

Helsinkiin täytti autoista, ja niiden vaikutukset kaupunkikuvaan tulivat hetkessä silmille. Länsiautojen saanti avautui 1956, mikä osaltaan vauhditti vaurastuvan yhteiskunnan muodonmuutosta. Liikenteen kasvukäyrät osoittivat liikennesuunnittelijoiden kaavioissa kohti koillista. Suunnitelmissa autoliikenteen paisumiseen vastattiin levein autobaanoin, jotka virtasivat Kruununhaasta Siltaavuorensalmen yli, jatkaen matkaansa Sörnäisten suuntaan. Vuonna 1961 valmistui Hakaniemen silta, jonka rinnalle Kråkströmin suunnitelmissa oli esitetty tarvittavan toinenkin. Merihaan asemakaavan 1969-1970 liikenneselvityksissä Sörnäisten rantatien päivittäiseksi liikennemääräksi oli mitoitettu 40.000 ajoneuvoa, ja määrän oletettiin nousevan 2000 ajoneuvolla vuodessa. Laskelmien mukaan Hakaniemen sillan olisi ylittänyt vuonna 2000 60.000 ajoneuvoa, Sörnäisten rantatien liikennemäärän ollessa 80.000 ajoneuvoa. Tämän kasvu-utopian huipentuma oli Smith & Polvisen liikennesuunnitelma 1968, jolla Helsingin keskusta olisi runneltu risteilevien moottoriteiden alusmatoksi. Liikennemäärien mitoitus Merihaan kupeessa osoittautui käytännössä katteettomaksi. Hakaniemen sillan liikennemäärä vuonna 2019 oli 32.000 ajoneuvoa.

Rämisevät, pärisevät, mustaa pakokaasukatkoa tupruttavat autot olivat yhtäältä kuin hallitsematon luonnonvoima, virta jonka liikkeeseen tulisi vastata ja varautua, toisaalta epämiellyttäviä ja vaarallisia laitteita, joilta tuli kaikin puolin suojautua. Myös liikenneonnettomuuksien uhka oli 1960-luvulla todellinen riesa. Merihaan kaupunginosa oli Helsingin pohjois-itään suuntautuvan liikenneväylästä solmukohdassa, voisi sanoa ”hyvien ajoyhteyksien varrella”. Helsinki oli viimein saamassa oman versionsa Tukholman Slussenista, vanhan kaupungin kupeeseen 1935 rakennetusta liikennesirkuksesta, kuten Helsingin Sanomissa 25.2.1961 jo uumoiltiin. Merihaan suunnittelussa oli nyt ratkaistava miten liikennevuon virrat saataisiin suitsitulla ja hallitulla tavalla tangeeraamaan uutta kaupunginosaa. Ja toisaalta autojen epämiellyttävät vaikutukset haluttiin ratkaista niin järeällä kaupunkirakenteellisella tavalla, että niiden muodostama uhka ihmisen terveydelle olisi varmassa niskalenkissä. Kansainvälisten esimerkkien inspiroimana päädyttiin liikennemuotoja separoivaan järjestelmään, missä autoliikenne ja Merihaan mitoituksessa suuri autopaikkojen tarve paketoitiin betonisen kannen alle. Näin syntynyt kannen päällyys, kuin autolautalla ikään, oli jalankulkijoiden aurinkoista ja merimaisemiin avautuvaa maailmaa. Autoliikenteen premisseistä johdettu matemaattinen kaava tuotti ympäristöä, missä autoille syntyi pimeä sienipilarimetsäinen alamaailma ja ihmisille geometrinen istutuskaukaloiden labyrinttimainen yläkansimaailma.

Elämää kannella ja kannen alla

Merihaka ei olisi Merihaka ilman alueen yli levittäytyvää hehtaarien laajuista kansirakennetta. Ainoa Merihakaan johtava katu kulkee Merihaan kaupunkirakenteen alitse pohjois-eteläsuuntaisesti lävistäen. Tai kuten aikalaiskirjoituksessa niin osuvasti oli tiivistetty, *Merihakaan ja sieltä pois johtaa tunneli*. Omalla autolla tai julkisen liikenteen avulla Merihakaan saavutaan luonnonvalotonta Haapaniemenkatua pitkin. Bussipysäkit meno- ja tulosuuntiin sijaitsevat sen varrella ja siitä haarautuvat ajoyhteydet kannen alaisille piha-alueille. *Piha-alue* saa Merihaassa monta tavanomaisesta poikkeavaa määritelmiä. Kannen alainen homogeenisenä jatkuva hehtaarien laajuinen sienipilarimetsä jakautuu toisiasiassa hallinnollisesti erinäisiksi ton-teiksi, missä liikkuttaessa siirrytään huomaamattomasti yhden taloyhtiön reviiriltä toiselle. Tämä toistuu kansitasolla.

Samankaltainen rajojen epäselvyys koskee kannen alaisen maailman jakoa yksityisen ja julkisen katutilan välillä. On rakennejärjestelmän lävistävä yleinen katu - tuo tunneliksi kutsuttu rakenteen osa - ja on siitä haarautuvia pihakadun tapaisia reittejä sienipilarimetsän syvimpiin uumeniin. Metsikön polkujen päätteistä saattaa löytää hakemansa katuosoitteen tai päätyä toiseen Merihaan kahdesta pysäköintitalosta. Normaalit kaupunkiympäristön orientaation lait eivät täällä päde. Ei ole ilmansuunnista kertovaa luonnonvaloa tai näkyviä ulos rakenteesta. Ei ole hierarkiaa rakenteiden välillä, ei arkkitehtoonista artikulointia, joka tukisi liikkeen luonnollisia suuntia ja paikkojen syntymistä. Ei ole kiintopisteitä. On vain järjestelmä, johon täytyy tutustua vaiheittain ja rakentaa omaa hahmotuskykyään lukeakseen ympäristöstä, mikä kuudesta identtisestä kansitasolle nousevasta portaasta johtaa mihinkin. Vaeltajalle tämä vastaa urbaania suurkaupunkikokemusta, missä maan-alaisen asemalta tupsahdetaan maanpinnalle ja keskelle ennalta arvaamatonta paikkaa. Siinä on osa Merihakalaista jännitystä, ja ehkä eräänlaista arvoa, jos niin halutaan nähdä. Toisesta suunnasta katsottuna kannen alle laskeutuvat porrasmousut on maastoututettu erityisen huolellisesti muotoistutusten kainaloihin, niin ettei niitä ole edes tarkoitettu löydettäväksi. Arkkitehtuurin minimalismi kujelee tässä omaa piiloleikkiään.

Bussilla Merihakaan saapuvan - ja etenkin sieltä poistuvan - tilanne on järjestetty suorastaan ihmisarvoa alentavalla tavalla. Pysäkit ovat Haapaniemenkadun tuulisessa tunnelissa, kylpien vuorokauden ympäri keltaisten natriumvalojen teollisuusalaatuisessa valaistuksessa. Mihin Merihakaan ensimmäistä kertaa saapuvan pitäisi bussista ulos astuttuaan suunnata - siihen ei ympäristö anna mitään apua. Toisaalta kannelta katsoen ei ole ainuttakaan opastetta bussipysäkin suuntaan. Etenkin jos kulkija on liikuntarajoitteinen tai lastenvaunujen kanssa liikkeellä, vastaus on irvokas. Erään porrasmousun takana, varjoihin vetäytyneenä on aluetta palveleva (1) julkisesti käytettävä hissi. Jos kävelee tai rullaa ulos tunnelista ja kiertää Merihaan ulkolaitaa myöden ympäri, löytää ennemmin tai myöhemmin yhden kolmesta rampista, joita pitkin kansitasolle voi nousta. Näistä kaksi soveltuu rullatuoliikkejille. Missä ne ovat, mitä reittiä niihin kuljetaan... kaikki tämä on aluetta tuntemattomalle mysteeri. Yhtäältä tätä kaikkea voi pitää Merihaan jännittävänä ominaisuutena.

Merihaan kannen alainen maailma on eräänlainen itse itsään ruokkiva paradoksi rakennettuna ympäristönä. Siellä ei tule viihtyä, mutta siellä on pakko käydä. Siellä ovat vaaralliset autot, jotta muualla olisi turvallista olla. Olkoonkin, että kannen alamaailma on vertikaalimitoitukseltaan väljä, ja sienipilarien monotonias sisältää betoninmakuista teollisuusympäristöstä johdettua maskuliinista jylhyyttä. Kannen alamaailma on brutaalia ja komeaa systeemiympäristöä. Merihaan sienipilarimetsä on omintakeinen ja hieno omassa lajissaan. Samasta juuresta ovat syntyneet uudemmat kaupakeskukset, Iso-Omenat, Sellot, Jumbot...jne., missä autolle löytyy betonin harmaasta hallimaailmasta sääsuojattu paikka. Pysäköintihallista nouseaan varsinaisen atraktion, ostoskadun, toimiston tai asunnon, pariin. Merihaka on tämän kehityslinjan alkupäässä ja yhtenä esikuvana.

Kun Merihaan kaupunkirakenteessa liikenneongelmat ratkaistiin kannen alle lakaisemalla, avasi tämä arkkitehdeille pelikentän kannen päällisen keinoympäristön vapaaseen järjestelyyn. Paikalla tehty hehtaarin betonivalupinta sai somistukseen erinäisiä perusgeometriasta johdettuja istutusallasrakenteita, pergoloita ja tuuliaitoja. Merihaka kansitasolla koettuna on kuin sarja renessanssipuutarhojen 70-lukulaista uudelleentulkintaa. Istutusallaat muodostavat puksipensasmaista labyrinttia, jonka lomassa voi käyskennellä ja ihailla Merihaan puutarhureiden aikaansaannoksia; puhtain tossuin, vaalealla betonipinnalla. Istutusallaat ovat katseluun tarkoitettuja, vailla hyötykasveja, vailla virkistyskäyttömahdollisuutta. Reunuksella voi toki istuskella ja lapsille on varattu pieniä hiekkakaukaloita, onpa jokunen shakkiruudukkokin pelaamiseen haastamassa, mutta muutoin Merihaan kansilla voi lähinnä kävellä, pyöräillä ja katsella, kuten kaupungissa yleensäkin. Mutta liikkeen ja liikennemuotojen tuottama sattumanvaraisuus, vilinä ja vilske, joka kuuluu monipuoliseen ja tavanomaiseen kaupunkiympäristöön, loistaa poissaolollaan. 70-luvun kaupunkisuunnittelun tunnuslause, *kompaktikaupunki on kon-taktikaupunki*, jäi katteettomaksi.

Saapumisen rituaali

Merihaka on kävelyliikenteen virtojen näkökulmasta sivussa, tai sitä sivutaan. Merihaan voi kiertää mukavasti rantareunan kapeaa puistoaluetta pitkin. Rantabulevardi on ollut osa alkuperäistä sommitelmaa. Näin rakennettiin hakaniemeläisille ja Kallion kaupunginosista tuleville yhteys mereen, aiemman suljetun teollisuusalueen vastapainoksi. Tyypillisimmin Merihakaan saapuva on kuitenkin kotiinsa suunnistava merihakalainen, ei satunnainen läpikulkija.

Hakaniemestä Merihakaan johtava alueen pääakseli, Näkinsilta ja sen jatkeena oleva Merihaan itä-länsi-suuntainen *palveluakseli* on kaupunkirakenteen keskeisin toiminnallinen ydinsäie. Sen päätteeksi arkkitehdit ideoivat sijoitettavaksi liikunta- tai uimahallin. Näin aikaansaatiin toiminnallisesti elävä kiintopiste akselin päätteeksi, jokin luonteva syy Merihaan läpi kulkemiseen muillekin kuin merihakalaisille. Samalla kulkureitin varrelle sijoitettu myymälä- ja liikerakennus muodosti alueen palvelualttein paikan. Rakennus on strategisesti sijoitettu ja se voisi sisältää potentiaalin olla Merihaan eräänlainen terminaalirakennus, jonka kautta alueelle saavutaan - ja poistutaan - kannen alaisesta suunnasta, mutta tätä ei ole hyödynnetty. Vastaavasti sen länsipuolella oleva Liittojen talon matalampi siipirakennus olisi tähän saapumis-poistumis-toimintoon omiaan.

Liittojen talo ja Helsingin entinen Verovirastorakennus muodostavat Merihakaan saapuvalla erityisen kaupunkirakenteellisen tihentymän. Rakennusten väliin muodostuva piazzan tapainen paikka on poikkeuksellinen Merihaan muuhun laveaan pihakansirakenteeseen nähden. Alumiinipintaiset mykkäkasvoiset rakennukset viestivät valtarakenteiden olemassaoloa. Veroviraston edusaukio on paikka, jossa kansalaisen tulee hiljentyä ennen palvelutiskille saapumista. Jos muu Merihaan kansirakenne on kauttaaltaan istutusaltaiden värittämää, loistavat vallan aukiolla pehmeät arvot poissaoloaan. Täällä ei istuta, täällä ei oleskella, täällä asioidaan. Jokainen Merihakaan Näkinsiltaa myöten saapuva saa tuta tästä ilmapiiristä, päivästä toiseen.

Veroviraston ja Liittojen talon kohta oli Merihaassa se, johon kannen alatasolta saapumiseen oli jossain määrin panostettu. Liittojen talon siipirakennuksen keskiakseliin sijoitettiin rullaportaat (ainakin suunnitelmassa) ja pysäköintipaikalta nouseva hissi. Käytännön näkökulmasta katsottuna sijoittelu oli ymmärrettävä – tulihan verovirastossa voida asioida myös omalla autolla tai paikallisbussilla saapuvien. Ajatuksellisesti sommitelmassa oli vahvaa symboliikkaa. Kärjistäen todettuna Merihakaan, ~3000 asukkaan kaupunginosaan, saavutaan aina Veroviraston edusaukion kautta.

Yllä palveluakselin alku eli Veroviraston edusaukio.

Alla palveluakselin päättymisen; rantabulevardille laskeutuvat portaat palloilutalon pohjoisreunalla.

Megasturktuuri ja sen reunat

Piirustuspöydällä Merihaan rakenne perustui 7,5×7,5 metrin ruudukkoon, johon rakennukset asemoitiin kuin ruutupaperille piirretyssä laivanupotuspelissä ikään. Ruudukolle annettiin suunnittelua helpottaen origo, X- ja Y-akselien alkupiste eli A-1. Tästä pysäköintitalo P1:n lounaisnurkkaan asetetusta pisteestä megastruktuuri levittäytyi kohti itää ja pohjoista, aina 38 (X) ja 37 (Y) jaon etäisyydelle eli 285 x 277,5 metrin alalle. Valittu mitta perustui autoon eli kolmen pysäköintiruudun leveysmittaan, 3×2,5 m. Merihaan arkkitehtien luoma systeemi jatkui modulaarisesta kansirakenteesta rakennuksiin, jotka niin ikään asettuivat osaksi 7,5×7,5 mittajärjestelmää, mutta ainoastaan horisontaalisessa suunnassa. Z-akselilla määräävää oli rakennusten sopiva kerroskorkeus. Kokonaisen kaupunginosan suunnitteleminen ja rakentaminen modulaarista järjestelmää noudattaen oli äärimmäistä ja poikkeuksellista.

Merihaan kaupunkirakenteesta muodostui näin systeemiajattelun ja strukturalismin betoniin valettua todellisuutta. Järjestelmän eli ruudukon reuna oli samalla kaupunkirakenteen reuna. Monin paikoin Merihaan ympäristössä tämä näkyy konkreettisesti hyvin jyrkkärajaisena asetelmana. Megastruktuuri alkaa ja päättyy kuin veitsellä leikaten. Tiukimmat rajat on vedetty Sörnäisten rantatien suuntaan, jonne Merihaka näyttäytyy luoksepääsemättömänä linnoituksena, ikuisessa taisteluvaiheessa automelua vastaan. Vain Näkinsiltaa myöten voi ylittää monikaistaisten autoteiden vallihaudan ja saapua linnoitukseen etupihan kautta sisään. Muut ulkoreunalle sijoittuvat kulkuyhteydet eli kannelle nousevat portaat on sijoitettu huomaamattomiin paikkoihin, tai ainakaan niiden vastaanottavuutta ei ole haluttu tuoda esiin. Erityisesti pohjois- ja länsireunalta löytyvät portaat ovat kapeita ja sokkeloisia, ulkoasultaan ankeita ja ympäristönä uhkaavan oloisia. Vaikutelma linnoittautuvasta Merihaasta, johon saapuminen ei ole tervetullutta, konkretisoituu niiden kautta. Merenpuoleisilla sivuilla portaat ja luiskat ovat laveampia; ikään kuin rannan, valon ja maisemien suunta olisi saanut arvoistaan kohtelua siinä missä Merihaka kääntää mantereen suuntaan selkensä. Tämä sisäänrakennettu kahtiajako ylläpitää vaikutelmaa Merihaasta lähionä tai sateliittina. Merihaka ei halua integroitua osaksi vanhaa kaupunkirakennetta, vaan on kuin Hakaniemen kupeeseen ankkuroitunut piikkäs valtamerialus, johon saavutaan ylipitkää terminaalisiltaa myöten.

Alueen ainoa maakosketuslohko rakennettiin - jätettiin katamatta - ajatuksella, että kohtaan sijoittuisi Merihaan koulu ja koulun liikuntakenttä. Samalla aikaan saatiin paikka, jossa Merihakalaiset voivat jumpata ja esimerkiksi ulkoiluttaa koiriaan. Hienolla kansitasolla tällaiselle toiminnalle ei ole järjestetty sijaa. Kansikerroksen geometriapuiston vastapainona maavarainen kenttä, sinne laiskasti laskutuvine luiskarakenteineen, täysikasvuisine puineen ja istutuksineen on yksi Merihaan ympäristörakenteen rikkaimpia osakokonaisuuksista. Asukkaiden haltuunotto ympäristöstään kertoo myös ympäristön laadusta. Kentän alueella on nykyisin sarja hyötykasvilaatikoita, kuin minimaalinen vuokrakasvipalsta, mutta altaisiin sijoitettuna. Myös se, että kentän reunus on saanut koristeekseen suuria lintu-kasvi-aiheita, kertoo sekä vapautuneisuudesta että omaksi koetusta ympäristöstä.

b) Itäinen reunus rantabulevardeineen ja jylhine mutta vaihtelevine rakennusreunoineen on jokseenkin loppuun asti harkittua ympäristöä

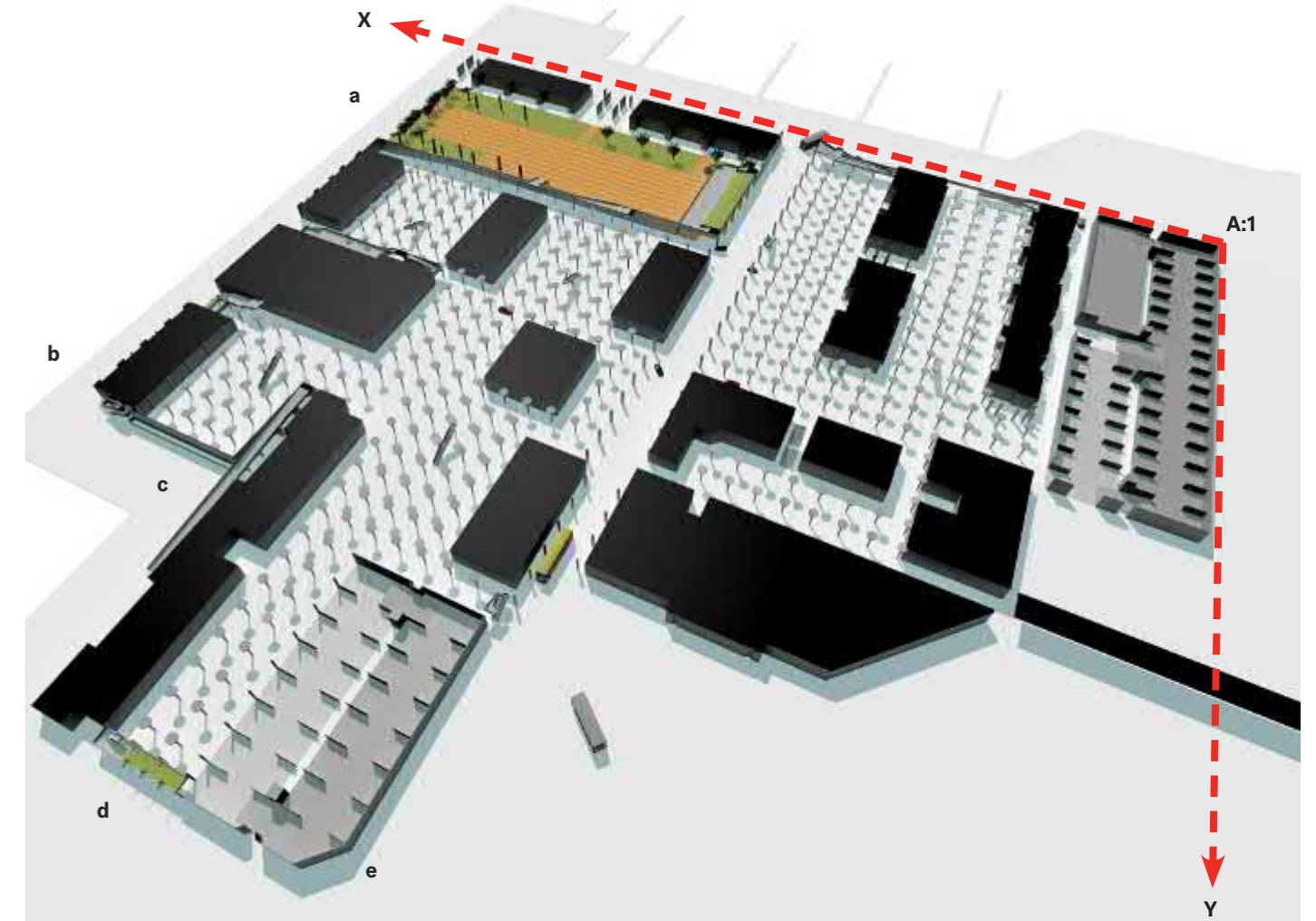
c) Kannelle nouseva pelastustie, sen aikaansaama kanjoni ja lamellitalo L4 muodostavat epäsointuisen trion.

d) Kannen vapaat reuna-alueet muodostvat sekalainen valikoiman porras- ja terrasserakenteita.

e) Pysäköintitalojen bunkkeriarkkitehtuurin ei tulisi olla osa kaupunki- eikä asuin ympäristöä.

a) Kenttä

Geometriset kuviot

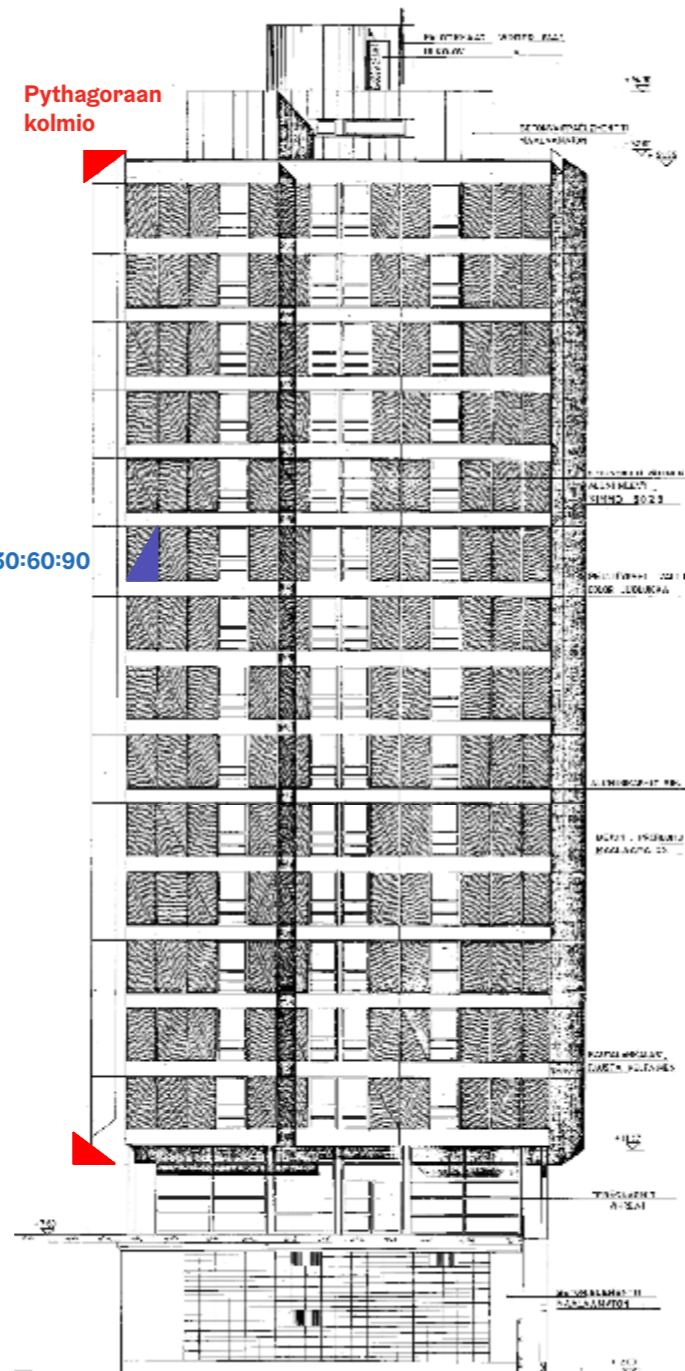
Merihaan ominaislaatua on syytä katsoa myös geometrisen muotojen ja lainalaisuuksien näkökulmasta. Kannen alainen moduuliverkkomaailma 7,5×7,5 pilarijolla ei käytännöllisesti katsoen sisällä vaihtelua: joko avointa sienipilarimetsää tai on rakennusten massallisia suorakulmaisia umpiseiniä. Sen sijaan kansitasolla ja rakennusten arkkitehtoniseen artikulointiin ulottuvana näkyvät Merihaan arkkitehtiryhmän yhteen hiileen puhalletut muodonantojen variaatiot. Kaiken lähtökohtana olevan suorakulmaisuuuden ja kertautuvien neliöiden vastapainona ovat viisteet.

Ensimmäisenä on **45-asteen kulma**. On luonnollista, että neliöstä seuraava valiomuoto perustuu juuri neliön lävistäjään. Näitä on nähtävissä erityisesti istutusaltaiden tasogeometriassa. Peter Bieber on sommitellut perusgeometrian palikoita ja lainalaisuuksia käyttäen jokaiselle pihalle yksilöllisen istutusallaskuvion. Verovirastossa ja Liittojen talon siipiosassa, Arvi Ilosen suunnittelemana, 45-asteen kulma määrää koko rakennuksen massoittelua. Verovirastorakennuksen jalustaosa ja Liittojen talon siipiosat ovat 45-asteen kulmassa leikattuja pohjamuotoja. Veroviraston kohdalla taustalla oli Sörnäisten rantatien läheisyys, jota Veroviraston jalustaosan massa parallellisti mukaillee, mutta siitä edelleen jalostettuna 45-asteen leikkauskulmaa noudattaen.

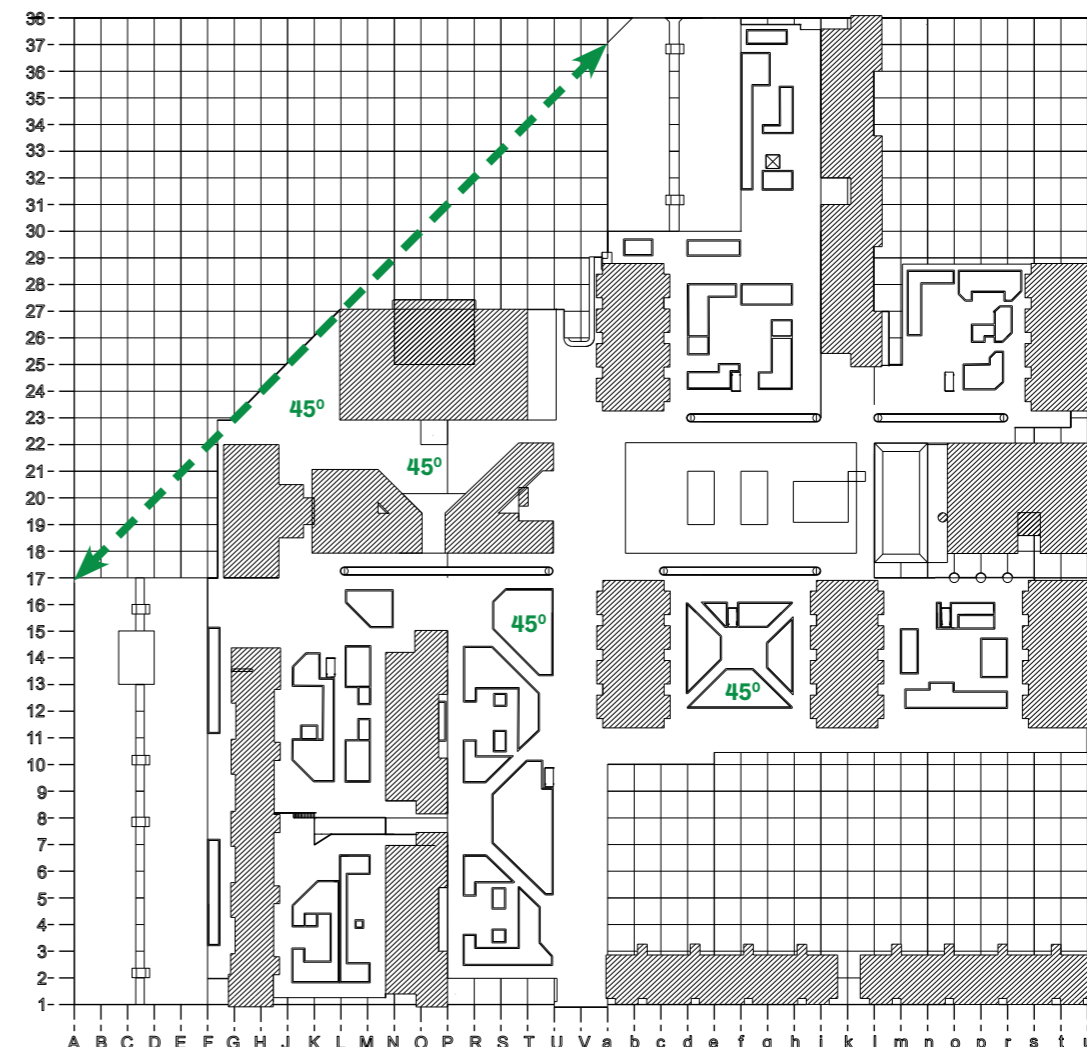
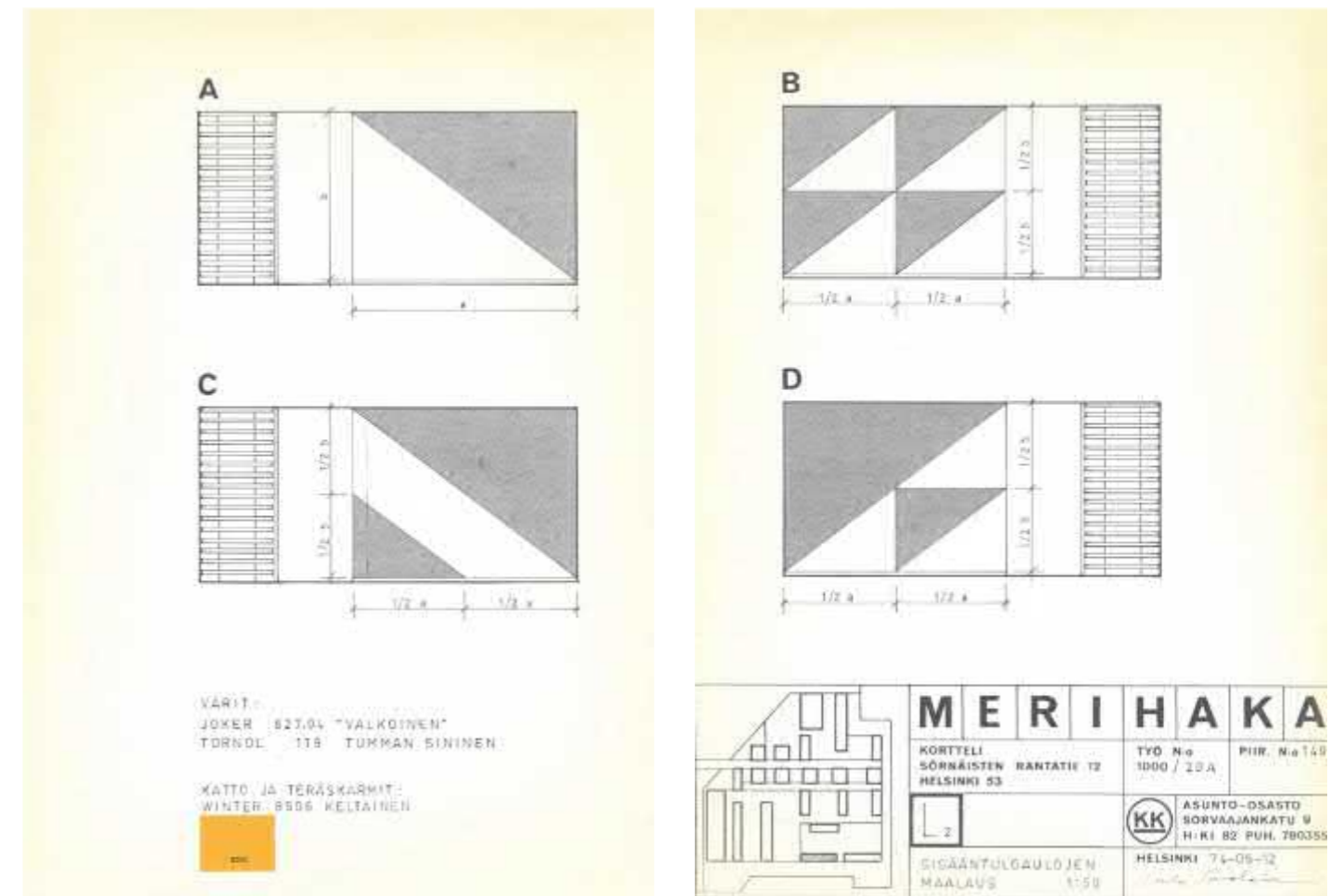
Toinen Merihaassa tavattava kolmioteema on **Pythagoraan lausekkeen ($a^2+b^2=c^2$) kolmio**. Kolmion kulma ei ole puhdas asteluku, vaan perustuu kateettien ja hypotenuusan väliseen suhteeseen. Sekä neliön lävistäjä (neliöjuuri) että Pythagoraan lause ovat kaiken matemaattisen laskuopin ja valio geometrian universaaleja peruskiviä, eikä liene sattumaa että juuri ne ovat tulleet valituiksi Merihaan geometriseen työkalupalettiin. Pythagoraan kolmiota tavataan Merihaassa käytetyissä koristemaalauksissa, niin pysäköintitalojen autopilttuiden kuin porrassaulojen seinissä. Pythagoraan kolmio on myös tornitaloissa käytetty karaktääri. Sisäänvedetyn kansitasokerroksen yläpuolinen massa työntyy ulospäin ja ulotuksen alapinta on viistetty. Myöhemmin räystäslinjalla rakennusmassa taas vetäytyy sisäänpäin viistetyn horisontaaliviivan saattamana. Molemmat viisteet noudattavat Pythagoraan lausekkeen suhdetta.

Kolmas Merihaassa esiintyvä kulma on niin ikään valiomuotoinen **suorakulma 30:60:90**. Sitä Bieber on käyttänyt tornitaloille karaktääriin luonteen antavissa julkisivuelementeissä, joissa betonipintaan tehty uritus noudattaa lävistäjän astekulmaa.

Suorakulmaisuus ja 3 eri perusgeometriasta johdettua kulmaa saavat Merihaassa lisämausteeksi vielä yhden muodon eli ympyrän. Sienipilarit itsessään, mahtavine lakkeineen, ovat luonteikkaita ja Merihaan kannenalusmaailmaa määrittäviä ympyrämuotoja. Niissä kohdin, missä kansirakenne päättyy ja saumapinnassa on esimerkiksi ulkoporras, ovat arkkitehdit halunneet ottaa ilon irti pilarin muodosta. Sienipilarin lakin säteellä on piirretty betonista valettu puoliympyräinen kaide. Puoliympyrää on käytetty myös palveluakselin pitkänomaisten ja kapeiden istutusaltaiden päätteinä.

Tornitalon lyhyt sivu. Peter Bieber 7.12.1972. Merihaka Oy:n arkisto

Lamellitalo L2:n porrassaulojen seinien koristemaalauksuviot. 12.6.1974. Pythagoraan kolmio. Sulo Savolaisen arkisto

Rakennusarkkitehtuuri

Merihaka ei hymyile. Merihaka on vakavaa arkkitehtuuria, harkittua, pelkistettyä ja ilmeeltään ankaraa. Sommitelma on jylhä, erityinen ja ikonisen tunnistettava osa Helsingin silhuetissa. Merihaalla on poikkeuksellisen voimakas identiteetti. Näissä tekijöissä on osaltaan Merihaan urbaani viehätyks. Kuten Peter Bieber myöhemmässä (HS 1992) leh-tihaastattelussa totesi ”jotain komea tässä betonibrutalis-missa on. Asuinkerrostalot ovat nykyään niin pikkusieviä”. Sitaattia on syytä lukea vasten 1990-luvun alun postmo-dernismia. Esimerkiksi ajallisesti Merihaan jälkeinen nousut Pikku-Huopalahden värikäs ja monimuotoinen, hassutteleva kylämiljöökaupunginosa edusti kaikkea sitä, mitä Meri-haasta puuttui. Eloisaan Pikku-Huopalahteen verrattuna Merihaka seisoo paikallaan ilmeikään värähtämättä, kuin majakka puuttomalla ulkoluodolla.

Merihaan yleisvärinä ovat harmaa betoni ja eloksoitu alumiini. Siis materiaaleista lähtevä ’rehellinen’ väritys. Betonipintojen uritus muistuttaa uurteita aikaa nähneen rakennuksen kasvoilla. Arkkitehtien esivandaloinniksi kutsumaa käsittelytapaa voisi kutsua myös esiahavoinniksi. Valun jälkeen työstetty ja avattu betonipinta saa aikaan kuluneen ja ikääntyneen vaikutelman. Raa’at ja kulutusta kestävä betoni pinnat viestivät yhtäältä ajattomuudesta, toisaalta niihin tehty työstö hälventää ajatusta rakennusten iästä.

Harmaan yleisvaikutelman rinnalla kulkevat ”iloiset värit”. Näitä on käytetty mittakaavaltaan pienemmissä rakennus-osissa: ikkunoiden ja ovien rakenteissa, parvekekaiteissa, räystäspelleissä ja symbolistisissa koristemaalauksentissä. Etenkin Hakaniemenrannan lamellitalot, Sulo Savolaisen suunnittelemana, sisältävät tarkemmin katsottuna sangen paljon värein maalattuja pintoja, betonivalupintojen ollessa vähemmistössä, vaikka vaikutelma rakennuksesta katoaa Merihaan yleisharmauteen. Merihaan arkkitehtiryhmän luoma väri- ja värikartoista otetut viitisen sävyä, oli tarkasti tehty paletti. Sitä käyttämällä synnytettiin pientä vaihtelua ja elävyyttä muutoin samankaltaisten rakennusten yksilöimiseksi. Valitut värit ovat melko puhtaita ja reippaita, ja moni väri on tunnistettava nimen omaan *aikakaudelle tunnusomaiseksi*, kuten vaikkapa mustikkainen sininen tai vihreä Miranol.

Merihaan rakennusarkkitehtuuri voidaan jakaa kahteen tarkastelualueeseen, torni- ja lamellitaloihin sekä liike- ja toimistotaloihin, mutta kaikissa näissä toteutuvat samat arkkitehtoniset periaatteet. Kolmas perustavaa laatua oleva osatekijä on kansirakenne ja siihen liittyvät portaat, luiskat ja seinämät sekä Merihaan kaksi pysäköintitaloa, joita tulee tarkastella omana kokonaisuutenaan.

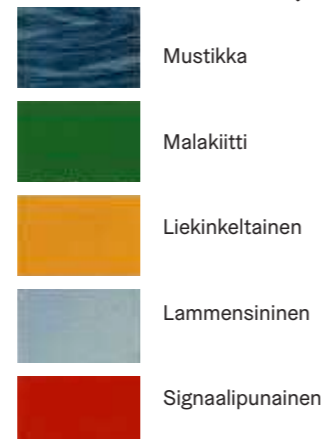
Ajallisesti Merihaan arkkitehtuurissa on nähtävissä myös selkeä kahtiajako. On varhaisvaiheen rakennuskohteet, joiden suunnittelusta vastasivat Bieber-Ilonen-Savolainen, ja on Unto Toikkasen johdolla tehdyt nuoremmat kohteet. Näissä on nähtävissä selvä laadullinen ero. Varhaisvaiheen arkkitehtuuri on tavoitteellista, rohkeaa ja pääideasta johdettua. Se liittyy organisaation valittuun kansiteemaan ja on sen johdonmukainen jatke.

Merihaan arkkitehtonisesta kaavasta voidaan nostaa esiin seuraavat periaatteet:

- Modulaarisuus; rakennukset noudattavat tai soveltuvat osaksi 7,5×7,5 mittajärjestelmää
- Systeemin organisaatio; rakennukset ovat juurevasti kiinni luodussa järjestelmässä ja variaatio syntyy järjestelmän lainalaisuuksien puitteissa
- Kansirakenteen sisääntulokerroksen sisäänveto eli rakennuksen käsittely kevyesti, ilmavasti, läpinäkyvästi, vastaanottavasti... yms. herkällä tavalla rakennusten massiivisuuden ja korkeuden vastapainona
- Sisäänvedetyn sisääntulokerroksen muodostama sääsuoja rakennuksen ympärillä on yksi Merihaassa toistuvista teemoista.
- Asuinrakennusten julkisivupinnat sisältävät syvyysvaihtelua ja kolmiulotteisuutta, kun taas liike- ja toimistorakennusten pinnat ovat sileitä ja kireitä
- Rakennuksissa käytetyt betoniset julkisivuelementit ovat erityisiä, Merihakaa varten suunniteltuja, erinäisin tekstuuri- ja väri- ja värikartoista otettuja. Elementit ovat myös huomattavan pieniä aikakauden tavanomaisiin ruutuelementteihin nähden.
- Julkisivuissa käytetyt rytmit perustuvat joko nauhaikkunaan tai konstruktivistiseen ilmaisuun, jolle tässä yhteydessä on annettu nimeksi *lokerikko-teema*.
- Nauhaikkunaa, tai nauha-aukkoa, on leimallisimmin käytetty toimistotaloissa ja varhaisissa lamellitaloissa.
- Lokerikko-teema on miesiläisestä (Mies van der Rohe) arkkitehtuurista johdettavissa oleva elementtirakentamisen tapa, missä rakennuksen julkisivu on vapaasti käsiteltävä järjestelmä, jota ohjaa modulaarisena toistuva mitta. Julkisivun (yksi) jakso voidaan täyttää joko umpinaisella osalla tai avoimella ikkuna- tai ovirakenteella. Näitä toistamalla ja varioimalla rakennuksen julkisivuun saadaan erityinen ilme. Merihaan tornitalot, etenkin lyhyiden sivujen osalta, ovat malliesimerkki tästä arkkitehtonisesta ajattelusta.

Merihaan värejä (nimet värikartoista)

”Esivandaloitua” betonia

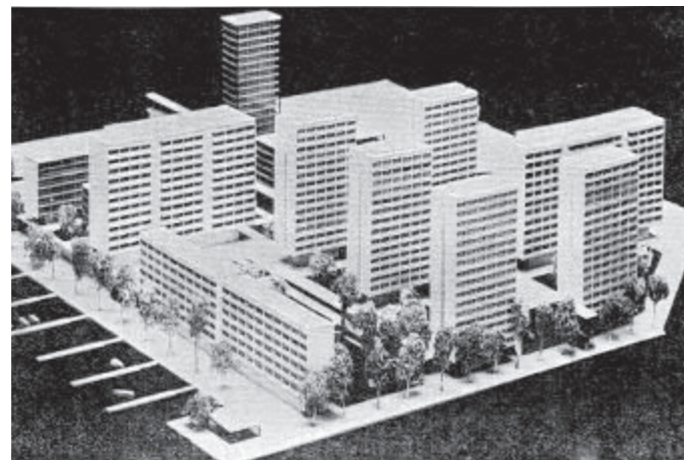
Rakennussommitelma

Kun Merihaan toteutukseen johtanut kaupunkisommitelma tuotiin ensi kerran julkisuuteen kesäkuussa 1970, oli ehdotus jokseenkin tasapaksu. Uutisena kerrottiin, että Merihakaan tulee 16-kerroksisia torneja. Lamellitaloja oli suunnitelmassa sekä 6- ja 12-kerroksisina versioina, eli tornit ja korkeat lamellit sekoittuivat sommitelmassa toisiinsa. Liittojen talo oli luonnosteltu hoikkana lasitornina, kuin Kråkströmin 1965 ehdotuksesta deponoituna. Asuinrakennukset oli ilmaistu monotonisesti toistetulla nauhaikkunateemalla.

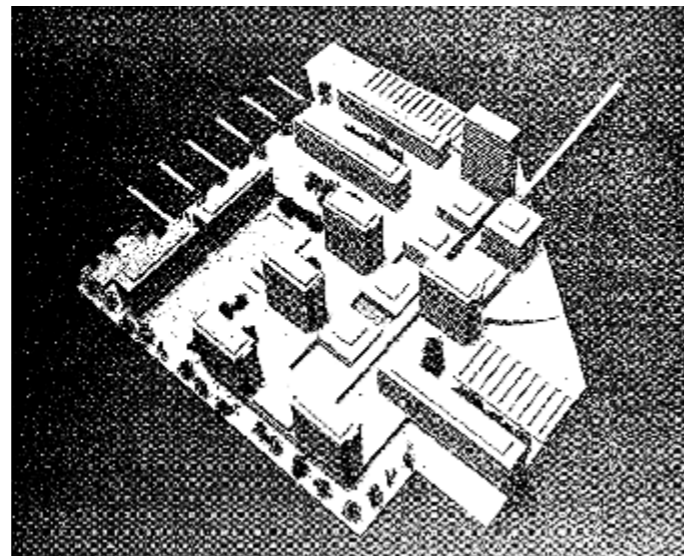
Jo syyskuussa 1970 julkaistiin uusi versio, joka alkoi jo lähemmin muistuttaa toteutunutta Merihakaa. Nyt voitiin uutisoida, että ”Merihakaan sopii jo 21 taloa, 1960-luvun alussa vain 4” (HS 10.9.1970). Tornien ja lamellien väliseen suhteeseen oli aikaansaatu hierarkkia, vaikka, kuten Sulo Savolainen on myöhemmin todennut, haluna olisi ollut saada korkeiden tornien ja matalien lamellien kontrasti vieläkin suuremmaksi. Toimisto- ja liikerakennusten ryhmä erottui omaksi sarjaksi noppamaisia rakennuksia, joiden johtajana oli koko Merihaan maamerkki, Liittojen talon torni. Merihaan kaksi jalustaksi naaioitua pysköintitaloa oli esitetty kattovaloratkaisua kuvaavien viivoituksin.

1971...1972 Merihaan rakennussommitelma löysi lopullisen muotonsa, kun Helsingin Veroviraston mastodontti rakennusmassa murskasi alleen aiemmat herkat toimistorakennussuunnitelmat, ja samalla Liittojen talon siipiosa sai 45-asteen kulmia toistavan muodonannon. Niin ikään liike- ja myymälärakennuksen kohdalle aiemmin esitetyt nopat jalostuivat suureksi ja litteäksi suorakaiteiseksi massaksi. Lopulliseen sommitelmaan tuli 17 rakennusta ja yksi väliaikaiseksi jäänyt koulurakennus. Rakentaminen saattoi alkaa alueen keskimmäisestä tornitalosta (T1), jota toistettiin sitten neljästi (...T5). Hakaniemenrantaan nuousivat kaksi edustavaa lamellitaloa (L2 ja L3). Muut kolme lamellitaloa rakennettiin vasta 1970- ja 1980-lukujen taitteessa. Palveluakselin päättänä ollut liikuntarakennus toteutui niin ikään vasta 1980-luvulla, ja vaikka sen massa vastaa likimain 1970-luvun ideaalisuunnitelmia, oli arkkitehtoninen toteutus jo etäänähtynyt Merihaan periaatteista.

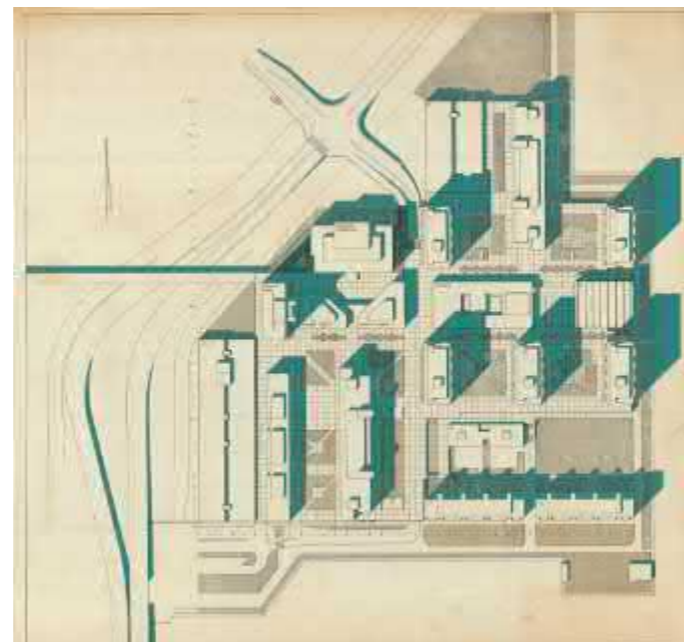
Tässä hahmotellun historiallisen kehityskaaren myötä Merihaka sai toteutuneen muotonsa. Aiemmin esiintunut Merihaka-metodi, lentoturvallisuudesta inspiraationsa saanut alueen osatekijöiden tarkastelu ja arvotuskaavio, johti Merihaan suunnittelijat valitsemaan vaihtoehdon, joka prosessissa ehdolla olleista malleista oli saanut matemaattisesti korkeimmat pisteet. Sitä kehitettiin edelleen ja paljon voimia meni rakennusten ja ympäristön käytännölliseen toteutussuunnitteluun. Kuten aina arkkitehtiprosessissa, hauskan ideoinnin jälkeen seuraa raskas työ, missä kustannukset, tekniset rajoitteet ja erinäiset intressit kohtaavat. Arkkitehti on usein valitun idean viimeinen vastuunkantaja ja lähes ylivoimainen tehtävä - kun kyseessä on kokonaisen kaupunginosan toteutus - on huolehtia, että aiemmin päätetyt ja sovitut arvot yltävät toteutukseen saakka.

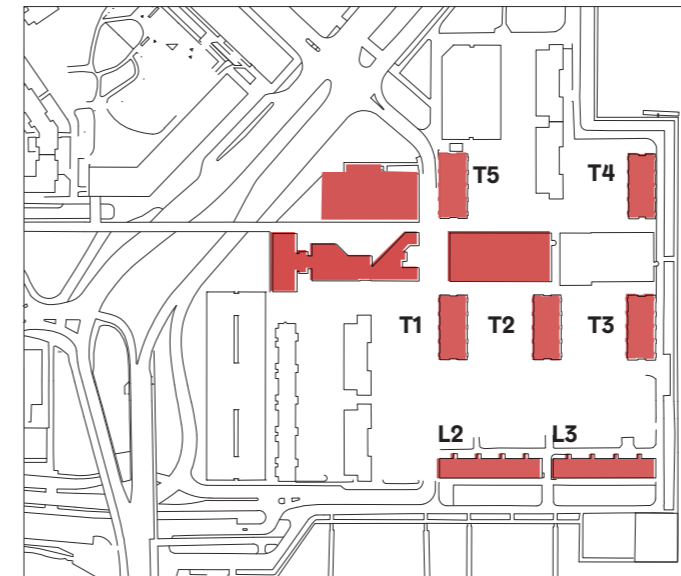
kesä 1970

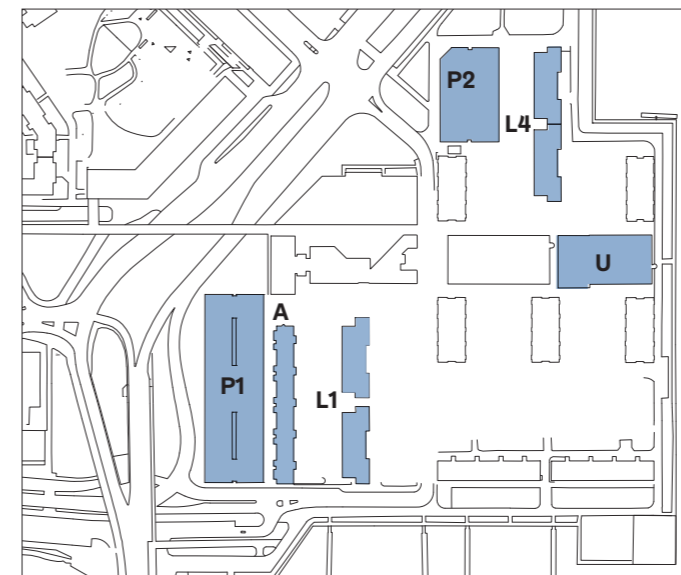
syys 1970

1972

Vaalittavat rakennukset / Merihaan arvokkaimmat rakennukset

Kehitettävien, purettavien tai uudistettavien rakennusten paikat

Massoittelultaan Merihaasta muodostui reunoja kohti alaspäin laskeva sommitelma rakennuksia. Olkoonkin, että Liittojen talo ja kaksi rantaviivan varren tornitaloa muodostavat tästä poikkeuksen. Maantasossa koettuna, joka Merihaan tapauksessa tarkoittaa kansitasolla koettuna, Merihaka on sarja väljästi sijoitettuja rakennuksia hehtaarien laajuiseen ja korostetun horisontaalisen pinnan päällä. Vaikka kauko- maisemassa Merihaka on tunnistettava kokonaisuus, ei se koettuna ympäristönä ole monotoninen. Erilaiset rakennustyypit ja niiden suorastaan taiteellinen sommitelma tekee alueesta erityisen. Verrattuna stereotyyppiseen ruutuelementti-lähiöön, jossa samankokoiset, -muotoiset ja -näköiset rakennukset levittäytyvät mattona silmän kantamattomiin, on Merihaka arkkitehtonisesti kunnianhimoinen. Merihaan pohja on syntynyt systeemiajattelusta, joka näkyy ankarimmin kannen alaisessa maailmassa, mutta toteutus sisältää myös joustavuutta ja variaatiointia.

Merihaan ensimmäisen vaiheen rakennukset olivat arkkitehtien Bieber, Ilonen ja Savolainen hyppysissä. Näissä konkretisoituu myös Merihaan arkkitehtoninen ydin, ja jos Merihaan sisällä on syytä tehdä rakennusten keskinäistä vertailua, siinä ovat Merihaan arvokkaimmat rakennukset. Unto Toikkasen suunnittelemat rakennukset, kolme lamellitaloa, ovat Merihaan ”alkuperäisen” sommitelman mukaisilla paikoilla, mutta niiden arkkitehtuuri on eräänlainen sekava hybridiratkaisu. Parvedetaljeissa ja betonielementtien urituksissa on noudatettu merihakalaista muotokieltä, mutta jokseenkin päälle liimatulla tavalla. Rakennusten suhde Merihaan kansirakenteeseen on epäorganen ja monin paikoin epäonnistunutta ympäristöä synnyttänyt pakonomainen ratkaisu. Toikkasen rakennukset saivat myös valitettavan kunnian vuonna 1983, saaden Helsingin Kaupunkisuunniteluviraston laatuvertailussa arvosanan *huono*.

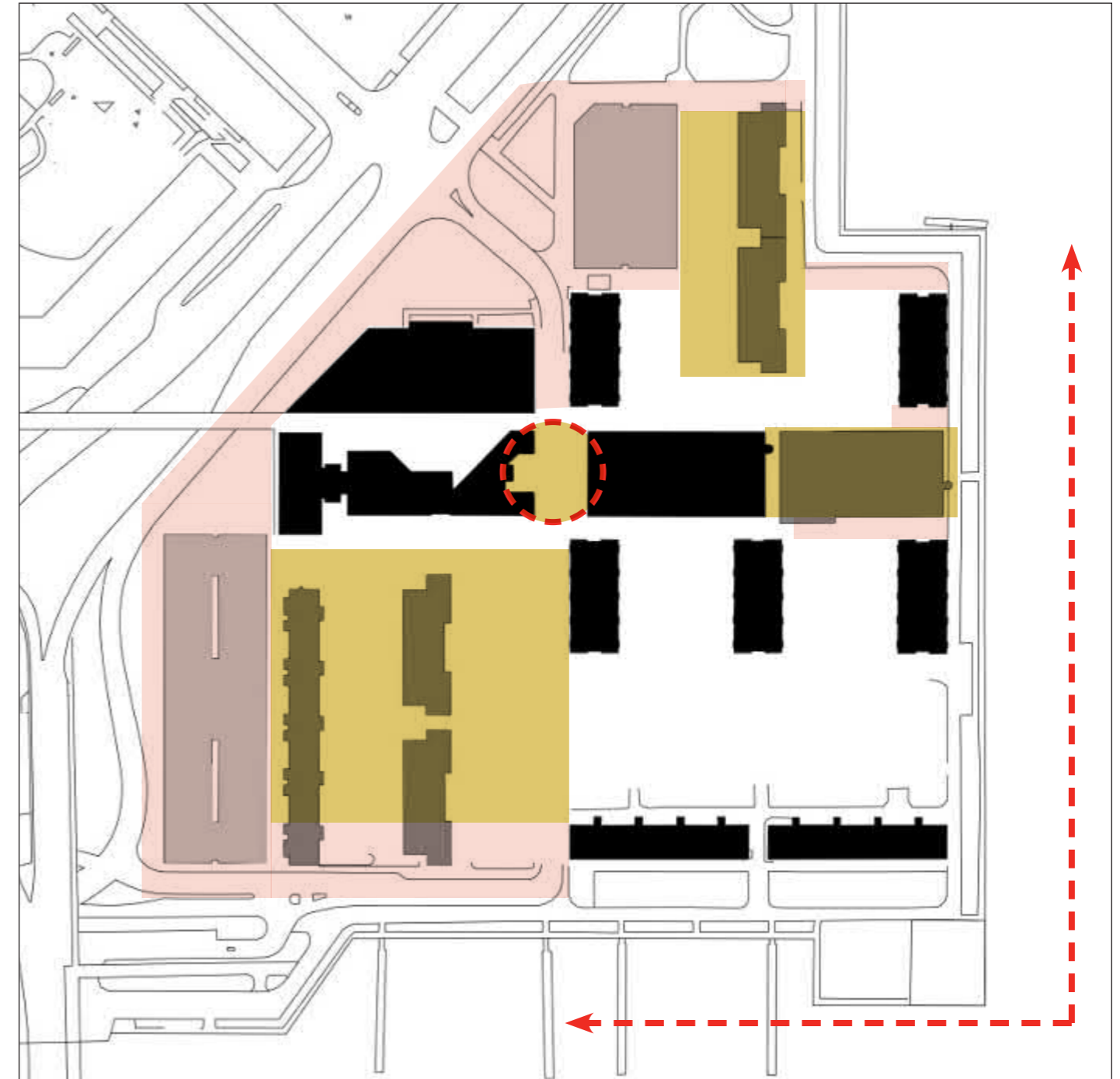
Pysäköintitalot toteutettiin Peter Bieberin ideomien suunnitelmien mukaan, vaikka vaiheittainen toteutus venyi aina 10 vuoden jätteelle, eikä Bieber ollut kuin alkuvaiheessa rakennusten suunnittelussa mukana. Rakennukset ovat sommitelmassa huomattavan litteitä, ja pienoismallissa ne integroituvat enemmänkin osaksi kannen reunarakennetta kuin varsinaisina rakennuksina. Näin on myös rakennetussa ympäristössä, missä pysäköintitalot ovat eräänlaisia epärakennuksia. Yhtäältä niiden tehtävä on toimia aluetta suojaavana meluvallina, toisaalta ne esittävät Merihaan kaupunkirakenteen katuvarsitason julkisia kasvoja, brutaalilla ja luotaan työntävällä tavalla. Lisäksi ne ovat osa kannen alaista labyrinthista pysäköintimaailmaa; synkkien polkujen päässä oleva viimeinen ankeanpelottava luolasto.

Kun Merihaan kehittäminen jostain kulmasta tulee aloittaa, on ensimmäisenä vastassa pysäköintitalojen uudelleenarviointi. Merihaka tarvitsee uudet ja elävät kaupunkirakenteelliset liitospinnat Kallion ja Hakaniemen suuntaan. Toisaalta pysäköintitalojen tehtävä meluvallirakennuksina on aikansa elänyttä ajattelua. Urbanissa kaupunkiympäristössä eletään ja asutaan katujen välittömässä läheisyydessä. Se on kaupunkimaisuuden keskeinen osa, ja liikennemelun haittavaikutuksia vastaan voidaan suojatua myös rakennustekniikan keinoin. Auto itsessään on sivuuttamaton osa urbaania infrastruktuuria, olkoonkin että keskusta-alueella hyvä joukkoliikenneverkosto ja tiivis palvelurakenne vähentävät tarvetta yksityisauton omistamiseen. Luonnollisesti Merihakaa tulee kehittää tasapainoisesti kaikkien liikenne- ja liikkumismuotojen näkökulmasta. Kansirakenteen ja maantason kohtaaminen luontevalla ja käyttökelpoisella tavalla on Merihaan yleishaaste.

Olemassa olevasta rakennuskannasta Bieberin tornitalot, Savolaisen lamellitalot ja Ilosen Liittojen talon ja Veroviratorakennuksen kokonaisuus sekä Bieberin liike- ja myymälärakennus muodostavat Merihaan vaalittavien rakennusten ytimen. Ne myös kantavat mukanaan niitä Merihaan arkkitehtiryhmän luomia ratkaisuja, joissa Merihaan arkkitehtoninen erityisyys konkretisoituu. Nuoremmat lamellirakennukset ja palloiluhalli eivät arkkitehtonisesti ole arvokkaita, eivätkä noudata Merihaan ideaa muutoin kuin rakennusten sijoittelun osalta. Näitä tulisi voida uudelleenarvioida, ja tarvittaessa korvata uudisrakentamisella. Merihaasta Hakaniemeen johtava rantaviiva tulee lähitulevaisuudessa muuttumaan uuden rantarakennusvyöhykkeen ja ajosillan myötä. Suuri muutos ja liikenneyhteyksien parannus tulee tapahtumaan Kruunusillat-hankkeen myötä, kun Merihaan kaakkoisnurkasta puhkaistaan reitti Sompasaareen, ja raitiovaunun kolina saavuttaa Merihaan. Ympäristö Merihaan ympärillä tulee pelkästään nykyisten suunnitelmien myötävaikutuksella muuttumaan olennaisesti. Merihaan tulisi niin elää ja uudistua, kuin säilyä ja tulla vaalituksi tämän prosessin keskellä tasapainoillen. Nyt on ajankohtaista tutkia Merihaan lounaisen neljänneksen rakenteen kehittämistä aina Haapaniemenkadun tunnelimaisuudesta alkaen. Sama koskee Merihaan kahta pohjoisreunusta. Nämä reunat sisältävä monia perustavaa laatua olevia ongelmia, joihin on aika viimein puuttua. Sen sijaan merellisen Merihaan monumenttaalisuus, sommitelma etelän ja idän suuntaisista merimaisemista katsottuna, on jokseenkin ehjää ja valmista ympäristöä.

Merihaan kehittämisen aluerajat

- Alue, paikka tai / ja rakennus, joka tulee uudelleenarvioida ja parantaa perustavaa laatua olevalla tavalla. Olemassa oleva rakenne tai rakennus voidaan purkaa ja korvata täysin uudella ratkaisulla. Ratkaisun tulee tukea Merihaan arkkitehtonisten perusperiaatteiden säilymistä, mutta tuoda mukanaan olennaisia parannuksia niin alueen käytännölliseen saavutettavuuteen kuin alueen liitospintojen arkkitehtoniseen ja toiminnalliseen laatuun. Pysäköintitalot voidaan tarvittaessa korvata käyttötavaltaan täysin muunlaisilla rakennuksilla ja rakennusmassoilla.
- Alue, paikka tai / rakennus, jota tulisi kehittää. Näillä alueilla olevat rakennukset sijaitsevat Merihaan alkuperäiseen aluesommitelman mukaisilla paikoilla, mutta ovat ratkaisultaan ja arkkitehtoiselta laadultaan heikkoja. Rakennusten kehittämistä tulisi arvioida ja tutkia myös vaihtoehtoja, missä rakennus esimerkiksi laajan peruskorjauksen sijaan tulisi korvata uudisrakennuksella, Merihaan keskeiset arvot huomioiden.
- Merihaan keskipiste ja origo. Tätä kohtaa tulisi kehittää Merihaan toiminnallisena ytimenä. Tämän tulisi olla paikka, josta Merihakaan kannen alta saavuttaessa orientoidutaan, ja vastaavasti paikka josta kannen alle siirrytään. Piste on muodostaa myös Merihaan kannenalaan hierarkkinen, suurieleinen ja tunnistettava paikka, luontevien vertikaalisyhteyksien ja julkisen liikenteen risteysalue.
- Alueen reunus, joka on valmis ja vaalittava, niin toiminnallisesti kuin näkymiltään Merihaasta ulos ja kohti Merihakaa.

